

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
Filozofická fakulta
Katedra historie

Jitka Rašková

**Role českého protektorátního tisku při
uplatňování říšské germanizační politiky**

Magisterská diplomová práce

Vedoucí magisterské diplomové práce: PhDr. Karel Podolský

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem tuto magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 27. dubna 2010

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat vedoucímu magisterské diplomové práce PhDr. Karlu Podolskému za odborné vedení a cenné rady při konzultacích.

OBSAH

ÚVOD.....	5
1. Tisk v období Protektorátu Čechy a Morava jako historický pramen	12
1.1. Obecná charakteristika novin jako pramenného materiálu.....	12
1.2. Tisk v období okupace.....	13
2. Germanizace – podoby a formy jejího uplatňování.....	18
2.1. Politika odnárodnění a eliminace myšlenky české státnosti.....	19
2.1.1. Ztráta nadějí a iluzí.....	19
2.1.2. Etapa největšího útlaku.....	38
2.1.3. Pozvolné slábnutí propagandy.....	44
2.2. Reflexe antisemitismu.....	52
2.2.1. Židovská otázka pohledem protektorátních nařízení.....	52
2.2.2. Vystupňování protižidovské propagandy.....	60
2.2.3. Řešení židovské otázky v mezinárodních souvislostech.....	62
2.3. Problematika prezentování jazykové otázky, školství a mládeže.....	65
2.3.1. Počátky transformace českého školství a první jazykové směrnice.....	65
2.3.2. Orientace na mládež jako budoucnost českého národa.....	70
2.3.3. Cílená agitace na mladou generaci.....	74
2.4. Propaganda v oblasti hospodářské a sociální, řešení tzv. dělnické otázky... 	84
2.4.1. Období reorganizace hospodářství a nová sociální koncepce.....	84
2.4.2. Politika cukru a biče.....	91
2.4.3. Propaganda v sociální oblasti a její úpadek.....	97
3. Aktivistická žurnalistika za Protektorátu Čechy a Morava.....	107
ZÁVĚR.....	141
ANOTACE.....	158
PRAMENY A LITERATURA.....	160
RESUMÉ.....	164
POUŽITÉ ZKRATKY.....	165
TEXTOVÉ PŘÍLOHY.....	166
OBRAZOVÉ PŘÍLOHY.....	182

ÚVOD

Období Protektorátu Čechy a Morava patří mezi jednu z nejtěžších vývojových etap naší moderní historie, která znamenala pro český národ prakticky boj o přežití. Jeho osud, jak bylo prezentováno tehdejším denním tiskem, byl prostřednictvím prezidenta Emila Háchy vložen do Hitlerových rukou, který mu měl slíbit zajištění dalšího svébytného vývoje. Vztah obou zemí byl určen Výnosem o zřízení Protektorátu Čechy a Morava, ze 16. března roku 1939, upravujícím autonomní postavení protektorátu v rámci Říše. Změna politické situace vyvolala mezi obyvatelstvem šok, deziluzi a především obavy o budoucnost. Začala doba nesvobody a potlačování základních lidských práv prostřednictvím každodenního teroru, výhružek a zastrasování. Život v protektorátu byl napříště určován pravidly totalitní země.

Protektorátní vláda spolu s prezidentem, a zpočátku i Národní souručenství, se snažily zachovat český národ a udržet jeho jednotu vzpomínkami na slavnou českou minulost prostřednictvím různých kulturních akcí a manifestací. Tyto snahy o uchování národní myšlenky ale nekorespondovaly s představami nacistických reprezentantů Třetí říše. Vznikaly různé teorie řešení tzv. české otázky, které se snažily reflektovat situaci v protektorátu a zároveň udržovat soulad s německými návrhy. Nacisté si uvědomovali, že není možné vysídlit Čechy mimo území českomoravského prostoru, neboť je potřebovali využít jako pracovní sílu pro nadcházející válečný konflikt a také neměli dostatečné množství lidí z vlastního národa, kteří by toto území následně osídlili, a proto uskutečnění své hlavní myšlenky, přesun českého lidu na Východ, odsunuli na dobu po skončení války. Prozatím se Němcům zdálo jako schůdnější poněmčít většinu českého obyvatelstva k tomu způsobem a zlikvidovat ty, kteří by se postavili proti novému režimu.

Germanizace Protektorátu Čechy a Morava byla zahájena se začátkem okupace s úmyslem učinit z Čechů poslušné loutky v nacistických rukou, pracující pro konečné vítězství Třetí říše a sdílející myšlenkový a hodnotový systém nacistů.

Hlavním cílem této diplomové práce je vysvětlit úlohu českého protektorátního tisku v procesu poněmčování myšlení a přetváření obrazu chápání reality u obyvatelstva okupovaného území. Jako hlavní pramenný materiál pro svou práci jsem používala denní tisk (*Lidové noviny, Národní politiku, Národní práci, Venkov, Polední list, České slovo*).

Tisk, stejně jako rozhlas, patřil v první polovině dvacátého století k důležitým zdrojům informací, o dění v domácí i zahraniční politice. Přinášel zprávy z oblastí hospodářské, kulturní a sociální a podával jistý pohled na společnost. Každé noviny měly svůj okruh čtenářů, respektive se zaměřovaly na určitou sociální skupinu obyvatelstva, a podle toho vytvářely a upravovaly svůj obsah. Při práci s tiskem, vydávaným v období totality, v našem případě v době nacistické okupace, je třeba si uvědomit, že se značně změnila jeho vypovídací hodnota. Noviny ztratily svou dosavadní informační rovinu a prakticky se daly do služeb nacistické propagandy. Všechny tiskové zprávy procházely cenzurním řízením a veškeré informace, odporující německé politice a jejím cílům, buď nebyly zveřejňovány nebo byly účelově pozměňovány. Protektorátní tisk se snažil vést český národ k říšskému myšlení, a proto bylo nutné brát v potaz, že názory v něm neodpovídaly mínění většiny českého obyvatelstva, ale jenom úzké skupiny sympatizantů s nacistickým režimem. Proto bylo nezbytně nutné si při práci s tímto pramenným materiálem udržovat nadhled nad zveřejňovanými články a reflektovat při zkoumání určitého tématu domácí i zahraniční politickou situaci, stejně jako jeho časové zařazení.

Dalším velmi důležitým pramenem použitým v této práci byly archivní materiály uložené v Národním archivu Praha, zejména pak rozsudky Národního soudu, které obsahovaly důkazový materiál o kolaboraci jednotlivých aktivistických žurnalistů. Archivní prameny posloužily k dokreslení pohledu na propagační politiku novinářů a jejich cíle, uplatňované v jednotlivých novinách, ve kterých působili často jako šéfredaktoři.

Problematice protektorátního tisku jako média, formujícího myšlení obyvatelstva okupovaného českého území, a vlivu jednotlivých aktivistických žurnalistů na tisk byla doposud věnována malá pozornost v porovnání se zkoumáním např. filmové propagandy. Výzkumem českého tisku nejenom v období protektorátu se zabývá Pavel Večeřa z Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, který publikoval řadu článků, příspěvků a studií, zaměřujících se např. na kolaboraci českých novinářů a pasivní rezistenci¹, na reflexi Národního souručenství na stránkách tří českých deníků –

---

¹ Večeřa, Pavel: *Ošemetné Scylly a zrádné Charybdy protektorátních novinářů. K projevům pasivní rezistence a kolaborace na stránkách českých tištěných médií za německé okupace (1939-1945)*. In: Mediální studia, roč. 2, č. 3, Praha 2007, s. 252-271. (online; cit. 10. 4. 2010). Dostupné z WWW: <http://files.koncelikj.webnode.cz/200000027-3096931923/vecera_protectoratni_novinar.pdf>

Národní práce, Lidových novin a Venkova², nebo prezentoval obraz židovské otázky v protektorátním tisku³ a řadu dalších.

Monografie *Řízení legálního českého tisku v Protektorátu Čechy a Morava* od kolektivu autorů Jana Gebharta, Barbary Köpplové a Jitky Kryšpínové, teprve nedávno vydaná, patří bezesporu k předním studiím, jež se zabývají tematikou postavení a vedení protektorátního tisku. Podává ucelený pohled na problematiku tiskových konferencí, konaných Úřadem říšského protektora v době od dubna roku 1939 do dubna roku 1945. Součástí knihy je CD se záznamy jejich jednání.

Zobrazením biografie jednotlivých aktivistických žurnalistů se zabývá *Slovník odpovědných redaktorů a šéfredaktorů legálního českého tisku v letech 1939-1945*, kde najdeme všechny významné novináře tehdejší doby.

Životními osudy jednoho z nich se věnuje Bořivoj Čelovský ve své práci *Prapodivná kariéra novináře Emanuela Vajtauera*. Mapuje životní etapy, změny v politické orientaci a proměny postojů muže, který se stal symbolem žurnalisty kolaborujícího s nacistickým režimem. Dílo je vhodně doplněno publikovanými články tohoto aktivistického novináře.

Pro dokreslení situace v českém tisku slouží vydané stenografické zápisy Antonína Fingera z tiskových porad z let 1939-1941 v publikaci *Český tisk pod vládou Wolfganga Wolframa von Wolmara*, která je dílem kolektivu autorů Jakuba Končelíka, Barbary Köpplové a Jitky Kryšpínové.

Komplexní monografie, zkoumající úlohu českého protektorátního tisku, jeho vliv na obyvatelstvo a jeho nejvýznamnější představitele z řad aktivistických žurnalistů, dosud stále chybí.

Protektorát Čechy a Morava je zajímavým, ale především také problematickým obdobím českých dějin. V posledních letech byla vydána řada publikací či studií, podávajících komplexní pohled na dobu protektorátu. Mezi přední badatele, zabývající se tímto obdobím, patřil český historik Tomáš Pasák, který publikoval řadu knih a článků vztahujících se k českému fašismu, kolaboraci a okupaci. V rozsáhlé monografii *Pod ochranou Říše* podává ucelený pohled na první léta okupace (1939-1941). Autor se

---

² Večeřa, P.: *Proměny reflexe Národního souručenství na stránkách vybraných českých deníků (Lidové noviny, Venkov, Národní práce) v letech 1939-1945*. In: Marek, Pavel (ed.): *Tisk a politické strany*. Moneta –FM, Olomouc 2001, s. 138-149.

³ Večeřa, P.: *Židé a antisemitismus na stránkách vybraných českých deníků v letech 1939-1945*. In: *Média a realita 2002*. Sborník prací Katedry mediálních studií a žurnalistiky FSS. Masarykova univerzita, Brno 2003, s. 103-120. (online; cit. 10. 4. 2010). Dostupné z WWW: <http://files.koncelik.eu/200000053-3ed7b3fd22/vecera_antisemitismus.pdf>

zabývá zřízením protektorátu, formováním protektorátní politiky, pozicí a rozhodovacími pravomocemi vlády a prezidenta až do nástupu zastupujícího říšského protektora Heydricha a zatčení předsedy vlády gen. Aloise Eliáše. Dále sleduje snahy domácích fašistických skupin o získání podílu na řízení protektorátu, stejně jako aktivismus žurnalistů domáhajících se větší spolupráce protektorátní vlády s okupační mocí. Další Pasákova publikace *Český fašismus 1922–1945 a kolaborace 1939-1945* se blíže věnuje formování fašistických skupin na českém území a jejich úlohou v době protektorátu a hodnotí míru kolaborace českých aktivistických skupin či některých protektorátních představitelů. Osobnost protektorátního prezidenta JUDr. Emila Háchy patřila po dlouhou dobu v české historiografii mezi tabuizovaná témata, na jeho osobu bylo pohlíženo s určitým despektem. Stejnojmenná kniha v podání Tomáše Pasáka podává ucelený pohled na jeho roli a postavení v nelehkém období českých dějin. Tiskovou problematikou za okupace, úlohou novin jako pramene a seznamem všech zákonných novin a časopisů se pak autor zabývá v knize *Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích z let 1939-1945*.

Z dalších studií, věnovaných protektorátní problematice, uveďme publikaci Jana Gebharta a Jana Kuklíka – *Dramatické i všední dny protektorátu*, která sleduje okupaci z pohledu různých tematických kapitol, a práce *Causa Emil Hácha* a *Obžalována je vláda*⁴, z pera dvojice autorů Dušana Tomáška a Roberta Kvačka.

Ucelený pohled na období okupace podává rovněž německý historik Detlef Brandes ve své monografii *Češi pod německým protektorátem: okupační politika, kolaborace a odboj 1939-1945*. Autor v ní sleduje měnící se politiku protektorátní vlády v kontrastu s činnostmi německých představitelů. Mapuje různé roviny germanizace a porovnává je s nacistickými plány. V neposlední řadě poukazuje na úlohu odboje od počátku až do osvobozovacích bojů.

Nacistická propaganda nevyužívala pro naplnění svých cílů jenom český tisk, ale také hraný film. Mezi zásadní příspěvky, sledující vliv filmu na společnost v období okupace, patří kniha *Český hraný film a filmaři za protektorátu* z pera Lukáše Kašpara. Sleduje kolaboraci českých filmařů, herců, ale také jejich snahy o rezistenci. Zkoumá míru zneužití tohoto média nacisty.

Diplomová práce je členěna do tří kapitol. V první kapitole jsem hodnotila noviny jako důležitý pramen historického výzkumu. Dále jsem sledovala samotný protektorátní

---

⁴ Tato publikace přináší ojedinělý pohled na protektorátní vládu v letech 1942-1945. Následně zobrazuje proces s jejími členy před Národním soudem.

tisk, jeho proměny v jednotlivých obdobích a úlohu, kterou v nacistické propagandě sehrál. V neposlední řadě jsem posuzovala zvolené noviny po formální i obsahové stránce po celou dobu okupace.

V další stěžejní části textu je zmapována role českého tisku při germanizaci protektorátu. Kapitola je rozdělena do čtyř tematických částí, potažmo oblastí protektorátního života, které byly poněmčováním zasaženy. V prvním úseku jsem sledovala nacistickou politiku odnárodňování a odstátnění českého obyvatelstva okupovaného území. Nacisté se snažili asimilovat český národ s německým pomocí změny jeho myšlení. Češi měli postupně ztratit povědomí o svém národě, o své minulosti, kultuře a ztotožnit se s říšským myšlením. Český národ měl přijmout za svou novou vlast Velkoněmeckou říši, její nacionálně socialistickou revoluci, směřující ke konečnému vítězství a vytvoření nové Evropy. Česká historie byla přetvářena v duchu nové doby a připomínaly se historické události dokazující nerozlučné a oboustranně prospěšné soužití obou národů. Jedním z nejznámějších příkladů transformace českých dějin bylo zveličování aktu podřízení se sv. Václava Jindřichu I. Ptáčkovi. Svatováclavská tradice a jeho proněmecká politika byla připomínána při všech významných protektorátních výročích. Akt okupace českých zemí byl prezentován jako návrat do lůna Svaté říše římské, oproti tomu první republika se stala zatracovanou kapitolou české historie, která na dvacet let „vrazila“ klín mezi oba národy. Prvorepublikoví politici, toho času v exilu, se stávali terčem útoků ve všech protektorátních listech po celou dobu trvání protektorátu.

Řešení židovské otázky bylo nedílnou součástí nacistické politiky, která byla uplatňovaná na okupovaném území. Snahou protektorátního tisku bylo vyvolat odpor a nenávisť vůči tomuto národu mezi ostatním obyvatelstvem protektorátu prostřednictvím štvavých zpráv. Ty zpočátku obsahovaly např. různá nařízení říšských či protektorátních představitelů, později používaly nejradiálnější rétoriku.

Nacistická politika se soustřeďovala na poněmčení protektorátního školství, výchovy mládeže a degradaci českého jazyka. Ten začal ztrácet svoji dominantní úlohu v českomoravském prostoru ve prospěch jazyka německého, který se měl do budoucna stát jedinou dorozumívací řečí v tomto prostoru. Měnily se názvy ulic, na obchodech a budovách veřejných institucí visely označení nejdříve v němčině a pak v češtině. České školství zažívalo malou „revoluci“ v podobě nové školské reformy, která měla za úkol přetvořit český národ v pracující lid slepě následující svého Vůdce a zamezit tak „produkci“ dalších intelektuálů, kteří by mohli narušovat a sabotovat nově vznikající

řád. Veškeré vedoucí pozice měly být obsazeny Němci. Na školách byly zaváděny nové osnovy, podle kterých byl zvyšován počet vyučovaných hodin němčiny a jednotlivé předměty (např. dějepis, zeměpis) se měnily po obsahové stránce. Na mimoškolní vzdělávání dohlíželo Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě, které mělo za úkol formovat tělo i ducha českého mládí. Mládež byla vychovávána k fyzické zdatnosti, odolnosti a ke kamarádství a k vzájemné spolupráci. Na straně druhé probíhala převýchova k získání nacionálně socialistického smýšlení a vzájemné sounáležitosti s Velkoněmeckou říší a jejími cíli.

Poslední část této kapitoly je věnována propagandě v oblasti hospodářské a sociální a také dělnické otázce. Jedním ze způsobů, jak se nacisté snažili odnárodnit české obyvatelstvo, potažmo dělníky, a navíc je využít v průmyslové výrobě, bylo pracovní nasazení pro Říši, kde byly dle názoru protektorátního tisku nesrovnatelně příznivější podmínky oproti protektorátu. Nacisté nezapomínali na pracující lid v okupovaném území a snažili se jej získávat různými sociálními výhodami (např. zdravotní dovolené, stravování v továrnách, přídatky ke mzdám a jiné). Čeští zemědělci byli za svůj boj o výživu národa odměněni mj. zvýšením výkupních cen potravin, které jim umožňovaly zajistit si lepší výrobní prostředky.

Třetí kapitola práce se vztahuje k problematice aktivistického žurnalismu. V protektorátním tisku působily desítky novinářů a řada z nich patřila k aktivním kolaborantům, kteří nakonec pro svoji více než horlivou činnost byli souzeni před Národním či Mimořádným lidovým soudem. Mezi českými žurnalisty „vynikala“ skupinka sedmi novinářů, jejichž články převyšovaly svým patolízalstvím, krajními a manipulujícími názory většiny svých kolegů. K tzv. aktivistické sedmičce patřili Vladimír Krychtálek, Karel Werner, PhDr. Emanuel Vajtauer, Karel Lažnovský, PhDr. Jaroslav Křemen, Vladimír Ryba a PhDr. Václav Crha. Protektorátní novináři se při psaní řídili nařízenými, které jim byly sdělovány na pravidelných tiskových konferencích pořádaných kulturně – politickým ústředím Úřadu říšského protektora, většinou v zastoupení jeho nejvýznamnějšího představitele Wolfganga Wolframa von Wolmara. Dostávalo se jim příkazů, co měly články obsahovat, o čem bylo dovoleno psát a co bylo naopak zakázáno, které osobnosti a prvorepublikové politiky bylo třeba zesměšňovat a kritizovat. V této části diplomové práce jsem snažila zhodnotit jejich úlohu v protektorátním tisku a dopad jejich aktivistické politiky na jednotlivé noviny, ve kterých byli zaměstnáni jako šéfredaktoři. Porovnávala jsem, jakým způsobem se

promítala tisková nařízení do jejich článků. Jimi publikované zprávy a míru aktivit jsem následně porovnala s pozdějšími obviněními a rozsudky Národního soudu.

1. TISK V OBDOBÍ PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA JAKO HISTORICKÝ PRAMEN

1.1. Obecná charakteristika novin jako pramenného materiálu

V dnešním světě jsou informace šířeny neuvěřitelnou rychlostí a my se dovídáme prostřednictvím internetu nebo televize o událostech, které se staly ještě v tentýž den. Často máme možnost vše sledovat prostřednictvím médií v přímém přenosu a být tak „očitými“ svědky událostí, které se odehrály v různých zemích či na úplně jiném kontinentu. Tisk nám toto neumožňuje, přesto zůstává důležitým masovým médiem, i když se jeho role v procesu sdělování zpráv v dnešní době výrazně změnila.

Podíváme-li se zpátky do minulosti, zjistíme, že noviny hrály po desetiletí stejně důležitou úlohu jako dnes internet či televize. Z historického hlediska je třeba si uvědomit, že noviny mají rovinu dokumentární, která sleduje danou skutečnost a její promítání se na stránkách tisku, a hledisko informační, tedy to, co je oznamováno čtenáři. Prezentované zprávy mají krátkodobou sdělovací působnost. Noviny publikovaly články o aktuálních událostech doma i ve světě či o různých tématech relevantních pro veřejný zájem často v podobě „mozaiky“ či „šotu“. Do novin se mnohdy dostávaly skutečnosti, které odpovídaly zaměření a zájmu novinářů (zkušenosti, rozhled, tendence, záměry a cíle), stejně jako jednotlivých tiskovin, a které jsou a byly zajímavé pro cílovou skupinu čtenářů. Každý historik by měl reflektovat toto omezení a při výzkumu využívat dalších typů pramenů, aby dosáhl komplexnějšího pohledu na danou historickou problematiku. Noviny obsahují nepřeborné množství informací z celého světa, ze života společnosti a snaží se informovat a působit co možná na nejširší okruh čtenářů. Mezi jednotlivé žánry, které najdeme na stránkách tisku, patří např. zpráva, reportáž, komentář či povídky, úřední oznámení, křížovky, vtipy, ale i kresby, fotografie a různé druhy reklam a inzerátů.⁵ V neposlední řadě se snaží noviny ovlivňovat všechny své adresáty. V podstatě lze říci, že tisk se soustřeďuje na sdělování určitých informací širokému okruhu lidí a všechno ostatní je tomu podřízeno. Jednotlivé

---

⁵ Bartoš, Josef: *Noviny jako historický pramen*. In: Marek, Pavel (ed.): *Tisk a politické strany*. Moneta –FM, Olomouc 2001, s. 8-13.

noviny se pak odlišují důrazem, který je kladen na ovlivňování čtenáře nebo informování podle předem daného cíle či záměru.⁶

1.2. Tisk v období okupace

V totalitních režimech slouží média, potažmo noviny, k propagandě vládnoucího systému a ovlivňování veřejného mínění lidí. Protektorátní tisk hrál v období okupace mimo jiné velmi důležitou roli „pomahače“ nacistů v procesu utváření a přeměny myšlení českého národa v říšské a ztratil tak svoji původní úlohu nezávislého informačního média. Jeho snaha nebyla naštěstí korunována úspěchem, přesto mohl tisk svým způsobem záplavou propagandistických článků přesvědčujících o konečném vítězství Říše ovlivňovat psychiku lidí a způsobovat deziluzi a ztrátu víry v konečnou porážku nacistického Německa. Noviny se změnou politické situace samozřejmě nepřestaly zásobovat své čtenáře „aktuálními“ zprávami z domova i ze zahraničí a zábavnými a vzdělávacími články; jejich vypovídací hodnota se ale značně změnila. Statě přestaly objektivně informovat o uplynulých událostech či významných prvorepublikových výročích a osobnostech, ty začaly být tabuizovány. Všechny články, počínaje politickým zpravodajstvím, komentáři, přes zábavné a poučné a konče křížovkami a reklamami, procházely přísnou cenzurou. Přesto všechno jsou důležitým obrazem tehdejší vůle okupační politiky a protektorátní vlády.⁷

Český tisk byl v období protektorátu pod dohledem dvou linií. V rovině vládní spadal pod dozor *Tiskového odboru Předsednictva ministerské rady* (TO PMR). Až do svého zatčení v srpnu roku 1939 stál v jeho čele Zdeněk Schmoranz, posléze nahrazený Arnoštem Barešem. Jeho nástupcem se stal František Hofman, který tuto pozici zastával do května roku 1941, kdy byl vystřídán Ctiborem Melčem, který zde působil až do konce války.⁸ V jednotlivých redakcích prováděli cenzuru kontroloři dosazení Ústředím tiskové a dozorčí služby (ÚTDS) při TO PMR, kteří kontrolovali všechen materiál určený k zveřejnění. Cenzura se týkala všech zpráv z jednotlivých oblastí

---

⁶ Bartoš, J.: *c. d.*, s. 10.

⁷ Pasák, Tomáš: *Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích z let 1939-1945*. Univerzita Karlova, Praha 1980, s. 47.

⁸ Končelík, Jakub: *Kvantitativní obsahová analýza protektorátních tiskových porad*. In: Gebhart, Jan– Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka a kol.: *Řízení legálního českého tisku v Protektorátu Čechy a Morava*. Karolinum, Praha 2010, s. 70-71.

(hospodářských, politických, sportovních, kulturních, stejně jako inzerce či různých fotografií), prezentovaných na stránkách tisku.⁹

V rámci druhé německé linie správy vznikla pro kontrolu tisku *Skupina pro kulturně – politické záležitosti při Úřadu říšského protektora*, která se 18. září 1941 přejmenovala na *IV. kulturně – politické oddělení ÚŘP*, v jehož čele stál Karl von Gregory. Při tomto oddělení byla vytvořena *Skupina tisk*, která vydávala základní směrnice pro český tisk a byla vedena Wolfgangem Wolframem von Wolmarem, jehož v říjnu roku 1943 nahradil Artur Söhnel. Uvedené instrukce dostávali šéfredaktoři na tiskových poradách, které se konaly jednou týdně pro denní tisk a jednou za měsíc pro týdeníky, nebo prostřednictvím každodenních tiskových pokynů¹⁰. Tyto konference byly oficiálně pořádány TO PMR, ale ve skutečnosti hlavní slovo na nich měl zástupce Skupiny tisk z ÚŘP. Šéfredaktorům byly udělovány pokyny, jak mají psát o jednotlivých domácích i zahraničních událostech, co zamlčovat nebo naopak vyzdvihnout.¹¹

Na začátku roku 1942 zanikl na základě správní reformy Tiskový odbor Předsednictva ministerské rady a řízení tisku tak přešlo pod nově zřízenou instituci – *Úřad lidové osvěty*, jež se později (v červnu roku 1942) sloučil s Ministerstvem školství a národní osvěty. Vedoucím ministerstva se stal Emanuel Moravec, pod jehož vedením došlo i ke změně názvu na Ministerstvo školství a lidové osvěty.¹²

Pro svou diplomovou práci jsem zvolila šest protektorátních deníků, které patřily mezi stěžejní prameny a měly ve své době celostátní dosah. Většina z nich vycházela již v období první republiky, kde často sehrávaly významnou úlohu prostředníka, prezentujícího plány a názory jednotlivých politických stran, a ovlivňujícího čtenáře, potažmo potencionální voliče. Navíc byly zpočátku jediným možným zdrojem aktuálních informací, než se začalo ve třicátých letech rozšiřovat rozhlasové vysílání.¹³ *Lidové noviny*, *Národní politika*, *České slovo*, *Venkov*, *Národní práce (Právo lidu)* patřily k deníkům s dlouholetou tradicí a demokratickou orientací. *Polední list* můžeme zařadit mezi bulvární plátky, nedosahoval úrovně ostatních tiskovin. Za první republiky

---

⁹ Pasák, T.: *c. d.*, s. 48, 55-56.

¹⁰ Tyto instrukce byly vydávány až do května roku 1945. Pasák, T.: *c. d.*, s. 61.

¹¹ Končelík, J.: *c. d.*, s. 71-74.

¹² Končelík, J.: *c. d.*, s. 72.

¹³ Kubíček, Jaromír a kol.: *Česká retrospektivní bibliografie. Řada 1, Noviny. Díl 1, Noviny České republiky od počátku do roku 1918*. Brno 2008, s. 7.

patřily k nejčtenějším novinám listy, které byly politicky nezávislé – *Národní politika* (až do třicátých let) a brněnské *Lidové noviny*.¹⁴ V období protektorátu se jejich orientace a prezentovaný obsah značně změnily, staly se nástrojem nacistické propagandy.

Národní politika (1883-1945) byla vzorem pro další noviny jak po stránce formální (grafická úprava a formát), tak obsahové (např. ojedinělá a rozsáhlá inzerce každou neděli). Její politická nestrannost skončila v době, kdy se předsedou národních demokratů stal senátor Vladimír Fáček. V letech 1934–1945 vycházelo v listech obrazové zpravodajství – *Ozvěny domova i světa*.¹⁵ *Národní politika* patřila mezi deníky a byla vydávána ve dvou vydáních.¹⁶

V roce 1939 se stal šéfredaktorem tohoto deníku aktivistický žurnalista PhDr. Václav Crha, tedy všech jejích vydání. Ranní *NP* vycházela šest dní v týdnu mimo pondělí, polední *NP* denně kromě neděle. Každou neděli měly noviny navíc zábavnou a poučnou přílohu. V pondělí se pak na stáncích objevovala jen její polední vydání.¹⁷

Lidové noviny (1893-1945) patřily k velmi významným nestranným prvorepublikovým listům, které byly prohradně orientované, se značným světovým rozhledem.¹⁸ K nejvýznačnějším šéfredaktorům patřil Arnošt Heinrich, který spolupracoval s řadou umělců, literárních vědců a spisovatelů (Karel Čapek, Josef Čapek, Rudolf Těsnohlídek, Arne Novák a další), kteří publikovali své stati na stránkách listu. Ve třicátých letech se stal vedoucím deníku Eduard Bass, čímž se vliv těchto intelektuálů ještě zvýšil.¹⁹ *Lidové noviny* vycházely dvakrát denně a od 1. ledna 1943 byly deníkem se čtyřmi vydáními denně. Po vytvoření Národního souručenství se řada novin stala jejich tiskovým orgánem, nejinak tomu bylo u těchto listů (od 2. dubna 1939 nesly podtitul List Národního souručenství). Od března roku 1942 se vydávaly bez

---

¹⁴ Kubíček, J. a kol.: *c. d.*, s. 7-8.

¹⁵ Kubíček, J. a kol.: *c. d.*, s. 41-42.

¹⁶ Kubíček, J. a kol.: *c. d.*, s. 226.

¹⁷ Blodigová, Alexandra a kol.: *Slovník odpovědných redaktorů a šéfredaktorů legálního českého denního tisku v letech 1939-1945*. Matfyzpress, Praha 2007, s. 25-26.

¹⁸ Večeřa, Pavel: *Proměny reflexe Národního souručenství na stránkách vybraných českých deníků (Lidové noviny, Venkov, Národní práce) v letech 1939-1945*. In: Marek, Pavel (ed.): *Tisk a politické strany*. Moneta –FM, Olomouc 2001, s. 138.

¹⁹ Kubíček, J. a kol.: *c. d.*, s. 8.

podtitulu. V období protektorátu byla přidána příloha Lidové noviny dětem (1939-1944).²⁰

Venkov (1906-1945) patřil mezi první deníky, které agráři vydávali ve vlastní Rolnické tiskárně. Od roku 1922 byl ústředním tiskem Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu, která zanikla v roce 1938, ale její hlavní deník byl vydáván po celou dobu protektorátu. V období první republiky spolupracoval jeho šéfredaktor Karel Jonáš s řadou zdatných autorů, např. v kulturní rubrice působil F. X. Šalda a Arne Novák.²¹ Stejně jako další noviny se stal Venkov 1. dubna roku 1939 Listem Národního souručenství a od 8. srpna roku 1940 pak Listem českého zemědělského lidu. Noviny vycházely denně a patřila k nim příloha Večer a Československý zemědělec.²² Od září roku 1944 až do konce okupace byl šéfredaktorem *Venkova* Vladimír Krychtálek.²³

Právo lidu (1893-1938), později **Národní práce** (1939-1945), bylo tradičním deníkem Československé sociálnědemokratické strany dělnické v období první republiky, který si držel svou pozici především v Praze a zaměřoval se na voličstvo z řad dělníků.²⁴ Během okupace pokračoval v orientaci na tuto cílovou skupinu obyvatelstva, ale tentokrát sloužil úplně jinému „pánovi“, nacistické propagandě. Šéfredaktorem *Národní práce* byl od roku 1939 až do konce okupace Vladimír Ryba. Od 1. dubna roku 1939 nesl deník podtitul List Národního souručenství a v srpnu 1940 se změnil na Deník Národní odborové ústředny zaměstnanecké. Mezi přílohy *Národní práce* patřily Dětské noviny (1939-1941) a Očko (1940).²⁵

České slovo (1907-1945) bylo v období první republiky ústředním deníkem Československé strany národně socialistické. Vycházelo od 30. října 1918 ve dvou vydáních denně, z toho ranní vydání bylo oficiálním tiskem této strany a večerní náklad – *Večerní české slovo*, které bylo nestranné a řídil ho J. Šalda, bylo prvním českým listem, jež byl vydáván v regionálních mutacích a byly v něm obsaženy místní zprávy.

---

²⁰ Kubíček, J. a kol.: *c. d.*, s. 188.

²¹ Kubíček, J. a kol.: *c. d.*, s. 20-25.

²² Kubíček, J. a kol.: *c. d.*, s. 405.

²³ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 70.

²⁴ Kubíček, J. a kol.: *c. d.*, s. 9.

²⁵ Kubíček, J. a kol.: *c. d.*, s. 226.

Tento deník byl zveřejněn v nakladatelství Melantrich.²⁶ V období okupace nesl od 2. dubna roku 1940 podtitul List Národního souručenství a od 10. srpna 1940 List pro národ a socialismus. Mezi přílohy patřila Nedělní dětská příloha (1928-1941) a Kvítko z čertovy zahrádky (1925-1928, 1943).²⁷ Od března do září roku 1941 byl jeho šéfredaktorem aktivistický žurnalista Karel Lažnovský.²⁸

Polední list (1928-1945) byl vydáván Jiřím Stříbrným, který byl vyloučen pro své fašizující tendence z národněsocialistické strany v roce 1926. Snažil se založit vlastní stranu – Slovanskou stranu národněsocialistickou a publikoval bulvární noviny *Polední list*.²⁹ *Polední deník* měl přílohu *Lísteček* (1940-1941).³⁰ V letech 1941-1943 byl jeho šéfredaktorem aktivistický žurnalista Karel Werner.³¹

Venkov a *Polední list* se vydaly na cestu kolaborace a nacistické propagandy od počátku okupace. *Polední list* patřil po celou dobu k radikálním novinám, prezentujícím podporu a spolupráci s nacistickým hnutím nejkrajnějšími cestami. Využíval obhroublou až vulgární rétoriku k popisu představitelů exilové vlády a vyhoceného šovinismu k vyjadřování svého postoje vůči Židům. Stránky byly plné křiklavých a šokujících zpráv a odhalení. *Venkov* se za okupace zaměřoval, stejně jako v období první republiky, na zemědělský lid a k němu směřoval i svoji propagandu. Obsahově se od ostatních deníků odlišoval množstvím zveřejněných zpráv, které se vztahovaly k zemědělské problematice, stejně jako ke změnám v hospodářství. Na titulní straně se často objevovaly úvodníky, přibližující danou problematiku ve vztahu k zemědělcům. Deník se soustřeďoval na výzvy k zahájení zemědělských „bitev“ o zrno a přibližoval nové skutečnosti protektorátního vývoje. *Národní práce*, *České slovo*, *Lidové noviny* a *Národní politika* zostřovaly rétoriku postupně, ke změně došlo po začátku druhé světové války. *Národní práce* se zaměřovala na okruh čtenářů z řad dělnictva a tomu podřizovala také svůj obsah. Stejně jako jiné deníky zobrazovala zprávy, které byly předem dané, ale řada statí odpovídala jeho výhradní orientaci na pracující lid. Ve zvýšené míře svými prohlášeními reagovala na životní situaci a pracující podmínky dělnictva, které se měly podle jejího mínění razantně změnit se zaváděním nacionálně

---

²⁶ Kubíček, J. a kol.: *c. d.*, s. 13-18.

²⁷ Kubíček, J. a kol.: *c. d.*, s. 54.

²⁸ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 75.

²⁹ Kubíček, J. a kol.: *c. d.*, s. 14.

³⁰ Kubíček, J. a kol.: *c. d.*, s. 403.

³¹ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 134.

socialistické ideologie. V podobném duchu, i když se sníženou razancí, se nesly zprávy v *Českém slově*, které také částečně zvýrazňovaly problematiku pracujících. U těchto novin je významné sledovat jejich regionální mutace, ze kterých se můžeme občas dovědět zajímavé informace, týkající se propagandy na regionální úrovni. Úvodníky poskytovaly komentáře k jednotlivým domácím i zahraničním událostem. Najdeme zde zprávy reflektující „aktuální“ situaci na frontě, ale také z protektorátní politiky. *Národní politika* se hodně soustřeďovala na zahraniční politiku a přinášela pravidelně úvodníky, které komentovaly „aktuálně“ tehdejší události. Zprávy ale neopomíjely sledovat měnící se protektorátní situaci. Byla doplněna o přílohu *Národní hospodář*, která se věnovala ekonomické situaci a změnám v protektorátním hospodářství. Stálou přílohou k rannímu vydání byla *Moravská Národní politika*, která ale nepřinášela tolik regionálních zpráv v porovnání s přílohou *Českého slova*. *Lidové noviny*, podobně jako *Národní politika*, zaměřovaly svou pozornost na zahraniční situaci a úvodními komentáři často reagovaly na poslední změny, které se odehrály na mezinárodním poli nebo v protektorátní politice. Neopomněly samozřejmě zdůrazňovat v duchu propagandy články, které byly důležité pro ovlivňování obyvatelstva. Ve svých přílohách se věnovaly ženám a přinášely jim různé druhy informací a posledních novinek. V neděli vycházela příloha věnovaná dětem pro jejich zábavu a poučení.

2. GERMANIZACE–PODOBY A FORMY JEJÍHO UPLATŇOVÁNÍ

2.1. Politika odnárodnění a eliminace myšlenky české státnosti

2.1.1. Ztráta nadějí a iluzí

„*Protektorátem povšechně nazýváme poměr dvou států, založený smlouvou, na základě které jeden stát se dává pod ochranu (protektorát) státu druhého, za což stát ochranu dávající chrání jej proti útokům vnějším. Obsah a rozsah ochrany jest určen smlouvou. Podstatným znakem protektorátu je však, že stát dávající se v ochranu, zavazuje se řídit svou politiku zahraniční a hlavní směrnice své politiky vnitřní podle pokynů resp. příkazů státu ochranu poskytujícího, při tom pravidelně stát ochranu dávající přejímá do svých rukou vedení zahraniční politiky, takže stát v ochraně jsoucí navenek je zastoupen orgány státu ochranu poskytujícího a ztrácí zastoupení vůči cizině.*“³² Těmito slovy komentovala *Národní politika* týden po okupaci nově vzniklé státoprávní a politické poměry bývalého čs. státu. Protektorát byl široké veřejnosti prezentován jako ochrana nikoliv jako okupace suverénního státu. Česko – Slovensko však o žádnou záštitu Německou říši nikdy nežádalo. Vojska wehrmachtu přijela „ochránit“ německé obyvatelstvo, které bylo soustavně „utlačováno“ českým obyvatelstvem. Stejně tak nikdy nebyla podepsána smlouva, která by toto potvrzovala. Prohlášení, které bylo signováno Háchou a Chvalkovským, bylo učiněno pod nátlakem a hrozbami, a proto nemohlo mít na poli mezinárodního práva jakoukoliv váhu. Přes to všechno velmoci setrvaly na své politice appeasementu.

Autonomní vývoj byl upraven vydáním Výnosu o zřízení Protektorátu Čechy a Morava ze dne 16. března 1939. Dle Výnosu byl představitelem protektorátu prezident, který řídil zemi společně s protektorátní vládou ve shodě s říšskými zákony a nařízeními. Veškerá jeho či vládní ustanovení mohla být upravována či rušena říšským protektorem, který byl jmenován jako zástupce Vůdce. Protektorát pozbyl práva na vlastní zahraniční i vojenskou politiku a stal se jenom vykonavatelem říšských příkazů. Další předpisy, upravující poměry obou zemí, měly být vydávány podle potřeb Říše.³³

---

³² *Protektorát Čechy a Morava. Národní politika*, 22. března 1939, s. 1.

³³ *Protektorát Čechy a Morava. Výnos kancléře Adolfa Hitlera. Národní práce*, 17. března 1939, s. 1.

Nová situace byla prezentována jako návrat k tradičnímu tisíciletému soužití dvou národů, které bylo „zpretrháno“ po dobu dvaceti let nepřírozeným útvarem zvaným Československo. Dřívější české státoprávní poměry byly po celou dobu okupace terčem kritiky a posměchu. Říšský tisk interpretoval změněné poměry s patřičným zadostiučiněním: „*Vyřešení tohoto problému se stalo ve smyslu, který odpovídá politickým skutečnostem a dějinnému rozdělení moci mezi německým a českým národem. Bylo nerozumem před 20 lety, pokoušeti se bláhově o opačné řešení českomoravského problému. Praha byla kdysi hlavním městem Německé říše.*“³⁴ České země „se vracely“ zpátky do lůna Svaté říše římské, která byla ochránitelkou a vůdkyní neněmeckých národů, mezi nimiž měl český národ výsadní postavení, po dlouhá staletí. „*Obnovuje se útvar, který byl po dlouhá staletí jedinou myslitelnou organizační formou evropského světa, obnovuje se Svatá říše římská národa německého.*“³⁵ Pro české obyvatelstvo protektorátu to znamenalo začít spolupracovat a udržet si své hodnoty, aby bylo zase „považováno“ za jeho nejlepší součást.

Okupace zbylého českého území vyvolala šok, nejistotu, deziluzi a obavy z dalšího vývoje na území protektorátu. V podstatě nebylo jasné, co se rozumí autonomií a do jaké míry bude mít český národ zajištěn svobodný rozvoj. Představitelé okupovaného území zpočátku doufali, že za určitých okolností může dojít ke společnému hledání cesty vzájemného porozumění a spolupráce mezi národem německým a českým. Především se očekávalo, že českému lidu bude zaručena možnost pokračovat v dosavadním politickém, kulturním i hospodářském rozvoji.³⁶ Vyjádřeno slovy prezidenta Háchy: „...*dostalo se mi slibu, že našemu národu bude zabezpečena svébytnost a svéprávný vývoj národního života.*“³⁷ Všechny veřejné reakce a projevy ze strany tisku a německých představitelů tomu nasvědčovaly. Nacisté ujišťovali české obyvatelstvo, že jim jde o zachování osobitosti českého národa. Důkazem mělo být jmenování protektorátní vlády a uchování funkce prezidenta. Český národ se neměl obávat o svou národní budoucnost, protože došlo k „osudovému obratu“, který mu měl přinést další hospodářský a kulturní rozmach.³⁸ Protektorátní tisk komentoval tuto obrovskou změnu ve svobodném vývoji českých zemí těmito slovy: „...*našemu národu*

---

³⁴ *Říšský tisk ve znamení historických událostí v Čechách a na Moravě.* Národní politika, 18. března 1939, s. 2.

³⁵ *Obnovuje se Svatá říše římská.* Národní politika, 19. března 1939, s. 1.

³⁶ *Češi v německém prostoru.* Národní práce, 16. března 1939, s. 2.

³⁷ *Rozhlasový projev státního prezidenta dr. E. Háchy.* Národní politika, 18. března 1939, s. 2.

³⁸ *Německý tisk o dějinných událostech.* Venkov, 16. března 1939, s. 3.

*zřízením protektorátu dává se pevný základ, abychom pod ochranou Říše, žili svým osobitým národním životem. (...) Německo nepomýšlí na jakoukoliv germanizaci, což by ani neodpovídalo zásadám myšlenky o německé rase.*³⁹ Říšským představitelům šlo především o zachování klidu na obsazeném území a vytvoření iluze o dobrovolném přijetí okupace. Zahraniční protesty se tak staly bezpředmětnými, protože český stát „souhlasil“ s ochranou Říše.

Nacistická politika se v první řadě od počátku okupace soustředovala na změnu českého národního povědomí, které se snažila přetransformovat na říšské myšlení. Tedy aby Češi začali vnímat svůj národ a sami sebe jako přirozenou součást Velkoněmecké říše. Pro svou novou „vlast“, která jim „nabízela“ sdílení hospodářských, politických, sociálních a kulturních hodnot německého národa, museli začít aktivně pracovat. Podle nacistických plánů byli Češi předurčeni jenom na práci a v tomto duchu s nimi bylo od počátku zacházeno. Jakékoliv významné či vedoucí posty byly v rukou příslušníků německého národa. Český národ se musel smířit s danou, neměnitelnou situací a uvědomit si svoje poslání v rámci velkoněmeckého prostoru. Jediným způsobem, jak bylo možno prokázat svoji loajalitu a ukázněnost, byla právě „*důsledná a svědomitá práce*“.⁴⁰ Říše požadovala, aby Češi zachovali klid, pořádek a především loajálně a upřímně spolupracovali. Český národ měl upřímně akceptovat novou politickou situaci, ne jen souhlasně přikyvovat a dál se podílet na rezistenci. Dle oficiálního mínění bylo „*slušné, korektní a rozvážné jednání mnohem přesvědčivější, než příliš ochotné hrbení hřbetu.*“⁴¹

Na druhé straně Češi nebyli ochotni akceptovat jednostrannou politiku nátlaku ze strany Říše. Zpočátku se sami snažili klást své požadavky, které měly vymezovat soužití obou národů, alespoň to dokládá článek *Českého slova*. Označení protektorátu jako německého životního prostoru jitrilo české duše. Tento prostor byl vlastí českého národa a rozkládala se na něm řada „posvátných“ míst spjatých s českou historií. Němci měli pochopit, že okupací a násilím nic nezmůžou. Češi si chtěli uchovat slíbenou autonomii v Říši, nepřáli si další omezování „samostatnosti“ a jejich práv. Ovlivňování české politiky ze strany okupantů, neustálé zasahování do české samosprávy a nátlak k přijetí nového pořádku vyvolávaly další vzájemné neshody.⁴²

---

³⁹ *U nás se nebude germanizovat.* České slovo, 23. března 1939, s. 4.

⁴⁰ *Musíme imponovat prací.* České slovo, 13. září 1939, s. 1.

⁴¹ *Jednota národa.* Venkov, 19. března 1939, s. 1.

⁴² *Co chtějí Češi od Němců.* České slovo, 23. května 1939, s. 3.

Když se českým činitelům nepodařilo uchovat samostatnost českého státu, zaměřili se především na sjednocení všech složek národa a jejich podporu v rámci nově vzniknuvší organizace. „*Národní souručenství uskutečnilo velikou věc – sjednotilo přes dva miliony českých mužů na společném základě českého cítění, kultury a vlastenectví. Sešli se vedle sebe podnikatelé, zaměstnanci, úředníci a dělníci, zemědělci a lidé z měst. Osmimilionový národ prožil a uskutečnil své sjednocení.*“⁴³ Tato organizace českého národa se stala nepolitickým hnutím, které se distancovalo od dřívějšího systému politických stran. Kladla si za cíl udržet jednotu českého národa a uchovat v něm povědomí o významné české minulosti a společně sdílených kulturních hodnotách. „*Prvním úkolem Výboru bude vytvořit jednotu národa tak pevnou, jako nikdy předtím: musíme se vrátit k přirozenému a vyššímu duchovnímu společenství národa, jímž je společný rod, společná vlast, společné dějiny, společné snahy, z nichž pak vyrůstá národní sebevědomí, dbalé cti a důstojnosti národa v každé době.*“⁴⁴ Jakékoliv tendence, narušující jednotu národa ať už ze strany jednotlivce, skupiny či bývalé strany, měly být okamžitě potlačeny. Vzájemná spolupráce a svornost zaručovaly dle NS další vývoj českého národa.⁴⁵ Prezident Hácha ve svém projevu z 2. dubna roku 1939 stanovil tři pilíře, na nichž mělo stát národní hnutí, jehož byl představitelem. Národní pospolitost, křesťanská morálka a sociální spravedlnost se staly základem pro stmelení národa a jeho budoucí vývoj.⁴⁶

Národní souručenství neustále balancovalo na hranici mezi aktivní rezistencí a kolaborací. Navenek hrálo úlohu instituce spolupracující s Říší, ve skutečnosti stmelovalo českou národní opozici. Především v roce 1939 a v první polovině roku 1940 se mu dařilo udržovat si odstup a příliš si nezadat s okupantskými úřady. Dokud měla tato organizace určitý vliv a nebyla jen loutkou v nacistických rukou, měla velký význam v nelehké době pro stmelení českého národa a udržování povědomí společného národního vývoje.

K podpoře českého národa sloužily hromadné akce, často pořádané Národním souručenstvím na místech spojených se slavnou českou minulostí, s významnými osobnostmi, či připomínky význačných výročí českého státu. Veškerá národní aktivita vedla k sjednocení českého národa, k ukázání jeho společného postoje, stability a víry

---

⁴³ *Podejme si ruce.* Národní práce, 7. května 1939, s. 3.

⁴⁴ *Konec soustavy politických stran. Rozhlasový projev předsedy Výboru Národního souručenství.* Národní práce, 24. března 1939, s. 2.

⁴⁵ *Prezident dr. Hácha přejímá vedení národa.* Národní politika, 19. března 1939, s. 2.

⁴⁶ *Národní souručenství volá nás všechny do práce.* České slovo, 3. dubna 1939, s. 1.

v jeho další vývoj v těžkých časech. Demonstrace se staly symbolem rezistence a odmítání okupace. Velikou národní manifestací se stal převoz ostatků Karla Hynka Máchy na vyšehradský Slavín. Lidé se shromažďovali na ulicích a celé město bylo podle tiskových zpráv vyzdobeno československými vlajkami.⁴⁷ Máchova tvorba byla připomínkou slavné české historie, lásce k vlasti a české krajině. Český národ si tak v den jeho pohřbu připomněl význam národní kultury. Jeho tvorba „*znázorňovala nejužší svazek, jež dnes český lid znovu prožívá k národní kultuře, která je jediným pravým hlasem národní duše a národního vědomí. Manifestoval své nezlomné přilnutí ke kulturní tvořivosti, která vždycky zůstane nedotknutelnou říší duchovně mravní integrity a svrchovanosti našeho národa.*“⁴⁸ „*Máchův pohřeb se stal duchovní manifestací národních ideálů, i důkazem, že malý český národ se svým spontánním organizačním nadáním je schopen sám vytvářet svůj státní život v novém životním prostoru.*“⁴⁹

Vzpomínky na slavnou českou minulost a tradice byly spjaty s národními poutěmi a slavnostmi. Mezi nejvýznamnější události patřila pouť na Říp 30. dubna 1939, které se účastnilo asi 60 000 lidí, a putování ke sv. Vavřínečku na Domažlicku 13. srpna 1939 s účastí sto tisíc lidí. Mši v poutním kostelíku na vrchu svatého Vavřince celebroidl vyšehradský kanovník Msgre Bohumil Stašek, který posléze promluvil poutní kázání.⁵⁰ „*Bylo nám z nejvyšších a nejautoritativnějších míst řečeno, že bude respektována a zachována naše svébytnost národní, náš jazyk, naše vzdělání a vlastenecké svědomí. Země česká mluví k poutníkům u sv. Vavřínečka i k celému národu jako matka. Matko vlast – pravil – slibujeme ti, že chceme býti tobě věrni, že chceme tě věrně milovati do posledního dechu.*“⁵¹

V den výročí upálení Mistra Jana Husa, který se stal symbolem boje s německou protireformací, se uskutečnila řada akcí, připomínajících jeho dějinný význam. K jeho pomníku byly kladeny věnce, zpívala se hymna a husitské chorály.⁵² *Národní práce* komentovala událost slovy: „*Nejmohutnější oslava se konala na Staroměstském náměstí v Praze, kam od středního rána přicházely ohromné zástupy těch, kteří se chtěli poklonit památce Husově, jehož pomník byl obložen neobyčejně velikým množstvím*

⁴⁷ Brandes, Detlef: *Češi pod německým protektorátem: okupační politika, kolaborace a odboj 1939-1945*. Prostor, Praha 2000, s. 98.

⁴⁸ *Básníková pouť srdcem národa*. Národní práce, 9. května 1939, s. 2.

⁴⁹ *K symbolu Máchova pohřbu*. Národní práce, 9. května 1939, s. 1.

⁵⁰ Gebhart, Jan - Kuklík, Jan: *Dramatické i všední dny protektorátu*. Themis, Praha 1996, s. 16-18.

⁵¹ *Pouť u sv. Vavřínečka*. Národní práce, 14. srpna 1939, s. 2.

⁵² Gebhart, J. - Kuklík, J.: *c. d.*, s. 17-18.

věnců, kytic a kytiček. Ve středu večer se zde z podnětu církve čs. shromáždily ke krátké pobožnosti nové desetitisíce pražského lidu, třebaže pietní slavnost nebyla nijak zvlášť publikována. Oslava, které se zúčastnilo obyvatelstvo bez rozdílu náboženského vyznání, byla krátká, ale upřímná. Při národní hymně zůstalo také málokteré oko suché...“⁵³ Období počátku okupace (jaro a léto roku 1939) se vyznačovalo návratem ke slavné české minulosti, připomínáním tradičních hodnot české kultury a význačných národních umělců a myslitelů.⁵⁴ Byla to jedinečná doba, spojená s rezistenčními snahami českého národa a jeho vedení, která se už v následujících letech protektorátu nemohla nikdy opakovat. Český tisk sehrál úlohu zprostředkovatele informací o národních akcích a jejich průběhu, stejně jako zobrazoval na svých stránkách významné české osobnosti a události.

Na druhé straně s vyhlášením protektorátu se začala uplatňovat cenzura a rozvíjela se německá propaganda. Česká historie začala být upravována tak, aby odpovídala zájmům okupační strategie. Především osobnost svatého Václava a jeho politika vůči německému sousedu českých zemí byly modifikovány pro nacistické cíle. Lidé si velmi dobře uvědomovali jeho skutečný význam a nedali se tak snadno zmást říšskými snahami o jeho přetvoření. V prvním roce protektorátu byla ještě svatováclavská tradice víceméně prezentována v národním duchu. *Lidové noviny* publikovaly stať stejně jako ostatní tisk ke vzpomínce na sv. Václava s tímto obsahem: „*Loni na podzim a letos na jaře jsme šli cestou svatováclavské tradice. Třeba ovšem připomenout, mluvíme-li o česko – německém poměru za Václava, že závislost českých knížectví na Říši byla právní a faktickou skutečností, vytvořenou již před Václavem. Přináležitost Čechů k Říši neznamenal nikdy, ani v době před sv. Václavem, ani po ní, nějaké otrocké podrobení Německé říši. Pekař, jehož se Němci v mnohém dovolávají, dobře rozpoznal, že to bylo jen uznání císařské svrchovanosti, uznání nadnárodního křesťanského imperia, které se považovalo za dědice moci římských císařů.*“⁵⁵ Svatý Václav se stal patronem a přímluvcem českého národa. Přijal křesťanství a zasloužil se o jeho rozšíření po českých zemích. Český kníže byl obhájcem slabých a nemocných, ale především chránil český národ. Svatováclavskou symboliku najdeme také v článku *Národní práce*: „*Pod jeho korouhví táhnou česká vojska do pole, aby ubránila zemi. Tak, jako symbol české*

---

⁵³ *Důstojné Husovy oslavy v Praze i na venkově*. Národní práce, 7. července 1939, s. 1.

⁵⁴ Gebhart, J. - Kuklík, J.: c. d., s. 15.

⁵⁵ *Tradice svatováclavská*. Lidové noviny, 29. září 1939, s. 3.

*pospolitosti a jeho snažení, žije Václav i v nás. A i nám dnes na rtech alespoň na okamžik utkví jeho: Nedej zahynouti!*⁵⁶

V dalších dvou letech okupace byl akt podřízení se sv. Václava Jindřichu I. Ptáčníkovi přirovnáván v tisku k situaci v roce 1938 a 1939. Sv. Václav podle něj zvolil cestu rozumu a podřízení se bez boje. Podobným směrem se podle Němců vydal český národ, když akceptoval anexi pohraničí bez zápasu. Podruhé zvítězil „rozum“, když prezident Hácha vložil osud českého lidu do Vůdcových rukou. *Venkov* komentoval akt podřízení se českého národa německému tímto komentářem: „*Po půl roce na to musila opět rozhodnout střízlivá uvážlivost, když se prezident státu rozhodl dáti český národ pod ochranu Německé říše a zavtěliti jej do jejího prostoru. Pokračovali jsme v tradici svatováclavské.*“⁵⁷ Stejně tak český národ dle propagandy pochopil, že vzepřít se Velkoněmecké říši by znamenalo jeho totální zkázu. Češi zůstali „ušetření“ válečného běsnění a mohli se věnovat pokojné práci pro Říši. České země se staly „rovnocennými“ partnery Říše a zároveň spadaly pod její „ochranu“. Velmi často se připomínal rozdíl mezi německým a českým údělem. „*Němečtí mužové bojují, zatímco český národ se může oddávati své pokojné práci; německé matky a ženy jsou ve starostech o své syny a berou tak na sebe statečně břímě, jehož ženy české zůstávají ušetřeny.*“⁵⁸

Nacisté se snažili vytvořit dojem, že se prakticky nic po okupaci nezměnilo. Situace v protektorátu byla prezentována jako poklidná a Češi jako národ, který pochopil svoji dějinnou úlohu a začal spolupracovat s Velkoněmeckou říší. Propaganda postupně pohlcovala noviny, rozhlas a film. Akce s národním podtextem na druhé straně podle Němců narušovaly ideu mírového soužití. S blížícím se 28. říjnem roku 1939⁵⁹, tedy se svátkem připomínajících vznik samostatného Československa, jenž byl samozřejmě okupační mocí zrušen, se očekávaly demonstrace. Protektorátní vláda vyzývala veřejnost prostřednictvím tisku a rozhlasu ke klidu a k poctivé práci jako v kterýkoliv jiný den. Protektorátní obyvatelstvo se mělo vyvarovat falešnému naslouchání ze zahraničí a uvědomit si, že všechny neuvážené činy jednotlivce dopadnou negativně na celou českou společnost.⁶⁰ Přes všechny výzvy a upozornění propukla demonstrace

⁵⁶ *Svatováclavská tradice*. Národní práce, 28. září 1939, s. 1.

⁵⁷ *Den svatováclavský*. *Venkov*, 29. září 1940, s. 1.

⁵⁸ *K svátku svatého Václava*. Národní práce, 27. září 1941, s. 3.

⁵⁹ Podle nového vládního nařízení se staly památnými dny 1. květen, 5. a 6. červenec a 28. září.

Nové nařízení o svátcích a památných dnech. *Venkov*, 7. října 1939, s. 2.

⁶⁰ *Český národ zachovává dokonalý klid*. Národní práce, 22. září 1939, s. 1.

v Praze a později i v jiných městech (Plzeň, Jaroměř, Náchod, aj.). Lidé zpívali hymnu, shromažďovali se u pomníku T. G. Masaryka a rozšiřovali letáky. Německá správa si uvědomovala, že je třeba učinit přítrž českým národním protestům jednou provždy. Hitler přikázal, aby byly použity veškeré prostředky (zbraně a násilí) k preventivnímu zastrašení obyvatelstva. Čekalo se jenom na vhodnou příležitost, ta se naskytla v den pohřbu vysokoškolského studenta Jana Opletala⁶¹ 15. listopadu 1939, kdy došlo k protiněmeckým demonstracím vysokoškolských studentů. Hitler se rozhodl pro tvrdý zásah, který měl trvale ochromit českou veřejnost. Dne 17. listopadu byly zavřeny české vysoké školy, řada představitelů studentského hnutí byla zastřelena a na 1200 studentů skončilo v koncentračních táborech. Intervence vůči posluchačům vysokých škol vyvolala šok a zděšení nejenom mezi obyvatelstvem, ale především v protektorátní vládě a u prezidenta. Další podobné demonstrace ze strachu z následků se již nekonaly.⁶² Naplno se projevila cenzura tisku. Protektorátní noviny označily za viníka a osnovatele nepokojů exprezidenta Beneše. Některý tisk uvedl v krátké zprávě, že došlo k zavření českých vysokých škol na tři roky a že bylo zastřeleno devět pachatelů, jiný se nevyjadřoval vůbec. O odvezení studentů do koncentračních táborů samozřejmě nepadlo ani slovo.⁶³

Říše se snažila od samého počátku okupace zpřetrhat vazby na zahraniční odboj a zlikvidovat myšlenku obnovy samostatného československého státu, což se samozřejmě promítlo do zveřejňovaných zpráv v tisku. Protektorátní vláda a prezident byli nuceni se neustále vymezovat vůči projevům exilových politiků a jejich kritice nacistické okupační politiky v protektorátu. Měli za úkol přesvědčit domácí obyvatelstvo, ale i ostatní státy Evropy o dobrovolném splnutí s Velkoněmeckou říší a o akceptování nové situace domácím obyvatelstvem. První články ke kritice představitelů emigrace ze strany protektorátních představitelů se objevily na podzim roku 1939. Zatímco exiloví politici protestovali proti okupaci Československa a snažili se, aby obsazení českého území bylo považováno za násilný akt, politici protektorátní na druhé straně vyjadřovali pod nátlakem nesouhlas s politikou Beneše, Osuského a aj. Takto odpověděl na otázku poměru české vlády k tehdejší politice dr. Beneše předseda protektorátní vlády gen. Eliáš: „*Poměr české vlády k politické činnosti dr. E. Beneše je naprosto jasný, tj. odmítavý. Jde o soukromou akci soukromého emigranta. Každému člověku je za války*

---

⁶¹ Jan Opletal, student medicíny, byl postřelen v Praze během demonstrací a na následky zranění zemřel 11. listopadu 1939. Pasák, Tomáš: *Pod ochranou Říše*. Práh, Praha 1998, s. 187.

⁶² Pasák, T.: *c. d.*, s. 182-189.

⁶³ Lidové noviny, 18. listopadu 1939, s. 1.

uložena vážná odpovědnost vůči nejširším vrstvám národa, jehož je příslušníkem. Výsledky dosavadní činnosti dr. Beneše, dr. Osuského a některých reprezentantů bývalých koaličních skupin a jiných dokazují, že této odpovědnosti se jim nedostává.“⁶⁴

Je třeba si uvědomit, že řada protektorátních politiků hrála tzv. dvojí hru. Na jedné straně zdánlivě spolupracovali s nacisty, na straně druhé kooperovali s domácím odbojem a podávali informace zahraničnímu exilu. Svým jednáním se často dostávali do nelehké situace. Protektorátní činitelé byli neustále vystaveni tlaku zahraničních exilových představitelů, aby se příliš nekompromitovali, jinak by mohlo dojít k jejich zřeknutí se ze strany exilu. Mezi tyto významné domácí odbojáře patřil i výše zmiňovaný gen. Eliáš.

V tisku nejčastěji kritizovanou osobností bývalé čsl. vlády byl Edvard Beneš, někdejší československý prezident a pozdější představitel exilové vlády. Exprezident byl obviňován z nenávislného postupu vůči německé menšině v bývalém Československu a následkem jeho zločineckého jednání mělo dojít k okupaci pohraničí. Říše dle Hitlera nemohla více sledovat útlak svých soukmenovců a rozhodla se vyřešit tuto otázku jednou provždy.⁶⁵ *Národní práce* přinesla na svých stránkách projev K. Henleina, ve kterém se vyjadřoval k osobnosti Beneše: „*Benešův zlý duch nechť si dělá, k čemu jej jeho zlý démon svádí. Věříme, že Beneš „nespí“, že nemůže spát, má-li jen trochu citu pro vinu a nutného pykání za ni. Beneš má vinu za ztracených 20 let klidného vývoje ve střední Evropě. Musil by si v pekle odpykat svou dvacetiletou katastrofální politiku, kterou Vůdce zneškodnil. Že Beneš zdánlivě zůstal sám sobě věrný, nemůže nás zajímat a ještě méně to však může zajímat český národ. Vůdce s Benešem vyúčtoval za nás, a učiní – li to i český národ, bude to jeho velká generální zkouška pro budoucnost.*“⁶⁶ Edvard Beneš byl mimo jiné kritizován a obviňován na konci září roku 1939 ze lži vůči západním zemím. Dle K. H. Franka se jim snažil namluvit, že v českých zemích probíhají povstání a pouliční boje.⁶⁷ Na tuto situaci byla nucena reagovat i protektorátní vláda, která se distancovala od představitelů emigrace a vyzvala český národ prostřednictvím tisku ke spolupráci a ke klidu. Za jediného oprávněného představitele všech Čechů byl označen protektorátní prezident Emil

---

⁶⁴ *Rozhovor gen. Eliáše se zástupcem DNB. Český národ a vláda v pracovním šiku. České slovo, 9. prosince 1939, s. 1.*

⁶⁵ *Projev Vůdce a říšského kancléře. Národní politika, 30. dubna 1939, s. 2.*

⁶⁶ *K. Henlein o spolupráci Čechů s Němci. Venkov, 30. června 1939, s. 2.*

⁶⁷ *Přání všech Čechů. České slovo, 24. září 1939, s. 1.*

Hácha. Lidé měli přestat naslouchat výzvám soukromých osob ze zahraničí.⁶⁸ Kritika Beneše, Osuského, Jana Masaryka a dalších představitelů zahraničního odboje procházela celým obdobím trvání protektorátu. Intenzita útoků, stejně jako důvody nenávisli, se střídala ve spojitosti s měnící se zahraniční a domácí politikou.

V roce 1940 došlo k zásadním úspěchům německých vojsk na západních bojištích, což s sebou přineslo i radikální změny v politice Říše uplatňované vůči protektorátu. Dne 9. dubna 1940 provedlo Německo útok na Dánsko a Norsko, který byl prezentován jako ochrana před britskou invazí.⁶⁹ O měsíc později (10. května 1940) vojska wehrmachtu vpadla do Belgie, Lucemburska a Francie, ta kapitulovala v červnu po podepsání příměří v Compiègne.⁷⁰ Říše se začala chystat na útok proti Anglii, která byla obviňována za hlavního viníka rozšíření války. Noviny byly zahlceny zprávami s palcovými titulky o úspěších postupující německé armády, která porazila tolik Němci nenáviděnou Francii. Němečtí představitelé začali obracet svoji pozornost zpátky do protektorátu. České obyvatelstvo stále vzpomínalo na demokratické Československo a poslouchalo zahraniční rozhlasové zpravodajství.

Vojenské úspěchy Říše a porážka západních demokratických zemí vyvolala obavy o další osud národa, který pořád doufal v brzký konec války a pomoci ze Západu. Němci se snažili využít svých úspěchů k potlačení rezistence v protektorátu a k definitivnímu porobení českého národa. Protektorátní činitelé se jim zdáli příliš málo aktivní v politice prosazování říšské myšlenky. Nakonec byli donuceni nacisty nastoupit cestu dalších a mnohem ráznějších politických ústupků a začít aktivně spolupracovat. Vláda protektorátu vyhlásila sbírku pro Německý červený kříž. Sbírka měla ukázat porozumění českého obyvatelstva vůči německým vojákům, kteří nasazovali své životy za „životní práva“ Velkoněmecké říše a potažmo i protektorátu. Český národ si měl konečně uvědomit, jaké výhody se mu dostalo, když se nemusel účastnit bojů na frontě.⁷¹

Při prvním výročí vzniku Národního souručenství v dubnu roku 1940 hodnotil jeho roční působnost protektorátní prezident Hácha vesměs kladně a vyzval Výbor v pokračování nastoleného směru: „*Vaší přední povinností jest, abyste se vynasnažili vésti národ k jednotě, spolupráci, vzájemnému porozumění a účinné vzájemné pomoci v poměrech, ve kterých žijeme a jejichž význam dnes již každému musí býti zcela jasný.*

⁶⁸ *Prohlášení vlády Protektorátu Čechy a Morava*. Národní politika, 22. září 1939, s. 1.

⁶⁹ *Říše převzala ozbrojenou ochranu Dánska a Norska*. Národní práce, 10. dubna 1940, s. 1.

⁷⁰ *Německo – francouzská smlouva o příměří podepsána*. Lidové noviny, 24. června 1940, s. 1.

⁷¹ *Sbírka na Německý červený kříž*. Polední list, 19. května 1940, s. 1.

*Jen tak můžete přispěti k tomu, aby bytí národa, žijícího v rámci daleko širšího celku, bylo zachováno i za dnešních poměrů válečných.*⁷² Josef Nebeský, vedoucí Výboru NS, se vyslovil ve svém projevu k vedoucí úloze Národního souručenství pro rozvíjení upřímné spolupráce mezi českým a německým národem.⁷³

Rétorika obou dvou protektorátních činitelů a náplň této organizace se podstatně změnila během dvou měsíců. Protektorátní prezident Emil Hácha odvolal údajně z vážných věcných důvodů v červnu Výbor Národního souručenství a místo něho ustavil prozatímní vedení, které mělo pokračovat v dosavadní činnosti.⁷⁴ Situace byla značně odlišná než v prvním roce protektorátu. Nové směřování politiky protektorátních představitelů a později i nově jmenovaného Výboru Národního souručenství dokládají slova některých z nich, reprodukováná českým tiskem. Podle Háchy mohl „malý národ zachovati svou existenci jedině tím, svěří-li se ochraně národa velikého, s nímž sdílí společný prostor“.⁷⁵ Český národ se dle něj vracel zpátky k dlouholetému přátelství s národem německým, „s nímž ho poutal nejenom po staletí trvajícím svazek s Říší, nýbrž také společný vývoj kulturní a hospodářský“.⁷⁶ Na tento rozvoj české země „navázaly“ po vzniku protektorátu a okamžitě se ukázal jako velmi „výhodný“. Ostrá slova se snesla z jeho úst na hlavu příslušníků bývalé čsl. vlády, která uprchla do nepřátelské ciziny a dál dle něj pokračovala ve své politice podpory liberalisticko – demokratického smýšlení a západních demokracií. Český národ se dle něj měl stát „jednou z nejdokonalejších složek Velkoněmecké Říše“.⁷⁷ Na ustavující schůzi nového Výboru Národního souručenství v září roku 1940 pronesl velmi důležitý projev k nové aktivistické politice této organizace její vedoucí Josef Nebeský. Zdůraznil, že „podle slov pana státního prezidenta má nový Výbor nejen vnitřně včlenit český národ do rámce Velkoněmecké říše, ale také jej převychovávat ve smyslu říšskoněmecké myšlenky a nového sociálního řádu. Nový výbor má být v rámci těchto snah prostředníkem státního prezidenta a vlády vůči národu a má působiti při tlumočení potřeb a přání všech vrstev a zladiti je v zájmu národní pospolitosti.“⁷⁸ Každý člověk si měl uvědomit

---

⁷² Projev státního prezidenta dr. Emila Háchy. Národní práce, 18. února 1940, s. 1.

⁷³ Projev vedoucího Výboru NS J. Nebeského. Národní práce, 11. dubna 1940, s. 3.

⁷⁴ Rozhodnutí stát. prezidenta Háchy o prozatímním vedení NS. Polední list, 20. června 1940, s. 1.

⁷⁵ Státní prezident dr. Emil Hácha: Nové uspořádání bude i k našemu prospěchu. Polední list, 20. června 1940, s. 1.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Vnitřní včlenění českého národa do Velkoněmecké říše. České slovo, 15. září 1940, s. 1, 3.

vlastní odpovědnost vůči národu a zvyšovat svoji činnost a aktivitu. Úkolem Výboru se stala převýchova myšlení českého národa. Ten se měl odklonit od životního názoru liberalisticko – kapitalistického k novému směru nacionálního socialismu.⁷⁹ Podle ideových směrnic NS to znamenalo „*nové formulování a uskutečnění české formy národního socialismu, který by nebyl pouhou nápodobou nepřenositelného německého národního socialismu, držel se naší národní svébytnosti, ale byl v souzvuku se zákonem doby a zákony reorganizovaného evropského prostoru.*“⁸⁰ Národní souručenství si dále podle tiskových zpráv předsevzalo, že uskuteční ideál sociální spravedlnosti, která by se promítla do všech oborů (hospodářství, zdravotnictví, výchovy a kultury). Všichni lidé si měli uvědomit, že musejí začít pracovat pro celek, nejenom sami pro sebe, a to především z lásky k národu.⁸¹ Osud českého národa závisel podle mínění protektorátních novin na postoji k nově se formující Velkoněmecké říši. *Venkov* přinesl apel protektorátních představitelů ke všem Čechům: „*Státní prezident a vláda Protektorátu Čechy a Morava vás vyzývají, abyste nejen plnili své povinnosti vůči Říši, nýbrž abyste byli věrnými občany Říše, která Vám skýtá možnosti dříve nebývalé. Buďte dobrými Čechy, avšak také spolehlivými příslušníky Říše, která je vaší Říší stejně jako Říší Němců.*“⁸² Češi měli pochopit význam dějinných událostí, které měly ovlivňovat jejich přítomnost i budoucnost, a zapojit všechny své síly k podpoře nového systému rozkládajícího se na území od Atlantického oceánu ke Středozevnímu a Černému moři. Zvýšením pracovního nasazení v průmyslu, hospodářství, kultuře a technice byl způsob, jak podle přesvědčení tisku ukázat iniciativu celého českého národa.⁸³ Říšské myšlení vycházelo „*z politických, zeměpisných a hospodářských skutečností*“ a z uvědomění „*si všech událostí a síly, které v dějinách určovaly náš národní osud.*“⁸⁴

Změna politiky protektorátních představitelů, především díky nátlaku Němců, vyžadujících větší aktivismus a razantnější vyjadřování souhlasu s německou činností, se samozřejmě promítla do publikovaných zpráv v českých protektorátních denících. Ty prezentovaly jasný souhlas s výchovou českého národa v duchu říšského myšlení a vyzývaly obyvatelstvo k aktivnější spolupráci. Stejně tak vyjadřovaly souhlas

---

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ *Ideové směrnice NS. České slovo*, 5. září 1940, s. 1.

⁸¹ *Vnitřní včlenění českého národa do Velkoněmecké říše. České slovo*, 15. září 1940, s. 3.

⁸² *Občané, buďte dobrými Čechy a věrnými občany Říše! Venkov*, 22. září 1940, s. 1.

⁸³ *První úkoly NS. Převýchova myšlení. České slovo*, 7. září 1940, s. 1.

⁸⁴ Tamtéž.

s politikou protektorátních představitelů, jejichž kroky se staly „vzorem“ pro všechny Čechy.

Nacisté chtěli změnit myšlení českého národa s pomocí té části české inteligence, která se plně ztotožnila s novými poměry a byla ochotna přetvářet vědomí českého obyvatelstva ve prospěch Říše. Chtěli tím dát najevo, že všechny učiněné kroky byly důsledkem návratu k dřívějšímu vývoji, s nímž se „ztotožňovala“ elita národa, kterou měl následovat celý český národ. Řada českých intelektuálů z řad kulturních činitelů, novinářů, herců a dalších absolvovala v rámci propagace říšské myšlenky zájezdy do Německa a na území dobytá německými vojsky (Polsko, Holandsko, atd.). Dostávalo se jim přijetí od nejvyšších říšských představitelů, kteří využívali příležitosti k ovlivňování jejich myšlení formou sáhodlouhých propagandistických projevů. Česká inteligence si měla uvědomit svoji historickou úlohu a začít upřímně přijímat nastalý stav, bez jakéhokoliv váhání a vedlejších úmyslů. Německá říše „nabízela“ hospodářský, kulturní a sociální rozvoj českého národa pod jejich vedením, ale za předpokladu, že se vymaní ze vzpomínek na starý pořádek, potažmo na Československou republiku. Veškeré jejich opravdové úsilí mělo být kladně zhodnoceno po vítězství Německa. Před českým národem se dle přesvědčení novin otevřela řada možností k přisvojení všech výhod, *„které může velká Německá říše poskytnouti a nevidět jen nevýhody, které byly způsobeny sebevědomím malého státu... Poskytujeme Vám možnost k poctivé součinnosti. Je vždy úkolem inteligence národa, aby byla průkopníkem budoucího stavu, a nikoliv zbožňovatelem stavu přítomného.“*⁸⁵ Na „výletu“ do Německa a Holandska v září roku 1940 byli čeští kulturní pracovníci přesvědčováni o neotřesitelné ochraně českého území Německou říší a o dlouhodobé kulturní spolupráci mezi oběma národy. Dozvídali se o nezpochybnitelných úspěších wehrmachtu, který údajně dosahoval jednoho vítězství za druhým téměř bez materiálních škod. Český národ se měl vymanit z nedůvěry vůči Říši a pochopit, že spolupráce mezi oběma národy se děje na principu rovného s rovným. V neposlední řadě se účastníci zájezdu seznamovali s německou kulturou, především s výtvarným uměním a literaturou. Obojí bylo hodnoceno podle nových říšských směrnic, které odstraňovaly obrazy s cizími vlivy (především židovskými).⁸⁶ Všechny poznatky interpretovali čeští kulturní pracovníci obyvatelům protektorátu a že to byla slova nevýslovného obdivu a chvály vůči Říši, dokládají následující projevy dvou účastníků zájezdu. Autor prvního z nich byl fascinován úplnou

⁸⁵ *Vytvořiti poměr poctivé loajality Čechů k Říši.* Národní politika, 14. září 1940, s. 1-2.

⁸⁶ *Dojmy z cesty po Německu a Holandsku.* Venkov, 18. září 1940, s. 1.

volností pohybu pro všechny účastníky a s možností provádět svá pozorování. Své dojmy a zkušenosti se snažil sdělit české veřejnosti prostřednictvím tisku: „*Mohli jsme při této cestě obdivovati velký dějinný výkon, který provedl a před očima celého světa provádí německý národ za činorodého a cílevědomého vedení Vůdce a říšského kancléře. Vy, pane říšský ministře, umožnil jste nám laskavě prohlídku německé zbrojírny Kruppových podniků v Essenu, které jsme mohli přehlédnouti v celé její velikosti, rovněž jsme si prohlédli obrovský přístav v Hamburgu. Proto můžeme dnes jako očití svědkové prohlásiti celému světu s neklidnějším svědomím, že všechny anglické pověsti o domnělém zpusošení těchto nervových středisek jsou vymyšleny od a až do zet.*“⁸⁷ Další účastník, jemuž bylo umožněno svěřit se svými pocity z cest na stránkách *Venkova*, hovořil takto: „*V Münchenu byla dávána „Prodaná nevěsta“ dva dny po odjezdu výpravy. Rovněž tak dávána v Berlinu. – Jak bude jednou krásné setkati se v divadlech a v koncertech v Říši i s českými autory moderními. Cesta je jim nyní otevřena, české umění je vítáno a zvláště pro svůj národní ráz, ze kterého rostlo. České umění nesmí býti na cizích a židovských vlivech, které je upotřebovaly pro své osobní zájmy a hlavně kapsu, na osobách nevhodných k navázání příští velkorysé spolupráce.*“⁸⁸

Zprávy českých kulturních pracovníků měly sloužit k dokreslení a potvrzení slov předních říšských představitelů (ministra říšské propagandy Goebbelse, Vůdce, atd.) či protektorátních představitelů (říšského protektora nebo státního tajemníka) o mírovém a dějinném soužití německého a českého národa. Svoje poznatky posléze sdělovali protektorátnímu obyvatelstvu z pozice „objektivních pozorovatelů a očitých svědků“, kteří vyzývali Čechy k pochopení neotřesitelnosti Říše a jejího významu jako ochránčyně neněmeckých národů. Na druhé straně se Říše postavila proti skupině inteligence, která podle přesvědčení říšských představitelů vyvolávala svými hodnoceními a komentáři jenom pŕtky a zneklidňovala české obyvatelstvo. Tito lidé byli často obviňováni z demokraticko – liberalistického smýšlení, které bylo Němci považováno za zpátečnické a silně protiněmecké. Část české inteligence patřila dle německé kritiky mezi posluchače londýnského rozhlasu a často také měli být štváči šeptané propagandy. Podle *Českého slova* „se dívali na německý nacionální socialismus

---

⁸⁷ *Tvoření nové Evropy*. České slovo, 14. září 1940, s. 3.

⁸⁸ *Co jsme viděli v Říši?* Venkov, 19. září 1940, s. 3.

s židovskou arogancí stále jen svrchu, protože jej považovali za hnutí příliš davové a protože se jim zdál příliš málo duchaplný.“⁸⁹

Nacisté využívali prostřednictvím tisku každé příležitosti v roce 1940 k zesměšňování bývalých prvorepublikových politiků a snažili se ukázat jejich neschopnost v činnosti získávání podpory od západních demokracií či od Slováků a Čechů žijících v zahraničí. „*Nechť demokratická Amerika ví, že američtí Slováci jsou proti dr. Benešovi, který právo sebeurčení nepřiznal slovenskému národu a ani mu je přiznat nechce.*“⁹⁰ Napadali nově se formující Národní radu česko – slovenskou a snažili se poukazovat na údajné staré neshody mezi jejími činiteli z dob první republiky.⁹¹ Míra intenzity agrese vůči představitelům emigrace stoupala v době kolem výročí vzniku protektorátu, především pak v létě a na podzim, kdy došlo k reorganizaci Národního souručenství, spojené s jeho přechodem k politice aktivní spolupráce s Říší. V červenci téhož roku, vytvořená prozatímní československá vláda, se stala terčem útoků od samého počátku jejího formování. Protektorátní představitelé byli nuceni vůči ní se otevřeně vymezit. Její ustanovení totiž zpochybňovalo legitimitu protektorátní vlády a prezidenta. *České slovo* k tomu napsalo: „*Skupinka pod vedením dr. Beneše samozvané vytvořila tak tzv. československou vládu a hodlá patrně pokračovati v nešťastné a tak neblaze skončivší politice bývalého režimu prvé republiky. Tito jednotlivci, kteří svůj národ opustili, nikoho nereprezentují a nemají práva za národ mluvit a jednat. Český národ má svého jedině oprávněného reprezentanta ve státním prezidentu dr. Emilu Háchovi a ve své autonomní vládě.*“⁹²

Rok 1941 se měl podle mínění tisku ubírat novým směrem vedoucím k dovršení největšího vítězství německých dějin.⁹³ Český národ se „ocitl“ v době velkých sociálních přerodů, revolucí myšlení a sociálního zřízení. Do budoucna se měl uplatnit v nové Evropě jenom národ scelený, mravně a kulturně silný. Češi se měli učit od německého národa, u kterého vnitřní revoluce v podobě nového sociálního řádu již dávno proběhla. Základem se stala sociální spravedlnost, vyplývající ze „skutečného bratrství všech členů národa a odstraňující společenské rozdíly“, která se měla promítat

---

⁸⁹ *Dezerce intelektuálů? České slovo*, 19. prosince 1940, s. 1.

⁹⁰ *Protest proti Benešově propagandě. Národní práce*, 20. března 1940, s. 2.

⁹¹ *Neshody v táboře českých a slovenských emigrantů. Národní práce*, 21. února 1940, s. 1.

⁹² *Čin emigrantů je prázdným gestem. České slovo*, 27. července 1940, s. 1.

⁹³ *Rok 1941 a Češi. České slovo*, 5. ledna 1941, s. 1-2.

do všech oborů lidské činnosti. Říšská myšlenka se stala dle mínění novin směrnicí dalšího vývoje národa.⁹⁴

Situace v druhém roce protektorátu byla tiskem prezentována jako období poklidného vývoje a soužití všeho obyvatelstva. Všechny továrny běžely na plný výkon, budovaly se mosty, silnice, ale i nové domy a byty. Dělníci našli uplatnění jak v průmyslu protektorátu, tak v Německu, kde si měli podle tiskových zpráv získat velmi dobrou pověst. Podle mínění novin rostl zájem o kulturu, lidé navštěvovali pravidelně kina, či divadla. Životní úroveň se „zvyšovala“ a všichni se společně „podíleli“ na rozvoji hospodářství, které se stalo součástí Říše.⁹⁵

Skutečnost se ale značně odlišovala od reality. Poměry na okupovaném území se vyostřovaly a poněmčování obyvatelstva protektorátu neprobíhalo tak rychle a úspěšně, jak němečtí představitelé potřebovali. Důkazem toho byla tiskem neustále připomínaná nová úloha českého národa v rámci Evropy a zdůrazňován společný a nevyhnutelný osud. Čeští intelektuálové dle nacistů, jakožto představitelé národa, stále ještě nevěřili ve správnost rozhodnutí protektorátního prezidenta. Měli si konečně podle nich uvědomit, že jedině ve spojení s Velkoněmeckou říší kyne českému národu šťastná budoucnost. Rolníci, dělníci, zaměstnanci, úředníci či živnostníci „stáli“ již pevně nohama na zemi, na rozdíl od inteligence, a „přestali“ věřit v návrat starých pořádků. „Chorá“ skupinka české elity byla vyzvána v tisku, aby učinila totéž v co možná nejkratším čase, protože po vítězství Říše mělo být přihlíženo k aktivitě každého národa během válečného konfliktu.⁹⁶ Jakákoliv snaha o změnu nových poměrů mohla být brána podle *Českého slova* jako neodpovědná či nelidská, protože vývoji se nelze postavit. Obyčejní lidé měli přestat myslet sobecky na sebe a na své úspěchy či neúspěchy a začít přemýšlet o národě jako o součásti nového uspořádání Evropy a potažmo i světa. Na základě pochopení součinnosti národů mohl jedinec podle jeho přesvědčení porozumět dějinám a jejich vývoji.⁹⁷

Kampaň proti představitelům emigrace pokračovala po celý rok 1941. Dr. Beneš byl nadále propagandou obviňován z podpory války, kterou rozpoutala dle nacistů Anglie, a z posluhovačství vůči západním demokraciím. On sám byl „podněcovatelem“ války a revoluce, která měla údajně trvat prakticky od ustanovení států versailleské smlouvy. Na základě tohoto svědectví měl usilovat o permanentní válku proti německému živlu a

---

⁹⁴ *Říšská myšlenka je směrnicí*. Lidové noviny, 14. března 1941, s. 2.

⁹⁵ *Dva roky výstavby*. Lidové noviny, 15. března 1941, s. 1.

⁹⁶ *Na co ještě čeká vrstva českých intelektuálů?* Venkov, 12. března 1941, s. 4.

⁹⁷ *Prostota a dějiny*. České slovo, 3. února 1941, s. 1.

nedopřát klidného vývoje pro český národ.⁹⁸ V mezinárodních vztazích vystupoval Beneš jako československý prezident, ačkoliv jím dle Němců nebyl, protože na československém území existoval nový útvar, jehož hlavou byl Hácha. Benešova smlouva o česko – polské spolupráci se stala terčem výsměchu, její významu byl bagatelizován.⁹⁹

Exprezidentovy výzvy vůči českému obyvatelstvu, aby nekolaborovalo s Němci a uchovalo si svoji důstojnost, vedlo nacisty k jeho obviňování „z krvelačné propagandy“. Podle mínění tisku chtěl tvrdě zakročit vůči těm, kdo spolupracovali s německým národem a chtěl je postavit před soud. „*Všichni čeští lidé, kteří se nyní nějak distancují od pana Beneše a jeho zločinecké politiky, budou pak nemilosrdně odsouzeni a potrestáni. Na každém Čechu se bude žádat, aby podal účet ze svých skutků a soud prý bude neobyčejně přísný. (...) Nyní již sestavuje soupis těch, kteří mají být pověšeni, až se zase vrátí do Prahy. Samozřejmě tento krvelačný manévr není ničím jiným, nežli spekulací se strachem těch českých lidí, kteří mají snad pochopení a dobrou vůli pro součinnost s Němci.*“¹⁰⁰ Nicméně Němci označovali jeho slova za prázdná, protože podle jejich názoru se Beneš do Prahy nikdy nevrátí.¹⁰¹ Přesto ale varovali a snažili se vzbudit strach a obavy všech Čechů z jeho návratu, aby se raději definitivně obrátili na stranu Němců, kteří je měli před Benešem „ochránit“.

Po útoku na Sovětský svaz a uznání československé vlády Churchillem a Stalinem byla napadána dřívější i současná spojení Beneše a SSSR. Beneš se stal „*prezidentem bez země a bez národa*“.¹⁰² Němci označovali sami sebe jako zachránce českého národa před rudým terorem a před nebezpečnou politikou sblížení exprezidenta s Moskvou.¹⁰³

Národní souručenství postavilo podle tiskových zpráv sociální politiku ve třetím roce existence protektorátu na první místo svého snažení. Především se mělo soustředit na zajištění výživy lidí a plynulost zásobování. Všechny organizace od místních až po krajské, veškeré ústřední orgány Národního souručenství a funkcionáři a činovníci se měli zapojit do spravedlivé zásobovací politiky obyvatelstva. Každému člověku se „dostalo“ stejného dílu pomoci bez jakéhokoliv rozdílu. Na druhé straně se podle

---

⁹⁸ *Beneš – představitel války a permanentní revoluce*. České slovo, 25. února 1941, s. 1.

⁹⁹ „*Zahraničně – politický mrakodrap*“ *Benešův*. Národní práce, 6. února 1941, s. 2.

¹⁰⁰ *Pan Beneš chystá krvavý soud*. Národní práce, 21. března 1941, s. 3.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² *Benešova vláda „z milosti“ Stalinovy*. České slovo, 2. srpna 1941, s. 1.

¹⁰³ Tamtéž.

mínění protektorátních novin snažilo zabránit pokoutnímu obchodu, který rozvracel zásobovací plán a stanovoval neúměrné ceny zboží. Úspěch celé akce se stal zájmem Říše a celého českého národa, který Národní souručenství reprezentovalo.¹⁰⁴ Tato organizace uskutečnila podle tisku množství konferencí a jednání, na kterých byl řešen problém se zásobováním, s lichvou, ale i se zvyšováním zemědělské produkce, se zdokonalením živočišné výroby a všech hospodářských potřeb.¹⁰⁵ Pokoutní obchod, jako jeden z „největších problémů“ tehdejší doby, byl pranýřován na stránkách novin. Lichváři byli novinami označeni za narušitele klidu a pořádku, protože měli ohrožovat zdraví a budoucnost chudých vrstev, a ohrožovatele národní solidarity.¹⁰⁶ Poctivá práce se stala dle názoru NS největším statkem celého národa. Podle tiskové zprávy *Venkova* „buduje Národní souručenství v duchu nových zásad cílevědomě opravdovou pospolitost práce, která by spojovala podnikatele, dělníky a zaměstnance společným a jednotným životním ideálem, jehož tvůrcem a nositelem se staly mladé evropské národy.“¹⁰⁷ Sociální spravedlnost, v oblasti zajišťování spravedlivé mzdy a nároku na práci, se měla stát základem nového myšlení, což vedlo „k harmonickému poměru mezi jednotlivými složkami národa“. Každý jednotlivec byl vyzván prostřednictvím tisku, aby pracoval v duchu tehdejších jednotlivých právních norem a ustanovení.¹⁰⁸

V červnu téhož roku se vyjadřovalo vedení k jeho úloze v době válečného konfliktu se Sovětským svazem. Národní souručenství si předsevzalo za úkol ochránit českého člověka před rozkladnými myšlenkami a naopak chtělo vštípit myšlenky protektorátního prezidenta do všech českých srdcí. Výbor měl zajistit svou agitací naprostý klid, kázeň a zvýšit výrobní aktivitu, která měla sloužit k vyjádření kladné účasti na boji.¹⁰⁹ Připomeňme si, že NS se původně zaměřovalo na podporu českého národa a udržování jeho jednoty. Později se stalo zprostředkovatelem říšské myšlenky. V roce 1941 začalo značně ztrácet význam a množství zpráv, podávající informace o organizaci NS a cílech, se notně snižovalo na stránkách českého tisku.

V dubnu roku 1941 došlo k ozbrojenému útoku na Řecko a Jugoslávii. Německé válečné memorandum obviňovalo Velkou Británii ze snahy rozšířit válku na Balkáně,

---

¹⁰⁴ *Pro zajištění výživy lidu a plynulého zásobování*. České slovo, 25. ledna 1941, s. 1.

¹⁰⁵ *Národní pospolitost a výživa lidu*. Venkov, 6. března 1941, s. 1.

¹⁰⁶ *Předsednictvo Nár. odborové ústředny zaměstnanecké proti pokoutnímu obchodu životními potřebami*. České slovo, 26. ledna 1941, s. 1.

¹⁰⁷ *Jen svědomitou prací zdoláme ony velké úkoly, které nás čekají*. Venkov, 8. března 1941, s. 5.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ *Všem příslušníkům Národního souručenství*. Národní práce, 26. června 1941, s. 1.

který se měl stát obětí „zločinecké“ britské politiky. Český národ dle představitelů Národního souručenství měl v této době zintenzivňovat svoji pracovní činnost a plnit svědomitě dané povinnosti. Lidé měli podporovat různé sběrné akce a prokázat svým chováním pochopení úkolů tehdejší doby.¹¹⁰ Další vojenské úspěchy Německa se staly příležitostí k pochvale i kritice českého národa ze strany říšských představitelů protektorátu. Státní tajemník K. H. Frank pronesl řeč v den Vůdcových narozenin o německém úkolu v protektorátu a o povinnostech Čechů v nové Evropě. Čechy a Morava měly v tehdejší válce jedinou roli „*aby do plné a nejkrajnější míry přinášel protektorát svůj příspěvek ve všech oborech ve prospěch Říše, která stojí v boji.*“¹¹¹ Většina českého národa dle něj pochopila svoji úlohu a zařadila se do pracovního procesu Říše, a proto je „odměna“ za věrnost v dobách bojů neměla minout. Na druhé straně podle jeho mínění zde stále existovala vrstva inteligence, která byla ustavičně nepoučitelná a pracovala pro návrat dřívějších poměrů. Tato skupina měla dojít své odplaty po konečném vítězství Německa, protože „*Evropa může žít bez českého státu, ale Češi nemohou již žít bez Evropy za německého vedení. (...) brzy přijde den, kdy všem evropským národům bude jasné, že starý svět zmizel a s ním i staré hranice a ideologie.*“¹¹²

V červnu roku 1941 zahájilo Německo útok na SSSR. Český tisk se opřel plnou vahou do kritiky bolševismu. Sovětský svaz, respektive jeho „židobolševická vláda“ byla obviněna z porušování přátelského paktu mezi ním a Německem. Podle německé propagandy vedl Stalinův režim protiříšskou a protievropskou politiku a měl vyčkávat, až bude Německo oslabeno a poté na něj zaútočit. Dále se dle mínění tisku snažil znemožnit vytvoření nové nacionálně socialistické Evropy. Naopak chtěl implantovat bolševismus, který měl otročit a rozkládat národy. Německo „bojovalo“ za záchranu evropské civilizace a „stalo“ se nositelem nového pořádku Evropy.¹¹³ Mezi částí českého obyvatelstva vyvolal útok a zapojení SSSR do války novou naději na porážku Německa. Protektorátní představitelé byli nuceni s protibolševickou politikou vyslovit souhlas, aby uklidnili atmosféru v protektorátu. Prezident Hácha v jednom ze svých projevů korespondoval s vypořádáním se s touto ideologií a zdůrazňoval dlouhodobý negativní postoj vůči „*zápornému, destruktivnímu a rasově cizímu marxistickému*

---

¹¹⁰ *Budeme plnit ještě s větším důrazem převzaté povinnosti.* Venkov, 10. dubna 1941, s. 1.

¹¹¹ *Projev státního tajemníka K. H. Franka.* Národní politika, 22. dubna 1941, s. 1-2.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ *Boj o záchranu evropské civilizace.* Národní politika, 23. června 1941, s. 4.

bolševismu“.¹¹⁴ Český lid měl v této pohnuté době zdvojnásobit úsilí v zásobovacím a výzbrojním plánu Velkoněmecké říše.¹¹⁵ Státní tajemník K. H. Frank varoval prostřednictvím tisku určité vrstvy českého obyvatelstva před podporou starých pořádků a především před vírou v brzkou porážku Německa. Český národ byl znovu upozorňován na historické soužití s Velkoněmeckou říší a na jeho autonomní postavení v rámci Německa. Protektorát nebyl dle něj samostatným státem a podléhal určitým nařízením, které byly vydávány v souladu s říšskými předpisy. Říšský protektor měl rozsáhlé pravomoci, mezi které patřila i změna autonomního práva, a proto znovu připomněl úlohu a postavení Čechů v rámci nově budované Evropy. „*Poznatek, že Evropa sice může žít bez Čechů, avšak Čechové v budoucnosti nemohou žít bez silné Německé říše, musí se státi samozřejmým základním smýšlením celého českého národa. Sedm milionů Čechů musí uznati bezpodmínečnou přednost 85 milionů německých lidí a jejich partikularistické zájmy musí se podříditi zájmům Říše.*“¹¹⁶

2.1.2. Etapa největšího útlaku

Dne 27. září 1941 se stal novým říšským protektorem Reinhard Heydrich, který nahradil „náhle“ onemocnělého Neuratha. Svoje úmysly vyjádřil těmito slovy: „*Žijete uprostřed evropského osudového prostoru, který je určován a veden německým národem. Pochopte konečně, že obyvatelé tohoto prostoru nemohou provozovati žádnou politiku v zájmu Londýna a Moskvy, nýbrž že musí loajálně a slušně všemi silami podporovati společnou obranu evropských životních zájmů, jak to činí prezident Hácha, jemuž Vůdce plní dané slovo.*“¹¹⁷ První Heydrichovy činy nenechaly nikoho na pochybách, kterým směrem se bude ubírat jeho protektorátní strategie. Okamžitě po jeho nástupu byl vyhlášen civilní výjimečný stav. Stanné soudy zahájily vzápětí svoji činnost a odsuzovaly jednotlivé osoby za protiríšská jednání k trestům smrti.¹¹⁸ S Heydrichem nastoupila politika plná teroru, výhrůžek, represí, ale i různých sociálních výhod, kterými se snažil získat si většinu obyvatelstva. Lidé žili neustále ve strachu ze zatčení a množily se případy účelového udavačství. Nikdo nevěděl, zda se neocitne na seznamu těch, kteří mají být popraveni.

---

¹¹⁴ *Prohlášení státního prezidenta dr. E. Háchy.* České slovo, 24. června 1941, s. 1.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ *Čechy a Morava srdcem Velkoněmecké říše.* Venkov, 26. června 1941, s. 1-2.

¹¹⁷ *Ani Moskva, ani Londýn, ale Praha.* Venkov, 30. září 1941, s. 1-2.

¹¹⁸ Tamtéž.

Okamžitě po nástupu Heydricha byl zatčen ministerský předseda gen. Alois Eliáš, který byl obviněn z vlastizrady a zemězrady. Na základě rozsudku Německého lidového soudu byl odsouzen k trestu smrti. Eliáš se měl stát exemplárně potrestaným člověkem za naslouchání londýnské propagandě a pracování v její prospěch. Jeho „selhání“, jakožto jednoho z vůdců a představitelů českého národa, bylo pranýřováno na každém kroku. Ve svém postavení si dle mínění tisku neměl dovolit hrát dvojí hru. Především měl jít příkladem v prosazování říšského myšlení a zaujímání pozitivního postoje k novému vývoji. On naproti tomu měl šířit opačnou náladu a přenášet ji dál na své spolupracovníky a ti zase na své, až se tato „psychóza“ rozšířila mezi všechny lidi.¹¹⁹ Někteří čeští novináři se účastnili přelíčení a mohli tak veřejnost informovat o jeho průběhu a konečného rozsudku. „...každému se ukázalo, kdo mu byl přítomen, že Eliáš na nejodpovědnějším místě hrál dvojí hru, která nejen pro něho osobně, ale i pro celý český národ musela se vymstít. Předseda senátu to také řekl, že bývalý ministerský předseda Eliáš touto dvojí hrou uvalil na sebe velkou vinu, že teď je tolik stanných soudů. Této skutečnosti by nebylo, kdyby bývalý předseda protektorátní vlády nehrál dvojitou hru.“¹²⁰

Na stránkách tisku začala probíhat účelová kampaň namířená proti jednotlivcům či organizovaným skupinám, které spolupracovaly jak s odbojem domácím, tak zahraničním. Všichni byli obviňováni z liknavosti vůči napomínáním z německé strany a měli považovat toleranci a trpělivost Říše za její slabost a rozvíjet tak dál dle mínění Němců svoji rozkladnou činnost ve spolupráci s londýnskou emigrací a jejich židovskými spolupracovníky.¹²¹ Tito lidé měli být oběťmi fantazírování exulantů a podléhat jejich záludnostem a intrikám, mezi které patřil i bojkot českého tisku.¹²² Terčem útoků ze strany protektorátních novin se opět stal exprezident Beneš, který byl označen za hlavního viníka a vlastizrádce. Jeho hesla („*Pracujte pomalu a špatně! Demonstrujte zjevně, veřejně a viditelně nečtením českých novin!*“¹²³) a štvání měla vést k nedozírným škodám na českém národě. Protektorátní novináři varovali český národ před „zločinnou politikou štváčů a zrádců“. „*My novináři máme čisté svědomí. Dva roky varujeme, voláme, zapřísaháme, prosíme. Dva roky ukazujeme českým čtenářům*

¹¹⁹ *Soud o Eliášově vině*. Venkov, 4. října 1941, s. 1, 3.

¹²⁰ *Ing. A. Eliáš před německým lidovým soudem*. Národní politika, 4. října 1941, s. 3.

¹²¹ *Postavení a úkol Čechů*. Národní práce, 1. října 1941, s. 1-2.

¹²² *Nejvážnější výstraha*. Venkov, 30. září 1941, s. 3.

¹²² *S emigrací doučtováno*. Venkov, 4. října 1941, s. 5.

¹²³ *Národ nesmí padnout*. Polední list, 2. října 1941, s. 1.

cestu, kterou jde už dnes celá Evropa. Dva roky opakujeme, že vývoj nelze zastavit, že dějiny se nikdy nevrátily zpět a že se tedy ani tentokráte nevrátí to, co bylo. Dva roky přesvědčujeme, že budoucnost, která nás v nové Evropě čeká, není nebezpečná našim národním zájmům, nýbrž naopak znamená pro nás lepší zítřky, pochopíme-li vývoj a budeme-li se v něm umět aktivně uplatnit.“¹²⁴

Za rozvraceče českého národa a svůdce všech lidí, kteří měli v posledních několika týdnech díky nim ztratit hlavu, byli označováni zejména Židé. Byli prohlašováni za původce veškerého zla a obviňováni ze smrti všech lidí, kteří byli popraveni stannými soudy, neboť oni je měli údajně nabádat k protiríšské činnosti. *Národní politika* přinesla na svých stránkách varování: „*Proto znovu a co nejdůrazněji varujeme českou veřejnost před styky se Židy. Izolace Židů musí býti tak naprostá, aby jed, kterým jsou proniknuti, nemohl působit na příslušníky českého národa.*“¹²⁵ Zásahem Říše byla učiněna přítrž jednání příslušníků exilové vlády a český národ se měl spolupodílet na zneškodňování a vyhlazování těchto „živlů“. České země se nacházely mimo světová bojiště, nebyly zasaženy hrůzou války a jejich města zůstala nedotčena leteckými útoky a pozemními bitvami, přesto všechno si dle mínění novin a říšských protektorátních představitelů obyvatelé dostatečně nevážili poklidného vývoje. Proto vyzývaly Čechy k svědomité práci a k plnění všech úkolů doma v protektorátu, čímž měli podporovat vítězství Říše a vybudování nové Evropy. Jejich upřímný aktivismus jim měl vydobýt místo mezi ostatními národy v Evropě. Vše záviselo podle názoru tisku na tom, jak se postaví k tehdejší zlomové situaci a zda se definitivně odkloní od emigrantských vlivů z Londýna a Moskvy.¹²⁶

Rozhlasové vysílání londýnské emigrace se stávalo stále častěji terčem posměchu. Nacisté nazvali londýnské „štváče“ za zbabělce, protože se měli distancovat od následků a protože také „označovali“ vyhrocenou situaci v protektorátu jako důsledek českého charakteru a národní vůle.¹²⁷ Všem Čechům byla prostřednictvím udělených trestů smrti učiněna nejvyšší výstraha ze strany zastupujícího říšského protektora. Měli si uvědomit svoje místo a pozici v rámci Velkoněmecké říše a začít upřímně a loajálně spolupracovat.¹²⁸ Smrt několika stovek lidí měla sloužit jako varování pro ostatní, aby přestali podnikat jakoukoliv protiríšskou činnost, zanechali pasivní loajality, plně se

---

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ *To jsou zrádci národa*. *Národní politika*, 2. října 1941, s. 2.

¹²⁶ *Postavení a úkol Čechů*. *Národní práce*, 1. října 1941, s. 1-2.

¹²⁷ *Zbabělost londýnských rozhlasových štváčů*. *Národní práce*, 2. října 1941, s. 1.

¹²⁸ *Nejvážnější výstraha*. *Venkov*, 30. září 1941, s. 3.

ztotožnili s říšskou myšlenkou a začali ji aktivně propagovat. Odstraněním těchto velezrádců měl být zachráněn celý český národ.¹²⁹

Národní souručenství se v projevu vedoucího Jana Fouska v říjnu roku 1941 vyjádřilo ostře proti exilové vládě a označilo ji za původkyni všeho zla a odpovědnou za oběti a škody posledních dnů. Vyjádřilo podporu prezidentu Háchovi a vyzvalo k naprosté jednotě, upřímnému vlastenectví a k poctivému plnění všech povinností vůči Říši. Český národ se měl vrátit ke kázni a klidu, neboť jenom tato činnost ho mohla uchránit před totální zkázou.¹³⁰

Češi byli znovu vyzýváni protektorátním tiskem k následování politiky prezidenta Háchy. Jedině on mohl být dle něj považován za vedoucího představitele českého národa, který „uchránil“ v poslední chvíli před válečnou zkázou a nesl s ním pohodové i nelehké chvíle doby. Po dvou letech protektorátu se ukázal význam jeho činu prostřednictvím „výhod a prospěchu“, který Češi získali. Všichni, následující jeho cestu, měli údajně dojít šťastné budoucnosti. Jeho slova pronesená v prvním roce protektorátu byla považována tiskem za nadčasová, stále platná a proto novinami připomínaná: *„Vyzývám vás co nejdůrazněji, abyste se vyvarovali veškerých poruch klidu a pořádku, majíce na mysli, že jakékoliv činy proti veřejné moci a pořádku zavedenému v protektorátu by měly v zápatí nedozírné újmy pro jednotlivce i pro národní společnost.“*¹³¹

Všechna opatření, ke kterým byl „nucen“ sáhnout zastupující říšský protektor, byla dle mínění novin nutná a spravedlivá, protože postihla keřasy a sabotéry, kteří se dle nich hrubě provinili nejenom proti loajalitě vůči Říši, ale také proti českému národu, jehož většina si „přála“ práci, klid a pořádek. Tato nařízení „nebyla“ namířena proti všemu českému obyvatelstvu jako celku, protože jakmile se projevila podle názoru tisku jeho ukázněnost a opravdová snaha zúčtovat se všemi škůdci, došlo k okamžitému uvolnění řady předpisů (např. uzavírací hodiny, zrušení zákazu pořádat koncerty a jiné kulturní podniky, zvýšení přídělů potravin pro pracující vrstvy a jiné). V protektorátu „nastal“ opět klid a pořádek. Češi se měli poučit ze svých chyb a vydat se cestou rozumu. Díky „velkorysosti“ Velkoněmecké říše dostal český národ šanci napravit své chyby. Především znásobení úsilí po ukázněném pořádku a zvýšení pracovního výkonu mělo být důkazem loajality vůči Říši. Jasně činy nikoliv jen slova mohly podle

---

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ *Národní souručenství prohlašuje. Zúčtovat s emigrací.* Národní politika, 9. října 1941, s. 2.

¹³¹ *Poznámky ze dne. Semknout se za státním prezidentem.* Venkov, 1. října 1941, s. 2.

přesvědčení novin zajistit důstojné místo všem Čechům v rámci Velkoněmecké říše a nově vybudované Evropě.¹³²

Pro zdůraznění podřízeného vztahu českých zemí k Říši sloužila slavnostní prohlídka korunovačních klenotů ve Svatováclavské kapli, při které byly předány čtyři klíče ke korunovační klenotnici z rukou protektorátního prezidenta říšskému protektorovi Reinhardu Heydrichovi. Tento slavnostní akt znovu připomněl pozici českého národa v rámci Velkoněmecké říše, která mu byla dána údajně již od dob sv. Václava. „*Svatováclavská tradice skýtá v sobě poznání, že Čechy a Morava budou vždy velké s Říší a vždy slabé bez Říše. Ukazuje nám však také nutnost, aby obyvatelstvo konečně vyvodilo důsledky z této dějinné zkušenosti co do vnitřního chování a výchovy mládeže.*“¹³³

Na počátku roku 1942 opět český národ „ukázal“, že je ukázněný, uvědomělý a že „chápal“ význam pospolitosti i příslušnosti k Říši. Česká sbírka zimních potřeb pro německé vojáky na frontě se dočkala podle tisku velkého ohlasu ve všech vrstvách obyvatelstva a „prezentovala“ tak vděčnost domoviny k bojujícím vojákům proti bolševismu. Novinové články zdůrazňovaly štědrost všech lidí. Čechům měla být dána možnost touto sbírkou vyjádřit své mínění, čehož oni měli maximálně využít a ukázat tím, že jsou ochotni spolupracovat na budování nové Evropy. „*Sbírkou dokazuje český lid, že se i poslední zbytky odvrátily od cizích našeptavačů z Londýna a z Moskvy, že celý národ stojí za svým vedením a že je připraven i skutky dokázat své zdravé a rozvážné smýšlení. Jedině na této cestě mu kyne lepší budoucnost.*“¹³⁴

Nový směr, nastolený zastupujícím říšským protektorem Hendrichem, si vyžádal změny i v protektorátní vládě. Aktivistická vláda měla dát národu nový směr, odpovídající českému poměru vůči Říši a definitivně skoncovat s Benešovým režimem na rozdíl od předešlé reprezentace, která „neplnila“ řádně své povinnosti. Sedmičlenná Krejčího vláda si předsevzala ve svém programu soustředění se na převýchovu českého národa, především pak mládeže a na vrůstání protektorátu do Říše.¹³⁵ Češi se tak ocitli pod tlakem ze všech stran. Národní souručenství ztratilo svůj význam organizace, která se snažila bránit a sjednocovat český národ a definitivně se stalo aktivním

---

¹³² *Náš závazek*. Národní politika, 8. listopadu 1941, s. 1.

¹³³ *Svatováclavská tradice*. Národní práce, 21. listopadu 1941, s. 1.

¹³⁴ *Sbírka zimních potřeb manifestací Čechů pro říšské myšlení*. České slovo, 14. ledna 1942, s. 1.

¹³⁵ *Ustanovena nová vláda v Protektorátu Čechy a Morava*. Národní politika, 21. ledna 1942, s. 1.

podporovatelem a prohlubovatelem říšského myšlení. Prakticky přestávalo hrát roli v protektorátním životě. Protektorátní vláda nastoupila cestu aktivismu a bezmezného spolupráce, stejně jako prezident, z něhož se postupně stávala loutka v Heydrichových rukou.

Byla nastolena nesmlouvavá cesta vedoucí k definitivnímu splnutí českého národa s říšským myšlením. Oficiální reakce na nové české poměry prezentoval tisk poněkud jinak a s patřičným zadostiučiněním. „*Česká veřejnost přijala ustanovení nové vlády protektorátu jak s vážnou pozorností, tak s radostným ulehčením. Ve vyhraněném pozitivizmu a upřímném loajálním postoji všech členů nové protektorátní vlády vůči Říši v ohlášené nové metodě práce a jednoznačném smyslu vládního prohlášení se vidí dobrá záruka, že věci protektorátu budou obstarávány tak, aby Říše a její vedení si mohlo udělati správnou představu o rozumné a uvědomělé říšské orientaci veliké většiny českého národa.*“¹³⁶

Představitelé emigrace, především exprezident Beneš, byli tiskem obviňováni i v roce 1942 ze snahy povolát bolševismus do českých zemí, jakožto nositele pořádku, a vydat tak český národ na pospas moskevské krutovládě. Německá branná moc se stylizovala do ochránce českého lidu před zkázou, ničením a bezmezným zbídačováním obyvatelstva bolševiky. „*Český národ má zde zase nejlepší příležitost si uvědomit, čím ruce chrání jeho zájmy. Zatímco Beneš jakožto „samozvaný“ zástupce český národ chce vydati bolševismu a tím zkáze a záhubě všanc, zajišťuje skutečné vedení českému národu ve Velkoněmecké říši a v nové Evropě za vedení Adolfa Hitlera uspořádaný národní, kulturní a hospodářský život.*“¹³⁷ Beneš byl dle tisku věčný emigrant a Žid, co přináší jen zkázu lidem a národům, a jeho celá politika měla spočívat jenom ve štvání a rozkladu.¹³⁸ Navíc měl prolévat českou krev, protože údajně přislíbil Angličanům přimět příslušníky českého národa ke vstupu do britského vojska. Ve snaze „zavděčit“ se jim byl ochoten na rozdíl od Němců, kteří neměli požadovat účast českých mužů v bojích na frontách, „obětovat“ příslušníky českého lidu.¹³⁹

Cesta českého národa byla podle mínění protektorátního tisku dána po boku Říše a „záviselo“ na něm, jak využije nabídky „spolupodílet“ se na vytváření nové Evropy a na sdílení všech hospodářských, sociálních a kulturních vymožeností, které mu měla přinést nová doba. Svoji činností, pracovní výkonností, věrností k Říši a zajištěním

¹³⁶ *Česká veřejnost a nový vládní směr.* České slovo, 23. ledna 1942, s. 1-2.

¹³⁷ *Bolševická extratura Benešova.* Národní politika, 23. ledna 1942, s. 2.

¹³⁸ *Ničivý duch emigrace.* České slovo, 22. dubna 1942, s. 2.

¹³⁹ *Beneš prodává českou krev.* České slovo, 22. dubna 1942, s. 2.

domácího klidu měl český lid dokázat svoji odhodlanost stát v boji po boku Velkoněmecké říše. Jakákoliv neschopnost, záškodnictví či dvojaká hra měla být potrestána.¹⁴⁰

2.1.3. Pozvolné slábnutí propagandy

Dne 27. května 1942 byl uskutečněn atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha, následkem čehož byla vyvolána vlna teroru, zatýkání a perzekuce protektorátního obyvatelstva. Okamžitě byl vyhlášen civilní výjimečný stav a stanné soudy zahájily svoji činnost. Denně se objevovaly seznamy těch, kteří byli popraveni zastřelením za údajnou protiríšskou činnost. Vzápětí byl zahájen „hon“ na pachatele atentátu a jejich pomocníky, k němuž se přidaly i české noviny, které palcovými titulky vyzývaly k udání atentátníků. Protektorátní představitelé byli nuceni neprodleně zaujmout stanovisko vůči tomuto vražednému útoku, demonstrovat svoji odhodlanost a neochvějnou spolupráci s Říší a bezvýhradný souhlas s jejím postojem vůči organizátorům atentátu. Protektorátní prezident Hácha označil za iniciátora útoku exprezidenta Beneše a potažmo i celou londýnskou a moskevskou emigraci. Beneš se pro celý český národ stal „veřejným nepřítelem“ číslo jedna, protože podle mínění tisku svým štváním z ciziny a spolu se svými přísluhovači bránil poklidnému vývoji českých zemí. Hácha znovu upozornil všechny obyvatele na existenci jediné protektorátní vlády, kterou měli následovat a která jim měla zajistit spokojený život. Všichni ti, co by neuposlechli jeho výzvy, měli být „zaslouženě“ potrestáni.¹⁴¹ *České slovo* komentovalo postavení a odpovědnost všeho obyvatelstva těmito slovy: „*Místo českého národa je v tomto velikém boji jediné po boku Velkoněmecké říše. Nepřátelé Velkoněmecké říše jsou také nepřáteli českého národa. Proto je povinností každého Čecha, ať je kdekoli, účinně podporovat Velkoněmeckou říši v jejím obrovském boji, a to jak stálou spoluprací na válečně důležitých úkolech naší země, tak bezohledným potíráním nepřátelských pokusů o sabotáž a nepřátelských výmyslů, budovaných na lži a podvodu.*“¹⁴²

Stejně tak protektorátní vláda vystoupila s prohlášením, ve kterém vyzvala obyvatelstvo k absolutní spolupráci, protože jenom ta mohla dle ní přesvědčit Vůdce o

¹⁴⁰ *Nejdůležitější den v dějinách našeho národa*. Národní práce, 15. března 1942, s. 1-2.

¹⁴¹ *Beneš veřejným nepřítelem českého národa číslo jedna*. České slovo, 31. května 1942, s. 1.

¹⁴² Tamtéž.

své věrnosti a oddanosti jeho činům, důsledkem čehož mělo dojít k odbourání všech tehdejších tvrdých opatření.¹⁴³

Český národ se po atentátu na Heydricha ocitl podle mínění tisku na okraji propasti. Byl nabádán k rozvážnému postoji v hodině dvanácté ze všech stran, protože se rozhodovalo o jeho dalším osudu. Všichni se měli rozhodně postavit za činy a politiku protektorátního prezidenta, k čemuž vyzval např. Venkov: „*Kdo chce štěstí národa, jde za politikou státního prezidenta dr. Háchy, jež nás uvedla v rámeček Říše. Kdo chce proti Říši jednotit, prohlašuje sebe sama podle projevu vlády za nepřítele svého národa a musí počítati s nejpřísnějšími důsledky. Vyčkávati, přešlapovati, nasazovati na tvář masky – toť cesta k záhubě národa.*“¹⁴⁴ Němci už nehodlali tolerovat pasivní rezistenci většiny českého obyvatelstva protektorátu.¹⁴⁵ Češi měli svými činy definitivně ukázat, na čí straně vlastně stojí. Navíc měli pochopit, že nešlo jenom o útok proti Říši, ale prakticky především proti českému národu. Jednotně se postavit za Říši, odmítnout navždy představitele exilové vlády, přestat jim naslouchat a usilovnou prací odčinit vražedný útok na zastupujícího říšského protektora – to byla hesla tehdejších dnů publikovaná v novinových článcích. Jedním ze způsobů, jak podle nich mohli ukázat svůj více než vstřícný postoj, byla spolupráce při hledání pachatelů atentátu a všech nepřátelských agentů.¹⁴⁶ Nacisté uspořádali na začátku června velkou manifestaci asi 60 tisíc lidí v Praze, která měla údajně demonstrovat spontánní souhlas obyvatelstva protektorátu s projevem protektorátního prezidenta a vlády a odsoudit podle nich podlý a ničemný zločin, spáchaný na zastupujícím říšském protektorovi Heydrichovi. Na tomto shromáždění přednesli své projevy přední protektorátní představitelé. Denní tisk komentoval tuto demonstraci slovy: „*Nejpronikavější reakce davu byla však při každém vyslovení jména Beneš. Nemohli jsme se při tom ubránit jednomu silnému dojmu: Už jednou v minulosti stalo se Staroměstské náměstí historickým popravištěm. V úterý 2. června stalo se popravištěm po druhé. Tentokrát to byl národ, který zde mravně popravil největšího svého škůdce. Dr. Beneš je dnes už u veliké části českého národa mravně hotov a to hotov s konečnou platností. Náměstím několikrát zazněly spontánní výkřiky „Hanba Benešovi!“, „Pryč s ním!“, „Odsuďte ho k smrti!“.*“¹⁴⁷ Další veřejné

---

¹⁴³ *Vláda učiní vše, aby potřela zločineckou práci Beneše a jeho agentů.* Národní práce, 1. června 1942, s. 1.

¹⁴⁴ *S národem nebo proti němu.* Venkov, 31. května 1942, s. 1.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ *Všichni do boje proti škůdcům národa.* Národní politika, 2. června 1942, s. 2.

¹⁴⁷ *Praha mravně popravila Beneše.* Polední list, 4. června 1942, s. 1-2.

projevy věrnosti Říši (např. v Plzni, Táboře, Brně), vedené pod taktovkou nacistů, na sebe nenechaly dlouho čekat. Konaly se prakticky po celý červen a na začátku července vyvrcholily velkou demonstrací na Václavském náměstí, které se mělo účastnit na 200 tisíc lidí a při které pronesli své projevy představitelé protektorátu v čele s Emanuelem Moravcem. Při příležitosti jejího konání byl zrušen zastupujícím říšským protektorem Daluegem výjimečný stav.¹⁴⁸ Proti Benešovi a exilu se rozpoutala štvavá kampaň, která měla za účel definitivně a jednou provždy je zdiskreditovat v očích české veřejnosti. *Národní práce* také přispěla článkem k proti emigrantskému tažení: „*Ze všech agentů Londýna je Beneš bezpochyby nejneschopnější, neboť se mu až dosud nepodařilo, ať se namáhal, jak chtěl zničit svůj vlastní národ. (...) A tak se snažil se svými, a to se rozumí, hlavně židovskými pomocníky vzbudit neklid v protektorátu, vyvolat štvance, boj jedněch proti druhým, ale také sabotáže a činy proti Říši. Čím více bylo obětí těchto jeho výzev a podkopné práce, tím byl šťastnější a londýnský rozhlas to také zřetelně dával najevo. (...) že se Beneš a jeho lidé hrdě hlásí k atentátu, a že si byli plně vědomi, do jakého smrtelného nebezpečí tímto atentátem vrhají český národ. Ale to znamená, že není větších ničemů nad Beneše a jeho smečku.*“¹⁴⁹

Český národ stále ještě (v polovině června) „nevydal“ pachatele atentátu, a proto podle přesvědčení protektorátních novin balancoval nad propastí své zkázy. Denní tisk zdůrazňoval, varoval, káral a upozorňoval Čechy, aby udali atentátníky a jejich pomahače, protože jedině tak mohl být podle něho český národ definitivně zachráněn od katastrofy, do které se řítí a na druhé straně tím mohl ukázat svoji loajalitu. „*Říše dala českému národu poslední příležitost a také nejodpovědnější úkol, který nám vůbec byl kdy dán. Této příležitosti se musí každý syn české mámy chopit. Náš dějinný úkol musí být splněn tak, jak jej vyžaduje zájem a budoucnost národa. Visíme nad propastí a bylo nám podáno dobré lano, abychom se zachránili, chceme-li a máme-li k tomu, ještě dost sil. Vrazi ve službách Anglie nás přiblížili na nepatrnou vzdálenost k smrtelnému nebezpečí. K proroctví, jak je připomněl ministr Moravec, že po Karlově mostě jednou pojede kočí s povzdechem, že tady kdysi stávala Praha. To se nesmí stát! Stále máme v rukou svůj osud. Ale lhůta je tak krátká, tak strašlivě krátká.*“¹⁵⁰ Příklady, jak to s Čechy dopadne, když nebudou spolupracovat, bylo hned několik. Počínaje každodenními rozsudky trestů smrti před stannými soudy a likvidací obce Lidice,

¹⁴⁸ *Největší manifestace v českých dějinách*. Venkov, 5. července 1942, s. 1-3.

¹⁴⁹ *Nebudeme národem věrolomníků a zbabělců*. *Národní práce*, 4. června 1942, s. 1, 3.

¹⁵⁰ *V osudových nejvážnějších chvílích českého národa*. *Národní práce*, 16. června 1942, s. 1, 3.

později i Ležáky, konče. 18. června byli atentátníci dopadeni a „u českého národa se dostavil pocit zadostiučinění, na straně druhé ale smutek a hoře, že pachatelé pocházeli z řad českého lidu, stejně jako jejich pomocníci, což opět vedlo k hlubokém zamyšlení nad vlastním osudem“.¹⁵¹

V srpnu, téhož roku, se Anglie odklonila od Mnichovské dohody a oznámila, že „se necítí již ní více vázána“¹⁵², což s sebou opět přineslo zvýšenou aktivitu proti představitelům exilu. Protektorátní vláda opět vystoupila a znovu připomněla, že exprezident Beneš není zástupcem ani mluvčím českého národa a že z něj byl definitivně vyloučen. Do role jediného reprezentanta národa byla Němci od počátku okupace pasována protektorátní vláda a prezident, „a ti jednou provždy zúčtovali s života neschopnými kombinacemi a nebezpečnými iluzemi londýnské emigrantské kliky.“¹⁵³

Ministr Moravec na podzim rekapituloval vývoj událostí v posledních třech letech války. České země dle něj jako nerozlučná součást Velkoněmecké říše přestaly být etapou a staly se její jihovýchodní součástí. Češi se po celou dobu podle jeho názoru měli potýkat s nepřátelskou zahraniční agitací a protiríšskou činností, která „vyvrcholila“ atentátem na zastupujícího říšského protektora. Český národ si ale „uvědomil“ v poslední chvíli, že jde o jeho budoucnost a „postavil“ se za své politické představitele. Podle Moravce zbyly „v českém národě jenom dvě skupiny: nepatrný počet zarytých hlupáků, kteří ještě jdou s nepřítelem, protože jako političtí profesionálové všechno v Říši ztratili, a potom miliony Čechů, kteří se zdviženými pravicemi se postavili za svou vládu, jež zachovává Vůdci a Říši věrnost. Zmizela tedy ona velká skupina vyčkávajících, kteří nešli s Říší, ale kteří se také nestavěli proti Říši.“¹⁵⁴ Národní souručenství se dle něj ukázalo jako naprosto neschopné provést ideologickou regeneraci ve smyslu nacionálně socialistické revoluce a označil ho jako de facto mrtvé. „Proto se objevila řada hnutí, jimž byl vzorem německý nacionální socialismus a která jsme si zvykli označovat jako český aktivismus. Tato hnutí byla především namířena proti staré vládě zrádce Eliáše. Jako poctiví češi a věrní přívrženci Velkoněmecké říše kráčeli tu v čele zejména čeští novináři. A tak došlo k otázce, zdali český národ může vybudovati vlastní nacionálně socialistickou stranu podle vzoru

---

¹⁵¹ Dopadení vrahů generála Heydricha. Nedělní list, 21. června 1942, s. 2.

¹⁵² Prohlášení vlády protektorátu. Beneš nemá právo činit prohlášení za český národ. Národní politika, 14. srpna 1942, s. 1.

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ Češi a nynější válka. České slovo, 11. září 1942, s. 1-2.

*nacionálně socialistické strany dělnické. Není pochyby, že český národ potřebuje trochu klidu, aby se zotavil ze starého politického života, který se často zvrhl ve slepý šovinismus. Českomoravský prostor musí být tedy odpolitizován a nová ideologie nacionálně socialistické revoluce musí býti tomuto prostoru a českému národu vštípena nejzdravějšími cestami, aby byla ve prospěch jak českému národu, tak i Velkoněmecké říši, která převzala ochranu českého národa.*¹⁵⁵ Češi dle něj podléhali kulturně své autonomní vládě a politicky byli vedeni Říší. „A právě v tom je výhoda českého národa proti všem ostatním evropským národům, že má společné politické vedení s německým národem, protože společně žije s německým národem v jednom státě.“¹⁵⁶

V roce 1943 se český národ ocitl v době, která mohla podle tisku na věky rozhodnout o jeho osudu. Němci upozorňovali, že pokud budou Češi i nadále naslouchat londýnské a moskevské emigraci a budou lhostejní vůči zápasu socialistické nové Evropy proti kapitalismu a bolševismu, mohou dojít k záhubě. Znásobením pracovního výkonu, vystupňováním práce a svoji zručností v továrnách, dílnách a kancelářích mohl dle nich český národ přinést svůj díl k vítězství Říše. Ustanovení nové Evropy mělo přinést Čechům možnost podílet se na všech výhodách socialistické výstavby a také podle názoru tisku porážku nejhoršího nepřítele, bolševismu.¹⁵⁷

Protektorátní vláda uspořádala v Praze manifestaci proti bolševismu a k totálnímu válečnému nasazení, které znamenalo uzavírání řady podniků za účelem přesunu pracovních sil do válečného průmyslu. Bolševismus byl označen „za nejen nepřítele národa německého, on je také nepřítelem naším. Vyhlásili jsme v historické hodině r. 1941 společně s Říší otevřený boj bolševismu. Jsme rozhodnuti tento boj společně s Říší nyní vyvrcholit a v něm nepolevit až do vítězného konce. Bolševismus v Čechách a na Moravě znamenal by konec naší tisícileté kultury, která byla Evropou uznávána už v dobách, kdy Rusko, barbarské a neznámé, žilo pod jhem asijských despotů. Proto všichni k dílu! I u nás se nyní mobilizuje každá síla pro totální válečné nasazení! Fronta německých armád, která nás na Východě chrání, potřebuje zbraně. Nedopusťme, aby naše děti se staly otroky sovětské mašiny! Zachraňme svou domovinu před hladem a zpusťšením!“¹⁵⁸ Český národ „demonstroval“ svoji účastí na manifestaci mobilizaci všech svých sil do služeb totální války a „vyjádřil“ pochopení pro všechna omezení a zvýšené nároky na práci a nasazení každého jednotlivce, protože „protektorát jako

---

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ *Naše cesta je jasná.* Národní práce, 6. ledna 1943, s. 1.

¹⁵⁸ *Prohlášení státního prezidenta a vlády z 26. února 1943.* Venkov, 27. února 1943, s. 3.

říšská země nemůže stát stranou při totální mobilizaci všech sil a že pracovní nasazení do služeb totální války je samozřejmou nutností a povinností. ¹⁵⁹

15. března 1943 se ocitl český národ na prahu pátého roku protektorátu a dle bilancování tisku včleněním do Říše našel tu správnou cestu, která ho do budoucna měla uchránit od tragických zkušeností minulých dob. Češi „byli účastní“ všech „velikých výhod“, které jim svazek s Velkoněmeckou říší přinášel. Podle zprávy zveřejněné v *Českém slově* se během čtyř let změnilo smýšlení českého národa. Definitivně tak dle něho zúctoval s exilovou vládou a měl tím ukázat, že se do budoucna už nikdy nedá strhnout k nepředloženým činům, oprostil se od svých zájmů a „začal“ se podílet na socialistické výstavbě Evropy. *„Na prahu pátého roku trvání Protektorátu Čechy a Morava stojí český národ již jako pevný celek jednotný v poznání svých potřeb a také svých úkolů, jednotný hlavně v odhodlání vřaditi se totálně do totálního vedení války, kterou za novou Evropu vede Říše se svými spojenci a učiniti vše, aby z přemíry obětí vyrostla nová Evropa pro blaho naše i těch, kdež po nás přijdou.*“ ¹⁶⁰

Představitelé emigrace byli i po celý tento rok terčem útoků ze strany protektorátního tisku, i když ne samozřejmě v takové míře jako v předchozím období a především po atentátu na Heydricha. Exil se měl stát zaprodancem Židů a Angličanů, kteří se podle novin vydávali za ochránce českého národa, ale ve skutečnosti údajně prováděli teroristické útoky na české obyvatelstvo v podobě leteckých náletů na české vesnice. Tyto zákeřné činy byly Čechy „odmítnuty“ a „vzbudily“ jejich opovržení vůči emigrantům. Navíc exulanti podle tiskových zpráv přijímali s neuvěřitelným cynismem vraždění nevinných mužů, žen a dětí. *„I když si útok vyžádal nevyhnutelně bolestné oběti a i když celý národ nad tím pociťuje smutek, přece jen uvítá konec konců tento čin jako čin přítele!“* „Češi snášejí tuto oběť rádi a radostně.“ ¹⁶¹

Při příležitosti výročí smrti zastupujícího říšského protektora Heydricha český národ obnovil slib věrnosti Vůdci, ve kterém se měl zavázat k vypnutí všech svých sil k dosažení konečného vítězství Říše. Protektorátní představitelé obvinili exprezidenta Beneše ze sobectví vůči českému národu a ze snahy vyvolat neklid pro podporu své

¹⁵⁹ *Náš národ nastupuje.* Národní práce, 1. března 1943, s. 1.

¹⁶⁰ *Český lid na prahu pátého roku protektorátu.* České slovo, 15. března 1943, s. 4.

¹⁶¹ *Po teroristickém náletu na protektorát.* Venkov, 25. dubna 1943, s. 2.

emigrantské kliky jako účel útoku. Češi se již ale od něj a ostatních emigrantů měli odklonit a přijmout politiku Říše a své vlády za svou.¹⁶²

Ke konci roku vystoupila protektorátní vláda s protestem proti spolupráci emigrantů s bolševiky a prohlásila se za ochránce českomoravského prostoru proti imperialistickému bolševismu. Pod dojmem vystoupení prezidenta Háchy a vlády a manifestaci české mládeže byla podle mínění tisku založena Česká liga proti bolševismu na ochranu českého národa.¹⁶³ Smlouva, kterou podepsal exprezident Beneš v Moskvě, byla prezentována na stránkách novin jako pakt, který měl vydat české země všanc bolševismu a učinit z nich bolševické předmostí do ostatní Evropy. Toto ujednání mělo vyvolat rozhořčené reakce mezi českým lidem a vést k odhodlání všech bojovat proti zradě představitelů exilové vlády po boku Říše za záchranu všech evropských národů.¹⁶⁴

V roce 1944 pokračovala propagační agitace (její intenzita ale měla sestupnou tendenci) na stránkách protektorátního tisku, který vedl český národ k věrné spolupráci a loajalitě vůči národu německému, jež bojoval za konečné vítězství Říše a její nacionálně socialistické hodnoty. Češi byli podle novin vděční protektorátnímu prezidentovi za jeho neochvějné vedení a věrni jeho politice. Mělo se totiž v pátém roce protektorátu ukázat, jaké „neocenitelné výhody“ ve všech oblastech života jim to přineslo. I nadále měli stát po boku Říše vědomi si svého poslání a závazku vůči Němcům. Na druhé straně byli opětovně vyzýváni ke klidu a udržování pořádku a k práci s největším vypětím sil, protože bolševické nebezpečí mělo stále ohrožovat Evropu.¹⁶⁵

Agitace vůči exprezidentovi Benešovi a jeho spojenectví se Stalinem se staly předmětem řady novinových článků i v tomto roce. Bolševismus byl v tehdejší době prezentován jako „krvelačná bestie“, která se snažila ovládnout nejenom českomoravský prostor, ale i celou Evropu. Beneš byl obviňován tiskem z posluhovačství Stalinovi, který se měl snažit udělat z Prahy „ústřednu komunistické agitace v Evropě a z Beneše svého místodržícího“. (...) *Politicky stává se tato země uzavřením smlouvy s Moskvou stráží Sovětského svazu ve střední Evropě.*¹⁶⁶ S blížící se frontou k hranicím protektorátu a s porážkami a ustupováním wehrmachtu na všech

---

¹⁶² *Český národ obnovuje slib věrnosti Vůdci.* Národní práce, 28. května 1943, s. 2.

¹⁶³ *Všichni do šiku proti bolševismu!* Národní politika, 19. prosince 1943, s. 1.

¹⁶⁴ *Bolševický imperialismus.* Národní práce, 21. prosince 1943, s. 1.

¹⁶⁵ *Protektorátní vláda k českému národu.* Národní politika, 16. března 1944, s. 1.

¹⁶⁶ *Beneš Stalinovým „místodržícím“.* České slovo, 6. ledna 1944, s. 2.

frontách, tato propaganda sílila a snažila se definitivně poškodit exprezidenta v očích veřejnosti. „*Beneš se dohodl se Stalinem o obsazení Československa sovětskými armádami. (...) Bude rudá Praha, bude rudá Bratislava a rudá Vídeň, právě tak jako rudá Budapešť a rudý Titův Bělehrad.*“¹⁶⁷

Na evropském kontinentu a ve světě zuřila válka, která se jen částečně promítala do novinových statí, které přinášely neobjektivní informace o postupech a vítězstvích německých vojsk na Východě a v jiných koutech světa. Nicméně objevovaly se i zmínky o „zanedbatelných“ neúspěších, které ale „nestály“ konečnému vítězství a vybudování nové Evropy v cestě. Situace se pro Německo ještě zhoršila poté, co došlo k vylodění Spojenců v Normandii. Přesto všechno myšlení českého národa bylo „neotřesitelné“. Češi podle mínění tisku stáli pevně po boku Říše a „řídili“ se slovy ministra Moravce: „*Před šesti lety rozešli jsme se s věrolomným Západem, nyní odmítáme svody temného Východu. Stojíme pevně ve slově, které jsme dali před pěti lety Říši, pomáháme jí v jejím těžkém boji v pevné víře, že milý Pán Bůh nás neopustí a že nedá zahynouti nejen nám, ale že požehná také evropskému míru, který ukovou a zajistí německé zbraně, jak jsme pevně přesvědčeni.*“¹⁶⁸

Vyhlášení totálního válečného nasazení v srpnu roku 1944 na území Protektorátu Čechy a Morava bylo přijímáno podle tisku českým národem s naprostým pochopením a s vyjádřením souhlasu pro tuto německou politiku. Protektorátní vláda „aktivně“ připravila vlastní návrhy. „*Iniciativnost vlády jde tu ruku v ruce s přesvědčením všeho českého lidu, že totální válečné nasazení je vlastně i v zájmu českého národa a na jeho prospěch. Český prostor a v něm česká pole, české chaloupky i města je totiž stejně ohrožena jako prostor říšský a jako celá Evropa, při čemž český člověk byl už vyléčen z iluzí, živých nepřátelskou propagandou.*“¹⁶⁹

Do konce války propagoval tisk vítězství Říše a neústupnost německých vojsk, která měla nakonec dojít k dějinnému obratu. Stejně tak pokračovaly až do poslední chvíle útoky proti exilové vládě. Český národ byl podle propagandy novin jednotný a měl vyjadřovat podporu Německu, stát věrně po jeho boku a věřit v budoucí soužití s německým národem v rámci Velkoněmecké říši. Skutečnost ale byla značně odlišná.

---

¹⁶⁷ *Benešův nejnovější plán.* České slovo, 21. května 1944, s. 1-2.

¹⁶⁸ *Osud střední Evropy je osudem českého národa.* Venkov, 13. června 1944, s. 1.

¹⁶⁹ *Totální válečné nasazení také v Čechách a na Moravě.* Národní politika, 17. srpna 1944, s. 2.

2.2. Reflexe antisemitismu

2.2.1. Židovská otázka pohledem protektorátních nařízení

Od počátku okupace českého území byla židovská otázka řešena jak protektorátními, tak říšskými představiteli. Židé se stali pronásledovanou a postupně stále více terorizovanou skupinou obyvatelstva. Nacisté pokračovali ve své likvidační politice vůči tomuto národu, kterou započali po nástupu k moci v Německu roku 1933 a postupem času ji vyostřovali a rozšiřovali na jimi ovládnutá území. Norimberské zákony (zákon na ochranu německé krve a cti, zákon o říšském občanství) nebyly z počátku na území protektorátu uplatňovány, respektive se vztahovaly pouze na příslušníky německého národa. Političtí představitelé odmítali použití těchto nařízení v okupované oblasti. Snažili se o vlastní řešení židovské otázky s co možná nejmenším dopadem na tuto skupinu obyvatelstva. Ministerský předseda gen. Alois Eliáš komentoval židovskou otázku těmito slovy: „*Židovský problém v Čechách a na Moravě má svůj vlastní charakter a jiný význam než v Říši. Moje vláda jest rozhodnuta v této důležité otázce zjednatí plně jasno a připravuje již pro nejbližší dni zákon, jímž bude znemožněn vliv Židů na veřejný, kulturní a hospodářský život. Je samozřejmou povinností, dbáti toho, aby při nutně rychlém provádění zákona nedošlo k žádným vážnějším hospodářským poruchám.*“¹⁷⁰

Část tisku se neztotožňovala s myšlenkou, že by čeští Židé měli být vyjmuti z říšských pravidel (z Norimberských zákonů). Považovala za nezbytně nutné přijetí uvedených paragrafů, protože si podle ní většina českého obyvatelstva přála. Češi si měli uvědomit, že mohou žít v důvěře a v úctě s německým národem jenom pokud začnou nazírat na „židovstvo“ jako Němci. Německý národ dle nich považoval Židy za svého úhlavního nepřítele a nikdy jim nedůvěřoval. Češi měli doplatit na spojenectví s nimi mravním a národním rozvratem, navíc měli být hospodářsky neustále využíváni. Odstraněním všech překážek, které byly podle mínění tisku postaveny „židovstvem“, mezi národem českým a německým, mělo dojít k získání potřebné důvěry pro dlouhodobé soužití. „*Musíme nyní získat důvěry i my. Získáme ji jen jako jasně árijsky vystupující český národ!*“¹⁷¹

---

¹⁷⁰ *Židovská a emigrantská otázka.* Venkov, 4. května 1939, s. 2.

¹⁷¹ *Aby bylo jasno v židovské otázce!* Venkov, 21. března 1939, s. 4.

S vyhlášením protektorátu začala platit řada nařízení, která omezovala život Židů a stavěla je do role podřadných lidí. Všechny nově vydané výnosy byly okamžitě prezentovány na stránkách českého legálního tisku. Mezi jedno z prvních protižidovských nařízení patřil předpis zakazující přesuny židovského majetku. Disponování s židovskými podniky v podobě koupě, prodeje či darování bylo zakázáno, stejně tak dosazování správců a komisařských pověřenců v židovských závodech.¹⁷² Další nařízení nenechala na sebe dlouho čekat. Všem neárijským lékařům a advokátům byla zastavena činnost.¹⁷³ Noviny volaly po vydání židovského zákona řešící otázku arizace v protektorátu, která měla ukázat svébytnost v českém národním hospodářském prostoru.¹⁷⁴ Nakonec se ho dočkaly v podobě nařízení vydaného říšským protektorem von Neurathem 21. června 1939 o zacházení s židovským majetkem. Židé, židovské podniky a židovská osobní sdružení směli disponovat svým majetkem (nemovitostmi, hospodářskými závody, cennými papíry, atd.) jenom na základě zvláštního písemného schválení. Na druhé straně nesměli nabývat nemovitosti, práva na ně, podíly na hospodářských podnicích a cenné papíry či zřizovat hospodářské závody. Museli přihlásit všechny předměty ze zlata, platiny a stříbra, stejně tak drahokamy a perly, které měli v osobním vlastnictví či spoluvlastnictví u Národní banky. Další paragrafy tohoto nařízení obsahovaly otázky vlastnictví zemědělských nebo lesních pozemků, trestní sankce za nedodržení zákona a především vymezení osoby židovského původu, židovského podniku a židovského osobního sdružení.¹⁷⁵ Němci tak získali přehled o veškerém židovském majetku a mohli dle libosti dosazovat své správce a kontrolovat fungování velké části českých podniků. V tomto zákoně byla uplatněna pro definici židovství poprvé rasová kritéria norimberských zákonů.¹⁷⁶

Na počátku okupace měli Židé možnost vystěhovat se z protektorátu. Důvodem nacistů k tomuto kroku byl zisk finančních prostředků od emigrantů. Zpočátku se emigrace týkala nejbohatších Židů, později, v roce 1940, to bylo umožněno všem.¹⁷⁷ V červenci byla zřízena pro tyto účely Ústředna pro židovské vystěhovalectví v Praze, jejímž vedením byl pověřen velitel bezpečnostní policie u říšského protektora

---

¹⁷² *Přesuny židovského majetku zakázány*. Národní práce, 21. března 1939, s. 1.

¹⁷³ *Bez židovských lékařů. Výzva k neárijským advokátům v Praze*. České slovo, 17. března 1939, s. 3.

¹⁷⁴ *Aktivismus, který je národní nutností. Co je s židovským zákonem?* Venkov, 10. června 1939, s. 3.

¹⁷⁵ *Židovské zákony v protektorátu již vyhlášeny*. České slovo, 22. června 1939, s. 1.

¹⁷⁶ Seemann, Richard: *Cesta do Wannsee*. Středoluky 2008, s. 79.

¹⁷⁷ Seemann, R.: *c. d.*, s. 79-80.

v Čechách a na Moravě dr. Stahlecker. Všichni Židé, kteří se chtěli vystěhovat z protektorátu, se měli obracet na tuto organizaci.¹⁷⁸ Židovská otázka byla řešena na úrovni celého protektorátu, byla vydávána nařízení s obecnou platností. Na druhé straně se stala předmětem diskuzí i v regionální rovině. Města vydávala své vyhlášky, kterými zasahovala do obyčejného života všech Židů. Mezi takové zásahy patřila např. vyhláška o přístupu Židů do veřejných podniků v Praze a jejich vyloučení z árijských podniků, kterou vydal zemský prezident dr. Caha. Praha vydala soupis všech podniků a veřejných místností, kam byl zapovězen vstup všem osobám židovského původu. Všichni majitelé určených restaurací měli označit tyto místnosti nápisem „Židům nepřístupno“, „*Juden nicht zugänglich*“. V ostatních veřejných místnostech měli majitelé vymežit místnost pro Židy a označit ji, pokud to bylo možné. Židovští vlastníci restaurací, kaváren, hostinců a dalších podniků je měli označit nápisem „Židovský podnik“, „*Jüdische Unternehmung*“. Židé měli zakázáno navštěvovat veřejná koupaliště a plovárny. V lázních, chudobincích a chorobincích musela být vymezena místnost jenom pro ně, aby bylo zabráněno kontaktu s osobami nežidovského původu. Všechny židovské podniky měly nést označení „Židovský obchod (závod)“, „*Jüdisches Geschäft*“. Tato opatření se vztahovala na území Prahy.¹⁷⁹ Podobné nařízení bylo vydáno na konci srpna i v Olomouci.¹⁸⁰

Rok 1939 se nesl ve znamení snah řešit židovskou otázku na protektorátní, ale i nižší úrovni. Ne všichni byli spokojeni s dosavadními protižidovskými nařízeními, mnozí se snažili apelovat na tvrdší postoj vůči této skupině obyvatelstva.

Židovský národ byl obecně tiskem kritizován jako nepřizpůsobivý, hromadící majetek, manipulující s myšlením lidí a negativně ovlivňující světovou politiku. Řada Židů byla odsouzena za lichvu k trestům odnětí svobody a zaplacení peněžité pokuty.¹⁸¹

K ospravedlnění vlastního způsobu zacházení s touto skupinou obyvatelstva používali Němci zpráv ze zahraničí ať už z demokratických zemí, či jim spřízněných, kde se měli Židé také stávat terčem nepřátelské kritiky pro svou povahu a chování. Čeští Židé, kteří uprchli z bývalého Československa a zabydleli se v Palestině, měli poškozovat tamní obchod. Začali zde podle *Národní práce* budovat nové továrny a rozšiřovat své obchody za účelem zisku zahraničních trhů, které dříve zásobovali z bývalého

---

¹⁷⁸ *Ústředna pro židovské vystěhovalectví v Praze*. *Národní práce*, 22. července 1939, s. 2.

¹⁷⁹ *Vyhláška o přístupu Židů do veřejných podniků v Praze*. *Venkov*, 15. srpna 1939, s. 5.

¹⁸⁰ *Opatření o Židech v Olomouci*. *České slovo*, 24. srpna 1939, s. 2.

¹⁸¹ *České slovo*, 20. února 1940, s. 1.

Československa.¹⁸² Okupovaná Francie patřila k řadě dalších profašistických zemí (např. Slovensko, Maďarsko), které přijaly protižidovské zákony. Za ochránkyni všech Židů byla tiskem označena Anglie, která se jí měla stát už před 200 lety. V době vlády Marie Terezie byla vydána řada protižidovských zákonů, na jejichž základě Židé museli opustit české země. Aby k tomuto nedošlo, měli podplácet úředníky císařské a cizích velvyslanectví, kteří se za ně poté přimlouvali. Podle komentáře českých novin „*zvláště Angličané dopřávali židovským prosebníkům a úplatkářům sluchu a ochoty. Císařovna byla náhle ze všech stran přesvědčována o škodách, které nastaly českému hospodářství vystěhováním Židů. Na jejich stěhování nebylo již naléháno a na přimluvu anglického vyslance bylo povoleno, aby se tři sta židovských rodin vrátilo do Prahy.*“¹⁸³

Nadále pokračovalo vydávání výnosů a nařízení omezující život židovského obyvatelstva protektorátu. Postupovalo vyřazování Židů z hospodářství, které navazovalo na nařízení o židovském majetku z června roku 1939, na jehož základě měli Židé prodat své podniky árijcům. Dle německého zjištění se tak nestalo. Ve snaze zbavit definitivně protektorátní hospodářství jejich vlivu bylo vydáno nařízení, podle kterého mohlo být Židům zakázáno další vedení jejich podniků. Nejprve nové ustanovení začalo platit v oboru maloobchodu textilního, s obuví a koženým zbožím, stejně tak i v podomním obchodě a všech kočovných živnostech.¹⁸⁴ Dne 24. dubna vstoupilo v platnost nařízení o právním postavení Židů ve veřejném životě. Židům bylo zakázáno vykonávat čestné nebo placené funkce v soudnictví a ve veřejné správě. Nesměli se účastnit politického života ani být členy jiných než židovských podniků a korporací, kulturního, hospodářského a společenského života. Židé byli definitivně vyloučeni z výkonu svobodného povolání pro nežidovské obyvatelstvo. Mohli vykonávat funkce pouze v židovské náboženské organizaci, v židovských školách či mohli léčit nebo právně zastupovat jenom židovské obyvatelstvo.¹⁸⁵ Došlo tak k dalšímu jejich vyloučení ze života ostatních obyvatel protektorátu a stali se definitivně podřadnou skupinou, se kterou se nesměli árijci stýkat.

Většina dosavadních novinových článků se týkala nařízení vydaných říšským protektorem či postavení Židů v okolních zemích. Na podzim roku 1940 však došlo k zesílení intenzity útoků na Židy. Na stránkách novin se začaly objevovat statě

---

¹⁸² *Židé poškozují náš obchod.* Národní práce, 15. února 1940, s. 2.

¹⁸³ *Jak Marie Terezie stěhovala Židy z Prahy.* Národní práce, 16. února 1940, s. 3.

¹⁸⁴ *Zbavujeme se Židů.* Polední list, 17. února 1940, s. 1-2.

¹⁸⁵ *Vládní nařízení o postavení Židů ve veřejném životě.* Národní politika, 25. dubna 1940, s. 1-2.

vysvětlující podstatu židovského problému a „negativní vliv židovstva“ na český národ. V protektorátu byl nastolen „*energičtější kurz ve vytváření vnitřních vztahů Čechů ke všem složkám života Říše*“.¹⁸⁶ Český národ, jakožto první neněmecká součást Velkoněmecké říše, měl začít aktivně přijímat říšskou myšlenku a ztotožnit se s ní. Převýchova národa v duchu národního socialismu zůstala dle tisku na půli cesty, protože myšlení lidí bylo i nadále „negativně ovlivňováno“ kontaktem části české společnosti s osobami „židovské rasy“. Češi se měli zapojit do procesu osvobodování od „židovstva“, stejně jako ostatní árijské národy. Vedoucí Výboru Národního souručenství vyzval všechny své členy k přerušení veškerých společenských styků se Židy a dále bylo novinami oznámeno, že vláda byla jménem Výboru požádána o vyhlášení zákonů na ochranu české árijské krve a cti. Na základě odstranění Židů z veřejného života mělo dojít k úspěšnému budování zdárných kontaktů jednotlivých árijských národů s nacionálně – socialistickým Německem, protože podle principu nacionálně – socialistické ideologie¹⁸⁷ míšení lidí židovské a árijské rasy patřilo mezi nejškodnější. Češi byli podle přesvědčení tisku na dobré cestě, protože v otázce hospodářské pomalu probíhalo osamostatňování českého národa.¹⁸⁸ Národní souručenství zopakovalo všem svým členům, kdo je Žid, a vymežilo svými stanovami kontakt mezi nimi a členy NS. Nejprve ale bylo dle něj nutné udělat očistu samotné organizace od Židů. Všichni krajští, okresní a místní vedoucí měli nechat okamžitě přezkoumat všechny členské matriky hnutí a vyloučit všechny Židy. Členové Národního souručenství nesměli nadále udržovat společenský styk s osobami „židovské rasy“. Jejich kontakt měl být omezen na minimum a jejich rozhovory se nesměly vztahovat k otázkám o tehdejších poměrech či politice. Všechno mělo fungovat na bázi obecných hovorů, týkajících se např. pracovních pokynů v zaměstnání nebo otázek vztahujících se k obslužení Žida v kavárně či hostinci. Jak měla probíhat konverzace například v obchodě, dokládá uvedená ukázka z tisku: „*Přijde-li Žid do obchodu, majitel nebo prodavač se ho otáže, co chce. Po provedeném nákupu mu sdělí, co koupená věc stojí. Za nákupu na otázky Židovy smí vysvětlit ve stručné formě jakost nebo jiné vlastnosti zboží. Nepřípustné je*

---

¹⁸⁶ *Konec židovského vlivu mezi Čechy*. Venkov, 10. října 1940, s. 3.

¹⁸⁷ V jednom z Hitlerových projevů byli Židé označeni za „havěť“, která měla ovládnout celý německý národ v oblasti duchovní, intelektuální, hospodářské, politické. On sám se měl postavit do čela boje za osvobození Němců od židovské nadvlády. „*Proto jsem vždy hájil názor, že přijde chvíle, kdy tuto havěť odstraníme z řad svého národa.*“ *Vůdce mluví* Národní politika, 10. listopadu 1940, s. 2.

¹⁸⁸ *Konec židovského vlivu mezi Čechy*. Venkov, 10. října 1940, s. 3.

začínat se Židem jakýkoliv rozhovor o počasí nebo jiných tématech. Začne-li takový rozhovor Žid sám, budiž rázně odbyt a odkázán do mezí pro Židy přípustných.“¹⁸⁹

Nové nařízení NS bylo jenom dalším ze způsobů absolutní degradace židovského národa. Český národ byl, podle mínění *Českého slova*, ve svém hlavním jádře vždy naladěn protižidovsky, ale „protože byl slabý, nedokázal setřást tohoto cizopasníka ze svého těla“.¹⁹⁰ Teprve až s příchodem německého antisemitismu se mu to mělo podařit. Každý člověk si „uvědomoval“, že postoj k „židovstvu“ nemůže být formálního charakteru, ale že se stává předmětem národní cti všech Čechů. Židé byli novinami pokládáni za hlavní viníky všech nesnází českého národa. V bývalém Československu měli údajně vlastnit třetinu národního majetku a ovládat ze dvou třetin průmysl a obchod, měli být všude tam, kde se „dal získat bezpracný a co nejméně pracný důchod“.¹⁹¹ Zatímco český lid tvrdě pracoval, oni ho měli jen využívat pro svůj prospěch. Podle přesvědčení tisku se tak stávali příčinou nesváru mezi německým a českým národem, zkreslovali pravdu a snažili se vměšovat do záležitostí obou árijských národů. Proto nově vydané protižidovské zákony měly ochránit český národ před jejich „zhoubným vlivem“.¹⁹²

Vydáním protižidovských zákonů mělo dojít k definitivnímu vyřešení rasového problému v českých zemích, který „ovlivňoval“ český stát po celá staletí. Myšlenka ochrany rasy v českomoravském prostoru neměla být ničím novým. V podstatě řada českých panovníků pokládala Židy za „problém“, jak to prezentovala *Národní práce* v jednom ze svých článků. „Opětovně považovali čeští králové a úřady za nutné, zakročiti proti vzrůstajícímu se židovskému vlivu a proti míšení Židů s domácím obyvatelstvem.“¹⁹³ Mezi panovníky, kteří vydali řadu protižidovských nařízení, patřili podle tiskové zprávy král Vladislav, Karel VI. či Marie Terezie. Až Habsburkové, jmenovitě Josef II., začal vést liberální politiku vůči Židům a „v dalších staletích hospodářský a společenský život byl opět zamořen Židy“.¹⁹⁴ Teprve až nacionální socialismus Adolfa Hitlera měl zbavit český národ „židovských vykořisťovatelů“. Proto všichni Češi měli bezvýhradně souhlasit se zákonem na ochranu své krve.¹⁹⁵

---

¹⁸⁹ *Kdo je Židem? Výklad k rozhodnutí vedoucího NS o Židech*. Venkov, 25. října 1940, s. 3.

¹⁹⁰ *Náš vstup do árijské pospolitosti*. České slovo, 13. října 1940, s. 1.

¹⁹¹ Tamtéž.

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ *Rasový problém v Čechách a na Moravě*. Národní práce, 11. října 1940, s. 2.

¹⁹⁴ Tamtéž.

¹⁹⁵ Tamtéž.

„Židovská rasa“ dle Němců měla za cíl ovládnout svět a podílet se také na spolupráci s československými emigranty v Londýně a podporovat je v jejich protiněmecké politice. Exprezident Beneš se měl v době první republiky obklopotovat židovskými rádci a zvláště pak zločinci, kteří uprchli z Německa, čímž došlo podle mínění tisku k úplnému zamoření českého hospodářství, kultury, tisku a jiných oborů veřejného života židovským živlem. Všichni představitelé emigrace se dali dle něho do služeb světového „židovstva“.¹⁹⁶

Nacisté natočili film „Žid Süs“ (vysílaný i v protektorátu) pro dokreslení a lepší pochopení „židovské rasy“ a nebezpečí, které bylo podle nich v ní skryto pro celou lidskou civilizaci. Tento film byl novinami prezentován jako autentický, tedy natočený podle skutečné historické události, odehrávající se na konci 18. století na dvoře württenberského vévody Karla Alexandra ve Stuttgartu. Žid Süs – Oppenheimer, zastupující celý židovský národ, byl zde zobrazen jako člověk toužící po majetku, po nadvládě a využívající nekalé praktiky k svému osobnímu prospěchu a vzestupu. Český národ dle protektorátního tisku pochopil odkaz tohoto filmu a ztotožnil se s myšlenkou, že „*neexistuje žádný nacionální Žid ani Žid, se kterým by mohla být soustrast. Žid je jen jeden. Je to nepřítel mé rasy. Nezničím-li ho já, zničí on mě. To je přírodní zákon rasy a tomuto zákonu musí se podrobit všichni Češi, chtějí-li, aby národ byl zdravý, silný a odolný.*“¹⁹⁷ Tento film se měl stát poučením pro ty, co měli stále váhat a nevěřit v židovské nebezpečí.¹⁹⁸

V březnu roku 1941 vstoupil v platnost další z protižidovských zákonů – třetí prováděcí výnos říšského protektora, který zakazoval Židům vést hospodářský podnik (velkoobchod a maloobchod), živnosti hostinské a ubytovací, pojišťovací podniky, lodní plavbu a jiné.¹⁹⁹ Židé tak byli definitivně vytlačeni z hospodářství protektorátu. Tento rok měl být ve znamení konečného porozumění židovské otázce. Mezi českými obyvateli protektorátu však stále byli podle *Národní práce* tací, kteří si neuvědomovali nebezpečí ze strany Židů, ba co víc přicházeli s nimi dle ní denně do styku, litovali je a skrytě požadovali, aby jim byla navracena všechna občanská práva a aby jim byl umožněn přístup ke všem povoláním. Tito lidé měli být přívrženci liberální demokracie, která považovala židovskou otázku za vynález antisemitů. Podle nacistické rétoriky byli

¹⁹⁶ *Emigrace a světové židovstvo*. České slovo, 31. října 1940, s. 1.

¹⁹⁷ *Židovské nebezpečí. Na okraj filmu o Židu Süsovi*. České slovo, 27. listopadu 1940, s. 1.

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ *Odžidovštění hospodářství v protektorátu. Od 31. března 1941 konec židovskému vedení obchodu*. Venkov, 26. ledna 1941, s. 7.

Židé už od počátku své existence vypovídání ze všech zemí světa včetně Čech. Ve 20. století přišel podle mínění Němců nacionální socialismus, který se postavil proti Židům a měl dovést svoji politiku vůči nim až do konce. Český národ se „ztotožnil“ s nacistickým řešením židovské otázky a definitivně se tak „odklonil“ od liberálně – demokratického smýšlení.²⁰⁰

Definitivní vyřešení židovské problematiky se mělo dít na „vědeckém základě“. Ve Frankfurtu nad Mohanem byl za tímto účelem zřízen ústav pro studium židovské otázky. Zahajovací řeč pronesl Alfred Rosenberg, který označil Židy za demony úpadku, které bylo nutné podle něj vyloučit ze života v Německu. Nový ústav měl podávat souhrnný obraz židovského působení v souvislosti s ostatními národy a sbírat všechny dokumenty o židovské činnosti uplatňované posledních dvě stě let. Materiál byl určen pro všechny badatele, kteří se chtěli dozvědět o působení „židovstva“ v Německu a po celém světě. Jejich práce podle Němců měly sloužit pro budoucí generace, aby si uvědomily „hrozby“, které by mohly plynout ze strany Židů.²⁰¹

Další nařízení, které vedlo k degradaci židovského obyvatelstva, vstoupilo v platnost 19. září 1941. Židům starším šesti let bylo zakázáno ukazovat se na veřejnosti bez zřetelného označení v podobě žluté látkové šesticípé hvězdy. Tento symbol měl být přišit na levé straně prsou na oděvu. Současně s tímto nařízením vstoupil v účinnost zákaz opouštět bydliště bez písemného svolení místního policejního úřadu.²⁰² Židé byli novinami označeni za nebezpečné živly, a proto museli nosit hvězdu, která je odlišovala od árijců a vylučovala je tak z české společnosti. Židovský národ byl podle nacistického učení odvěkým veřejným nepřítelem českého národa a škůdce veškerého pracujícího lidu. Přesto všechno se našli lidé, kteří se bavili s Židy, poskytovali jim sympatie a snažili se jim všemožně pomáhat. Všichni „židomilové“, co se tak chovali, měli být podle mínění tisku náležitě potrestáni, a to nošením stejné hvězdy jako židovští obyvatelé protektorátu.²⁰³

Život všech Židů protektorátu byl omezován a znevažován různými nařízeními, zatímco „židovstvo“ žijící mimo země Velkoněmecké říše a jejich spojence se mělo dle nacistů snažit ovládnout svět ve spolupráci s Anglií, Spojenými státy a Sovětským svazem a bojovat proti silám Osy. Ve Spojených státech měli ovládat rozhlas, tisk a film, čímž dle tisku měli mít negativní vliv na Rooseveltovu politiku a štváli USA do

²⁰⁰ *Češi a židovská otázka*. Národní práce, 14. února 1941, s. 2.

²⁰¹ *Ústav pro zkoumání židovské otázky*. Národní politika, 27. března 1941, s. 2.

²⁰² *Zřetelné označení Židů*. Polední list, 19. září 1941, s. 3.

²⁰³ *Kandidáti žluté hvězdy*. České slovo, 26. září 1941, s. 1.

války proti mocnostem Osy.²⁰⁴ V Sovětském svazu měli Židé ovládat všechny důležité posty v armádě, státní správě a pracovat ve prospěch boje proti Německu.²⁰⁵ Židé podle nacistického učení ovlivňovali svým nepřátelským myšlením všechny státy a především údajně ovládali významné burzy v Londýně a New Yorku, jejichž prostřednictvím se měli snažit zmocnit všeho hospodářství a podnikání.²⁰⁶

2.2.2. Vystupňování protižidovské propagandy

Po nástupu Reinharda Heydricha do úřadu říšského protektora pokračovala silná protižidovská kampaň započatá na podzim roku 1940 a s menší přestávkou znovu vyhocená v témže období, ale o rok později. Česká veřejnost byla tiskem důrazně znovu varována před „židomilstvím“. Byly zrušeny všechny výjimky týkající se nošení židovské hvězdy. Do té doby jí nemuseli být označeni Židé žijící ve smíšených manželstvích a jejich potomci, kteří nebyli považováni za Židy. Židovské synagogy a modlitebny byly zavřeny s odůvodněním, že přestaly sloužit náboženským účelům a měly se stát „shromaždištěm všech podvratných židovských živlů a ohniskem ilegální šeptané propagandy“.²⁰⁷ Židé byli obviňováni z podněcování šeptané propagandy, stáli údajně v čele zahraniční propagandy londýnského rozhlasu a válečných keřasů v protektorátu, a z protiříšského smýšlení. Stali se tak podle Venkova „nejtěžšími spoluviníky na tom, že v tolika okresích muselo dojít k vyhlášení výjimečného stavu a zřízení stanných soudů“.²⁰⁸ Český národ se měl znovu obrodit v oblasti hospodářské, kulturní a politické jenom na základě definitivního vyřešení židovské otázky. Židé byli podle tisku problémem jak ve městech, tak na vesnicích, kde jimi byli čeští zemědělci „zotročeni“. Protektorátní úřady vystupovaly podle mínění Němců liknavě k řešení styků mezi Čechy a Židy, a proto veškerou iniciativu převzaly instituce říšské.²⁰⁹ K definitivnímu zbavení se „negativního židovského vlivu“ na český národ mělo dojít dle tisku jejich vystěhováním ze všech měst, městeček, vesnic protektorátu. K tomuto razantnímu řešení již byly podle zprávy v *Českém slově* učiněny první kroky ve dvou

---

²⁰⁴ *Americký národ ve spárech židovstva*. Venkov, 15. února 1941, s. 2.

²⁰⁵ *Židé, vládci Sovětského Ruska*. Národní práce, 17. července 1941, s. 2.

²⁰⁶ *Ve službách mezinárodního židovstva*. Národní práce, 15. května 1941, s. 1.

²⁰⁷ *Zostřená opatření proti Židům*. Národní politika, 7. října 1941, s. 3.

²⁰⁸ *Evakuujte Židy z veškerých českých měst*. Venkov, 5. října 1941, s. 6.

²⁰⁹ *Účtování se židovstvem*. Venkov, 14. října 1941, s. 3.

městech, a to v Praze a Moravské Ostravě.²¹⁰ Zatímco noviny vedly kampaň za odstranění „židovstva“ z protektorátu, začaly skrytě před zraky všech lidí probíhat systematické deportace v říjnu roku 1941, směřující do Lodže.²¹¹

O konečném řešení tzv. židovské otázky bylo rozhodnuto na konferenci ve Wannsee dne 20. ledna 1942, která byla svolána říšským protektorem Heydrichem. Židé měli být na základě tohoto usnesení deportováni do koncentračních táborů a posléze likvidováni a židovský národ měl tak přestat existovat. První na řadě byli Židé z říšského území včetně protektorátu.²¹²

Židé z českomoravského prostoru měli být nejprve shromažďováni v jednom k tomu určeném a zřízeném ghettu. Protektorátní tisk tento nápad kvitoval s povděkem a viděl ho jako jediné možné správné řešení, jak oddělit árijské obyvatelstva od „rozkladného a cizopasného živlu“.²¹³ Český národ dle něho měl být v budoucnu vděčen za tento rozhodný krok říšského protektora, zbavujícího Čechy pokoutních obchodníků a věčných našeptávačů a posluhovačů londýnské agitace.²¹⁴ Židé byli stereotypně obviňováni z páchání určitých zločinů. Ministr říšské propagandy Goebbels obvinil Židy z řady činů, které měli spáchat, aby získali světovládu. Byli považováni za podněcovatele a původce právě probíhajícího válečného konfliktu: „Židé jsou vinni na válce. Zacházením, kterého se jim od nás po zásluze dostává, netrpí žádného příkoří. Zasloužili si je víc než dosti.“²¹⁵ Měli se snažit přivodit zkázu Německé říši a německému národu. „Každý Žid je nepřítel německého národa.“²¹⁶ Nacisté opovrhovali židovským národem, který se „spolčil“ s ostatními státy v boji proti Německé říši, a mělo s ním být zacházeno nejkrutějším způsobem.²¹⁷

V březnu roku 1942 byla zpřísněna nařízení na ochranu krve v protektorátu. Byly zakázány sňatky Židů s protektorátními příslušníky, kteří nebyli Židy ani židovskými míšenci se dvěma židovskými prarodiči. Židovští míšenci se dvěma židovskými prarodiči potřebovali k uzavření sňatku s protektorátním příslušníkem souhlasu ministra vnitra. Mezi míšenci s jedním židovským prarodičem neměly být uzavírány sňatky.²¹⁸

---

²¹⁰ *Opatření proti Židům v protektorátu.* České slovo, 23. října 1941, s. 1.

²¹¹ Seemann, R.: *c. d.*, s. 95.

²¹² Seemann, R.: *c. d.*, s. 95, 103.

²¹³ *Židům vykázáno uzavřené sídliště.* Národní politika, 3. března 1942, s. 5.

²¹⁴ Tamtéž.

²¹⁵ *Protižidovské desatero ministra dr. Goebbelse.* Venkov, 15. listopadu 1941, s. 2.

²¹⁶ Tamtéž.

²¹⁷ Tamtéž.

²¹⁸ *Nová úprava postavení Židů a míšenců.* České slovo, 18. března 1942, s. 4.

Tato úprava měla zamezit účelovým sňatkům, protože Židé žijící ve smíšeném manželství a židovští míšenci byli po určitou dobu vyjmuti z deportací. Ke konci války došlo i na tyto jedince.

Na podporu perzekuce Židů byly pořádány protižidovské výstavy. Jedna z regionálních expozic byla uskutečněna ve Frýdku, kde byly prezentovány doklady o ovládnutí majetků a obchodů Židy, jejich rozkladný vliv na morálku národů, německá a česká protižidovská literatura, atd.²¹⁹ Další výstava nazvaná „Žid – nepřítel lidstva“ Karla Rélinka, autora řady protižidovských obrazů a satirických publikací, se uskutečnila na jaře stejného roku. Židé byli opakovaně napadáni z podlamování morálky řady národů a ze shromažďování vlády nad celým světem ve svých rukou.²²⁰

Doba, v níž byl zastupujícím říšským protektorem Reinhard Heydrich, byla typická opakováním určitých stereotypů v obviňování „židovstva“ a byla doplněna přísnějšími protižidovskými nařízeními. Především hned na počátku, tedy na podzim roku 1941, došlo ke gradaci protižidovských útoků na stránkách protektorátního tisku. Současně začaly probíhat první transporty Židů do Lodže a noviny začaly prosazovat vystěhovávání Židů z území protektorátu anebo alespoň zpočátku jejich segregaci v jednom místě. V podstatě tak tisk dokazoval svoji spolupráci s nacistickými představiteli protektorátu a jejich představami o konečném řešení židovské otázky. Židé byli definitivně vyloučeni z veřejného života v protektorátu.

2.2.3. Řešení židovské otázky v mezinárodních souvislostech

Po smrti Heydricha nacisté pokračovali v jím navržené koncepci tzv. konečného řešení židovské otázky. Židé ve všech zemích Říše včetně protektorátu byli shromažďováni a oddělováni od ostatního obyvatelstva v ohraničených ghettech a posléze byli odváženi do koncentračních táborů, kde umírali za děsivých, drastických a nelidských podmínek. Židovští obyvatelé protektorátu byli soustřeďováni v Terezíně, odkud byli deportováni do vyhlazovacích táborů.

Židé byli i nadále obviňováni z původcovství tehdejší války. Velkoněmecká říše se pasovala do role obránce evropské rasy proti „znečištění“ rasou židovskou a ochránkyně před „starým zlem“. Židé měli přestat snít o porážce Německa, protože Evropa měla zůstat už navždy árijská a měla se definitivně vymanit z ovládnutí židovským kapitálem.

²¹⁹ *Protižidovská výstava ve Frýdku*. České slovo, 17. března 1942, s. 3.

²²⁰ *Židobolševismus – nepřítel lidstva*. Národní politika, 25. března 1942, s. 1.

Český národ už měl dle tisku navždy přestat věřit jejich slibům, protože by mohl být smeten spolu s ním. Noviny nabádaly Čechy, aby se postavili do role lhostejného pozorovatele židovského osudu, který se podle nich naplnil v podobě konečného trestu za všechna učiněná „příkoří“ vůči německému národu.²²¹

Čeští Židé byli dle *Českého slova* definitivně odstraněni ze života obyvatel protektorátu a už nikdy se neměli vrátit zpět. Byli opětovně označováni za odvěké nepřátele Čechů, kteří se „snažili“ ovládat české hospodářství. Český národ se jich dle jeho názoru měl štítit a nenávidět je i v dobách první republiky, ale vycházel s nimi, protože k tomu byl „nucen“.²²²

Židé byli považováni za hlavní manipulátory exilové vlády, která jim měla být zaprodána a odkázána na milost a nemilost. Podle českého tisku jim půjčovali peníze a zprostředkovávali politické styky. Bez nich by emigrace „nemohla“ nikdy fungovat. Český národ byl podle nich tak znovu zaprodán do rukou Židů. Jako příklad uváděly noviny aféru jistého Sigmunda Samuela Amaranta, Žida který dříve žil v Praze, ale byl zde stíhán za své podvody. Proto měl uprchnout do Paříže, kde se údajně stal zprostředkovatelem pětimilionové půjčky pro čsl. národní výbor a zařídil, aby tento výbor byl uznán jako zahraniční vláda. Židé na oplátku měli získat ve znovu obnoveném Československu stejná práva jako měli za Masaryka.²²³ Kauza Beneš – Amarant se stala velmi diskutovanou na stránkách tisku v únoru roku 1943 a jejím úmyslem bylo poškodit jak židovský národ, tak především londýnskou emigraci.

Spojené státy byly tiskem prezentovány jako země zaslíbená pro „židovstvo“. Židé se dle tisku podíleli na všech významných obchodech a především pak „opanovali“ burzu Wall Street, odkud měli řídit celou americkou finanční politiku, ovládat americký tisk, rozhlasové společnosti a působit ve všech důležitých oborech a podmanit si tak celou zemi. Představitelé státu se měli stát loutkami v židovských rukou a měli vládnout jenom z jejich milosti. Židovský vliv ve Spojených státech měl rapidně vzrůst po začátku tehdejší války, kdy sem Židé začali hromadně utíkat z Anglie, která byla ohrožena porážkou ze strany Německa.²²⁴ Podle *Národní práce*, která přešla „uskutečněnou anketu“ ze zahraničí, měl v Anglii začít vzrůstat antisemitismus, stejně tak ve Spojených státech, který „dosahoval“ stejných kritických hodnot jako před

---

²²¹ *Židé válku nevyhrají*. Venkov, 24. prosince 1942, s. 3.

²²² *Židé se k nám nevrátí*. České slovo, 30. července 1943, s. 2.

²²³ *Žid za provizi zprostředkoval přístup českým emigrantům k francouzské vládě*. Polední list, 18. února 1943, s. 1.

²²⁴ *Organizace židovské světovlády*. České slovo, 14. května 1942, s. 1-2.

uskutečněním nacionálně socialistické revoluce. Američané si měli začít uvědomovat, že umírají na frontách za Židy, kteří byli „původci“ tehdejší války.²²⁵ Světem se postupně měla začít šířit podle mínění tisku vlna antisemitismu (např. na Novém Zélandu, v Austrálii, Anglii, Itálii, atd.).²²⁶

Nacisté se snažili poškodit židovský národ v očích celého lidstva a především poukazovali na skutečnost, že Židé začínají být perzekuováni v zemích, kam se uchýlili poté, co v jiných „začali“ ztrácet půdu pod nohama. Anglie se stala útočištěm řady Židů po změně politické situace v Německu. Stejně tady jako v jiných zemích se měla údajně projevat židovská roztahovačnost a keřasení. Židé se měli podílet na lichvě, hromadění potravin, pohonných látek v době války na úkor dělníků a zaměstnanců a žít bujarým nočním životem. Výsledkem měla být změna vedoucí od tolerantnosti k antisemitismu.²²⁷

Židé byli tiskem obviňováni z různých zvěrstev, které měli provádět jakožto součást bolševické armády. Měli se podílet na mučení, týrání a všemožném ubližování porobeného nepřátelského obyvatelstva. Byli popisováni jako krutí lidé bez špetky soucitu.²²⁸ V podstatě to byl jen jeden z dalších způsobů nacistů, jak ospravedlnit svoje nemilosrdné zacházení s židovským národem a ukázat ho co možná v nejhorším světle. Nacisté se ještě i v poslední fázi války snažili přesvědčit Evropu a potažmo i český národ, že jim hrozí kruté zacházení ze strany bolševických Židů, kteří, pokud by nebyli zastaveni německými vojsky, by se dostali do čela všech bolševických institucí zřízených sovětskými okupanty (především správa policie a soudnictví). Všem lidem, kteří by se nechtěli podrobit nové nadvládě, by se dostalo nejkřutějšího zacházení.²²⁹

---

²²⁵ *Vzrůstající antisemitismus ve Spojených státech severoamerických*. Národní práce, 5. června 1943, s. 2.

²²⁶ Tamtéž.

²²⁷ *Už i Angličané začínají míti Židů dost!* Venkov, 4. dubna 1943, s. 2.

²²⁸ *Za bolševickými zvěrstvy vždy stojí Žid*. Venkov, 24. května 1944, s. 1.

²²⁹ *Bolševičtí Židé cvičí vrahy na Čechy*. České slovo, 7. října 1944, s. 2.

2.3. Problematika prezentování jazykové otázky, školství a mládeže

2.3.1. Počátky transformace českého školství a první jazykové směrnice

Český jazyk, mateřský jazyk českého národa, vyučovaný ve školách, úřední jazyk, jazyk používaný pro každodenní komunikaci, byl další překážkou na cestě k úspěšné germanizaci. Jeho význam byl snižován od samého počátku okupace a postupem času měl být úplně upozaděn a jeho místo měla zaujmout němčina. Vládní usnesení z 25. července 1939 upravovalo jazykovou otázku v úředním styku z čistě „praktických“ důvodů. Jazyka německého se užívalo v písemném styku s těmi orgány, institucemi a dalšími organizacemi, které byly výhradně určeny pro německé obyvatelstvo protektorátu. V případech, kdy šlo o obyvatele obou jazyků, např. při zevním označení budov, při zařízeních sloužících veřejné dopravě a v platebním styku se používalo dvojjazyčnosti, stejně tak v písemném styku. Na úřední žádosti podané v němčině bylo odpovídáno německy, pokud byl účastníkem řízení příslušník jazyka českého, pak vyhotovení bylo v obou jazycích. Český jazyk byl výhradně používán u orgánů, ústavů a podniků pro české obyvatelstvo.²³⁰ Tímto usnesením byla narušena svrchovanost českého jazyka a český národ si měl uvědomit, že v budoucnu se bez patřičných znalostí němčiny neobejde.

Jazyková otázka se podle tisku stala dalším způsobem, jak dokázat dobrou vůli k vnitřnímu sblížení Čechů s Němci. Český národ měl splnit daný úkol, který mu byl kladen v rámci historického vývoje. Nicméně Češi měli dle německého tisku dost problémů s uplatněním nového směru vývoje. Byli kritizováni za nedostatek vlastní iniciativy. Na nádražích, poštách stále dle Němců chyběly i po půl roce fungování protektorátu německé nápisy. Němci podle článku v novinách chápali, že přerod se nemůže udát ze dne na den, přesto ale Češi měli začít konečně ukazovat svou dobrou vůli pro spolupráci. Zavádění dvojjazyčnosti se zpožďovalo.²³¹

Tato situace se podle článku *Českého slova* začala napravit v únoru roku 1940, kdy například v Praze došlo k přejmenování zdejších hlavních nádraží (z Wilsonova se stalo Prag Hauptbahnhof – Praha hlavní nádraží a z Masarykova nádraží – Prag

---

²³⁰ *Jazyková usnesení v protektorátu. Úřední styk a úprava úřadování. České slovo*, 20. srpna 1939, s. 1.

²³¹ *Češi a jazyková úprava. Národní politika*, 14. září 1939, s. 2.

Hibernerbahnhof – Praha Hybernské nádraží).²³² Ke změně názvu pražských ulic došlo v červnu téhož roku. Dle německého vysvětlení se nejednalo o snahu potlačovat jeden jazyk na úkor druhého, spíše mělo jít o nalezení spravedlivého řešení. Německé názvy byly umístěny na prvním místě a české za nimi. Řada jmen používaných v názvech byla podle Němců nesnesitelná, jako např. Beneš, Foch atd., neboť se mělo jednat o zaniklé veličiny, a proto musela být podle nich nahrazena jmény jiných, ale velmi „významných“ mužů národa.²³³ Na veřejnosti se stále podle mínění novin objevovaly označení s přívlastkem „čsl.“ nebo „čs.“, která měla okamžitě zmizet. Nejednalo se jen o vnější označení protektorátních úřadů, ale také různých korporací, obchodních a živnostenských společenství a jiných institucí. Stejně tak měly být odstraněny obrisy znázorňující Československou republiku, pomníky, pamětní desky, bývalé výsostné odznaky a jiné. Odstranění všech výše jmenovaných závad mělo být důkazem, že český národ se rozešel se svou minulostí, akceptoval novou orientaci Čech a Moravy a začal se začleňovat „do nově se tvořícího evropského řádu“.²³⁴

Jazyk patří k jednomu ze znaků národa a Češi si to velmi dobře uvědomovali. Bez rodného jazyka by nebyli národem. „Společná řeč, společné výrazové prostředky myšlení jsou jedním z nejdůležitějších pojítek národního celku.“²³⁵ V prvním roce protektorátu bylo možné dle tisku pozorovat zvroucení poměru mezi českým národem a mateřským jazykem a stejně tak zvýšený zájem o něj, o jeho čistotu a správnost psaní. Tuto situaci komentovala *Národní práce* slovy: „Dnešní láska k jazyku, vřelý poměr k němu, zájem o něj výmluvně svědčí tomu, že žijeme jako národ dále, že máme pevnou vůli žít, že si chceme s napětím všech sil uchovat to národní společenství a odevzdati je příštímú pokolení nejen neztenčené, nýbrž rozhojněné. V tom záleží nesmírná cena dnešního vroucího poměru k jazyku.“²³⁶

Důležitou hodnotou pro jazyk se stala česká kniha. V prosinci roku 1939 byla vyhlášena kampaň „Měsíc české knihy“. Bohatá knižní tvorba ukazovala vyspělost českého národa, který nezůstával ve stínu jiných a jeho vzdělanost byla rozšířena do nejširších vrstev národa po dlouhé věky. Smyslem této akce mělo být „znásobením lásky

---

²³² *Nové názvy pražských nádraží*. České slovo, 3. února 1940, s. 1.

²³³ *K dvojjazyčnému pojmenování pražských ulic*. Národní práce, 23. června 1940, s. 2.

²³⁴ *Odstranění závad při vnějším označování*. Národní práce, 23. června 1940, s. 3.

²³⁵ *Jazyk a národ*. Lidové noviny, 19. listopadu 1939, s. 1.

²³⁶ Tamtéž.

*k české knize, která ve vlnobití časů zůstává pevninou národní duše a víry, studnicí kulturního povznesení a mravní jistoty, duchovním štítem národního bytí již od věků“.*²³⁷

Pokud chtěl český občan protektorátu zlepšit své pracovní postavení nebo získat dobré zaměstnání, musel ovládat německý jazyk. Začaly se objevovat různé jazykové kurzy, které slibovaly snadné a rychlé naučení německému jazyku, byly vydávány nové učebnice němčiny.²³⁸ Nově vzrůstal také zájem o studium italštiny, španělštiny a ruštiny. Češi měli mít možnost uplatnit se na trzích v rámci zemí spřátelených s Velkoněmeckou říší. Nicméně studium němčiny zůstávalo na prvním místě.²³⁹ Učení se německému jazyku neznamenovalo jenom umět dobře mluvit a psát, ale pochopit samotný význam jazyka, který se stal prvním jazykem Velkoněmecké říše, a tedy i protektorátu. Lidé měli chápat jazyk, kulturu a ducha nového Německa, jedině tak mohli dojít k říšskému myšlení.²⁴⁰

České školství bylo nacistům trnem v oku. Postupně snižovali množství škol, až mělo dojít k jejich úplné likvidaci. První, kdo doplatil na tuto politiku, byli studenti vysokých škol. Nacisté nepodporovali českou inteligenci, ba naopak se ji snažili zlikvidovat či pokud to šlo, alespoň její menší část poněmčít a převychovat k říšskému myšlení. České vysoké školy byly uzavřeny 17. listopadu 1939 pod záminkou zachování klidu a pořádku v protektorátu, který byl narušen studentskými demonstracemi. Stovky vyučujících ztratily práci a najednou se tak ocitly bez prostředků. Studenti museli opustit svá studia a hledat si zaměstnání mimo svůj studovaný obor.

Protektorátní tisk pravidelně informoval o důležitých změnách ve školství a snažil se přesvědčovat veřejnost o správnosti prováděných změn. Ministerstvo školství začalo již krátce po vzniku protektorátu (v červnu roku 1939) připravovat novou školní reformu. Od nového školního roku (září 1939) měla začít platit nová opatření. Česká mládež měla být směřována k praktičtější výchově, aby se podle Němců zamezilo zvyšování počtu inteligence, která se nemohla nikde uplatnit. Školská správa se začala zabývat nejen reformou učebních osnov a struktury, ale také učitelského vzdělání. Učitelské ústavy měly být zavřeny na tři roky pro nadbytek učitelů a nemožnost jejich uplatnění ve školství. Učebnice měly být revidovány, především pak učebnice dějepisu a zeměpisu měly být vytvořeny nové. Na základě nových osnov se zkrátila vyučovací

²³⁷ *Knihy štítem*. Národní práce, 3. prosince 1939, s. 1-2.

²³⁸ *Německá mluvnice pro Čechy*. Národní práce, 16. dubna 1940, s. 4.

²³⁹ *Učme se pilně cizím jazykům*. Venkov, 21. září 1940, s. 6.

²⁴⁰ *Německy snadno a rychle*. Národní politika, 14. října 1940, s. 1.

hodina na 45 minut a tělesná výchova se měla napříště organizovat v rámci školy a měla být zbavena vlivu mimoškolních organizací. Všechny učitelské a žakovské knihovny byly revidovány a zbaveny nežádoucí literatury.²⁴¹ Ministr školství dr. Jan Kapras mohl na konci roku 1939 s povděkem konstatovat, že byla zřízena řada odborných škol a učilišť (např. motorismu), studenti středních škol byli přeškoleni na průmyslováky. Nové školství kladlo důraz především na praxi. Stejně tak dívky se měly vzdělávat v odborných školách a začít se odklánět od škol středních.²⁴²

Škola se měla stát institucí vychovávající své žáky a studenty k české národní myšlence, k udržování povědomí o české minulosti a lásce k rodnému jazyku. Na druhé straně neměla zapomínat na změněnou životní situaci a nové státoprávní poměry při výchově dalších generací. Studenti měli být vychováni i nadále pro praktický život. Věda nebyla pro vzdělání důležitá.²⁴³ V červenci roku 1941 byl ministrem školství a národní osvěty Kaprasem zahájen rozhlasový kurz pro učitele o životě v Říši. V řadě přednášek pojednávali přední odborníci a veřejní činitelé o německém výchovném systému, o historických a ideových základech Velkoněmecké říše, o vztazích mezi českým a německým národem. Kapras v úvodní přednášce připomenul význam tehdejší školy, která měla vychovávat žáky k národnímu a sociálnímu společenství, nikoliv jak tomu mělo být až do té doby, k individualismu. Učitel měl dle něj vést své studenty k porozumění německému národu, k seznámení se s jeho dějinami, aby poznali jeho tvořivou sílu, kulturu, přítomný vztah a především, aby se naučili německému jazyku.²⁴⁴ Český národ byl i nadále prostřednictvím novin přesvědčován o správnosti vzdělávání budoucích generací především na odborných školách. Tisk upozorňoval na nadbytečné množství intelektuálů, které údajně zvyšovalo nezaměstnanost. Tento problém měl být způsoben nastavením školského systému a myšlením lidí, že „*student je něco víc, než chlapec z obyčejné měšťanky*“²⁴⁵ za první republiky. Vláda protektorátu se snažila tuto „chybnou“ školskou politiku řešit. Podle *Nedělního listu* „byla provedená školská reforma naprosto nezbytná a nevyhnutelná a přinese užitek jak národnímu celku, tak těm jednotlivcům, kteří se na střední školy dostali, i těm, kteří se tam nedostali.“²⁴⁶

---

²⁴¹ *Jak se připravuje naše školská reforma*. Národní politika, 4. června 1939, s. 4.

²⁴² *Další úprava našeho školství*. Národní politika, 17. prosince 1939, s. 1.

²⁴³ *Škola základ života*. Venkov, 23. února 1941, s. 1.

²⁴⁴ *Dnešní úkoly českého učitelstva*. Venkov, 12. července 1941, s. 4.

²⁴⁵ *Pravda o školské reformě*. Nedělní list, 7. září 1941, s. 1.

²⁴⁶ Tamtéž.

Londýnská emigrace měla údajně štvát proti této reformě a označovat ji čistě jenom jako úmysl uzavírat české střední školy.²⁴⁷

Po uzavření vysokých škol se naskytla studentům technických a lékařských fakult na jaře roku 1941 možnost studovat na vysokých školách v Říši. Byl to jeden z dalších způsobů, jak poněmčít část obyvatelstva, která k tomu byla způsobilá, a využít jejich znalostí pro odbornou spolupráci s Říši v oblasti průmyslu, výroby a zdravotnictví. Ten, kdo chtěl této možnosti využít, musel podle tisku splňovat určitá kritéria. Mezi předpoklady pro studium patřila dobrá „*znalost německého jazyka slovem i písmem, árijský původ a naprosté zdraví a průkaz*“²⁴⁸, prokázat „*že byly absolvovány nejméně dva započitatelné semestry a to na některé vysoké škole technické anebo na lékařské fakultě některé univerzity*“.²⁴⁹ Studenti nejdříve museli projít zdravotní kontrolou a posléze byly přezkoumány jejich znalosti německého jazyka.²⁵⁰ V září téhož roku mohli také čeští abiturienti začít podávat přihlášky na německé vysoké školy, pokud měli zájem o studium medicíny nebo technických věd. Samozřejmě to bylo umožněné jenom úzké skupině studentů splňujících stejná kritéria jako studenti vysokých škol, kterým to bylo povoleno o něco dříve. Český tisk několikrát informoval o této „*velkorysé*“ nabídce Říše. „*Letos se budou přijímat i abiturienti ovšem v omezeném počtu a jen za podmínek maturity s vyznamenáním nebo s velmi dobrým prospěchem. Jak zřejmo, jde o studenty velmi nadané a pilné.*“²⁵¹

O výchovu české mládeže v národním duchu se začalo starat Národní souručenství, které si stanovilo jako svůj program udržení národní jednoty. Česká mládež byla vyzývána ke vstupu do NS. Její nábor začal 21. května 1939 a platil pro všechny dívky a chlapce od 17 do 24 let.²⁵² Noviny pravidelně vyzývaly mladé ke vstupu do této organizace. Mládež se měla stát budoucností pro český národ, měla zaručit pokračování jeho existence, zachovat a udržovat jeho tradice. Proto bylo třeba, aby byla ovlivňována tím správným národním směrem a nenechala se usměřňovat jinými, např. radikálními fašistickými skupinami či různými německými organizacemi. Při prvním výročí organizování mládeže v Národním souručenství byla její aktivita na poli kulturním,

---

²⁴⁷ Tamtéž.

²⁴⁸ *Bývalým posluchačům českých vysokých škol technických a lékařských fakult.* Lidové noviny, 2. března 1941, s. 3.

²⁴⁹ Tamtéž.

²⁵⁰ Tamtéž.

²⁵¹ *Čeští abiturienti mohou studovat na vysokých školách v Říši.* Národní politika, 14. září 1941, s. 2.

²⁵² *Dnes nábor mládeže do Národního souručenství.* Národní práce, 21. května 1939, s. 2.

sociálním a hospodářském hodnocena velice kladně. Budoucí generace si podle přesvědčení tisku uvědomily svoji odpovědnost a úkoly dané dobou a vedly ideově i mravně své členstvo k osobité národní kultuře. Na poli hospodářském uplatňovaly své znalosti a měly osvědčit své schopnosti posléze v zemědělské odborné činnosti.²⁵³

Po změně kurzu Národního souručenství se úkoly mládeže organizované v jeho rámci postupně měnily. Výchovná práce se soustředila na přípravu činovníků a prováděla se v krajských činovníckých školách a kurzech, kde byli vychováváni k říšskému myšlení. Dostávalo se jim informací o Říši, o životě v ní a jejím uspořádání. Základem se stalo budování nového vědomí příslušnosti k Říši a úsilí o stálou životní spolupráci s Němci. Mládež NS byla vychovávána dle zásad národního socialismu. Především si měla uvědomit, že důležitost celku je na prvním místě před jednotlivcem. Na poli kulturním se mládež snažila dokázat, „že síla národa je v jeho pravé čisté kulturní jistotě“.²⁵⁴ Hlavními prostředky kulturní práce MNS se stalo divadlo, hudba, zpěv a recitace. V těchto oborech se pořádaly různé soutěže, ukazující jakých výkonů jsou mladí schopni dosáhnout. Česká mládež se podle *Venkova* začala více zajímat o duchovní hodnoty a mravní čistotu.²⁵⁵ Péče o mladé byla důležitou součástí řady českých organizací. Snažily se vychovat silného, zdravého a mravně ušlechtilého člověka a především člověka silně národně cítícího.²⁵⁶ O výchovu mládeže k tělesné zdatnosti se staral zejména Sokol, Orel a Svaz DTJ.²⁵⁷

2.3.2. Orientace na mládež jako budoucnost českého národa

Znalost německého jazyka se postupně stávala nezbytným předpokladem života v protektorátu. Přesto všechno řada lidí dle tisku podceňovala studium německé řeči. Mezi vyšším úřednictvem protektorátu bylo mnoho pracovníků, kteří se podle mínění novin snažili jít proti proudu a nerespektovat nařízení nové doby. Naopak mládež a pracující vrstvy národa si lépe uvědomovaly, že dovednost komunikovat v německém jazyce jim umožní zlepšit existenční podmínky, protože se tak měly postavit na roveň příslušníkům největšího evropského národa. V budoucnosti se tak mohly uplatnit na trhu v rámci celé Velkoněmecké říše. Každý jednatel dle von Gregoryho „*se musí*

²⁵³ *Do druhého roku mládeže NS*. Národní politika, 1. června 1940, s. 4.

²⁵⁴ *Zvýšený zájem české mládeže o duchovní hodnoty*. Venkov, 4. ledna 1941, s. 3.

²⁵⁵ Tamtéž.

²⁵⁶ *Péče o mládež – budoucnost národa*. České slovo, 17. února 1940, s. 1.

²⁵⁷ *Spolupráce tělocvičných svazů*. Národní práce, 24. listopadu 1940, s. 10.

*postarati o svůj vlastní osud, neboť ho má ve své vlastní ruce, do té míry, aby mohl ve velkoněmeckém prostoru získat místo odpovídající souhlasně jeho schopnostem a jeho pracovnímu výkonu“.*²⁵⁸ Na vině, skutečnosti že německému jazyku nebyla v minulosti věnována dostatečná péče, byl podle tisku exprezident Beneš a jeho „negativní politika“ prováděná vůči této řeči a celému národu. Češi žili podle něho po dlouhou dobu v sousedství osmdesátimilionového národa a dělali všechno bez něj a proti němu. Teď si měli uvědomit důležitost nové situace, stát se platnými činiteli nové Evropy a začít se učit německy.²⁵⁹

Před nástupem Heydricha k moci se český národ ocitl na hranici bytí či nebytí, v podstatě jím byl podle přesvědčení tisku zachráněn před svou zkázkou „za pět minut dvanáct“. Dosud vydané zákony a nařízení podle něho nepostačovaly pro ztotožnění se lidí s novým směrem vývoje a životem. Každý si prakticky měl vybrat to co chtěl z daných předpisů a nadále škodit národu a lidské společnosti. Všechny nedostatky měly být odstraněny důslednou výchovou mladých generací, u nichž mělo jít především o studium politických zásad a národně organizačního úsilí. *Národní politika* nový směr výchovy mládeže komentovala těmito slovy: „*Tyto snahy jsou vedeny prozíravým úmyslem, aby budoucí generace byly už povahově, výchovou a vývojem svého mravního a sociálního zrání vyzbrojeny proti omylům, slabostem a povahovým nedostatkům, jak se jeví v generacích současných a minulých. Budoucí generace mají mítí už v krvi to, co my dnes sice svým rozumem uznáváme za správné, ale s čím jsme nuceni stále ještě bojovat, protože nás naše lidské sklony, návyky a slabosti ovládají často mocněji než náš rozum a naše poznání.*“²⁶⁰

Výchova mládeže a její vzdělávání bylo podle mínění tisku až do tehdejší doby velmi zanedbávané. Školské vzdělání bylo „pochybného charakteru“, stejně tak výchova v rodině nebo v tělovýchovných spolcích. Mladí byli ponecháni svému osudu a často svým individualistickým zálibám, jako bylo například trampování. Nyní měla být vytvořena jednotná výchovná linie, podle které by byla mládež vedena k národní a sociální pospolitosti, ke kázni, k větší zdatnosti, pohotovosti a k odpovědnosti vůči národu. Příkladem se stala výchova mladých v Německu, kde se řídili „podle jednoho směru a podle vysoce výchovných metod“.²⁶¹

---

²⁵⁸ *Učme se německy*. Národní práce, 3. prosince 1941, s. 1.

²⁵⁹ *Význam znalosti němčiny*. Národní práce, 3. prosince 1941, s. 3.

²⁶⁰ *Výchova mládeže*. Národní politika, 16. října 1941, s. 1.

²⁶¹ Tamtéž.

Mládež v době velkých zvrátů prokázala podle mínění novin svoji odpovědnost a věrně se postavila za státního prezidenta, kterého označila jako jediného představitele protektorátu, národního vůdce a schvalovala jeho prozíravost v nelehké době. Odmítala rady „našeptávačů“, kteří se hlásili k minulosti a snažili se narušit národní jednotu. Mladá česká generace „pochopila“ svůj úkol, rozhodla se pro zítřek a budování národa.²⁶²

České školy podle oficiálního názoru novin ztratily svůj původní výchovný účel. Někteří učitelé začali žákům a studentům vštěpovat určité politické ideologie, které ale měly narušovat původní vzdělávací účel škol a „vedly“ žáky k podněcování nenávisti k jiným lidem a národům. Šíření letáků odbojových hnutí a komunistických tiskovin se dělo podle zprávy z *Venkova* například na škole v Praze – Krči. Někteří členové učitelského sboru byli postaveni před stanné soudy. Učitelé si měli znovu uvědomit, jaké je jejich skutečné poslání a co se stane, pokud se nebudou novými pravidly řídit.²⁶³

Nový směr vývoje ve výchově mládeže a ve školství nastal s nástupem Emanuela Moravce, který získal funkci ministra školství a vedoucího Úřadu lidové osvěty v nové vládě vedené dr. Jaroslavem Krejčím na začátku roku 1942, která si mimo jiné stanovila za hlavní cíl výchovu mládeže v duchu nové doby. Mládež a její převýchova k nacistickému vědomí se stala středobodem zájmu Němců a Moravec, patřící mezi neaktivnější kolaboranty, byl jejich ochotným pomocníkem. Emanuel Moravec považoval mládež „za hlavní síly veliké konstruktivní revoluce národně – socialistické“²⁶⁴ (dalšími důležitými opěrnými body byly vrstvy pracujících – dělníci, sedláci a pevně zakotvená v nové době inteligence). Podle toho, jaká bude česká mládež, takový měl být osud českého národa. Tisk přinášel výzvy k mladým generacím a snažil se je podněcovat k větší aktivitě. „*Tato mládež musí být odvážnější, pracovitější, věrnější v závazcích a tvrdších v citech. Musí svou víru v budoucnost národa spojovat jasně a bez výhrad, s naprostou věrností k Velkoněmecké říši, která je, byla a vždy bude státem Čechů, jehož nedílnou součástí je naše česká drahá domovina.*“²⁶⁵ Z české mládeže měli vyrůst věrní a upřímní občané Říše a sebevědomí a poctiví Češi. Základem myšlení všech mladých se měla stát svornost, odpoutání se od

---

²⁶² *Mladí věrně za svým prezidentem.* Venkov, 15. listopadu 1941, s. 3.

²⁶³ *Střežme školu!* Venkov, 18. října 1941, s. 1.

²⁶⁴ *Česká mládež musí utvořit celonárodní jednotu.* Národní politika, 22. února 1942, s. 2.

²⁶⁵ Tamtéž.

všech politických organizací a sjednocení se v jediné celonárodní jednotě, která měla jít ve svorném šiku se zdviženou pravicí vedle německé mládeže.²⁶⁶

Jakožto ministr školství pokračoval v nastolené tendenci likvidace budoucí české inteligence a podpoře vzdělávání mladých na odborných školách. Stal se důrazným propagátorem intenzivního studia němčiny na školách a na základě zdokonalení všech učebních metod měla středoškolská mládež ovládat němčinu jako svoji mateřštinu.²⁶⁷ Mladí až doposud byli organizováni ve spolcích jako Sokol či Skaut, kde se podle mínění novin nevědomky stávali nástrojem „*židovských pletich a rejdů svobodných zednářů*“.²⁶⁸ Tak se česká mládež „vydávala“ na scestí a „dostávala“ se do sporu se starší generací. Po rozpuštění Sokola měly být budoucí generace zbaveny mezinárodního židovského vlivu. Nastalo období přeškolení a nové materiální výchovy (nové živnostenské školy, učiliště pro řemeslo, průmysl a obchod).²⁶⁹

Česká mládež byla podle tisku dezorientovaná dřívějším vlivem liberalistických pohlavárů a vedena k stranické zaslepenosti a k vzájemné nenávisti. Teprve změna s příchodem nového řádu nastolila snahy k „záchraně“ mládeže, která se měla podílet na výstavbě nové Evropy. Nejprve měla být očištěna od všech vlivů, seznámena s myšlením německého národa, vzdělávána v jeho jazyce a seznamována s jeho kulturním bohatstvím. Novým úkolem mládeže se podle přesvědčení novin stalo hledání schůdné cesty pro český národ a jeho dovedení do lepší budoucnosti.²⁷⁰

Dosavadní výuka německého jazyka na českých školách byla dle německých představitelů absolutně nedostatečná. Proto přistoupili na změnu plánu, kdy se zvýšil počet vyučovaných hodin němčiny dle typu školy. Například v hlavních školách se vyučovala němčina sedm hodin týdně. Tím, že se zvýšil počet hodin pro žáky, došlo ke snížení množství hodin výuky u jiných předmětů (náboženství, český jazyk, dějepis, prvouka, tělesná výchova).²⁷¹ Němčina se tak stávala dominantním a důležitějším jazykem na úkor mateřského jazyka. Žáci nižších tříd museli začínat s učením se cizímu jazyku dříve, než dostatečně ovládali svůj rodný. Pro české abiturienty se znovu

---

²⁶⁶ Tamtéž.

²⁶⁷ *Naše mládež bude lépe vychována a lépe připravena do života*. Národní práce, 11. května 1942, s. 1-2.

²⁶⁸ *Problémy výchovy české mládeže*. České slovo, 27. února 1942, s. 2.

²⁶⁹ Tamtéž.

²⁷⁰ *Mládež Nové Evropy*. České slovo, 12. března 1942, s. 1.

²⁷¹ *Reforma vyučování němčině*. Venkov, 25. února 1942, s. 3.

opakovala nabídka studovat na vysokých školách v Německu. Této možnosti mohli využít ti, co se hlásili na technické obory či veterinářství.²⁷²

2.3.3. Cílená agitace na mladou generaci

Po atentátu na zastupujícího říšského protektora byla v jednom z projevů ministerského předsedy Krejčího označena mladá generace jako vedoucí síla českého národa, která měla začít razit cestu novým myšlenkám a „staří“ měli přestat jen tak nečinně přihlížet a začít ji aktivně následovat.²⁷³ Česká mládež nastoupila novou cestu výchovy, aby se podle mínění novin mohla stát nositelkou veřejného života. Na základě vládního nařízení, které podepsal státní prezident 28. května 1942, byla zavedena povinná služba české mládeže. O dva dny později vydal ministr E. Moravec dvě prováděcí nařízení, kterými byly stanoveny zásady této služby a její rozsah. Na rozdíl od povinné služby mládeže v Říši (Hitlerjugend), která byla organizována německou národně socialistickou stranou dělnickou, měla být výchova české mládeže prováděna ve stávajících organizacích, jež se touto tělesnou, duchovní a mravní výchovou mladých zabývaly, ale jednotně řízena Kuratoriem pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě. Kuratorium organizovalo mimoškolní výchovu české mládeže árijského původu od desíti do osmnácti let. Všichni Židé a míšenci z ní byli vyloučeni. Na základě lékařského vyšetření mohli být někteří mladí dočasně nebo trvale osvobozeni od povinné služby.²⁷⁴ Na výchovu mládeže a její organizace do této doby dohlíželo Národní souručenství, které bylo kritizováno za netečnost a za pěstování šovinismu na svých dýcháncích. Nemělo mít údajně žádný zájem na výchově mládeže k říšské myšlence, bratrskému poměru k národu německému a k osvojení ideálů národně socialistické revoluce. Teprve Kuratorium a v jeho čele stojící ministr Moravec nastolil podle tisku nový směr sloužící k odpolitizování mládeže a jejímu vedení k novému světovému názoru.²⁷⁵ Moravec považoval českou mládež za budoucnost národa a její výchovu kladl na první místo. Vzdělávání nebylo pro něj tak důležité, protože velmi často vzdělaní lidé byli „charakterově slabí a špatně vychovaní“. Česká mládež měla být vychována pro potřeby Říše a ve prospěch nové Evropy.²⁷⁶

²⁷² *Možnost studia pro české abiturienty.* České slovo, 1. března 1942, s. 3.

²⁷³ *Mladí budou razit cestu.* Venkov, 4. června 1942, s. 1-2.

²⁷⁴ *O povinné službě mládeže.* Národní politika, 26. července 1942, s. 3.

²⁷⁵ *Mládež má připravenou cestu.* Národní práce, 24. července 1942, s. 1.

²⁷⁶ *Problém výchovy české mládeže.* Polední list, 1. září 1942, s. 2.

V červenci se konal první výcvikový tábor instruktorů mládeže. Všichni účastníci projevili podle mínění novin chvályhodnou obětavost, obrovské nadšení a podali mimořádné výkony, takže za „odměnu“ byli vysláni na třínedělní studijní cestu do Říše.²⁷⁷ O směrnicích, v jejichž duchu byl veden tábor, promluvil jeden z účastníků: „Žijeme ve světě revoluce, kde mládež je nositelem politického dění. Česká mládež dostává dnes nutnou základnu, aby mohla vedle mládeže ostatních mladých národů spolupracovat na vytváření Nové Evropy. Kuratoriu se podaří jeho obrodná práce jen tehdy, jestliže přivede český národ na cestu do Říše a do Nové Evropy. Potom se nám, jako přímým účastníkům vedoucího evropského státu otevřou možnosti, o nichž se našim předkům ani nesnilo.“²⁷⁸ Nacisté měli v rukou české školství a zřízením Kuratoria se jim podařilo mít dohled i nad mimoškolním životem české mládeže a prakticky tak neustále ovlivňovat jejich myšlení. V srpnu roku 1942 se uskutečnila slibovaná třítýdenní výprava spolupracovníků Kuratoria do Říše a do některých připojených okrajových oblastí (např. do Danzigu, Gotenhafenu, na Západě do Saarbrückenu či Lothringen). Přední činovníci, kteří se měli podílet na výchově české mládeže, měli možnost poznat Říši na „vlastní oči a z vlastní zkušenosti“.²⁷⁹

Spolu s nimi se do Říše vypravil zástupce českého tisku šéfredaktor Karel Werner, který české veřejnosti pravidelně podával zprávy prostřednictvím zveřejňovaných článků. Českým lidem se tak dle něj dostalo možnosti porovnat zaostalé a zanedbané polské vesnice v bývalém polském koridoru s německými, které popisoval jako upravené a s výstavními selskými usedlostmi. Celková péče o zemědělce v Říši a v bývalém Polsku měla být neporovnatelná. Nicméně všechny následky války, která se tam přehnal před třemi roky, byly dle jeho názoru pečlivě upraveny.²⁸⁰ Výprava postupovala dále napříč německým územím a měla možnost se přesvědčit na některých místech o účincích zbabělých britských leteckých útoků, které měly být vedeny na nemocnice, veřejné budovy, chrámy a kulturní památky.²⁸¹ Účastníci výpravy podle Wenera navštěvovali řadu měst, kde se dle jeho zpráv seznamovali s jejich historií, kulturou a s německými tradicemi. Putovali po územích dříve patřících jiným státům, které vždy dle Němců pravoplatně náležely do jejich země, a všude se přesvědčovali, že zde cizí vliv „nezanechal“ stopy a že německý jazyk si stále udržoval svoji pozici (např.

²⁷⁷ *Mládež má připravenou cestu*. Národní práce, 24. července 1942, s. 1.

²⁷⁸ *Prvních 45 instruktorů z výcvikového tábora na Slapech*. Venkov, 24. července 1942, s. 1.

²⁷⁹ *Česká mládež na březích Baltu*. České slovo, 19. srpna 1942, s. 3.

²⁸⁰ Tamtéž.

²⁸¹ *Cesta Kuratoria pro výchovu mládeže*. České slovo, 20. srpna 1942, s. 1.

Lothringen). Češi se, podle prezentovaných statí v tisku, setkali s německou mládeží a obeznámili se se způsoby jejich výchovy. Mladí Němci byli vychováváni k bojovnosti, soutěživosti, ale také ke kamarádství a pospolitosti a především v národně socialistickém duchu, ke kulturnosti a mravnosti. Podle českých účastníků zájezdu se měla česká mládež ještě hodně co učit.²⁸² Zájezd pracovníků Kuratoria měl sloužit jako propagandistická ukázka ideálního života v Říši, „plného harmonie a všeobecného souladu“, založeném na nacionálním socialismu, na kterém se mohl český národ, potažmo česká mládež podílet dle tisku v případě, že se plně ztotožní s novou dobou. Účastníci výpravy se „přesvědčovali“ o dokonalé výchově německé mládeže, která se měla stát pro ně vzorem při práci s českou mládeží. Dozvěděli se podle *Českého slova* o bohaté historické minulosti země a o její „tradiční kultuře, která ji přímo předurčovala pro vedoucí místo evropské pevniny“. Měli také poznat, že „Velkoněmecká říše je také duchovně naprosto stmelená a sjednocena tak, že všechny povídačky šeptané propagandy o jakési nespokojenosti jsou pustým a všeho podkladu postrádajícím výmyslem.“²⁸³

V září roku 1942 byl založen delegacemi čtrnácti národů *Svaz evropské mládeže*, jež se měl stát symbolem nového a lepšího řádu Evropy. Jeho příslušníci chtěli vybudovat Evropu mírumilovnou cestou. „Význam evropských svazů mládeže je právě v tom, že vznikly v národech jako vysloveně národní výchovná pospolitost a vždy mohou jenom v nich pracovat. Tato samostatnost a národní svéráz zde zastoupených organizací nám zaručují, že nově vzniklý Svaz evropské mládeže splní svůj politický a výchovný úkol.“²⁸⁴ Svaz si stanovil několik okruhů svého zájmu (např. mládež a rodina, školní výchova, předvojenská výchova, apod.). Jednání Svazu evropské mládeže se zúčastnili i jako členové delegace mládeže Velkoněmecké říše zástupci Kuratoria, kteří měli přinést nové podněty a poznat smýšlení evropských národů a ty pak promítnout do českého výcviku.²⁸⁵

Výchova mládeže tak dostala nový směr značně se lišící od původního záměru Národního souručenství. V nové organizaci se podle vyjádření tisku učila mládež chápat život v jeho skutečné podobě a poznávala tvůrčí sílu myšlenky a cenu činu, který měl přinést lidstvu vzájemné porozumění, spokojenost a dobro. Každý jedinec se měl sebeobětovat pro ostatní a pochopit také svůj význam v národním kolektivu. *Venkov*

²⁸² *Závidíme německé mládeži*. Polední list, 2. září 1942, s. 3.

²⁸³ *Výprava Kuratoria poznala tvář Nového Německa*. České slovo, 13. září 1942, s. 3.

²⁸⁴ *Svaz evropské mládeže*. Národní práce, 18. září 1942, s. 1.

²⁸⁵ Tamtéž.

komentoval výchovu mládeže těmito slovy: „*Tak vyrostе národu mládež oddaná novému řádu v ohrožené Evropě, kádr pionýrů předních strážců budoucnosti naší domoviny. Řádná škola, řádné učitelstvo a nová organizace mládeže stane se základem pro nový národ. Smysl pro zodpovědnost k celku a cílevědomá výchova k zodpovědnosti bude základem pro růst nových mladých lidí, takových jakých bude potřebovat národ i nový svět.*“²⁸⁶ Pod rouškou těchto a řady jiných vznešených slov se skrýval jediný cíl – převychovat českou mládež v duchu říšské myšlenky a pomocí změněného myšlení mladých zcela přetvořit český národ na poslušný pracující lid.²⁸⁷

V prosinci roku 1942 byla podle tiskových zpráv uskutečněna mohutná manifestace české mládeže v duchu říšského uvědomění, kterou pořádalo Kuratorium. Po nezbytných projevech představitelů říšských i protektorátních, majících na starosti výchovu mládeže, byly promítány filmy o cestě činovníků Kuratoria po Říši a záběry z výcvikového tábora mládeže.²⁸⁸ Další shromáždění mládeže se uskutečnilo v Protivíně v květnu roku 1943, kde promluvil mimo jiné i ministr zemědělství a lesnictví Hrubý, který vyzvedl myšlenku spolupráce mládeže bez rozdílu stran a povolání a jejich společnou přípravu pro další život. Pouze vzájemná úcta k práci druhého mohla dle jeho názoru vytvořit národní pospolitost vedoucí k přizpůsobení se novým nacionálně – socialistickým proudům. Tato slavnost české mládeže byla prezentována jako připomínka odkazu zesnulého zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha, který vždy podle tisku projevoval zájem o mládež a považoval ji za nositelku říšského myšlení.²⁸⁹

Tehdejší česká mládež, jak bylo dle mínění novin zřejmé z řady manifestačních projevů, se začala vymaňovat z vlivu historických mýtů a předsudků, do kterých se měl dostat český národ vinou špatného výkladu dějin. Mládí mělo upustit od teoretických protiněmeckých závěrů a začít řadit český národ biologicky, rasově a politicky „*do rámce většího kmenového celku německého národa. Smyslem českých dějin je mládí a síla společného německo – českého růstu, společné snažení o jednotu ostatních evropských národů. Z češství prosáklého vědomím kmenového příslušenství k vyšší jednotce středoevropského řádu, k Velkoněmecké říši, vyrůstá vědomí evropanství, vědomí společných evropských národů, založené na kulturním, biologickém a národním*

---

²⁸⁶ *Výchova k odpovědnosti*. Venkov, 21. října 1942, s. 3.

²⁸⁷ *Mohutná manifestace české mládeže v duchu říšského uvědomění*. České slovo, 16. prosince 1942, s. 1.

²⁸⁸ Tamtéž.

²⁸⁹ *Slavnost Kuratoria pro výchovu mládeže v Protivíně*. Národní politika, 31. května 1943, s. 1.

společenství.“²⁹⁰ Česká mládež měla vést zápas vítězně. Podle českého tisku začala vyrůstat mladá generace, která se „řídila“ novým nacionalismem zbaveným všech dřívějších myšlenkových preludů a která se „ujala“ vyšších úkolů v rámci Velkoněmecké říše.²⁹¹

Oficiální zahájení výchovy české mládeže se konalo v den čtvrtého výročí vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava na slavnostním shromáždění ve Slaném, na kterém mimo jiné promluvil dr. Teuner. „*V tento den se nastupuje nová cesta k výchově mládeže, která je hlavním ručitelem české budoucnosti v rámci velké Říše. Generace mladých lidí, která vyrostle na výsluní výchovné práce Kuratoria, bude pevnou nositelkou ideálů nového řádu. Naše výchova se směřuje k vytýčenému cíli, tedy vychovávat Říši i vlastnímu národu slušnou, povinnosti dbalou, schopnou, ukázněnou a zdravou generaci. V tom je naše vlastenectví, v tom je i náš socialismus, v tom je i náš poctivý a zdravý poměr k životu a k práci. Rozvíjíme široký program na půdě sociální práce pro mládež ve spolupráci se Sociální pomocí i ostatními sociálními institucemi. Naše zdravotnictví mládeže na podkladě odborné spolupráce s lékaři bude ochráncem tělesného zdraví mladého českého člověka.*“²⁹²

V srpnu téhož roku se konal sraz pražské mládeže ve velkém sále Lucerny, kde mimo jiné pronesl projev generální referent Kuratoria dr. Teuner, který vyslovil uspokojení nad hojnou účastí pražské mládeže a připomněl významné události a akce, které se konaly (např. plavecké závody či lehkotletické přebory) nebo měly konat (akce „Umění mládeži“, při které měli chlapci i děvčata shlédnout řadu divadelních či filmových představení) pod záštitou Kuratoria. Ocenil, s jakou údajnou pílí plní česká mládež své povinnosti spolu s mladými z celé Evropy v boji proti společnému nepříteli („židovstvu“, reprezentovaného bolševismem a amerikanismem).²⁹³

Na podzim roku 1943 se konaly pod vedením Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě na pražském Strahovském stadionu Dny mládeže, spojené s lehkotletickým mistrovstvím. Tato akce se měla stát manifestem kázně, síly a zdraví české mládeže. Ministr Moravec pronesl projev, ve kterém zdůraznil, že „*je to poprvé, co česká mládež provedla výběr svých nejlepších v pečlivě připravované celonárodní přísné soutěži tělovýchovné na základě nových zásad, značně odlišných od starého jednostranného tělocvikaření. Výkony, které jste včera a dnes podali, zajišťují české*

²⁹⁰ *Mládež v čele přerodu.* Národní politika, 23. června 1943, s. 1.

²⁹¹ Tamtéž.

²⁹² *Česká mládež do nového úseku svých dějin.* Národní práce, 15. března 1943, s. 1, 4.

²⁹³ *Česká mládež plní povinnosti jako mládež celé Evropy.* České slovo, 21. srpna 1943, s. 2.

*mládeži čestné místo v atletice mladých, nezklamal jsem se ve Vás. Česká mládež pochopila, že k zajištění budoucnosti našeho národa nestačí pouze vysoký průměr tělesné zdatnosti. Mladí jsou si vědomi toho, že zdravé tělo musí doplňovat zdravý duch. (...) Jsem hrdý na to, že za celý uplynulý rok naše mládež zařadila se nesmlouvavě do české říšské fronty. Ať se děje na bojištích, co se děje, vy jste pracovali neochvějně na uskutečňování politického programu našeho státního prezidenta Háchy. Vy, čeští jinoši, a vy, české dívky, jste poslouchali svou vládu, která odpovídá za budoucnost národa a která plní tuto odpovědnost ráda navzdory všem zrádcům a slabochům.*²⁹⁴

Na sklonku roku 1943 se ještě uskutečnila protibolševická demonstrace mládeže, která se podle tisku postavila do obranné fronty duchovních sil evropské kultury. V průběhu této manifestace zazněly projevy generálního referenta Kuratoria dr. F. Teunera a šéfredaktora *Večerního Českého slova* Karla Wenera. Generální referent připomněl významné počiny Kuratoria (např. ozdravovací dovolené české mládeže založené Reinhardem Heydrichem) či v budoucnu organizovanou akci „Nadání vpřed!“ a dílo sociální pomoci. Zdůraznil úctu české mládeže k národním tradicím, k respektování autority, řádu, kázně a pořádku a také upozornil na její podíl na budování nové Evropy. Varoval stejně jako Karel Werner českou mládež před hrozbou bolševismu. Ten zdůraznil, že naše veřejnost měla možnost poznat, jaké nebezpečí bolševismus představuje pro evropskou civilizaci. „*Statisíce návštěvníků shlédlo v Praze názornou výstavu „Sovětský ráj“.* Mnoha českým lidem dostalo se příležitosti přesvědčit se na vlastní oči, jak poměry v Sovětech opravdu vypadají. Řada českých novinářů byla na studijní cestě po obsazených územích na Východě. Za vedení ministra Moravce vypravila se tam také delegace českých dělníků a sedláků.²⁹⁵ Werner popisoval, jakožto údajný očitý svědek krutosti bolševiků, páchané na obyvatelstvu, bídu a utrpení dělníků a zemědělců, likvidaci kultury, pravoslavných chrámů a jiné.²⁹⁶

Nastolený trend vymezování se české mládeže proti bolševismu pokračoval i v následujícím roce. Další manifestace mládeže se uskutečnila v březnu v Brně za účasti významných osobností (K. H. Franka, zemského viceprezidenta dr. K. Schwabeho a jiných). Mládež tak znovu „ukázala“ svůj neochvějný postoj k Velkoněmecké říši a myšlence nové Evropy.²⁹⁷

---

²⁹⁴ *Mohutná manifestace kázně, síly a zdraví české mládeže.* České slovo, 14. září 1943, s. 1-2.

²⁹⁵ *Velká manifestace české mládeže proti bolševismu.* Venkov, 18. prosince 1943, s. 1-2.

²⁹⁶ Tamtéž.

²⁹⁷ *Velká manifestace české mládeže proti bolševismu.* Venkov, 5. března 1944, s. 2.

Školská reforma pokračovala i nadále v omezování počtu středních škol a v podpoře učilišť a odborného vzdělávání. Řada českých studentů vybraných oborů stále měla možnost studovat na říšských vysokých školách. Nacisté zahájili v říjnu roku 1942 kampaň a náborovou akci pro nové studenty. Pravidla o možnostech studia byla změněna a především zmírněna 21. října téhož roku. Tři a půl tisíce studentů mělo odpovědět kladně na tuto nabídku do 17. listopadu, což se bralo jako důkaz stále většího vrůstání studentstva do řádu Říše a odpověď na štvavou londýnskou propagandu, která se měla snažit udělat podle mínění tiskových zpráv ze 17. listopadu vzpomínkový den.²⁹⁸

Při čtyřletém výročí protektorátu byly zmíněny úspěchy a změny dosažené v českém školství. Čeští žáci např. v prvouce, vlastivědě a zeměpisu a slohu poznávali nejen „důležité“ učivo o protektorátu, ale také o státním zřízení Říše, jejím členění na podstatné teritoriální celky, politické, hospodářské, průmyslové, obchodní a dopravní poměry, potřeby jejího životního prostoru, význam kolonií a apod. Učitelstvo mělo být udržováno na výši doby pomocí různých výchovných kurzů (např. přeškolovací, protiletcké obrany, sběr odpadových hmot a především kurzy němčiny). Ty byly v rozsahu čtyř hodin týdně a byly dotovány ministerstvem školství. Účastníci se cvičili dvě hodiny v německé konverzaci, jednu hodinu v praktickém postupu metodickém a jednu hodinu byli vychováváni k říšské myšlence. Vyučování němčiny na školách bylo postaveno na nových základech, především na běžné denní konverzaci. Absolventi se tak měli snadněji domluvit než tomu bylo dříve, kdy prakticky jen podle tisku otrocky překládali texty a učili se básničky. V hodinách byli žáci seznamováni s německým národem, jeho životem a jeho velkými muži. Pro tento účel měly být do cvičebnic němčiny zavedeny vhodné věty a související články, podporující spolupráci obou národů.²⁹⁹ O vztahu českých škol k vyučování němčiny přineslo komentář *České slovo*. „Žák má vědomí, že si osvojuje řeč národa, s kterým obývá jednu zemi, řeč Velkoněmecké říše, jejíž součástí je také protektorát. Škola se stala pro naši mládež branou uvědomění, že protektorát je vklíněn do Říše, klíčem výchovy smyslu pro nový pořádek a seminářem hesel, razících cestu velké budoucnosti Nové Evropy.“³⁰⁰

V červnu roku 1944 byla zahájena výstava dílenských prací učňů dřevodělných řemesel. Návštěvníci tak měli možnost se přesvědčit o svědomitosti jejich práce a píli.

²⁹⁸ Důkaz o neúčinnosti štvání londýnských emigrantů. 3 500 českých studentů se přihlásilo na vysoké školy Říše. Venkov, 21. listopadu 1942, s. 2.

²⁹⁹ Česká škola o čtvrtém výročí zřízení protektorátu. České slovo, 15. března 1943, s. 6.

³⁰⁰ Tamtéž.

Článek o uspořádané expozici byl uveřejněn v *Národní politice*. „*Na mnoha případech je vidět, že dnešní učeň pracuje nejen tělesně, ale i duchem, neboť jeho práce svědčí o dobrém vkusu a o správném pochopení řemeslné práce.*“³⁰¹ Opět se měla ukázat důležitost manuální práce pro národ, která měla být v minulosti brána za podřadnou a neperspektivní povolání pro budoucnost. V dobách nacionálního socialismu byla „ceněna“ mnohem více a každý kvalitně pracující řemeslník měl dojit náležitého ocenění. „*K tomu všemu je třeba dokonalé výchovy pracujícího dorostu. Pražská výstava dokazuje, že náš pracující dorost je na výši doby a že je veden spolehlivými učiteli.*“³⁰²

V témže roce dal pokyn německý státní ministr pro Čechy a Moravu K. H. Frank k zahájení další zotavovací akce pro mládež, která se měla uskutečnit od května do září. V patnácti zotavovacích táborech se mělo rekreovat na 15 tisíc pracující mládeže, především dělníci, dělnice a zaměstnanci a zaměstnankyně, kteří byli nasazeni v těžké práci ve zbrojím průmyslu a ostatních hospodářských odvětvích.³⁰³

V létě roku 1944 byly uspořádány pod záštitou Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě Dny české mládeže. Zahájení se konalo na hradě Karlštejně, který byl vybrán proto, „*že česká mládež se hlásí svým politickým a duchovním programem k národní, říšské a evropské myšlence Karla IV. a že ji vidí symbolizovanu v tomto kamenném svědku nejslavnějšího údobí českých dějin.*“³⁰⁴ Tato akce se měla stát přehlídkou soustavné výchovné práce Kuratoria v oboru sportovním i duchovním. Na úvod pronesl projev dr. Teuner: „*Nikdy neměl evropský člověk těžšího, ale také vděčnějšího úkolu, nikdy také nestála mládež významem tak vysoko jako dnes, kdy je jí přikázáno účastnit se boje a práce velkého zápasu o vše, co nám připomíná minulost a co je nám drahé i v přítomnosti. Svou prací pomáháme všemu životu zkrášlenému dědictvím toho, co představují dvě koruny, symbolicky znázorněné na pilířích karlštejnské brány. Koruna Karla Velikého a říšský orel, to je Říše středověku, ona vrcholná instituce tehdejšího křesťanstva a tedy kulturního světa vůbec, koruna svatováclavská a český lev, toť znak vládce této země, prvního mana císařova a předního služebníka Říše v míru i v boji, ale také symbol ideje svatováclavské, pro niž také mi dnes pracujeme a v jejíž trvání věříme. (...) česká mládež, která se hlásí k boji i*

---

³⁰¹ *Pracující dorost*. Národní politika, 22. června 1944, s. 1.

³⁰² Tamtéž.

³⁰³ *Zotavovací akce Reinharda Heydricha i pro mládež*. České slovo, 27. dubna 1944, s. 2.

³⁰⁴ *Česká mládež se hlásí k boji i k práci*. Národní práce, 2. července 1944, s. 2.

*k práci za náš krásný svět i jeho budoucnost, chce také vydat ze svého středu jedince, kteří se ukáží zvláště hodnými ideálů, zajišťujících život a slibujících krásnou budoucnost.*³⁰⁵

Kromě sportovních závodů se konala řada kulturních akcí (např. „Ukaž, co umíš“, což byla soutěž v hudebním, slovesném a výtvarnickém oboru, doplněná o výstavu výtvarných prací). Řada nejlepších účastníků byla údajně za své výkony finančně ohodnocena nebo obdržela různé studijní zájezdy.³⁰⁶ Na závěr Dnů české mládeže vystoupil ministr Moravec, který zhodnotil dosavadní výchovu mladých a zopakoval cíle, kterými se ubíralo vzdělávání mládeže pod záštitou Kuratoria. *„Výchovou české mládeže k hrdinství, k evropanství, k věrnosti Říši, k lásce národu plníme povinnost poctivých Čechů, kteří nikdy nechyběli tam, kde šlo o veliké dílo, kteří stáli po boku Němců v boji s pohanským východem v minulosti a kteří po jejich boku stojí také dnes. To je hlubší smysl naší práce v Kuratoriu povinné služby mládeže, to je naše historická odpovědnost k národu. Národním a evropským uměním k srdci, srdcem k národu, který roznícen velkou myšlenkou společného osudu evropských národů pozvedá k nebi tvář a ruku klade na meč, aby bránil Boha, Říši a svou milovanou vlast.*³⁰⁷

Česká zemědělská mládež byla na sklonku roku 1944 pověřena splněním důležitého úkolu, zabezpečením říšských hranic před bolševickým nápoem, což mělo být také v zájmu obyvatelstva Čech a Moravy. Úřady práce povolaly k zákopovým pracím příslušníky ročníků 1921 až 1923 zemědělské mládeže, *„jelikož nasazení spadlo do údobí, v němž jsou podzimní zemědělské práce skončeny, a do jarních prací budou nasazení zpět. Jde o nasazení přechodné, které nelze srovnávat s dřívějšími opatřeními, neboť se vysloveně zaručuje, že bude trvat nejdéle deset týdnů“.*³⁰⁸ Ministr zemědělství a lesnictví Adolf Hrubý k tomuto pronesl pár slov: *„Očekávám od Vás, že se této práce, která pro mladého sedláka není ničím nezvyklým, chopíte horlivě a ukázněně. Hájíte tím svou domovinu před nejnebezpečnějším nepřitelem všech dob. Dnes nejde již o blahobyt, ale o zachování bytí celého národa. Zákopy, které svou prací budete zřizovat, nechť jsou valem míru na ochranu proti váleční litici. Při nastoupení této práce provází*

---

³⁰⁵ Tamtéž.

³⁰⁶ *Slavnostní udělení odměn v akci „Ukaž, co umíš“.* Národní práce, 3. července 1944, s. 2.

³⁰⁷ *Česká mládež se postavila v čelo národa v plném vědomí dějinné odpovědnosti.* České slovo, 7. července 1944, s. 1-2.

³⁰⁸ *Zemědělská mládež na zákopové práce.* Venkov, 10. prosince 1944, s. 1.

Vás požehnání vašich otců a matek, jakož i vroucí modlitba celého národa k patronu země České, svatému Václavu, aby nedal zahynouti nám ni budoucím. ³⁰⁹

V roce 1945 už v tisku nenajdeme téměř žádné zprávy, vztahující se k otázce české mládeže.

---

³⁰⁹ Tamtéž.

2.4. Propaganda v oblasti hospodářské a sociální, řešení tzv. dělnické otázky

2.4.1. Období reorganizace hospodářství a nová sociální koncepce

Po okupaci doznalo transformace i protektorátní hospodářství. Mírová ekonomika se postupně změnila na válečnou, která s sebou přinesla řadu změn pro obyvatelstvo protektorátu. Některé druhy zboží začaly podléhat od září roku 1939 kontrole. Byl zaveden přidělový systém, podle kterého se vydávaly některé potraviny (např. různé druhy masa, mléčných výrobků, tuky, čaj, káva a jiné) v omezeném množství na jednu konkrétní osobu. Řada z nich se v době války stala nedostatkovým artiklem a bylo možno je sehnat pouze na černém trhu za značně přemrštěnou cenu. Okupanti se snažili chválit zavedení přidělového systému. „*Pro zabezpečení spravedlivého rozdělování potravin mezi lidmi byla vydána vyhláška*“³¹⁰, která s okamžitou platností zavedla seznamy pro domácnosti (potravinové kmenové lístky). Těmito potravinovými lístky (např. lístky na maso, tukové lístky, chlebové lístky, mléčné lístky, lístky na cukr) byli spotřebitelé při nákupu určitých druhů potravin vázáni na jednoho dodavatele, kterého si mohli zvolit sami.³¹¹ V podstatě tak přestalo být možné přijít si nakoupit do obchodu zboží bez příslušného lístku a v kterýkoliv den, když bylo potřeba doplnit zásoby pro domácnost.

Protektorátní hospodářství se stalo součástí říšského, což s sebou přinášelo „jenom samé výhody“. Základem nového ekonomického propojení se měla stát aktivní spolupráce. Českému vývozu se „otevřely“ možnosti expandovat na světových trzích (především do jihovýchodní Evropy a Latinské Ameriky). Užší spolupráce s Německem si vynutila vyrovnání mzdové a cenové hladiny. O této změně informovala *Národní práce*: „*V pohybu cen a mezd, ovšem, záměrně dirigovaném, nevidíme žádné neštěstí. Vždyť zaměstnancům je jedno, platí-li vyšší ceny, pakliže dostávají vyšší mzdy. Rovněž je jedno, zdali za svou práci dostávají koruny či marky. Rozhodující je, aby si je mohli vydělat a aby cenová hladina nestoupla ve větší míře, nežli mzdy.*“³¹² Pro přechodnou dobu se mělo dbát na udržení cenové hladiny. Lichvaření a neúměrné zvyšování cen

³¹⁰ *Zavedení potravinových výkazů pro domácnost.* Venkov, 24. září 1939, s. 2.

³¹¹ Tamtéž.

³¹² *Hospodářsky jsme zapojeni do německého prostoru.* Národní práce, 19. března 1939, s. 2.

bylo postihováno vysokými tresty.³¹³ Vzhledem k tomu, že kurz marky ku koruně byl 1:10, znamenala výplata v německé měně mnohem více než v protektorátní. 1. prosince roku 1939 vstoupila v platnost vyhláška o všeobecné úpravě mezd a platů. *České slovo* přineslo komentáře, ve kterém pozitivně hodnotilo zvyšování cen. „*Prakticky došlo k mírnému zvýšení cen částečně z důsledku snahy dát dělníkovi více na mzdu, např. v zemědělství byly zvýšeny ceny zemědělských výrobků s úmyslem, aby mu mohla být zvýšena jeho mzda až do té doby katastrofálně nízká a dílem nastal také vzrůst cen již před opatřením, kterým bylo zabráněno jejich zvyšování, ve větším měřítku se tak stalo před zřízením protektorátu*“.³¹⁴ Mzdy se měly zvyšovat v rozmezí od 10 do 20%.³¹⁵ O kolik procent a komu se mzda zvyšovala, to záviselo na tom, v jakém oboru zaměstnanec pracoval. Zvýšení mezd mělo vést k zlepšení postoje obyvatelstva vůči Říši a její hospodářské politice.

Německo, připravující se na válku a později bojující na frontách, se muselo vyrovnat s nedostatkem mužských pracovních sil. Jedním ze způsobů, jak získat levnou pracovní sílu a zároveň ji převychovat podle nacionálně socialistického smýšlení, byly nucené práce pro Říši pro obyvatele protektorátu, jež byly samozřejmě prezentovány jako zcela dobrovolné. Navíc tímto krokem mělo dojít k poklesu nezaměstnanosti na okupovaném území, takže „výhodné“ to bylo pro obě strany. První transport českých dělníků v počtu 750 na práci do Říše se uskutečnil z Prahy na konci března roku 1939, další následovaly z Moravské Ostravy a z Brna. Dle tisku šlo „o dobrovolný nábor dělnictva, které provádělo říšské ministerstvo práce za spolupráce ministerstva zdravotnictví a sociální správy. Pracovní i mzdové podmínky byly velmi výhodné. Všichni byli před nábohem prohlédnuti lékařem a jen malý zlomek shledán neschopným“.³¹⁶

Péče o české dělníky byla prezentována tiskem jako skutečně velkorysá. Pracovníci měli mít možnost pravidelně sledovat, co se děje doma i ve světě prostřednictvím českého tisku. *České slovo* se honosilo na svých stránkách, že je dostupné i pro české dělníky v Říši. Se svou vlastní a rodinou byli dle něj spojeni prostřednictvím řady dopisů jim zasílaných rodinnými příslušníky.³¹⁷ Dělníci byli podle mínění novin pravidelně seznamováni s aktuálními problémy v jejich vlasti a s „úspěšně“ řešenou sociální

---

³¹³ Tamtéž.

³¹⁴ *Nynější stav nové úpravy mzdových poměrů v protektorátu*. *České slovo*, 29. listopadu 1939, s. 1.

³¹⁵ Tamtéž.

³¹⁶ *Čeští dělníci do Německa*. *České slovo*, 1. dubna 1939, s. 3.

³¹⁷ *České slovo*, 25. října 1939, s. 1.

otázkou ve Velkoněmecké říši prostřednictvím časopisu *Dělník*. Úkolem tohoto plátku mělo být utvrzování národního vědomí a napomáhání tvořivé německo – české spolupráci. „*Dělnické práci se dostalo mnohem významnějšího ohodnocení v nacionálním socialismu než v liberalistické hospodářské soustavě, která byla určena k záhubě. Český dělník osvětluje ideologické principy nacionálně socialistického světového názoru a zvláště výrazně vytyčuje ony prvky přerodného procesu, které beze sporu zůstanou vedoucími zásadami zítřka.*“³¹⁸ Čeští pracovníci si měli získat jméno především kvalitou pracovních výkonů a výsledky své práce. Protektorátní tisk zobrazoval dělníky jako reprezentanty českého národa v Říši.³¹⁹ Podle jeho přesvědčení se jim dostávala stejná nemocenská péče jako jejich německým kolegům. Ta byla „zajištěna“ díky pojištění u tamějších všeobecných nemocenských pokladen. V případě, že by onemocněli na dovolené doma, měli stejně tak zaručenou nemocenskou péči, neboť „*bylo mezi nemocenskými pokladnami v Říši a okresními pojišťovnami v Čechách a na Moravě smluveno, že nemocenské pojišťovny v Čechách a na Moravě poskytují lékařské ošetření, potřebují-li ošetření a lékařské pomoci ve svém domově.*“³²⁰

Při návštěvě českých dělníků v Říši na jaře roku 1940 měla delegace české **Národní odborové ústředny zaměstnanecké** podle tiskové zprávy možnost se přesvědčit o jejich skvělých pracovních i životních podmínkách. Každému pracujícímu se podle jejího dojmu dostávalo dostatečné denní dávky jídla a výměra jeho platu měla činit až 80 říšských marek týdně. *Polední list* hodnotil jejich pracovní poměry a péči těmito slovy: „*V mateřské řeči domluví se čeští dělníci i na ošetřovně, kde dva lékaři mluví bezvadně česky. Zdravotní zařízení jsou dokonalá. Pečují o ně ošetřovny v jednotlivých táborech, jež jsou podřízeny ústřednímu lékařskému vedení, které má k dispozici vlastní, moderně vybavenou nemocnici. Ale ani na duševní potřeby není zapomínáno. Čeští dělníci jsou pilnými čtenáři. Dochází sem několik českých denních novin. O české dělníky je v Říši dobře postaráno, jejich národní příslušnost, i hrdost, není nikterak na závadu, aby nebyla spravedlivě hodnocena jejich práce a výkon.*“³²¹ O neporovnatelných podmínkách v Říši a v protektorátu pro české dělníky „mluvily“ dopisy jimi psané a uveřejňované v denním protektorátním tisku. Jeden z dělníků např. psal o skvělém ubytování, pracovních podmínkách a péči, která mu měla být poskytnuta po příjezdu do Říše. Továrna byla podle jeho názoru skvěle vybavená a každý podle něj

³¹⁸ *Na pouť k českým dělníkům v Říši.* Národní práce, 9. prosince 1939, s. 1.

³¹⁹ *Práce českého dělníka v Říši je uznávána.* Národní práce, 9. prosince 1939, s. 4.

³²⁰ *Péče o české dělníky v Říši.* Lidové noviny, 10. prosince 1939, s. 2.

³²¹ *Jak žijí čeští dělníci v Říši.* Polední list, 24. března 1940, s. 4.

mohl jezdit na placené dovolené.³²² Čeští dělníci na základě této tiskové propagandy, která byla doplněna o řadu výpovědí a svědectví o „úžasných pracovních a životních podmínkách“ v Říši, měli přestat váhat a přihlásit se na pracovní službu do Německa.

Na druhé straně se nacisté snažili získat na svou stranu dělníky a zemědělce, pracující na okupovaném území. Právě pro ně byla zaváděna politika pravidelného zvyšování mezd či udělování různých platových přídavků a sociálních výhod. Zemědělci se měli podle nacistických plánů především soustředit na zajištění výživy obyvatelstva a přispívat tak k lepším životním podmínkám pracujících dělníků v průmyslu a všech zaměstnanců ve výrobním sektoru. Rolník měl zvyšovat svoji konkurenceschopnost, aby obstál podle přesvědčení tisku v nové Evropě díky kvalitním zemědělským produktům spjatých s českou tradicí. Cílem nacistů v zemědělské politice byly rostoucí výnosy a hospodářství, zlevnění produkce a úprava cen, které by odpovídaly výrobním nákladům.³²³

Od 1. června 1940 vstoupilo v platnost nařízení říšského protektora von Neuratha, dle něhož „*zaměstnanci všeho druhu v závodech a podnicích, veškerých výdělečných odvětvích včetně zemědělství a lesního hospodářství s příjmem podléhajícím povinnosti nemocenského pojištění včetně až do měsíčních 3000 korun obdrží až na další přídavek ke mzdě a platu ve výši 0.50 korun za každou odpracovanou hodinu. Tento přídavek se nezapočítává do mzdy ani platu, ani mzdy úkolové. Opatření znamená nepochybně další sociální zajištění a dochází k němu v době, kdy Říše napíná všechny své síly, aby přivedla k vítěznému konci vnucenou jí válku, je nutno toto nařízení znamenající sociální pokrok, hodnotiti tím více.*“³²⁴

Reorganizace a přestavba protektorátního hospodářství pokračovala po celý rok 1940. Průmysl byl podroben soustavnému úřednímu plánování, takže se v podstatě z liberální ekonomiky přešlo na řízené hospodářství. Současně se zaváděním nového organizačního řádu byl aktivován i řád sociálně politický, který měl za úkol na základě zvýšení mezd a platů a částečným zvýšením cen dosáhnout podle tisku úrovně staré Říše. Příznak nezaměstnanosti byl podle názoru Němců odstraněn, stejně jako bylo zajištěno plynulé zásobování potravinami.³²⁵ Hospodářská politika v součinnosti se sociální měla zabezpečit život národa a zajistit „blahobyt a kulturní úroveň“ všech, nejenom silných jedinců, jako tomu „bylo“ za kapitalismu. Němci prezentovali novou

³²² *Dopis českého dělníka z Říše.* Národní práce, 1. května 1940, s. 5.

³²³ *České zemědělství, jeho význam a úkoly.* Venkov, 16. května 1940, s. 3.

³²⁴ *Nařízení říšského protektora o zvýšení platů.* České slovo, 28. května 1940, s. 1-2.

³²⁵ *Hospodářství protektorátu v rámci Říše.* Venkov, 2. února 1940, s. 2.

sociální politiku jako ochranu a rozvoj zdraví, rozumových a hospodářských sil národa, v první řadě opomíjených vrstev.³²⁶ Mezi změny, které nacisté uplatňovali na poli sociálním, patřilo prodlužování platnosti kolektivních smluv, zákaz volného propouštění zaměstnanců a zastavování podniků. Bylo zakázáno řešit spory mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem formou stávek a výluk. Ministerstvo sociální a zdravotní správy převzalo do svých kompetencí úpravu mzdovou a platovou, vše bylo podmíněno schválením úřadu říšského protektora. Byly zřízeny Úřady práce, které měly kontrolovat pracující. Sociální politika měla vycházet z potřeb pracujících vrstev. „*A tyto slibné výhledy zůstávají nám i pro budoucnost, v níž půjdeme stále blíže k spravedlivému ocenění práce rukou i ducha v intencích zásad konstruktivního socialismu.*“³²⁷

Národní souručenství se mimo jiné podle mínění novin podílelo na zajišťování ochrany a zdárného vývoje zemědělského stavu. K tomuto účelu byla při něm zřízena zemědělská komise, která se měla zabývat např. cenovou politikou, otázkou vyvlastňování podniků, nedostatkem pracovních sil, soustředěním zemědělských, nemocenských pojišťoven a jinými záležitostmi.³²⁸ Na živnostnictvo a obchodnictvo se svým programem zaměřila komise živnostenská, která se zabývala zapojením řemesel a obchodu do řízeného hospodářství Říše.³²⁹ Pro věci dělnické a zaměstnanecké byl NS zřízen speciální společný odbor, kladoucí důraz na nutnost společného postupu ve věcech všech zaměstnanců a dělníků v postoji k otázce bytové, o mzdových a platových poměrech, péče o zdravé bydlení a jiné otázky.³³⁰ Vše se dělo pod taktovkou Němců, kteří se snažili vzbuzovat dojem o velkém přínosu sloučení protektorátu s Velkoněmeckou říší.

Dalším důležitým krokem, který sloužil k většímu semknutí protektorátního a říšského hospodářství, bylo zrušení celní hranice. První termín, ke kterému měla být celní překážka odstraněna, byl vyhlášen na 1. dubna 1940. Nakonec se tak nestalo a ke skutečnému vytvoření celní unie došlo k 1. říjnu téhož roku. V tehdejší době se mělo dle vyjádření tisku ukázat, že rozbití Rakousko – Uherska a vznik nástupnických států vedly ke zřízení škodlivých umělých celních zdí, které znemožnily až do té doby bývalou volnou výměnu zboží ve větší hospodářské oblasti. Se vznikem Říše se mělo

---

³²⁶ *Sociální politika a hospodářství*. Národní práce, 1. ledna 1940, s. 6.

³²⁷ *Sociální politika jednoho roku*. Národní práce, 15. března 1940, s. 3.

³²⁸ *Co dělá Národní souručenství pro zemědělce?* Venkov, 4. ledna 1940, s. 1.

³²⁹ *Z činnosti živnostenské komise Výboru Národního souručenství*. Venkov, 21. srpna 1940, s. 4.

³³⁰ *Pracovní program zmocněnce VNS pro věci dělnické a zaměstnanecké*. Venkov, 8. října 1940, s. 3.

rozšířit poznání, že evropskému hospodářství se bude dařit jenom v případě, že bude soustředěno ve větším celku. Protektorátní hospodářství se tak stalo součástí Velkoněmecké říše, což se muselo podle mínění novin projevit odpadnutím cel ve styku mezi ní a protektorátem, kterému se tak dostalo volného přístupu na velkoněmecký trh. Pro zahraniční obchod začaly platit německé dohody a ustanovení, německé celní tarify a celní formality, stejně tak byly zavedeny německé daně obrátové a spotřební.³³¹ *Národní práce* komentovala změny, které měly nastat se zrušením celní unie těmito slovy: „*Podniky v protektorátu mají zčásti podstatně jiné výrobní podmínky než podniky v Říši. Vysoké ceny tovarů mohly být zčásti chráněny jen značnými cly, která nyní odpadnou. Mnohá průmyslová odvětví budou musit proto podnikat větší investice pro pronikavou racionalizaci svých závodů, budou-li chtít v budoucnu obstát v konkurenci s říšskými firmami. Tyto potíže budou jistě zmírněny válečným hospodářstvím, které jednak řízenou spotřebou dalekosáhle znemožňuje výprodej, jednak svým plánovitým, podle naléhavé potřeby vedeným řízením zajišťuje výrobě odbyt. Proto byla na určitou dobu uskutečněna převodní opatření pro ohrožená hospodářská odvětví.*“³³² Od zřízení protektorátu bylo zakázáno budovat podniky, vytvářející konkurenci pro závody s podobným zaměřením v Říši.³³³ Zrušení celních hranic bylo prezentováno tiskem jako počátek nového postavení a poslání hospodářství protektorátu, které se stalo součástí vedoucího územního hospodářského útvaru a také „podílníkem“ ve vedoucí funkci Německé říše při úpravě a řízení evropského hospodářství. Noviny přesvědčovaly své čtenáře, že podřízení se protektorátu Německu pod jeho celní svrchovanost neznamenovalo morální újmu protektorátnímu hospodářskému životu.³³⁴

Budování nového hospodářského a sociálního řádu pokračovalo i v posledním období „vlády“ říšského protektora von Neuratha. Protektorátní správa a odborové organizace podle mínění tisku zaměřily svůj zájem na naplnění sociální spravedlnosti v národě a na zachování a utužování zdravého národního společenství, za jehož podstatnou složku byly považovány právě nejširší vrstvy lidu pracujícího za mzdu nebo za plat. Sociální spravedlnost se měla stát požadavkem národní existence. Odborové organizace měly podporovat politiku státního prezidenta a provádět ji ve smyslu práce pro klid, kázeň a pracovní výkonnost.³³⁵ Protektorátní hospodářství se „nerušeně“

³³¹ *Celní hranice budou zrušeny.* České slovo, 17. září 1940, s. 1-2.

³³² *Zrušení celní hranice a její hospodářská příprava.* Národní práce, 18. září 1940, s. 6.

³³³ Tamtéž.

³³⁴ *Náš podíl na evropské hospodářské spolupráci.* Národní práce, 22. září 1940, s. 1, 3.

³³⁵ *Sociální spravedlnost požadavkem národní existence.* Národní politika, 12. ledna 1941, s. 4.

vyvíjelo, ačkoliv na evropském kontinentu probíhala válka. Díky reorganizaci protektorátní ekonomiky podle názoru *Národní politiky*, která byla původně založena „na tíživých životních podmínkách“ pracujícího lidu v průmyslu a zemědělství a na základě liberalistické ideologie, jež se podle ní soustřeďovala na vývoz domácích produktů, aniž by zajišťovala soběstačnost státu, mělo dojít k vzestupu všech vrstev národa, především dělnických a pracujících. „*Opatrná cenová politika a několikerá úprava mezd a platů zvýšila podstatně životní míru širokých vrstev obyvatelstva, což je tím pozoruhodnější, že se tak stalo z velké části v době válečné. Byly také dále vytvořeny právní i jiné předpoklady pro intenzivní činnost sociální.*“³³⁶

Nacisté se soustředili na uplatňování a prohlubování politiky řízeného hospodářství, stejně jako na udělování různých výhod pracujícím a ukrajování zisků zaměstnavatelů. Pro větší přízeň pracujících v určitých odvětvích se upravovaly služební poměry či platy. Jedním z příkladů mohla být změna u soukromých zaměstnanců v průmyslu a v maloživnostech, kde se stanovovala výše platu podle počtu odpracovaných let, výkonnostní přídatky, či se zlepšovalo postavení pozůstalých příslušníků, kteří byli závislí na dělníkově platu a jiné.³³⁷ *Národní politika* informovala 13. dubna o zavedení přídatkových lístků u dlouho a v noci pracujících na odběr většího množství chleba, masa či umělých tuků.³³⁸

Válečné zisky byly podle tvrzení tisku zakázány. Jakékoliv neobvyklé výnosy měly být prošetřeny a v případě porušení nařízení řádně potrestány. Tvorbu cen měl na starosti **Nejvyšší úřad cenový**, který měl dbát na to, aby ceny nebyly závislé na nabídce a poptávce a na vůli jednotlivce, ale aby se přihlíželo k obecnému prospěchu občanstva a vzájemné hospodářské souvislosti všech cen. V podstatě za dvouleté období protektorátu došlo podle názoru tisku k velmi mírnému nárůstu cen v důsledku zvýšení cen potravin, aby mohla dle něj stoupnout zemědělská výroba. „*Velká zaměstnanost průmyslu, hlavně veřejnými dodávkami a stupňovaná kupní síla občanstva, dále používání dražších surovin a válečné zdražení cizozemského zboží vyvolávalo tendence k cenovému vzestupu, ale regulovaná tvorba cen to mohla připustit jenom tehdy, kde ceny byly ještě pod říšskou úrovní. Aby pak ceny byly zajištěny a aby byl každému*

---

³³⁶ *Hospodářský a sociální vzestup velkomoravského prostoru*. *Národní politika*, 15. března 1941, s. 1-2.

³³⁷ *Úprava platů soukromých zaměstnanců v průmyslu a v maloživnostech*. *České slovo*, 13. března 1941, s. 1.

³³⁸ *Přídatkový lístek pro dlouho pracující a pro pracující v noci*. *Národní politika*, 27. března 1941, s. 4.

jednotlivci zabezpečen výtěžek práce, bude vždy rozhodující součinnost všech, kdo mají pro věc pochopení.“³³⁹

Od prvního září roku 1941 byly zavedeny pracovní knížky, které obsahovaly pracovní kvalifikaci svého majitele a dávaly mu tak právo na práci. Noviny vyzývaly k zajištění si tohoto průkazu, bez něhož by lidé nemohli nastoupit do jakéhokoliv námezdného výdělečného zaměstnání. Povinnost se údajně dotýkala asi půl třetího milionu lidí, výjimku obdržely osoby mladší 14 let a starší 70, žijící v cizině či ti, kteří vykonávali práce nepodléhající povinnosti mít tuto knížku.³⁴⁰

2.4.2. Politika cukru a biče

S nástupem Heydricha na pozici říšského protektora začala být uplatňována politika tzv. metody cukru a biče. Nejdříve tvrdé tresty vůči nepoučitelným záškodníkům a nepřátelům Říše a poté významné výhody pro pracující obyvatelstvo. Heydrich se v podstatě prezentoval jako ochranitel dělníků, chápající jejich požadavky a starosti, a likvidátor jejich „úhlavního nepřítele“ nepoctivých obchodníků a lichvářů. Okamžitě po jeho nástupu zahájily činnost stanné soudy. Valná část potrestaných byla mezi „keřasy“ a pokoutními obchodníky, kteří měli údajně vydělávat např. na prodeji dobytka či jiných životních potřebách za přemrštěné ceny, či padělali potravinové lístky a jiné. Mezi souzené patřil např. dr. Otakar Frankenberger, odborový přednosta IV. odboru ministerstva zemědělství, jež byl podle mínění tisku osobně odpovědný za nedostatečnou výživu a zásobovací situaci v protektorátu. Svým jednáním měl zabraňovat zvyšování zemědělské výroby a spravedlivému rozdělování příslušných potravin (zejména másla a masa) a měl se tak snažit znemožňovat účinné potírání pokoutního obchodu, které pak díky němu údajně narostlo do obrovských rozměrů.³⁴¹ Dr. Frankenberger byl popraven v říjnu roku 1941.

Národní odborová ústředna zaměstnanecká vyhlásila boj proti pokoutnímu obchodu a zahájila činnost, která měla strhnout pracující lid k boji proti lichvářům, kteří byli označeni za parazity. K této akci byla vydávána řada propagačních materiálů

---

³³⁹ *Nutno zamezit tvoření válečných zisků.* Národní politika, 30. března 1941, s. 1.

³⁴⁰ *Kdo je povinen opatřit si pracovní knížku?* Venkov, 26. srpna 1941, s. 7.

³⁴¹ *Sabotážníci a keřasové.* Venkov, 14. října 1941, s. 5.

nejrůznějšího druhu (plakáty, letáky a jiné). Stejně tak denní tisk se zaměřoval na pranýřování nepoctivců a keřasů na svých stránkách.³⁴²

Na druhé straně se říšský protektor projevil podle protektorátních novin jako velkorysý člověk, který se „staral“ a „měl“ skutečný zájem na zlepšení životní situace dělnictva. V říjnu roku 1941 byla jím na Pražském hradě přijata skupinka zástupců českých dělníků, kteří měli možnost přednést své názory, starosti a přání. Jejich mluvčí, zaměstnanec Explosie Semtín Bohdan Zástěra, poprosil ve své řeči, aby zastupující říšský protektor věnoval pozornost především zásobováním tuky. *„Zlepšení v tomto směru by dělníci uvítali, neboť by tím byla posílána nejen jejich zdatnost, nýbrž také ulehčen boj proti těm, kteří chtěli využít nynějšího stavu k rejdům proti zájmům českého národa. Dále tlumočil přání, aby byla provedena nová úprava pojmu těžce a velmi těžce pracujících, jakož i pojmu noční a dlouhotrvající práce, případně, aby byla provedena revize dosavadního přidělu potravinových poukázek tak, aby byla náležitě zhodnocena namáhavá a těžká práce dělníků. Vydatnou pomoc dělnictvu by znamenalo zřízení závodních kantýn a podávání polévek při snídaních. Dělník Zástěra neopomněl zdůraznit, že si dělníci uvědomují, že žijí ve válečné době, která s sebou přináší oběti a vyjádřil souhlas s energickým postupem proti vykořisťovatelům, řetězovým obchodníkům, Židům a rozvratným jednotlivcům.“*³⁴³ Poté pokračoval výčtem dalších určitých žádostí, *„což si všechno říšský protektor pečlivě zaznamenal“*³⁴⁴. Svůj projev zakončil slovy: *„V uvědomující a konsolidačně upevňující činnosti budeme pokračovat odhodlaně, rozhodně a mužně. Spatřujeme v ní opravdovou lásku k vlasti. Českým vlastenectvím nejsou zločinné činy, pro něž se dali k dispozici nesvědomití a nečestní lidé, stojící v cizích službách. (...) Budeme usilovat o to, aby český dělník svou prací se naučil rozumět nejen novému evropskému řádu, budovanému největším dělníkem a vůdcem Adolfem Hitlerem, nýbrž, aby se také stal aktivním spoluvůrcem nové Evropy a spolubojovníkem velké evropské nacionálně socialistické revoluce. Jako dělník, který si svůj vezdejší chléb musí tvrdě vydělávat, jsem si vědom toho, co znamená dělnické slovo a dělnická čest.“*³⁴⁵

Tisk zdůrazňoval údajnou Heydrichovu otevřenost a upřímnost během rozhovoru s dělníky. Dále dle něj zastupující říšský protektor poskytl všechny informace o chystaných změnách v sociální oblasti. Např. k otázce tukových přidělů oznámil, že

³⁴² *Pryč s pokoutním obchodem.* Národní práce, 3. října 1941, s. 3.

³⁴³ *Zastupující říšský protektor českému dělnictvu.* České slovo, 26. října 1941, s. 1-2.

³⁴⁴ Tamtéž.

³⁴⁵ Tamtéž.

chce učinit všechno ke zlepšení zásobovací situace. „*Poněvadž hospodářství protektorátu samo o sobě není s to, aby toto zlepšení umožnilo, postaral se o to, aby Říše vyšla českému dělnictvu vstříc. Ve smyslu reality a spravedlnosti dostane se pracujícím obyvatelstvu protektorátu většího přidělu tuku. Tento přiděl je větší o 420 gramů. Říše tak ukazuje svoji velkorysost, nikoliv slabost, která ukazuje na sílu německého zabezpečení výživy.*“³⁴⁶ Dále se měl vyjádřit také k mzdovému problému, kdy všechny platové nesrovnalosti podle jeho názoru měly být v brzké době řešeny, stejně jako otázka přídávků na děti a jiné. Upozornil přítomné dělníky také na problém záměrného zatajování množství domácího zvířectva, např. vepřů, čímž mělo být narušováno plynulé zásobování obyvatelstva. Na závěr zdůraznil, že „*Říše je při řešení dělnických problémů vedena zásadami nacionálního socialismu a že tyto problémy budou řešeny se vsí realitou a spravedlností*“.³⁴⁷

Heydrich vydal další nařízení, sloužící k získání větší náklonnosti pracujících, dle kterého mělo být zabavené zboží přidělováno závodním kantýnám průmyslových podniků. Např. velké množství kávy a hovězího loje, jež bylo získáno údajně ze zátahu proti pokoutním obchodníkům, mělo být odevzdáno Poldině huti na Kladně.³⁴⁸ Snažil se prezentovat jako člověk, který dostojí svým závazkům, jež učinil při nástupu do svého úřadu.

Němci se stavěli do role ochránců všech pracujících a zobrazovali nacionální socialismus jako ideologii, která do popředí svého zájmu postavila úplné vyřešení sociální otázky. Nová sociální politika se měla podle novin soustředit na každodenní život všech dělníků a zaměstnanců (např. péče o zdravé a moderní bydlení, zásady hygieny práce, atd.) a na zajištění sociálního pojištění. Všichni pracující byli tiskem vyzváni, aby odpověděli na svou „zlepšující se sociální situaci a životní podmínky“ v novém územním uspořádání zvýšenou produktivitou práce a udržováním klidu.³⁴⁹

V prosinci roku 1942 byla přijata Heydrichem na Pražském hradě také delegace českých zemědělců. Heydrich zdůraznil shromážděným rolníkům, že „*Říše vyžaduje nejenom loajalitu slov, ale především skutků a činů a podle toho bude souzen každý, kdo*

---

³⁴⁶ Tamtéž.

³⁴⁷ Tamtéž.

³⁴⁸ *Zabavené zboží bude přiděleno závodním kantýnám průmyslových podniků.* Národní práce, 27. října 1941, s. 1.

³⁴⁹ *Mladí zaměstnanci a sociální politika.* Národní práce, 28. října 1941, s. 1.

*chce a slibuje spolupracovat s německým národem na budování nové Evropy“.*³⁵⁰ Upozornil na význam doby a připomněl hlavní úkol všech Čechů, tj. ukazovat svoji součinnost na úseku práce a výroby. Během jejich setkání vytkl rolníkům některé jejich „nešvary“ a vyzval je k nápravě. O zabezpečení vyživovacího plánu měla především podle něj pečovat zemědělská výroba, která „*musí začít provádět říšskou výsadu, že na této válce nesmí nikdo vydělávat, protože jinak by byl označen za sabotéra a souzen podle výjimečného stavu*“.³⁵¹ Znovu zdůraznil povinnosti zemědělce, které shrnul do dvou zásad. „*Za první, vyrobít s největší úsporností co nejvíce a co nejušlechtilejších zemědělských výrobků a za druhé, kromě samozásobitelských dávek určených jasnými výnosy a nařízeními, přihlásit a odvést určeným orgánům a svazům všechny zemědělské výrobky, u nichž přihlašovací a odváděcí povinnost je určena. To je hlavní povinnost českých rolníků a zemědělského stavu a je v jejich vlastním zájmu, aby tyto dvě hlavní zásady plnili. Nejde o jedince, jde o osud celého národa a o existenci vašich rodin a dětí.*“³⁵² Na závěr upozornil všechny přítomné na možné následky v případě neplnění povinností. „*Pochopte, že špatná výroba by Vás poškozovala. Pochopíte, že u vedení Říše nebudu moci na trvalo a s úspěchem žádat a dosáhnout vyživovacích výpomocí. Dobrá vůle musí být u Vás. Vraťte se na své krásné usedlosti a ke své práci v tom smyslu, že podle výsledků při plnění vašich povinností budu moci posoudit, zda většina rolnictva jsou ve smyslu vašeho prohlášení lidé na půdě usedlí a s půdou svázaní, nebo zda na rozdíl od rolnictva celého světa dali jste se svést zbabělými a uprchnuvšími emigranty ke škodě Evropy, Říše, vlastního obyvatelstva a ke vlastní škodě.*“³⁵³

Hospodářství protektorátu bylo velmi důležitou součástí říšské ekonomiky. Nacisté potřebovali jeho produkty pro uskutečnění svých válečných cílů, a proto kladli důraz na udržování klidu a pořádku v protektorátu a především se snažili, aby jak zemědělci, tak dělníci plnili své povinnosti s maximálním nasazením a s co možná nejmenšími výdaji na svoje základní potřeby. O významu okupovaného území svědčí uspořádání hospodářsko – politické konference v prosinci roku 1941 v Praze, která se konala za účasti významných říšských (např. říšského vedoucího Bandura von Schiracha, či říšského ministra hospodářství Funka) a protektorátních představitelů (prezident Hácha a protektorátní vláda). Zastupující říšský protektor ve svém zahajovacím projevu

---

³⁵⁰ *Česká loajalita musí být jedině loajalitou činů, nikoliv slov.* Venkov, 7. prosince 1941, s. 1, 3.

³⁵¹ Tamtéž.

³⁵² Tamtéž.

³⁵³ Tamtéž.

zdůraznil význam protektorátního hospodářství pro Říši a jeho dosažené úspěchy v této oblasti (zintenzivnění produkce, větší pochopení pracujících pro konečné vítězství Říše a nové Evropy) a poukázal na důležitost českomoravského hospodářství pro pěstování vztahů k jihovýchodnímu prostoru, stejně jako pro účast na využití nového východu. „Českomoravské hospodářství, nehledíc k vyživovacímu hospodářství a několika jiným oborům, jest nejen s to dodávati v budoucnosti, tak jako v minulosti významné přebytky své hospodářské kapacity na jihovýchod, nýbrž představuje i přirozený most, spojující Říši s jihovýchodem. Za války jest, a to budiž mou připomínkou hospodářství Čech a Moravy, odpovědnou povinností mobilizovati ještě intenzivněji všechny síly podle směrnic německého vedení.“³⁵⁴

V lednu roku 1942 podala vláda pod vedením dr. Jaroslava Krejčího demisi. Prezident Hácha ji přijal a pověřil ho sestavením nové vlády. Mezi nově jmenovanými členy byl dr. Walter Bertsch, který se stal ministrem hospodářství a práce. Byl to první Němec v protektorátní vládě. Pod jeho vedením došlo k řadě změn v protektorátním hospodářství. Především to byl reprezentant aktivismu, který vyžadoval od všech veřejných zaměstnanců, dělníků a zemědělců.³⁵⁵ Bertsch v jednom ze svých prvních projevů, zveřejněném v tisku, hodnotil pozitivně dosažené úspěchy na poli hospodářském a sociálním (např. vyrovnání sociálních rozporů). Na druhé straně vyzval obyvatelstvo protektorátu, aby přispělo svým podílem k německému válečnému hospodářství i v ně svých hranic. „Také na příště bude při zařazování zdejších pracovních sil do ostatního říšského území platit zásada dobrovolného náboru. Jmenovitě pro ty, kdož jsou z naléhavých důvodů vázáni na své bydliště. Pokud však dovolují sociální poměry a hlavně tam, kde schází potřebná pohotovost vůči požadavkům doby, bude nutno uplatniti nástroj služební povinnosti.“³⁵⁶ Do této doby byla podle něj práce pro Říši dobrovolná, nyní začala být oficiálně uplatňována pravidla, která přímo určovala, kdo všechno je povolán na práci do Německa. Vzhledem k tomu, že se postupně zužovala spolupráce mezi českomoravským prostorem a Velkoněmeckou říší, přesouvalo se stále více zbrojních objednávek do protektorátu. Do hospodářské výroby se zapojovalo větší a větší množství lidí také díky pracovním knížkám, díky nim měly Úřady práce přehled o všech pracovních silách.³⁵⁷

³⁵⁴ *Evropskému hospodářství je zajištěno konečné vítězství.* České slovo, 19. prosince 1941, s. 1-3.

³⁵⁵ *Ustavena nová vláda v Protektorátu Čechy a Morava.* Národní politika, 21. ledna 1942, s. 1.

³⁵⁶ *Pracovní poměry a využití pracovních sil v protektorátu.* Národní práce, 15. února 1942, s. 2.

³⁵⁷ Tamtéž.

V dubnu roku 1942 došlo ke změně sociálního pojištění v protektorátu, jež měla zdůraznit velkorysost zastupujícího říšského protektora a „sloužit“ jako uznání všem, kteří plnili povinnosti vůči Říši. Všichni, kdo tak činili, měli dosáhnout na sociální vymoženosti Třetí říše. Dle návrhu ministra hospodářství a práce byly zvýšeny dávky sociálního pojištění pro dělníky a horníky. Došlo podle zprávy v tisku k vzrůstu důchodů invalidních a starobních asi o 20%, důchodů vdovských o 33% a důchodů sirotčích o 75%. *České slovo* přineslo o změně sociálního pojištění stať, ve které kvitovalo s povděkem údajné ocenění celoživotní práce dělníků. „K zlepšení důchodového pojištění dělníků přistupuje ještě nemocenské pojištění důchodců Ústřední sociální pojišťovny, kterým důchodcům invalidním a starobním, jakož i vdovám a sirotkům je zaručen právní nárok v zásadě na tytéž požitky, jaké mají pojištění dělníci sami. Nové vládní nařízení je opravdu velkorysé a ukazuje prakticky zásady nacionálního socialismu vůči pracujícím lidem. Dělníci opouštějící práci nebudou, jak tomu bylo dříve, pokládáni za zbytečné členy lidské společnosti, nýbrž právě naopak. Uznáním jejich nároků na sociální vymoženosti jest i oceněním jejich celoživotní práce.“³⁵⁸

Spolupráce zemědělce a dělníka se stala podle Němců základem doby. Zemědělec se měl postarat o zásobování dělnických vrstev, které mu na oplátku poskytovaly výrobky pro jeho práci. Rolníci se soustřeďovali na zvyšování produkce obilnin (pro zvýšení výroby chleba), olejnin a okopanin (pro zajištění výživy lidí a zvířat). Na ministerstvu zemědělství se podle mínění tisku objevily názory, že je třeba zajistit rolníka po pracovní i sociální stránce (např. zlepšením vybavení statků, strojů či standardizace zemědělských výrobků), stejně jako tomu bylo u dělníka.³⁵⁹ Čeští zemědělci byli často také vyzváni ministrem A. Hrubým během různých sjezdů a manifestací k zvyšování svých výkonů a k stálému zlepšování jakosti své práce a svých výrobků.³⁶⁰

Čeští dělníci dostali od zastupujícího říšského protektora Heydricha další „dárek“ v podobě dovolené na zotavenou. Na tři tisíce českých dělníků a dělnic ze zbrojních závodů dostalo podle zpráv z novin zdarma dovolenou v zotavovnách, což bylo prezentováno jako důkaz neobyčejného porozumění a zároveň odměny za poctivou práci, již „vykonávali“ pro Říši a pro celou novou Evropu. „...Říše vidí v českých dělnících spolupracovníky a podle toho hodnotí i jejich práci, všechna úřední místa

³⁵⁸ *Velkorysé zlepšení sociálního pojištění v Protektorátu Čechy a Morava. České slovo*, 3. dubna 1942, s. 1.

³⁵⁹ *V zemědělské bitvě zapojen celý národ. Venkov*, 1. března 1942, s. 3.

³⁶⁰ *Venkov nastoupil – města pomohou. Venkov*, 24. března 1942, s. 3.

*mají živé pochopení pro jejich potřeby. Je to postoj, který odpovídá nacionálně socialistickému názoru na hodnotu práce. Také na českém dělnictvu jest, aby plně chápalo velikost a závaznost úkolů, které jsou od něho očekávány, zvláště v době, v níž jde o velký boj dvou světů, starého řádu, ovládaného plutokratickým kapitalismem a bolševismem, a světa nového, který přináší sociální spravedlnost a lepší hospodářský řád v duchu německého nacionálního socialismu.*³⁶¹

2.4.3. Propaganda v sociální oblasti a její úpadek

Po atentátu na zastupujícího říšského protektora se zvedla vlna nucené solidarity s Říší, která byla spojená s manifestacemi, vyjadřujícími „upřímnou spolupráci a podporu“ nově se formující Evropě. Svoji „loajalitu a odhodlanost“ pracovat pro Říší demonstrovali dělníci Škodových závodů a brněnské Zbrojovky přímo na svých pracovištích v továrnách, kde jim přednesli projevy o kritické situaci představitelů závodů. Zaměstnanci Škodových závodů vyslechli proslovy z úst předsedy správní rady dr. Wilhelma Vosse a generálního ředitele ing. Adolfa Vamberského, „s napjatou pozorností a s plným pochopením“.³⁶² Oba ocenili jejich loajální postoj a svědomitou práci, čímž měli demonstrovat odmítnutí falešné propagandy. Dělníci byli vyzváni, aby i nadále zvyšovali výkonnost Škodových závodů a stupňovali svá pracovní tempa. Odměnou jim mělo být zabezpečení existence vlastní rodiny, národa a v neposlední řadě množství sociálních výhod.³⁶³ V podobném duchu se nesla i manifestace v brněnské Zbrojovce, stejně jako zdejší promluvy generálního ředitele dr. Vosse a jeho náměstka ing. Stallera. Dělníci byli jimi údajně pochváleni za podané pracovní výkony, za odmítavý postoj vůči štvavé propagandě a za vyjádření nesouhlasu se spáchaným atentátem na zastupujícího říšského protektora, neboť jejich činy měly mít dopad na celý národ.³⁶⁴

Na schůzi Ústředního svazu průmyslu, které se účastnil i ministr hospodářství a práce dr. Walter Bertsch, promluvil jeho předseda dr. Adolf, který odsoudil hanebný zločin spáchaný na Heydrichovi a připomněl, že „osudový význam doby vyžaduje také na každém, kdo stojí na odpovědném místě v hospodářství, jasného rozhodnutí. Kdo se ještě dnes staví stranou a kdo by se chtěl vyhýbatí rozhodnutí, stává se sabotérem

³⁶¹ Svátek ve znamení dělníkova zotavení. Národní práce, 2. května 1942, s. 1.

³⁶² Škodováci manifestují vzornou kázní. Polední list, 3. června 1942, s. 3.

³⁶³ Tamtéž.

³⁶⁴ Zbrojařské dělnictvo ještě zvýší svoje výkony pro vítězství Říše. Venkov, 5. června 1942, s. 2.

*společného evropského úkolu a pomocníkem nepřítelovým! Jen na chování českého národa v jeho celku závisí také osud hospodářství tohoto prostoru“.*³⁶⁵ Po apelu předsedy Ústředního svazu průmyslu vystoupil továrník A. Jelínek z Velkého Meziříčí, který tlumočil rozhodnutí schůze prezidia Ústředního svazu průmyslu ve věci tehdejší situace a shrnul ve svém projevu stanoviska prezidia. *„Ústředního svazu průmyslu pro Čechy a Moravu jednomyslně odsoudilo zločinný atentát, který svými důsledky je způsobilý porušiti nebo znemožniti spolupráci mezi Čechy a Němci, jež se až dosud jmenovitě na hospodářském poli vyvíjela velmi zdárně k našemu dobru. Kdo se ještě ani dnes jednoznačně nehlásí k upřímné spolupráci s Německou říší, pro toho není místa mezi pracujícími a musí býti bezpodmínečně a ihned vyřaděn. Apeloval na vedoucí závodů, aby spolupůsobili k vytváření předpokladů pro to, aby si osazenstva jasně uvědomila skutečnosti. Dokažte ze svého nejnuitnějšího přesvědčení svůj pozitivní postoj k Říši nejen slovy, nýbrž i skutky a svou prací.“*³⁶⁶

Reinhard Heydrich byl na stránkách tisku prezentován jako člověk se silným sociálním cítěním, kterému údajně ležely na srdci zájmy dělníků a všech zaměstnanců. Především jeho osobní setkání s českými dělníky, stejně jako jím iniciované změny v sociální oblasti byly demonstrovány jako doklad solidarity. Rozloučení se zastupujícím říšským protektorem se dle mínění novin účastnilo na 75 000 lidí. *„Jádro mas, které se poklonilo velikému mrtvému na čestném nádvoří Hradu, tvořili dělníci. K nim měl zesnulý nejbliže. Práce tvoří skutečné hodnoty. Práce tvoří národní duchod, práce dává dějinám směr a odevzdává budoucím generacím dílo. Práce je základem nacionálně – socialistické revoluční ideologie a pracovníci rukou pilířem národa a budovateli nového řádu (...) Reinhard Heydrich si byl vědom, že český dělník stejnou pracovní účastí má právo na stejné sociální výhody, které se dostávají německému dělníku, protože s ním stojí ve stejné pracovní frontě. A tomuto vědomí dal výraz celou svou prací v úřadě zastupujícího říšského protektora. Proto také lidská účast širokých mas pracujícího lidu dala ráz rozloučení, které Praha projevila při poslední cestě Reinharda Heydricha. Účast dělníků všech pracovních odvětví, delegace venkovských měst, pracovní celky jednotlivých oborů lidské práce, četné květinové dary prostých lidí a árijský pozdrav všeho obyvatelstva, to vše bylo jednomyslným výrazem vztahů, které vybudoval padlý hrdina k českým pracujícím lidem.“*³⁶⁷ Vysoká účast na posledním

³⁶⁵ *Náš průmysl pro naprosto upřímnou spolupráci s Říší.* Národní politika, 5. června 1942, s. 4.

³⁶⁶ Tamtéž.

³⁶⁷ *Pracující Praha se rozloučila....* Polední list, 9. června 1942, s. 1.

rozloučení se měla stát další demonstrací nesouhlasu českého pracujícího lidu s propagandou štváčů a naopak důkazem pochopení říšské politiky, společně s vyjádřením podpory boje za novou Evropu.

Předseda NOÚZ Arno Haise, který se stylizoval podle tisku do role zástupce českých lidí práce, dělníků z továren, dílen a velkostatků, jakož i zaměstnanců z obchodů a kanceláří, ve svém projevu označil útok na Heydricha nejenom za napadení vedoucí osobnosti Říše a jejího režimu, ale především za útok „*plutokraticko – bolševických sil proti českým dělníkům a zaměstnancům, útok proti novému opravdovému socialismu, jehož je Německá říše nositelem. Praktický socialismus, který je už dnes, v době války, u nás uplatňován z popudu vedoucích činitelů, kteří byli k nám vysláni Německou říší a její sociální organizací, je nejlepším názorným vyučováním nás všech, jaký je rozdíl mezi třídním socialismem, dříve u nás propagovaným, a socialismem, jak jej nejen hlásá, ale také uskutečňuje německý národní socialismus. Nechť vezmeme mzdovou a platovou politiku či všeobecnou politiku sociální, všude vidíme rychlé a pronikavé rozhodování, řešení téměř dříve neřešitelných problémů. Český pracující lid byl a je spokojen s novými poměry, jak se u nás vytvářejí, a souhlasí se snahami, které u nás uplatňuje Velkoněmecká říše. Dokazují to také nesčetné dopisy, v nichž čeští pracující lidé vyjadřují své kladné stanovisko k politice, naší vládou zastávané a odsuzují podlý čin, z ciziny vyprovokovaný, právě proti osobě, která měla největší porozumění pro sociální potřeby českých zaměstnanců, zejména pak pro těžkou práci českých dělníků. Český dělník a český zaměstnanec plní svou povinnost k bojující Říši svědomitým a nejvyšším výkonem v práci, z dobré vůle a přesvědčení a bude ji plnit i nadále v přesvědčení, že slouží své věci, svým zájmům a že tím nejlépe pracuje také pro budoucnost svou a svého národa.*“³⁶⁸

Reinhard Heydrich ještě za svého života dal podnět k založení rozsáhlé rekreační akce pro vybrané české dělníky. Jedna z prvních dovolených se uskutečnila v Luhačovicích, kde se mimo jiné měli zotavovat ostravští dělníci. Ti si dle tisku nemohli svoji rekreaci vynachválit. „*Ostravští dělníci se také brzy spřátelili se svým okolím. Pokud se neslunili na terase, nejedli a neodpočívali při dobrém pivečku, chodili okolo luhačovických staveních a seznamovali se s luhačovickými lidmi a s jejich prací. Za pobytu v lázních byly uspořádány pro dělníky dva kabaretní večírky, z nichž jeden byl vysílán také rozhlasem. Den byl rozdělen tak, aby se dělníci co nejlépe zotavili.*

---

³⁶⁸ Čeští dělníci pomohou zneškodnit nepřátelské agenty. Národní práce, 4. června 1942, s. 3.

*Ráno byl budíček, pak čtvrt hodinka tělocviku, odpočinek na terase a pak do oběda měli dělníci možnost zvolit si zábavu jakou chtěli.*³⁶⁹ Pobyt českých dělníků byl legálním tiskem prezentován jako naprosto idylický, bez jakéhokoliv materiálního či potravinového strádání, jakoby vůbec neexistoval přidělový systém, žádná válka, která měla negativní dopad na české hospodářství, potažmo pracující lid. Dělníci se měli jenom soustředit na svou práci, kterou jim měla zajišťovat Říše a která si jejich práce „vážila“.

Na podzim byla uspořádána výprava českých dělníků a sedláků na Východ (na území okupované Německem, které bylo původně pod sovětskou správou). Český pracující lid se měl přesvědčit, co pro jejich „kamarády“ udělala komunistická vláda. Všichni se měli dovědět o utrpení, které je potkalo pod bolševickou nadvládou. V čele této výpravy stál ministr Emanuel Moravec, který tak mohl podle mínění *Národní politiky* jako očitý svědek, poněvadž byl na sovětském území již před pětadvaceti lety, porovnat situaci s tehdejší dobou. Situace na Východě byla podle ní tragická, ani válka tak neměla poškodit zemi jako sovětský režim. Lidé měli žít ve zbídačených podmínkách, bez prostředků a bez pravidelného přísunu potravin. Nicméně dle Moravce díky píli a organizačním schopnostem německých odborníků se vše začínalo měnit ku prospěchu tamějšího obyvatelstva.³⁷⁰

Německá armáda podle tisku dosahovala jednoho vítězství za druhým především na Východě, čímž se měla rozšířit německá vyživovací základna. Podle přesvědčení *Národní práce* tak mohlo dojít i v protektorátu ke zvýšení dávek masa a chleba od nového zásobovacího období (od 26. října roku 1942). Toto dosažené vyrovnání s ostatním říšským územím znamenalo podle ní uznání hospodářských výkonů Čech a Moravy a zároveň mělo zavazovat k nejvyššímu vypětí všech sil k práci pro konečné vítězství. Navýšení dávek mělo znovu poukázat na neustálou podporu sociálně slabým vrstvám ze strany německých představitelů.³⁷¹

Úkoly českého rolníka a dělníka byly stále stejné a válka se podle tisku stala jejich zkouškou charakterů. Každý na svém místě, jak rolník na poli, tak dělník v továrnách, svým pracovním výsledkem podle něj prokazovali způsobilost našeho národa k tomu, aby byl zapojen do nové tvůrčí epochy v rámci nové Evropy. Zbraní rolníka, v tehdejší době, měl být pluh a jeho největším úkolem zvyšování zemědělského výnosu a

³⁶⁹ *Ostravští dělníci v Luhačovicích*. České slovo, 19. července 1942, s. 3.

³⁷⁰ *Ministr Emanuel Moravec o své cestě na Východ*. Národní politika, 1. listopadu 1942, s. 1-2.

³⁷¹ *Zvýšení dávek chleba a masa také v Čechách a na Moravě*. Národní práce, 5. října 1942, s. 1.

každodenní zajišťování chleba obyvatelstvu, čímž se měla projevit skutečná aktivita zemědělců.³⁷² Stejně tak český dělník si podle mínění *Národní práce* uvědomoval svoje povinnosti a odpovědnost vůči Říši, která mu „zaručovala“ podíl na všech výtocích nacionálního socialismu a nenechal se zmást zločineckými našeptávači. „*Ve dnech, kdy bylo českému národu důrazně připomenuto, že má poslední příležitost plně osvědčiti svoji věrnost Říši, je třeba tento příklad dělnictva zvlášť vyzdvihnouti. Český dělník prokázal, že kráčí jedině správnou cestou, jež vede k zachování národa a zajištění jeho budoucnosti.*“³⁷³

Na budování nové Evropy se také podle *Venkova* podíleli čeští dělníci v Říši, jejichž poctivá práce měla být výrazem věrnosti k Německu a konání povinnosti vůči svému národu. Každé sejití z cesty či jejich pochybení mohlo dle jeho mínění dolehnout jako neštěstí na český lid. Pro zlepšení životních podmínek pracujících a zajištění lepšího spojení s vlastí dostali údajně darem 50 rozhlasových přijímačů od protektorátní vlády, které měly „zásobovat“ českého dělníka dobrou hudbou a řadou přednášek.³⁷⁴

V prosinci vyšlo další nařízení, věnující se stabilizaci mezd a platů a pracovní morálky. Toto ustanovení navazovalo na dřívější, z ledna téhož roku, a v podstatě podle názoru novin potvrzovalo stávající praxi neustupovat od dosavadních mzdových směrnic, navíc se soustřeďovat na ochranu pracujících a na zachování hodnoty jejich pracovního důchodu. Nově mělo vstoupit v platnost ustanovení proti zaměstnavatelům a jiným dozírajícím osobám, kteří by se údajně snažili využívat svého postavení proti dělníkům tím, že by zneužívali pracovní síly zaměstnanců nebo jinak hrubě uráželi zaměstnance na cti. Nová směrnice měla dokazovat „výjimečné postavení dělníků a péči“, které se jim údajně dostávalo v nové sociální politice nacionálního socialismu.³⁷⁵

Rok 1943 měl být vyvrcholením zápasu o nový společenský řád v Evropě i ve světě. Ovšem válečná situace na bojištích tomu neodpovídala. Němci po řadě porážek byli nuceni přikročit k vyhlášení totální války, což mělo zvýšit výkonnost hospodářství a zapojit do něj co nejvíce pracovních sil. Tento stav se samozřejmě promítl prostřednictvím řady změn i na hospodářství protektorátu. Bylo vydáno Vládní nařízení o uvolnění pracovních sil k válečně důležitým úkonům, na jehož základě byl prezentován další předpis, zastavující provoz obchodních podniků. Týkalo se to všech závodů (např. obchody s klenoty, kožešinami, s cukrovinkami, luxusním porcelánem,

³⁷² *Zemědělská práce pomáhá vítězit celku.* *Venkov*, 29. září 1942, s. 3.

³⁷³ *Správná cesta českého dělníka.* *Národní práce*, 23. října 1942, s. 1.

³⁷⁴ *Nejodpovědnější posláni má práce českého dělníka v Říši.* *Venkov*, 25. prosince 1942, s. 1.

³⁷⁵ *Ochrana cti a důstojnosti pracujících.* *Národní politika*, 13. prosince 1942, s. 1.

hudebními nástroji a jiné), které nebyly nezbytně důležité k plnění úkolů válečného hospodářství nebo k zajištění zásobování obyvatelstva. U některých podniků mělo být provedeno přezkoumání, zda měly či neměly být uzavřeny nebo omezen jejich provoz.³⁷⁶

Na konci února roku 1943 uspořádala protektorátní vláda v pražské Lucerně projev proti bolševismu, který se dle tisku stal mohutným srazem českého lidu manifestujícího pro Říši a proti „všeničícímu přívalu od Východu“. Totální válka byla Němci „vedená“ za záchranu celé evropské společnosti a všech kulturních hodnot proti bolševismu. Do tohoto boje bylo vtaženo i protektorátní obyvatelstvo. Všechny mužské i ženské pracovní síly měly být uvolněny a převedeny do podniků pro válečné účely a ke konečnému vítězství Říše. K. H. Frank komentoval nasazení Čechů těmito slovy: „*Čím rychleji a důkladněji pracujeme, tím dříve můžeme zvítězit, a tím se také dříve můžeme po vítězství vrátit k normálním mírovým poměrům a válečná opatření, zajisté tvrdší, zrušit. Postarali jsme se, aby tvrdosti plynoucí z válečných opatření, byly vyrovnány se státní podporou nebo vzájemnou pomocí, a zařídili jsme, aby po vítězství všichni opět mohli se vrátit na své pracoviště v domovině, které si oblíbili, po případě, aby dále mohli vésti rodinný obchod, věnovat se starému povolání. Chtěl bych dále konstatovat se vším důrazem, že naprosto se nepomýšlí na to, aby omezovacích opatření, která jsou teď nutná, bylo pohodlně využito snad národně politicky. Tato opatření postihují Němce a Čechy stejnou měrou a budou zde, bez ohledu, kdo je postižen, jenom přechodná právě tak jako v celé Říši.*“³⁷⁷

Nacionálně socialistický řád prosazoval podle přesvědčení novin myšlenku sociální spravedlnosti, která se měla projevovat na území protektorátu v určité podobě (zavedení lístkového systému, odstranění nezaměstnanosti, dohled nad cenami) a ideu sociálního pokroku (snaha o zvyšování životní úrovně prostřednictvím zlepšování sociálního pojištění, různé rekreační akce a jiné).³⁷⁸ „Adekvátní odpovědí“ na tuto péči mělo být zvyšování pracovního výkonů k zajištění lepší budoucnosti a vítězství Říše. V tomto trendu se mělo pokračovat i v následujících letech.

Totální válka zasahovala do každodenního života obyvatel protektorátu, kteří se museli ve zvýšené míře a přes veškerý odpor podílet na vyzbrojování německé armády. Stále se zhoršovalo zásobování potravinami a klesala životní úroveň. Ve snaze zkusit

³⁷⁶ Výnos o zastavování provozu obchodních podniků. Venkov, 16. února 1943, s. 7.

³⁷⁷ Otevřená řeč státního tajemníka K. H. Franka k českému národu. Venkov, 27. února 1943, s. 1.

³⁷⁸ Idea spravedlnosti a sociálního pokroku v nové Evropě. Venkov, 1. ledna 1943, s. 1-2.

neúspěchy německých vojsk a udržet klid v protektorátu spolu s pracovním výkonem přinášela nacistická propaganda prostřednictvím tisku značně odlišné informace. Čtenáři novin se tak dovídali o postupujícím wehrmachtu a především o stále se zlepšující sociální situaci dělnictva. Pracující měli dostávat různé příspěvky a zvyšovaly se jim údajně přiděly některých potravin. Navíc někteří dělníci měli možnost podle tisku odjet jednou ročně na zotavenou např. do lázní. Výběrem dělníků, kteří se měli rekreovat, byla pověřena NOÚZ, při volbě bylo údajně přihlíženo především na velmi těžce pracující, na těžce a dlouho pracující (dělníci z kovoprůmyslu, horníci, dělníci chemického průmyslu, stavebního, z oboru kamene a zemin, dřevoprůmyslu, textilu a jiných). Celá zotavovací akce trvala podle tisku 17 týdnů a rekreační doba byla určena na jeden týden, „ *který každý rekreant stráví bezplatně a co nejlépe po všech stránkách zaopatřen buď v lázních, nebo v krásném prostředí některé ze zotavoven.*“³⁷⁹ Mezi rekreační střediska měla patřit například Bystřička, Luhačovice, Kokořín, Prostřední Bečva, Staré Hamry, Věšín a jiné. *Národní práce* přinesla informace o programu dělníků v rekreačních střediscích. Účastníci zotavovací akce dle ní navštěvovali polední i večerní koncerty, varietní a kabaretní představení. O četbu a vzdělání mělo být pečováno vhodně volenými knihovnami, jež prý byly umístěny v každé zotavovně. Vhodným doplňkem rekreační činnosti byly podle novin společenské zábavy, vycházky do okolí, prohlídky přírodního bohatství a pamětihodností.³⁸⁰

Legální tisk pravidelně zobrazoval fotografie z rekreace českých dělníků, na nichž dominovaly rozesmáté tváře účastníků zotavovací akce při různých rekreačních činnostech, obrázky malebné krajiny a dělnických zotavoven. Všichni se dle něj shodovali na dokonalosti organizace a skvělém zajištění všech služeb. Porovnávali péči o české dělníky s dřívějšími poměry, které hodnotili více než kriticky, protože se o ně údajně nikdo nestaral. Neustále jim měly být slibovány různé výhody a uznání jejich práce, k čemuž ale prý nikdy nedošlo.³⁸¹

Českým dělníkům v Říši se mělo dostat výjimečného ohodnocení a různých sociálních výhod za „reprezentaci“ českého národa. Na počátku roku 1943 se vydala skupinka českých umělců do táborů pracujících v Říši. Stávali se podle mínění novin nositeli české domoviny, kterou zprostředkovávali českou hudbou, písní či slovem a setkávali se údajně s nadšeným ohlasem publika. Aktivně se také měli zajímat o životní

---

³⁷⁹ *Odkaz Reinharda Heydricha. Zotavovací akce 1943.* *Národní práce*, 1. května 1943, s. 3.

³⁸⁰ Tamtéž.

³⁸¹ *Kováci z Ostravska na zotavené v Máchově kraji.* *Národní práce*, 30. května 1943, s. 10.

podmínky v táborech. Situace českých dělníků byla podle nich více než uspokojivá. Tábor, ve kterém byli ubytovaní, prakticky „považovali“ za svůj domov, měl být plně vybaven (prostorné ubikace, jídelna, společenská místnost, čítárna, kuchyň a jiné) pro zajištění všech požadavků a přání pracujících. „*Tábor, to je vlastně taková velká rodina. 500 nebo 600 mužů z celého protektorátu bydlí pod jedinou střechou a žije v něm svým vlastním životem. Každý z obyvatelů je snad, i když to nepřizná, na svůj tábor pyšný a je přesvědčen, že ten jeho je nejhezčí.*“³⁸² Pro zpříjemnění pracovního pobytu českých dělníků nesloužila dle protektorátního tisku jenom kulturní představení, ale také řada akcí pořádaná pro ně v protektorátu. Mezi takové patřila sbírka knih, obrazů a fotografií z domoviny, která měla sloužit jako prostředek zábavy a osvěžení. „*Sbírka knih, obrazů, společenských her a fotografií z domoviny je příležitostí pro nás všechny, abychom prokázali svůj zájem o vlastní dělníky v Říši, kteří našemu národu získávají uznání nejvyšších říšských míst.*“³⁸³

Do boje proti bolševismu se údajně postavil také český zemědělec po boku říšského, aby „upnul“ všechny své síly k splnění příkazu doby (k zajištění svobody a nezávislosti Německa na jiných zemích v zásobování). Totální pracovní nasazení českého rolnictva znamenalo vyrábět, zvyšovat a plnit dodávky, které mu byly určeny prostřednictvím řady nařízeních. Řízené hospodářství mělo vést k plynulému zásobování obyvatelstva a zajištění jeho výživy.³⁸⁴

Na začátku roku 1944 proběhlo další manifestační shromáždění českých zemědělců, vedoucí k zahájení výrobní bitvy v zemědělství pro tehdejší rok. Rolníci měli být pochváleni za splnění všech svých povinností roku předešlého a vyzváni k plnění dalších důležitých úkolů. „*V zájmu celku jde zejména o to, aby se přesunula zemědělská výroba z živočišné na rostlinnou, která potřebuje sedmkrát méně plochy. Aby se zajistila výživa našeho národa, musí býti sledována tato směrnice, neboť odpovídá zkušenostem a poznatkům vyživovací politiky Velkoněmecké říše, s níž jsme musili uvést v soulad i vyživovací politiku Čech a Moravy. Zajištění výživy všeho obyvatelstva protektorátu, zejména ve velkých průmyslových střediscích, je prvním příkazem zemědělců, kteří splněním svých povinností, pilnou a svědomitou prací podle směrnic jim přikázaných v rámci zemědělské politiky Říše, staví se do řad všech*

---

³⁸² *Český tábor v Říši.* Národní práce, 14. února 1943, s. 3.

³⁸³ *Nová akce pro české dělníky v Říši.* České slovo, 4. února 1943, s. 3.

³⁸⁴ *Chléb jako srovnání roku 1917 a 1943.* Venkov, 13. června 1943, s. 1.

evropských zemědělců a spolupracujících na vybudování nové evropské vyživovací základny.“³⁸⁵

Pracující lid měl plnit po celý rok 1944 své povinnosti vůči národu, Říši a nově budované Evropě. Za to měl získat důležité místo mezi ostatními evropskými národy, požívat různých sociálních vymožeností a podílet se na budování sociálního pořádku Říše.³⁸⁶ Českému dělníku byly i nadále zajištěny podle mínění tisku všechny sociální výhody (pojištění, zotavovací akce, společné stravování v závodních kuchyních, péče o pracovní oděv, atd.), spravedlivá mzdová a cenová politika, stejně jako plánovitá péče o české pracující na ostatním říšském území. „*Rozhodující při tom je, že český dělník cítí, že všechna tato opatření jsou výrazem nového socialismu, za nějž bojuje Německo Adolfa Hitlera. S touto ideou oddává se český dělník svému povolání a právě tak jako český inženýr podává ze všech svých tělesných i duchovních sil nejlepší výkon bez jakéhokoliv donucování.*“³⁸⁷

Ačkoliv po celém světě zuřila válka a Německo ztrácelo na všech frontách, snažili se i nadále nacisté vzbuzovat mezi obyvatelstvem protektorátu dojem o neměnnosti stavu a o chystaném konečném vítězném úderu proti všem nepřítelům. Dělníci měli být i nadále posíláni na zdravotní dovolené do všech koutů země a mělo se jim dostávat stejné péče (ubytování, stravování a atd.) jako v minulých dvou letech. „*Zotavovací akce je důkazem, jak plánovitě se uskutečňují v době války ta sociální opatření, jež budou nezbytnou součástí příštího nového sociálního řádu v Evropě. Co jiní lehkomyšlně slibovali, aniž by kdy vážně pomýšleli na splnění slibů, uskutečňuje se dnes uprostřed největšího rozhodného boje všech dob.*“³⁸⁸

V srpnu roku 1944 představila protektorátní vláda plány jednotlivých ministrů na změnu celého veřejného života, aby všechny síly, které bylo možné nějakým způsobem postrádat, byly nasazeny pro zbrojní hospodářství. Tato opatření byla prezentována jako přechodná a měla trvat jen po dobu války, do konečného vítězství a porážky bolševismu, a měla být přizpůsobena říšským měřítkům se zvláštním zřetelem na poměry v Čechách a na Moravě.³⁸⁹ Mezi opatření patřilo zjednodušování vyučování na obecných i hlavních školách, stejně tak vyšších (středních) školách, odborné školy se

³⁸⁵ *Zajištění výživy obyvatelstva. Zahájení výrobní bitvy v zemědělství 1944.* Národní politika, 23. února 1944, s. 4.

³⁸⁶ *Bilance pěti let protektorátního hospodářství.* Národní politika, 18. března 1944, s. 4.

³⁸⁷ *Pět let protektorátu v životě dělníků.* Národní práce, 15. března 1944, s. 3.

³⁸⁸ *Zotavovací akce 1944.* Národní politika, 9. května 1944, s. 1.

³⁸⁹ *Návrhy vlády protektorátu k totálnímu válečnému nasazení.* České slovo, 16. srpna 1944, s. 1.

měly zavřít, pokud nepřipravovaly k povoláním důležitým pro válku a další. Došlo k zastavení různých kulturních zařízení (byla zavřena divadla, varieté) a podniků, stejně jako výstav či literárních přednáškových večerů. „*Rozsah denního tisku byl již s účinností od 14. srpna omezen na čtyři strany ve všední den a na šest stran v neděli. K 1. září budou zastavena pondělní vydání denního tisku a bude snížen počet denních listů.*“³⁹⁰ Další změny se týkaly např. soudnictví, zemědělství, poštovních služeb nebo dopravy.³⁹¹ Totální válečné nasazení a s ním přicházející změny zkomplikovaly a ještě více zhoršily každodenní život všech obyvatel protektorátu. Nacisté se snažili až do konce okupace zachovat dojem postupujícího vítězství na všech frontách, aby se všichni lidé dále soustředili jen na práci a zachovávali klid.

---

³⁹⁰ *První opatření k totálnímu válečnému nasazení.* České slovo, 19. srpna 1944, s. 1-2.

³⁹¹ Tamtéž.

3. AKTIVISTICKÁ ŽURNALISTIKA ZA PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA

Novináři se za protektorátu stali těžce morálně zkoušenou skupinou obyvatelstva. Ne všichni ustáli tlak na ně vyvíjený z řad nadřízených, kteří byli ve svých pozicích zpravidla poslušní nařízením a příkazům, vydávaným Ústředím tiskové dozorcí služby při *Tiskovém odboru Předsednictva ministerské rady* v Praze a především *Skupinou pro tisk při kulturně politickém oddělení Úřadu říšského protektora* (tzv. *Gruppe Presse*), v jejímž čele od 12. června 1939 až do října roku 1943 stál Wolfgang Wolfram von Wolmar. Po jeho nástupu do úřadu došlo k zatýkání řady šéfredaktorů a později pod vlivem nařízení o postavení Židů v protektorátu k propouštění redaktorů židovského původu.³⁹²

Většina novinářů se začala pod nátlakem a ze strachu o život a zaměstnání přizpůsobovat situaci, na druhé straně se snažila příliš si nezadat s nacistickým režimem. Jiní využili příležitost pro vlastní seberealizaci a naplnění svých ambicí a aktivně se zapojili do nacistické propagandy s vírou, že Německo vyhraje válku a oni budou za svou věrnost náležitě odměněni.

Můžeme hovořit o dvou fázích vývoje novinářské obce za protektorátu. V první fázi byla zaváděna centralizace tisku, jež sloužila k usnadnění kontroly zveřejňovaného obsahu a k vytvoření jednotné novinářské organizace, *Národního svazu novinářů* (NSN), ve které museli být organizováni všichni novináři, pokud chtěli i nadále vykonávat svoje povolání. Tato stavovská nepolitická organizace se zpočátku snažila tlumit zásahy proti novinářům, příliš si nezadat s okupační mocí a pomáhat svým členům přežít nelehké období. Řadu novin a časopisů postihly zákazy a novináři byli bez práce. Další omezení a odchody žurnalistů z redakcí přišly s nařízením o zaměstnávání novinářů árijského původu. Druhá fáze, která znamenala konec jakýchkoliv snah o zachování určité rezistence v novinářské obci a vedla k aktivní proněmecké politice, byla nastoupena v roce 1942, poté co se ujal vedení NSN Vladimír Krychtalek. Jeho náměstky, kteří pracovali plně v duchu aktivistické politiky, byli Vladimír Ryba a PhDr. Václav Crha. NSN začal kontrolovat své novináře, především

---

³⁹² Pasák, T.: *Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích z let 1939-1945*. Univerzita Karlova, Praha 1980, s. 52-53.

jejich árijský původ, prověřoval jejich znalosti němčiny a míru pronacistické spolupráce. Žurnalisté byli nuceni podepisovat své články plnými jmény.³⁹³

Dne 17. září roku 1939 byl vydán přísně důvěrný *Souborný přehled pokynů pro tiskovou přehlídku*, dle kterého se napříště museli řídit všichni členové redakce. Tento pokyn se skládal z devíti kapitol (I. Úkol tisku, II. Tisková dozorčí služba, III. Odpovědnost, IV. Všeobecné zásady, V. Mimořádné poměry, VI. Říše a Protektorát, VII. Věci hospodářské a sociální, VIII. Vnitřní věci Protektorátu, IX. Postup při tiskové přehlídce). „*Úkolem tisku je tvořiti veřejné mínění a vésti je cílevědomě a jednotně směrem, který jest dán životními zájmy Říše, protektorátu a tím i českého národa, včleněného do rámce Říše.*“³⁹⁴ Šéfredaktor rozhodoval o obsahu listu po stránce redakční, inzertní a technické. Byl odpovědný za zveřejňované články, které musely být v souladu s duchem a smyslem nové doby a musel být připraven vždy publikovat zprávy oficiálního charakteru. Dříve zřízená Tisková dozorčí služba s ústředím v Praze a s pobočkami v Plzni, v Brně, v Olomouci a v Moravské Ostravě měla své úředníky (domácí cenzory) v jednotlivých redakcích denních listů. Ti se soustřeďovali na kontrolu závadnosti či nezávadnosti obsahu a mohli okamžitě zakázat publikování nevhodných článků. Ve všech článcích, zprávách, komentářích, nadpisech, citátech musely být odstraněny dvojsmyslné výklady, náznaky, jinotaje nebo narážky, které by mohly negativně působit na čtenáře a pobouřit či zneklidnit veřejnost. Bedlivá pozornost měla být věnována nepolitickým článkům, fejetonům, zábavnému koutku či křížovkám.³⁹⁵ „*Naprostu nepřijatelné jsou všechny vlastní zprávy a pojednání, ve kterých by bylo sdělováno, aneb ze kterých by bylo možno činiti přímo nebo nepřímo závěry o pohybech a pobytu říšské branné moci, jakož i jejich jednotek.*“³⁹⁶ Veškeré nepříznivé zprávy hospodářského a veřejného rázu, poškozující Říši a nepříznivé pro protektorát, byly výslovně zakázány (informace o zvyšování cen životních potřeb nebo jejich nedostatku, mzdové zprávy, zprávy o nezaměstnanosti, o spotřebě a cenách uhlí, plynu, elektrické energie a jiné). Veškerá sdělení, která by budila dojem nevraživého nebo nepřátelského stanoviska vůči Říši a uváděla by ji, popř. její orgány v nevážnost, nesměla být otiskována.³⁹⁷ „*Potlačovati jest všechny stati, které by mohly poškozovati*

---

³⁹³ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 5-9.

³⁹⁴ Končelík, Jakub - Köpplová, Barbara - Kryšpínová, Jitka (eds.): *Český tisk pod vládou Wolfganga Wolframa von Wolmara*. Karolinum, Praha 2003, s. 469-470.

³⁹⁵ Končelík, J. – Köpplová, B. – Kryšpínová, J. (eds.): *c. d.*, s. 469-473.

³⁹⁶ Končelík, J. – Köpplová, B. – Kryšpínová, J. (eds.): *c. d.*, s. 475.

³⁹⁷ Končelík, J. – Köpplová, B. – Kryšpínová, J. (eds.): *c. d.*, s. 476-478.

vážnost *Říše navenek nebo uvnitř, které by stavěly do nepříznivého světla charakter protektorátu, nebo projevovaly přání po změně poměrů mezi Říší a protektorátem, popřípadě mezi německým a českým národem, ať už přímo nebo nepřímo, či ve formě kritiky nebo polemiky.*³⁹⁸

Tendenční kritika jednotlivých výrobních odvětví byla rovněž také zakázána. Stati, které mohly budít třídní nenávisť a štvaly by proti sobě jednotlivé vrstvy obyvatelstva, nesměly být zveřejňovány. Tabuizovaná byla dále kritika vlády, úřadů, úředních činitelů a úředníků, vytvářející nepřátelskou náladu proti vládě nebo jednotlivým resortům a úřadům.³⁹⁹

Mimo tyto závazné a všeobecné směrnice se pravidelně konaly tiskové konference Wolframova úřadu, na kterých byly sdělovány konkrétní pokyny k vydávaným zprávám a instrukce, jakým směrem se mělo zpravodajství ubírat. Pokud byly nedostatky v jednotlivých člancích některých novin či časopisů, dostalo se jeho šéfredaktorům pokárání a výstrahy a byli vyzváni k sjednání okamžité nápravy. Tyto pravidelné porady se konaly jednou týdně pro šéfredaktory denního tisku a jednou měsíčně pro redaktory týdeníků. Wolframův úřad se stal nejvyšší cenzurní institucí pro český tisk.⁴⁰⁰

Na propagační cestě, uskutečněné na podzim roku 1939 na okupovaná polská území, které se účastnil šéfredaktor *Večera Vladimír Krychtálek*⁴⁰¹, šéfredaktor *Národní práce Vladimír Ryba*⁴⁰², **PhDr. Václav Crha**⁴⁰³, šéfredaktor *Národní politiky*, **PhDr. Jaroslav Křemen**⁴⁰⁴, šéfredaktor *A-Zetu*, **Karel Werner**⁴⁰⁵, šéfredaktor *Poledního listu*, byl položen základ pro utvoření skupiny českých aktivistických žurnalistů, k níž se časem připojili další pražští novináři – **Karel Lažnovský**⁴⁰⁶, šéfredaktor *Českého slova*, **PhDr. Emanuel Štěpán Vajtauer**⁴⁰⁷, šéfredaktor *Večerního Českého slova*.⁴⁰⁸

„Tito aktivističtí novináři navázali z vlastní iniciativy pravidelné spojení s nacisty z okruhu tzv. Pressestelle, zejména s von Wolmarem a von Gregorym. Byli pak od nich zváni na tiskové pracovní schůze a konference a přísně důvěrné porady a společenské

---

³⁹⁸ Končelík, J. – Köpplová, B. – Kryšpínová, J. (eds.): *c. d.*, s. 479.

³⁹⁹ Končelík, J. – Köpplová, B. – Kryšpínová, J. (eds.): *c. d.*, s. 481-484.

⁴⁰⁰ Pasák, T.: *Pod ochranou Říše*. Praha, Praha 1998, s. 128-129.

⁴⁰¹ Textová příloha 5.

⁴⁰² Textová příloha 1.

⁴⁰³ Textová příloha 2.

⁴⁰⁴ Textová příloha 3.

⁴⁰⁵ Textová příloha 7.

⁴⁰⁶ Textová příloha 6.

⁴⁰⁷ Textová příloha 4.

⁴⁰⁸ Národní archiv Praha, Národní soud Praha (1945-1947), TNS 6/46, karton 23, inv. č. 484, poř. č. 59, rozsudek z 8. června 1946, fol. 283r-283v.

večery. Při těchto příležitostech dostávali novináři aktivisté často, zejména na důvěrných tiskových poradách, i zvláštní témata, která jim bylo uloženo zpracovat a uveřejnit ve svém tisku. Ve své novinářské činnosti, i jinak ve veřejném životě, přizpůsobovali se ochotně požadavkům svých německých přátel a v kruzích ostatních novinářů dostali pojmenování tzv. polská delegace.⁴⁰⁹

S jejich vzrůstající mocí se projevovala stále větší chuť zasahovat do politiky a řízení protektorátu. Podle trestního oznámení Ministerstva vnitra na PhDr. Václava Crhu vystupovali tito žurnalisté jako druhá vláda. Poukazovali na nedostatečnou spolupráci s Němci a liknavé šíření tzv. říšské myšlenky a obviňovali z toho Národní souručenství, jehož Výboru se po reorganizaci stali někteří součástí. „*To považovali za stupínek ve své kariéře za ministerskými křesly.*“⁴¹⁰

V roce 1940 se pokusil V. Krychtálek vydat jako šéf tiskové služby Národního souručenství první protižidovské dekrety, ty však nebyly prezidentem Háchou schváleny. Tzv. sedmička se postavila proti vládě gen. Aloise Eliáše, kterou označovala za málo aktivistickou a napadala ji za údajnou pasivitu vůči okupačnímu režimu.⁴¹¹

Vladimír Ryba, jakožto šéfredaktor *Národní práce*, dle rozsudku Národního soudu propagoval a podporoval nacistické hnutí. Svou prací v tisku sloužil nacistům. V novinách schvaloval a obhajoval nepřátelskou vládu na území republiky, stejně jako jednotlivé nezákonné činy okupačních velitelství, úřadů a orgánů.⁴¹² Napsal desítky článků, objevujících se na stránkách *Národní práce* od roku 1940 až do konce roku 1944, které odpovídaly nacistické politice v protektorátu a byly psány často podle instrukcí, které dostával na tiskových konferencích a důvěrných poradách.⁴¹³ Nutno podotknout, že meze jeho vlastní aktivitě se nekladly.

Ryba stejně jako další aktivističtí novináři reflektoval domácí a zahraniční situaci, která se odrážela v jeho pronacistických člancích a reagoval na aktuální témata. S porážkou Francie, potažmo Belgie a Lucemburska, a s reorganizací Národního

---

⁴⁰⁹ NA, NS, TNS 6/46, karton 23, inv. č. 484, poř. č. 59, rozsudek z 8. června 1946, fol. 283r-283v.

⁴¹⁰ NA, NS, TNS 6/46, karton 16, inv. č. 321, poř. č. 23, trestní oznámení Ministerstva vnitra na PhDr. V. Crhu, zaslané národnímu prokurátorovi, fol. 59r.

⁴¹¹ NA, NS, TNS 6/46, karton 16, inv. č. 321, poř. č. 23, trestní oznámení Ministerstva vnitra na PhDr. V. Crhu, zaslané národnímu prokurátorovi, fol. 58r-59r.

⁴¹² NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 484, poř. č. 59, rozsudek z 8. června 1946, fol. 282r.

⁴¹³ NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 465, poř. č. 34, seznamy článků a korespondence V. Ryby z let 1940-1944, bez fol.

souručenství, do jehož Výboru byli jmenováni i někteří aktivističtí žurnalisté (J. Křemen a V. Krychtálek), došlo ke změně politického kurzu v protektorátu. Novináři ve zvýšené míře podporovali politiku prezidenta Háchy, ale zároveň vyžadovali zvyšování aktivity protektorátní vlády a Národního souručenství a jejich větší podíl na převýchově národa. Český národ se ocitl v pozici, kdy se od něj vyžadovala upřímná politika a aktivní spolupráce spolu s přijímáním nového uspořádání v rámci Říše. Ve svých statích podporoval Ryba právě politiku nacionálního socialismu, nepřátelské vlády a schvaloval trvalé připojení českých zemí k Německé říši.⁴¹⁴

V článku „*O politiku upřímnou*“ vyzýval Ryba k jednoznačné politice a tím k pevnému vedení národa, které „*jest slučitelné s naším dnešním i budoucím postavením ve Velkoněmecké říši. Český lid se již plně postavil na půdu Říše. Nepřeje si nic jiného než být jednou z nejdokonalejších složek Velkoněmecké říše. Více než slova musí nyní ukázat činy, že jsme si vědomi svého zařazení a svého úkolu v budování budoucnosti svého národa a ve své účasti na celkových úkolech Říše. Dnešní doba snímá kletbu politického stranictví, kterou byla stížena první republika. V zápase dvou světů, jehož jsme právě svědky, světa liberalistického – kapitalistického a světa nového pořádku, světa národně socialistického, cítí a ví český národ správně, kde je jeho místo. Postaví se na toto místo se vši vážností svého národního charakteru, se vším vědomím odpovědnosti, jež nová řešení vyžadují, ale také s duší plnou naděje.*“⁴¹⁵

Ve stati „*Od člověka k člověku*“ mělo dle Ryby NS „*nasadit všechny síly směřující k převýchově českého lidu k uvědomění říšskému*“. „*V rámci převýchovy si každý musí jasně uvědomit skutečné postavení našeho národa v prostoru Říše v minulosti a naše dnešní postavení v Říši a jeho možnosti. Aby byly odstraněny historické a politické omyly, v nichž byl náš národ až dosud vychováván.*“⁴¹⁶

V pojednání „*Se státním prezidentem*“ z konce listopadu 1941 vyzdvihoval „*státnický*“ čin protektorátního prezidenta Háchy z 15. března roku 1939, který vložil osud Čech a Moravy do rukou Vůdcových, čímž se český národ mohl „*opřít o velkomyslnost Vůdce, zachránit nás před osudem národa poraženého a způsobil, že*

⁴¹⁴ NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 484, poř. č. 59, rozsudek z 8. června 1946, fol. 283v.

⁴¹⁵ Ryba, Vladimír: *O politiku upřímnou*. Národní práce, 7. července 1940. In: NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 465, poř. č. 34, seznamy článků a korespondence V. Ryby z let 1940-1944, fol. 102r.

⁴¹⁶ Ryba, V.: *Od člověka k člověku*. Národní práce, 13. října 1940. In: NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 465, poř. č. 34, seznamy článků a korespondence V. Ryby z let 1940-1944, fol. 105r.

uprostřed válečného dění může náš národ žít klidně a nerušeně. Splnil tím však i přirozený dějinný akt, navrátiv tyto staré říšské země tam, kam patřily.“⁴¹⁷

Ryba dle výsledků zkoumání Národního soudu „*propagoval a schvaloval nacistický režim nadsazováním úspěchů nacistického směru ve válce i v potlačování počínů odboje a snižoval tak odolnost a víru českého lidu ve vítězství Spojenců*“.⁴¹⁸ Využíval všech možných příležitostí, které skýtaly nacistické slavnosti, např. výročí vzniku nacistického hnutí, Hitlerových oslav, ale také protektorátních, ke svým projevům.⁴¹⁹ Jmenujme alespoň jednu stať věnující se výročí narození Adolfa Hitlera – „**První mušketýr Evropy**“, ve které je Vůdce prezentován jako „*geniální státník, revolucionář a vojevůdce, který vykonal v nejrůznějších oblastech lidského ducha, co nedokázaly celé řady osobností a generací*“.⁴²⁰ Ryba se mimo jiné snažil ve svých článcích vzbudit dojem o neporazitelnosti německých armád a jejich úspěších na bojištích, které vědomě zkresloval a znejistňoval tím český národ, který uvrhal do větší skepse. Např. ve stati „**Zase jedno vystřízlivění**“ zaznamenal snadné vítězství („*Říše vyřizuje balkánskou překážku jednou rukou*“⁴²¹) německé branné moci na Balkáně a leteckých zbraní proti britským ostrovům.⁴²² Popisoval úspěchy wehrmachtu na Kavkaze v článku „**Po první fázi bojů o Kavkaz**“, „*kde německá branná moc nezadržitelně postupuje proti bolševickému nepříteli. Marné byly všechny zoufalé Stalinovy výzvy a zapřísahání. Bolševický odpor se hroutí k nejvyšší hrůze pánů v Londýně a ve Washingtonu, kteří se příliš spoléhali na odolnost bolševického vojáka. Jestliže nyní se skončila první fáze bojů o Kavkaz tak rozhodným německým vítězstvím, a nadto bylo tímto vítězstvím podlomeno i zásobování Sovětského svazu potravinami a naftou, lze právem označit toto velké německé vítězství za počátek zhroucení sovětské odolnosti.*“⁴²³

Ve stati „**Cesta je dána**“ Ryba podporoval trvalé připojení a soužití českých zemí s Říší. „*...život v nové Evropě je nutno si vykoupit a zasloužit. Je to společná cesta po*

⁴¹⁷ Ryba, V.: *Se státním prezidentem*. Národní práce, 30. listopadu 1941. In: NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 465, poř. č. 34, seznamy článků a korespondence V. Ryby z let 1940-1944, fol.123r.

⁴¹⁸ NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 484, poř. č. 59, rozsudek z 8. června 1946, fol. 286r.

⁴¹⁹ NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 484, poř. č. 59, rozsudek z 8. června 1946, fol. 286r.

⁴²⁰ Ryba, V.: *První mušketýr Evropy*. Národní práce, 19. dubna 1942. In: NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 465, poř. č. 34, seznamy článků a korespondence V. Ryby z let 1940-1944, fol. 122r.

⁴²¹ Ryba, V.: *Zase jedno vystřízlivění*. Národní práce, 13. dubna 1941, s. 1, 3.

⁴²² Tamtéž.

⁴²³ Ryba, V.: *Po první fázi bojů o Kavkaz*. Národní práce, 8. srpna 1942. In: NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 465, poř. č. 34, seznamy článků a korespondence V. Ryby z let 1940-1944, fol.129r.

*boku národa německého do nové Evropy. Zbývá jen tuto cestu odhodlaně a poctivě nastoupit. Víra německého národa ve vítězství je i naší vírou. Přispějme všemi silami k vítězství Říše. Jednejme tak, aby naše ústa nemusela zůstat němá, až budeme tázáni, čím jsme přispěli k zrodu nové Evropy.*⁴²⁴

Některé jeho články byly zaměřeny proti představitelům exilové vlády a sloužily k jejich zesměšnění a ponížení před zraky české veřejnosti, kdy se Ryba snažil ukázat jejich neschopnost získat si Angličany pro své plány a nezvratnost nově ustaveného pořádku. Prvorepublikoví politici byli prezentováni jako ziskuchtiví vyděrači vlastního národa a na druhé straně zbabělci, kteří údajně utekli před odpovědností vůči českému národu do zahraničí. Exilu se dostávalo výhrůžek, aby přestal se svým štváním proti Němcům, protože důsledkem mělo být rozvracení českého národa a zhoršování jeho postavení v rámci Říše.⁴²⁵ Ve stati „*Stíny nenávratné minulosti*“ Ryba přirovnával uprchlé prvorepublikové politiky k žábám, „*jež seděly na prameni našeho národního života, odskákal s velkým kvákáním do Londýna. Všichni ti „politikové“ a „ideologové“, kteří tady tak žalostně zkrachovali, jsou teď tam. A žvaní a štvou, štvou a žvaní. Nedělají ostatně nic jiného, než co dělali tady. Vždyť je dobře známe. Jejich tropení jsme viděli zblízka. A víme, že svůj národ v kritické a vážné chvíli, jež žádala odpovědnost opustili. A víme, že jej neopustili proto, aby proň v cizině „pracovali“ u lidí, kteří k nám cítí jen chamberlainovské zívavé pohrdání, nýbrž že pohnutkou jejich útěku bylo zcela něco jiného: u jedněch docela sprostá zbabělost, u druhých dobrodružná, hazardérská lehkomyšlnost, u třetích zjištěná chuť se jakýmkoli způsobem obohatit a vydělat na kšeftu s vlastním národem. Ale o všem platí, že to byli a jsou lidé neodpovědní k sobě, ke svým rodinám, k národu. Lidé, s nimiž není rozumná řeč, možná lidé, kteří měli k nářkům těch, jež uvrhli do neštěstí, a k nářkům žen a dětí svých obětí jen cynický úsměšek. S těmi se nedá jednat v rukavičkách. Protože jsou skrz naskrz prohnili židovskou „morálkou“, jsou právě tak drzí, jak jsou zbabělí. Na ty se musí houknout od plic. (...) český národ se nikdy nevrátí, nemůže vrátit a nechce vrátit ke starým poměrům.*“⁴²⁶

⁴²⁴ Ryba, V.: *Cesta je dána*. Národní práce, 5. dubna 1942. In: NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 465, poř. č. 34, seznamy článků a korespondence V. Ryby z let 1940-1944, fol. 100r.

⁴²⁵ Ryba, V.: *Stíny nenávratné minulosti*. Národní práce, 25. prosince 1942. In: NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 465, poř. č. 34, seznamy článků a korespondence V. Ryby z let 1940-1944, fol. 172r.

⁴²⁶ Tamtéž.

V dalším článku „*Čí jsou?*“ ironicky hodnotil úspěchy představitelů emigrace a jejich snahy o udržování přátelských vztahů i spolupráce jak s Anglií, tak se Sovětským svazem. „*Dokud to šlo, věšeli se emigranti na paty Churchillovi. Když je Churchill poslal ke všem čertům, vrhli se střemhlav do Stalinovy náruče. A když poznali, jak Stalinova náruč je ledová a nepřístupná sentimentalitám, lítají ve vzduchoprázdnu a nevědí čí jsou. Rádi by zase vzbudili sympatie v Anglii. Čeští emigranti i se svým pohlavárem jsou s celou svou „konceptí“ dokonale vedle. Ani Anglie ani Sověty nechtějí uskutečnit, o čem celou tu dobu, co štvou z londýnského rozhlasu, tvrdili, že je jejich snem, totiž obnovit starý stav, jaký byl po světové válce.*“⁴²⁷ V průběhu okupace se objevila na stránkách *Národní práce* řada článků od Vladimíra Ryby, věnující se této problematice (např. „*Židé točí Benešem*“⁴²⁸, „*Okřiknutí žvanilové*“⁴²⁹, nebo „*Dílo krvavého Beneše*“⁴³⁰ a jiné).

Nacistické hnutí propagoval a podporoval, stejně tak nepřátelskou vládu na území republiky schvaloval a obhajoval Ryba zveličováním výsledků působení nacistického režimu na českém území, útoky na demokracii a bývalou Československou republiku i na poměry v ní a projevy souhlasu s názory nacistů na český dějinný vývoj a jeho historické poslání.⁴³¹ Situaci a postavení bývalého Československa kritizoval Ryba ve stati „*Do bezpečné budoucnosti*“ těmito slovy: „*Ztráta státní samostatnosti nebyla nějakým trestem, jímž mocný a velký stát stihl slabý a malý. Říše projevovala dostatek dobré vůle vycházet s českým národem přátelsky. Česká politická závislost na Říši je právě tak přirozená, jako je přirozená spolupráce hospodářská. Tisícileté vztahy jsou přesvědčivější než dvacetiletá epizoda. Uvědomujeme si, že pro budoucnost můžeme z toho vyvodit jediný závěr: jít s Říši v časech dobrých a zlých. ...již tak krátká doba, v níž jsme součástí národně socialistického Německa, nehledíc ke všem výhodám politickým, sociálním, hospodářským a kulturním, přispěla podstatně k vnitřnímu ozdravení českého života. Národ si uvědomil proľhanost demokratické soustavy, na niž*

---

⁴²⁷ Ryba, V.: *Čí jsou?* *Národní práce*, 13. října 1944. In: NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 465, poř. č. 34, seznamy článků a korespondence V. Ryby z let 1940-1944, fol. 176r.

⁴²⁸ Ryba, V.: *Židé točí Benešem*. *Národní práce*, 5. prosince 1941. In: NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 465, poř. č. 34, seznamy článků a korespondence V. Ryby z let 1940-1944, fol. 124r.

⁴²⁹ Ryba, V.: *Okřiknutí žvanilové*. *Národní práce*, 16. dubna 1942. In: NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 465, poř. č. 34, seznamy článků a korespondence V. Ryby z let 1940-1944, fol. 137r.

⁴³⁰ Ryba, V.: *Dílo krvavého Beneše*. *Národní práce*, 3. července 1942. In: NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 465, poř. č. 34, seznamy článků a korespondence V. Ryby z let 1940-1944, fol. 150r.

⁴³¹ NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 484, poř. č. 59, rozsudek z 8. června 1946, fol. 287v.

byl dříve pyšný, uvědomil si neblahé vlivy skutečných držitelů moci v demokracii, uvědomil si aspoň v základních rysech význam otázky židovské a oddechl si, když přestal být mořen židovským zlem, o němž se domníval, že je neodstranitelné. Národní sebevědomí dostalo nový zdravější přízvuk.⁴³² V dalším pojednání „**Krach demokracie**“ hodnotil význam demokracie a odmítal, že by mohlo dojít k jejímu návratu do českých zemí, protože tento politický systém podle něj nikdy nefungoval a nebyl proveden do důsledků.⁴³³

Ryba se ve svých článcích často vyjadřoval k židovské problematice a k postavení Židů v protektorátu a v podstatě v nich schvaloval politiku proti nim vedenou, což dokazuje mj. stať „**Zostřeni protizidovských opatření**“, kde obviňoval Židy ze sabotážních činů, šeptané propagandy a komunistických a jiných velezrádných rejdů. „S velikým zadostiučiněním můžeme dnes oznámit české veřejnosti, že rozhodnutím říšského protektora byla učiněna významná opatření proti zdejším Židům a židomilcům.“⁴³⁴ Ryba dle Národního soudu vyslovoval souhlas s označením Židů židovskou hvězdou, uzavřením synagog a se zákroky proti nim používanými a lživě mluvil za celou českou veřejnost, která měla údajně požadovat, aby se Židé vystěhovali z měst.⁴³⁵

Nacisté směřovali svoji propagační politiku nacionálního socialismu především na dělníky a *Národní práce* byla více než vhodným tiskem k prezentaci článků, poukazující na výhody, které pracujícímu lidu Říše přinášela. Ryba vyzdvihoval prodělnické akce zastupujícího říšského protektora Heydricha v článku „**Heydrich – budovatel české budoucnosti**“, které „měly přispět ke zvýšení životní úrovně českého dělníka a ke zlepšení jeho pracovních podmínek“.⁴³⁶ Především jmenoval „velkorysé zotavovací akce pro těžce pracující dělníky, akci, nesoucí dnes pyšně jméno zakladatelovo „Odkaz Reinharda Heydricha“, jež se stala dobrodiním pro mnoho desítek našich pracujících lidí. Z jeho počinů ve prospěch českého pracujícího člověka, z jeho rozhovorů se zástupci českých dělníků, volaných k němu přímo z továren,

⁴³² Ryba, V.: *Do bezpečné budoucnosti*. Národní práce, 8. prosince 1940, s. 1-2.

⁴³³ Ryba, V.: *Krach demokracie*. Národní práce, 6. prosince 1944. In: NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 465, poř. č. 34, seznamy článků a korespondence V. Ryby z let 1940-1944, fol. 179r.

⁴³⁴ Ryba, V.: *Zostřeni protizidovských opatření*. Národní práce, 6. října 1941. NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 484, poř. č. 59, rozsudek z 8. června 1946, fol. 294v-295r.

⁴³⁵ Tamtéž.

⁴³⁶ Ryba, V.: *Heydrich – budovatel české budoucnosti*. Národní práce, 4. června 1944. In: NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 465, poř. č. 34, seznamy článků a korespondence V. Ryby z let 1940-1944, fol. 167r.

z rozhovorů se sedláky, z toho, jak šel ve snaze po zlepšení poměrů a odstranění různých tíživých pozůstatků minulosti věcem na kořen, z toho všeho bylo možno odvodit, že si vážil českého národa a že měl o jeho schopnostech a možnostech vysoké mínění.“⁴³⁷ V článcích „*Jak žil sovětský dělník*“⁴³⁸ a „*Za kulisami ráje*“⁴³⁹ pak kriticky hodnotil životní situaci, podmínky (plat, ubytování, stravování, lékařskou pomoc a apod.) a postavení dělníků na okupovaném Východě, které srovnával s „neporovnatelnými“ poměry v Německu.

K podpoře a propagaci nacismu sloužily články, které snižovaly a napadaly země mimo Osu, národy, představitele a vlády Spojenců. Statě poukázaly na jejich hospodářskou, sociální a brannou „nedostatečnost“.⁴⁴⁰ Např. na Anglii bylo útočeno jako na původkyni války a na zemi, která se „snažila“ zničit Německo a nacionální socialismus, aby zachránila svůj „vykořisťovatelský“ kapitalismus. Podobnou linii můžeme sledovat v článku „*Tři roky*“, kde „*Anglie, jejíž celá pozice ve světě byla založena na loupeži, vykořisťování, vydírání, utlačování a na udržování evropské slabosti, nemohla potřebovat, aby tu pojednou povstal silný evropský národ, který by nota bene spravedlivým a poctivým uspořádáním svých vnitřních věcí mohl působit na jiné národy jako nebezpečný příklad. Anglie, pozorující, že se její výpočty hatí, pustila ze řetězu dvě síly, navádějící Evropu právě tak, jako ona sama: severoamerický rooseveltovsko – židovský imperialismus a asijsko – židovský bolševismus. Děkujeme úžasným, nadlidským výkonům německé branné moci, jejímu nepřekonatelnému vedení, jež zasahuje nepříteli novými a novými těžkými ranami...*“⁴⁴¹, nebo ve stati „*V ohni tří imperialismů*“. „*Evropa a její zájmy jsou ohrožovány třemi imperialismy: britským, severoamerickým a bolševickým. Ani první, ani druhý, ani třetí nikdy nic Evropě nedaly. Evropa se učí u německého národního socialismu poznávat soustavu, která nikoho nenechá v bídě a hladovění, stupňuje životní úroveň a dává práci a radost z práce.*“⁴⁴²

---

⁴³⁷ Tamtéž.

⁴³⁸ Ryba, V.: *Jak žil sovětský dělník*. Národní práce, 17. října 1942. In: NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 465, poř. č. 34, seznamy článků a korespondence V. Ryby z let 1940-1944, fol. 136r.

⁴³⁹ Ryba, V.: *Za kulisami ráje*. Národní práce, 29. listopadu 1942. In: NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 465, poř. č. 34, seznamy článků a korespondence V. Ryby z let 1940-1944, fol. 139r.

⁴⁴⁰ NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 484, poř. č. 59, rozsudek z 8. června 1946, fol. 289r.

⁴⁴¹ Ryba, V.: *Tři roky*. Národní práce, 30. srpna 1940. In: NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 465, poř. č. 34, seznamy článků a korespondence V. Ryby z let 1940-1944, fol. 132r.

⁴⁴² Ryba, V.: *V ohni tří imperialismů*. Národní práce, 6. prosince 1942. In: NA, NS, TNS 8/46, Karton 23, inv. č. 465, poř. č. 34, seznamy článků a korespondence V. Ryby z let 1940-1944, fol. 140r.

PhDr. **Václav Crha** působil za protektorátu ve dvou denících, které mohl ovlivňovat a formovat svými, ale především přejímanými německými názory v *Národní politice* a v *Českém slově*. Svoje myšlenky a úsudky o spolupráci s Říší a šíření říšského myšlení prezentoval v několika projevech. Po svém návratu ze zájezdu, uskutečněném na území Německa, kde se setkal s říšským ministrem propagandy J. Goebbelsem, pronesl řeč „*Tisk ve službách národa a Říše*“ na Slovanském ostrově v Praze. Český novinář se dle něj ocitl v nelehké situaci po 15. březnu roku 1939, musel se okamžitě zapojit do nového myšlení a najít odpovědný postoj vůči říšskému vedení, stejně jako vůči svému národu. Tisk se stal významným činitelem národního života, jeho vychovatelem a formovatelem skutečného zapojení národa do velkoněmeckého prostoru. Čeští žurnalisté měli podle jeho mínění možnost se plně přesvědčit vlastním úsudkem a zážitkem o politické, vojenské, hospodářské a kulturní síle Říše, a tím se stát naprosto důvěryhodnými osobami pro celou českou veřejnost.⁴⁴³ Nové Německo dle něj rozšiřovalo svou moc ve prospěch své ideje: „*spravedlivě zorganizovati svět a dáti mu nový smysl života, odvrhnouti staré, lžihumanistické formy a uplatniti nové sociální formy společnosti*“.⁴⁴⁴ Novináři se po celou dobu zájezdu mohli přesvědčovat o „přátelské ruce Německa“, která byla dle Crhy na všech místech kudy projeli. Všichni účastníci si tak mohli uvědomit velké možnosti a výhody, které naskytl německý prostor i českému národu. Novým úkolem tisku neměla být jen loajalita a reprodukční úloha, „*nýbrž usilování o věcná stanoviska, ba někdy i o jiný pohled, který by mohl býti výrazem zvláštních potřeb našeho národa*“.⁴⁴⁵

Národní soud po válce přihlížel, při zkoumání míry propagace a podporování fašisticko - nacionalistického hnutí, především k padesáti pěti článkům, které pronesl, anebo zveřejnil Crha v letech 1941-1945. Podle rozsudku z nich číší bezmezná úcta až podlézavost novináře k Velkoněmecké říši a jejímu představiteli Adolfu Hitlerovi. „*Obžalovaný v nich obnažuje svou zrádnou duši do německých služeb zaprodanou. Jako červená nit všemi články z péra obžalovaného vzešlými se táhne výzva k českému lidu, aby zúčtoval se svou minulostí, odnikud že nelze čekati spásu než jen z Říše. Příliš malý je náš národ, než aby se obešel bez moci, o kterou by se opřel a touto mocí je*

---

⁴⁴³ NA, NS, TNS 6/46, karton 16, inv. č. 319, poř. č. 12-15, spisy ministerstva vnitra – výslech obviněného V. Crhy, svědecké výpovědi, fol. 1r-4r, 11r.

⁴⁴⁴ NA, NS, TNS 6/46, karton 16, inv. č. 319, poř. č. 12-15, spisy ministerstva vnitra – výslech obviněného V. Crhy, svědecké výpovědi, fol. 9r.

⁴⁴⁵ NA, NS, TNS 6/46, karton 16, inv. č. 319, poř. č. 12-15, spisy ministerstva vnitra – výslech obviněného V. Crhy, svědecké výpovědi, fol. 11r.

jedině Německo. Jediná je cesta pro náš národ – cesta do Berlína. Musíme se bezvýhradně včleniti do velkoněmeckého prostoru, nechceme-li zahynouti a budeme-li kráčet po boku německého národa, budeme chráněni jeho mocnou zbraní. (...) Jsme ušetřeni boje, synové německého národa prolévají za nás krev a je proto naší povinností vypjati své síly, český inteligent, český dělník, česká žena, do krajnosti na poli práce a obětavosti pro věc německou. Musí se najíti cesta, která povede na správnou kolej, aby nikdo víc nevybočil z dráhy povinností k Říši a ke svému národu.“⁴⁴⁶

Václav Crha se podílel na kritice a útocích proti protektorátní vládě. Po zatčení jejího předsedy gen. Aloise Eliáše hodnotil jeho působení v článku „**Případ Eliášův**“ těmito slovy: „*Eliáš měl vybojovat v národě respekt a důvěru v poctivou, solidní a otevřenou spolupráci s Němci. Měl usilovat všemi prostředky o to, aby již byl jednou u nás konec se zrádcováním, osobním špiněním a osočováním v národních věcech a konec se zbabělostí. Tento boj však nepodstoupil a nám ovšem tím, co dělal situaci neulehčil. My musíme důrazně uvážiti, že co do počtu, je český národ skutečně zrnkem písku a malou kapkou ve velikém moři evropských národů, a že tudíž záleží na zachování každého Čecha, každého jednotlivého člena národa v nové Evropě. A proto je nutno čeliti všem těm našim nepoučitelným a krátkozrakým pseudo - politikům a všem těm, kteří lehkomyšlně podléhají různým heslům, anebo svodům.*“⁴⁴⁷ Žurnalistovy útoky směřovaly také na exilovou vládu, největším veřejným nepřítelem se dle něj stal exprezident Beneš, který „vedl“ svým štváním prostřednictvím londýnského rozhlasu český národ k sebevraždě, a proto podle jeho mínění byl nejvyšší čas, aby se český lid postavil definitivně proti němu, což prezentoval ve stati „**Benešova vina**“. „*Beneš udělal z našich zemí bojiště, na kterém nyní bude sveden zápas o každou českou duši. Dr. Beneš utekl od národa a vsadil sám v Londýně na kartu Anglie a bolševiků. Ve své šílené ctižádosti, kterou byl a je posedlý, se domnívá, že my tu ve středu Evropy můžeme rozhodovati o konci války anebo ji dokonce vyhrát! Svým posledním činem prokázal, že pláč a zoufalství českých matek jsou mu naprosto lhostejné a že je mu milejší dál prolévati českou krev ve službách anglo - židovského kapitalismu.*“⁴⁴⁸

⁴⁴⁶ NA, NS, TNS 6/46, karton 16, inv. č. 332, poř. č. 50, rozsudek z 30. března 1946, fol. 233r-233v.

⁴⁴⁷ Crha, Václav: *Případ Eliášův*. Národní politika, 5. října 1941. In: NA, NS, TNS 6/46, karton 16, inv. č. 323, poř. č. 33, novinové články V. Crhy z časopisu Národní politika z let 1941-1943, fol. 178r.

⁴⁴⁸ Crha, V.: *Benešova vina*. Národní politika, 3. června 1942, s. 1.

Předmětem zájmu Crhových úvah se stala neporazitelnost německých armád a jejich bojový duch, stejně jako myšlenka nacionálního socialismu, která měla být základem pro nové uspořádání Evropy. Crha poukazoval na její údajné obdivuhodné a neutuchající úspěchy, čímž podkopával v české veřejnosti naději na jejich porážku a vítězství Spojenců. Svůj postoj k této problematice vyjádřil v článku „**Boj o nový řád**“: „*Kam se na světě poohlédneme, tam je nepřítel zdoláván, ničen, poražen, na bezhlavém ústupu. Mimovolně se tážeme, v čem vlastně tkví tajemství tohoto velkého úspěchu německých zbraní? Vždyť Velkoněmecká říše a mocnosti Osy mají proti sobě téměř celý svět se všemi jeho hospodářskými i jinými možnostmi. Je to duch, který vítězí, a nikoliv stroj. (...) Německá armáda žije z duše národa a nikoli ze státní formy. Tradice pak není mrtvou formou, nýbrž duchem. Forma se může měnit, ale musí v ní sídlit silný duch (...) Světem jde spravedlivý boj za lepší bytí Evropy a spravedlivý boj musí být korunován vítězstvím. I náš národ je po boku Říše účasten tohoto velikého boje, a je na každém jednotlivci, aby v okruhu své působnosti a práce podal v nejvlastnějším zájmu svého národa výkon nejlepší. Žádný český člověk se nemusí stydět odhodit přežitky včerejška a přihlásit se hrdě k novému řádu, k novým myšlenkám, jež i našemu národu přinesou blaho a spokojenost.*“⁴⁴⁹ V podobném duchu se nesla stať „**V boji o Evropu stojíme na straně Říše**“⁴⁵⁰.

Svůj bezmezný obdiv a uznání k osobě Vůdce a k jeho činům prezentoval ve stati „**Vedení a osud národa**“, podle něj „*německý národ našel ve svém říšském kancléři Adolfu Hitlerovi jedinečného Vůdce. V jeho mozku se zrodila velká idea nepřemožitelné německé národní pospolitosti, idea Třetí německé říše a idea obrody celého evropského kontinentu v lepší a přirozenější formě. To, co vůdcovská osobnost muže z prostého lidu stvořila a vykonala, je přímo zázrak. Teprve pozdější dějepisci budou moci lépe vylíčiti Vůdcovu osobnost, v celé její velikosti a jim též bude vyhrazeno spravedlivé a správné zhodnocení jeho činů.*“⁴⁵¹ Novinář propagoval nacistické hnutí a říšské myšlení při různých akcích, potažmo výročích, které byly Němci zdůrazňovány, stejně jako vyzdvihoval některé vedoucí osobnosti Velkoněmecké říše. Při příležitosti čtyřicátých pátých narozenin dr. Josefa Goebbelse napsal oslavný článek „**Propagátor nového Německa**“ o jeho osobě, životní dráze a uskutečněných činech.⁴⁵²

---

⁴⁴⁹ Crha, V.: *Boj o nový řád*. Národní politika, 21. června 1942, s. 1.

⁴⁵⁰ Crha, V.: *V boji o Evropu stojíme na straně Říše*. Národní politika, 15. listopadu 1942, s. 1.

⁴⁵¹ Crha, V.: *Vedení a osud národa*. Národní politika, 9. listopadu 1941, s. 1.

⁴⁵² Crha, V.: *Propagátor nového Německa*. Národní politika, 29. října 1942, s. 1-2.

Crha, stejně jako ostatní žurnalisté, reagoval na „nebezpečí“ bolševismu, který by podle jeho přesvědčení znamenal konec evropské kultury a civilizace. Snažil se tak v očích čtenářů zdiskreditovat Sovětský svaz jako možného budoucího osvoboditele, poukázáním na jeho kruté zacházení s lidmi.⁴⁵³

Velmi závažným počinem byla dle soudu snaha ovlivňovat mládež, prostřednictvím zveřejňovaných článků ji získat a převychovat ve prospěch říšského myšlení. „V protektorátu nastal rázný posun věkové hranice a tak vidíme dnes, jak valná část odpovědnosti a úkolů v podnicích soukromých i veřejných přešla na bedra mladší generace, která čestně obstála ve zkoušce a ukazuje stále své kladné hodnoty. Ba dokonce vidíme, jak tento posun věkové hranice jde velmi daleko a jak je závažný, neboť i nejmladší generace má jedinečnou příležitost prakticky vyškolit se v širším rámci Říše a právem lze říci, že tyto zkušenosti budou jedním z nejcennějších kladů našeho zapojení do Velkoněmecké říše. Ostatně nikomu nemůže zůstatí utajeno, jak přešla váha veřejného života na mládež, která v organizaci Kuratoria dostala pevný rámec a také pevný cíl svého uplatnění.“⁴⁵⁴

Karel Werner pracoval jako šéfredaktor *Poledního listu* a *Večerního Českého slova*, kde publikoval několik desítek aktivistických článků, které sloužily jako podklad a důkazový materiál pro Národní soud k jeho pronacistické činnosti a spolupráci.⁴⁵⁵

Z Wernerových článků číší nenávisť vůči židovskému národu a staví se v nich za praktiky, které proti němu používali nacisté. Stereotypně obviňoval Židy z podkopávání protektorátní vlády a viděl v nich „pařeniště šeptané propagandy“⁴⁵⁶. Názory na izolaci Židů a jejich vliv na protektorátní politiku prezentoval v článku „**Poznámky k situaci: Židi a říšské smýšlení**“. „Že bezprostředně následuje za sebou akce proti Židům a propaganda říšského smýšlení, není jistě náhodou. Obě věci souvisejí. Kdo sleduje podrobně vývoj českého veřejného mínění, nepopře že Židé v něm hrají stále ještě svou úlohu. Oni jsou pařeništěm šeptané propagandy, oni rafinovaně zespona stále boří to,

---

⁴⁵³ NA, NS, TNS 6/46, karton 16, inv. č. 332, poř. č. 50, rozsudek z 30. března 1946, fol. 234v.

⁴⁵⁴ NA, NS, TNS 6/46, karton 16, inv. č. 332, poř. č. 50, rozsudek z 30. března 1946, fol. 238v-239r.

⁴⁵⁵ NA, NS, TNS 8/47, karton 135, inv. č. 1689, poř. č. 97, rozsudek z 22. dubna 1947, fol. 1010v.

⁴⁵⁶ Werner, Karel: *Poznámky k situaci: Židi a říšské smýšlení*. Polední list, 15. října 1940. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 123, inv. č. 1653, poř. č. 23-30, opisy a výstřižky článků K. Wernera, fol. 60r.

co státní prezident, vláda a Národní souručenství tak namáhavě budují. Vskutku je zprvu nutno židovský živel přísně izolovat, aby se mohlo úspěšně pokračovat v převýchově českého člověka k říšskému myšlení.“⁴⁵⁷

Řešení židovské otázky v protektorátu se stalo předmětem diskuzí v tisku na podzim roku 1940, kdy do reorganizovaného Národního souručenství vstoupili někteří představitelé aktivistické žurnalistiky a jeden z nich – Vladimír Krychtálek - prosazoval vydání protižidovských dekretů. K této situaci napsal Werner komentář - „**Poznámky k situaci**“ – do *Nedělního listu*. „Zkušebním kamenem říšského myšlení u nás bude řešení židovské otázky. Je toho nanejvýš za potřebí. Židovský živel v Čechách a na Moravě je ohniskem šeptané propagandy a sabotáže národních zájmů. Zkušenost učí, že rasová opatření jsou v českomoravském prostoru věci zvlášť choulostivou, protože šeptaná propaganda - Židy režírovaná – snaží se působit na slzní vácčky a na sentimentalitu českých lidí. Zvlášť pak ve městech dají se mnozí nezasvěcení a s rasovými problémy neobeznámení lidé strhnouti k tomu, že Židy litují. Takový stav by byl nebezpečný pro celý národ.“⁴⁵⁸ Žurnalista schvaloval rasové zákony a stavěl se za ochranu „bílého plemene“ a nepřímou vybízel k rasové nenávisti ve stati „**Poznámky k situaci: Nebýt poslední**“. „Jak vidno, díky německému příkladu, svět začíná chápat zhoubný vliv, který vyvíjí po staletí pokřivená židovská duše na národy bílého plemene. Pro naše poměry plyne z toho ponaučení: Pospíšet si, abychom nebyli mezi posledními, kdož se rozhodnou ochránit čistotu své krve a svou národní čest před úpadkovou židovskou rozkladností. Je nutno zákonnou a úřední cestou úplně izolovat Židy od českých lidí.“⁴⁵⁹

Werner napomínal český národ a varoval ho před lítostí vůči Židům, protože všichni, kdo by se jim podle jeho přesvědčení mohli snažit jakýmkoliv způsobem pomoci nebo jim veřejně vyjadřovali podporu, by mohli skončit jako oni, což publikoval v pojednání „**Nevěřili byste, jak jsou Židé pořád ještě drzí a sprostí.**“ „Nemáte ale ponětí, co je u nás ještě zapeklitých židomilů. Jak tahle chamtivá rasa a její bílí příživníci čekají stále, až přijde jejich chvíle. Jsou jak plevel. Nedají se vymýtit seberáznějším zákrokem. Je potřeba je potírat znovu a znovu (...) musíme býti na poplach proti této prašivíně na těle

---

⁴⁵⁷ Tamtéž.

⁴⁵⁸ Werner, K.: *Poznámky k situaci*. Nedělní list, 20. října 1940. In: NA, NS, TNS 8/47, karta 123, inv. č. 1653, poř. č. 23-30, opisy a výstřižky článků K. Wernera, fol. 64r.

⁴⁵⁹ Werner, K.: *Poznámky k situaci: Nebýt poslední*. Polední list, 17. října 1940. In: NA, NS, TNS 8/47, karta 123, inv. č. 1653, poř. č. 23-30, opisy a výstřižky článků K. Wernera, fol. 62r.

árijských národů.“⁴⁶⁰ Dále upozorňoval na „nebezpečí“ jejich vlivu na český národ v článku „*Pán, který dělá Čechům ostudu*“ „Židé byli vždy a jsou právě tak škůdci národa českého, jako německého. Jejich vliv znamená vždy mravní rozklad, úpadek hospodářské i sociální vykořisťování árijců. Kles-li někdo na jejich mravní úroveň, musí se připravit na to, že bude s nimi sdílet jejich osud.“⁴⁶¹

Werner následoval pronacistickou politiku napadáním všech Židů po celém světě a obviňoval je z vedení války proti Německu v zastoupení třech světových velmocí Anglie, SSSR a Spojených států a z touhy po světovládě ve zprávě „*Židi si na nás brousí zuby*“. „Ano, je to tak: toto je válka Židů. Na frontu ovšem Židi sami nejdou. Ale stojí v pozadí jak v Sovětském svazu, tak v Anglii a v Americe. A vydělávají. A chtějí ještě moc a moc vydělat. Je jen jedna možnost, jak zmařit tyto židovské plány: vítězství německých zbraní.“⁴⁶²

Nicméně „židovské nebezpečí“ nehrozilo dle něj jenom ze strany Židů, žijících v protektorátu nebo „ovládajících“ světové burzy, potažmo hospodářství a „vedoucích“ válečný konflikt. Také představitelé emigrace, dle Wenera často příbuzensky spřízněni s Židem či Židovkou, byli „nebezpeční“ pro český národ svým popichováním a protiněmeckou propagandou. Svůj názor prezentoval ve stati „*Naše dvě možnosti*“. „A teď ještě pár slov do vlastních českých řad (...) najdeme v Londýně také smečku Židů a židovských spřeženců, kteří mluví českým jazykem. Tak mluví do londýnského mikrofonu česky Jan Masaryk, jehož matka byla americká Židovka, Žid Laušman, který navedl k bojkotu českého tisku a židovský spřeženec Ripka, jež má za manželku francouzskou Židovku. Důsledky londýnského štvání pro celý národ jsou tak vážné, že máme mravní právo volat po nejtvrděší osvětě vůči česky mluvící židovské sebrance v Londýně. Je proto docela na místě, ozývá-li se požadavek, aby byli zde zajištěni příbuzní a členové rodin londýnských štváčů a aby proti nim, stejně jako proti všem Židům v protektorátu se zakročilo nejenergičtějšímí protipatřeními, která se budou zostřovat tak dlouho, pokud potrvají londýnské štvance.“⁴⁶³

⁴⁶⁰ Werner, K.: *Nevěřili byste, jak jsou Židé pořád ještě drzí a sprostí*. Večerní České slovo, 19. ledna 1944. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 124, inv. č. 1653, poř. č. 23-30, opisy a výstřižky článků K. Wenera, fol. 478r.

⁴⁶¹ Werner, K.: *Pán, který dělá Čechům ostudu*. Polední list, 19. února 1941. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 123, inv. č. 1653, poř. č. 23-30, opisy a výstřižky článků K. Wenera, fol. 93r.

⁴⁶² Werner, K.: *Židi si na nás brousí zuby*. Večerní České slovo, 15. ledna 1944. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 124, inv. č. 1653, poř. č. 23-30, opisy a výstřižky článků K. Wenera, fol. 477r.

⁴⁶³ Werner, K.: *Naše dvě možnosti*. Nedělní list, 21. září 1941. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 123, inv. č. 1653, poř. č. 23-30, opisy a výstřižky článků K. Wenera, fol. 86r.

Předmětem útoků Wernerových statí se stala již výše zmiňovaná emigrace, která se dle něj stávala zaprodancem Židů a hlavním štváčem a našeptávačem Čechů k protirišskému myšlení. Mezi oblíbené „terče“ patřil Beneš či Stránský. V komentáři „*Nad Jiříčkovým kočárkem*“ podával svůj pokřivený pohled na Jana Masaryka. „...jako smutně proslulý svým nesmírným pijáctvím, neslavný synek známého otce, vykřičený kdysi po celé Praze svým nezřízeným flamendrovstvím a nesčetnými ostudami, které páchal tatíčkovu jménu si liboval: „zpráva o bombardování osad v Protektorátu je prý po dlouhé době nejúspěšnější zprávou, kterou slyšel.“ Musil si ten pán asi zase zatraceně přihnout, než tohle řekl (...) Zrůdná individua v Londýně musí být zničena, aby lidstvo mohlo klidně a pokojně žít. Aby mohl žít náš národ, musí být zničení jeho nepřátelé. Benešové, Masarykové, Stránský, Šrámkové a jak se všichni jmenují.“⁴⁶⁴

Exulanti se podle Wenera snažili vyvolat neklid mezi protektorátním obyvatelstvem a přivést ho svou „štvavou propagandou“ do záhuby. Neustále měli zasívat mezi český lid nesmyslnou a fantazijní myšlenku znovuoobnovení Československa v prvorepublikové podobě. Beneš byl nazýván iluzionistou, myslící si, že se jednoho dne vrátí zpět do Čech. Podobnou rétoriku můžeme sledovat ve stati „*Běda národu, kdyby podceňoval vážnost těchto chvil*“.⁴⁶⁵ Stejně jako podle jeho mínění byl nemožný návrat představitelů emigrace, tak bylo údajně nepředstavitelné, že by snad Německo mohlo válku prohrát. Werner přesvědčoval o naprosté neporazitelnosti německých vojsk a o brzkém skončení války, na jejímž konci mělo být absolutní vítězství Velkoněmecké říše a ustavení nového řádu v Evropě. V pojednání „*Slova a skutečnosti*“ opěvoval německého vojáka, který „opět dělá dějiny. Poslední dny jsou událostmi přímo nabity. Už jen pochodové výkony německých a spojeneckých vojsk si zaslouží obdivu. Žasneme, že je vůbec lidsky možné takovou rychlostí postupovat vpřed a lámat při tom nepřátelský odpor, bojovat, odstřelovat obrovité sovětské a americké pancéřové vozy, sestřelovat nepřátelská letadla, pochodovat a pochodovat. Šedesát kilometrů denně.“⁴⁶⁶

Po porážce Francie se Německo utvrdilo ve své síle, „neporazitelnosti“ a „přiblížilo“ se zase o krok ke konečnému vítězství. Do cesty se mu postavila Anglie, která nakonec

⁴⁶⁴ Werner, K.: *Nad Jiříčkovým kočárkem*. Nedělní list, 25. dubna 1943. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 123, inv. č. 1653, poř. č. 23-30, opisy a výstřižky článků K. Wenera, fol. 410r.

⁴⁶⁵ Werner, K.: *Běda národu, kdyby podceňoval vážnost těchto chvil*. Nedělní list, 14. června 1942. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 123, inv. č. 1653, poř. č. 23-30, opisy a výstřižky článků K. Wenera, fol. 285r.

⁴⁶⁶ Werner, K.: *Slova a skutečnosti*. Polední list, 9. srpna 1942. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 123, inv. č. 1653, poř. č. 23-30, opisy a výstřižky článků K. Wenera, fol. 306r.

ustála leteckou bitvu a Němci obrátili svoji pozornost na Východ, na SSSR, o kterém byli přesvědčeni, že do zimy porazí. Nicméně se ukázalo, že to až tak jednoduché nebude, a proto bylo třeba s přibývajícými neúspěchy a prvními většími ztrátami připomínat velmi brzký konec války, vedoucí ke vzniku nového pořádku. Svoji propagandu publikoval ve stati „**Lidi s očima navrch hlavy**“. *„Válka v Evropě byla rozhodnuta už porážkou Francie. Válku mimo Evropu rozhodl pád Filipin a Singapur. Rozhodnuté dovrší události, které nastanou nyní na německo – bolševické frontě. Německo vyhraje tuto válku. Opakujeme to už po bůhví kolikáté. Vždycky, když to napíšeme, sedne si pár rozčilených lidí ke stolu a anonymně nám vynadají. Tím se ovšem nezmění na dané skutečnosti zhola nic. Pro lidi, kteří mají všech pět pohromadě, je skutečně otázka evropského západu již vyřízená a na tom nezmění nic hysterický křik Churchillovy propagandy. Dnes jde prostě už jen o to, skončit boj na východě. Tím skončí válka v Evropě. Kdo čeká v rozčilujícím napětí, že se mu s Benešem vrátí zase jeho bývalé stranické koryto, mandát, křeslo, toho ať trefí šlak. Máme a budeme mít jiné starosti než dávat pořád některým lidem mokré obklady na hlavu.“*⁴⁶⁷

Werner propagoval nacistickou politiku nepřátel také tím, že se snažil přesvědčit protektorátní obyvatelstvo o naprostých výhodách, které se mu mělo dostávat díky německé nadvládě. Na druhé straně i Češi měli přispět změnou svého myšlení a větším zapojením se do budování nové Evropy, což zdůrazňoval v článku „**Náš vrůst do Říše**“. *„V zájmu naší existence běží dnes opravdu o to a nic jiného: abychom bezvýhradně, celým svým myšlením a konáním, svým srdcem i svými mozky stali se pevnou a nedělitelnou součástí Velkoněmecké říše a jí vedené nové Evropy, abychom se stali uvědomělými a plně hodnotnými občany Říše. Přejeme si vítězství Velkoněmecké říše v této válce, protože tato Říše je naším státem, naší domovinou a my jsme jejími upřímnými občany. Jsme ochotni přinést pro vítězství a pro rozkvět Říše všechny oběti, protože víme, že ona přenese i na nás svou sílu a svou velikost. (...) To bude potom bezvýhradný vrůst naší vlasti do Velkoněmecké říše, který bude také spolehlivým zabezpečením naší české národní svébytnosti, naší národní existence uvnitř Říše.“*⁴⁶⁸

Podporu nacistické Říše měl český národ vyjádřit souhlasným postojem s politikou protektorátní vlády a prezidenta, které vyjádřil podporu v pojednání: „**Buď me dobrými Evropany**“. *„...musíme být vděční moudré rozvaze svého státního prezidenta dr.*

⁴⁶⁷ Werner, K.: *Lidi s očima navrch hlavy*. Polední list, 1. dubna 1942. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 123, inv. č. 1653, poř. č. 23-30, opisy a výstřižky článků K. Wernera, fol. 255r.

⁴⁶⁸ Werner, K.: *Náš vrůst do Říše*. Polední list, 15. února 1942. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 123, inv. č. 1653, poř. č. 23-30, opisy a výstřižky článků K. Wernera, fol. 237r.

Háchy, že vzal tehdy na sebe velkou historickou odpovědnost a požádal Vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera o ochranu nad českými zeměmi a musíme býti vděční Vůdci, že této žádosti dr. Háchy vyhověl a rozřešil situaci pokojným způsobem zřízením Protektorátu Čechy a Morava. Význam 15. března nespočívá však jen na poli politickém. Zapojení do Velkoněmecké říše přineslo nám také mnohé výhody hospodářské, sociální a kulturní. (...) Osud Evropy je naším osudem. Proto chtějme ve vlastním zájmu býti dobrými Evropany v onom novém pojetí, jak se před námi za německého vedení rýsuje.“⁴⁶⁹

Werner se snažil přesvědčit český národ o neměnitelnosti nového řádu a nového politického uspořádání, čímž de facto chtěl potlačit všechny naděje na znovuoobnovení Československa a potvrzoval tak absolutní oddanost Němcům ve zprávě „**Přejeme si vítězství Říše**“. „My češi musíme počítat s tím, že současný stav je konečný a že zůstaneme trvale součástí Velkoněmecké říše. (...) musíme se snažit získat důvěru Němců a víru v naši dobrou vůli ke spolupráci.“⁴⁷⁰

Aktivistický žurnalista Werner napsal nespočetně mnoho statí a článků, vztahujících se k situaci a postavení české mládeže a jejího úkolu v budoucnosti. Ve statí „**Vojáci zítřka**“ připomněl projev dr. Teunera, podle něhož bylo cílem „uvést českou mládež do Říše a přivést ji k velkoněmeckému myšlení a cítění“.⁴⁷¹ Porovnával českou mládež s německou a snažil se ukázat a přesvědčit čtenáře o dokonalé tělesné i duševní výchově německé mládeže, která se měla stát vzorem pro českou v pojednáních např. „**Pro mládež jen to nejlepší**“⁴⁷², „**Závidíme německé mládeži**“⁴⁷³, „**Poznáváme Německo slavné minulosti i slavné budoucnosti**“⁴⁷⁴.

Byl spoluzakladatelem Ligy proti bolševismu, která měla za úkol agitovat ve prospěch Německa jako jediného ochránce Evropy před zhoubným bolševismem a rozvíjela protisovětskou propagandu. Werner zůstal věrný jejím cílům po zbytek

⁴⁶⁹ Werner, K.: *Budme dobrými Evropany*. Polední list, 15. března 1941. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 123, inv. č. 1653, poř. č. 23-30, opisy a výstřižky článků K. Wernera, fol. 101r.

⁴⁷⁰ Werner, K.: *Přejeme si vítězství Říše*. Polední list, 11. května 1941. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 123, inv. č. 1653, poř. č. 23-30, opisy a výstřižky článků, fol. 121r.

⁴⁷¹ Werner, K.: *Vojáci zítřka*. Lidové noviny, 21. srpna 1942. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 123, inv. č. 1653, poř. č. 23-30, opisy a výstřižky článků, fol. 311r.

⁴⁷² Werner, K.: *Pro mládež jen to nejlepší*. Polední list, 9. září 1942. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 123, inv. č. 1653, poř. č. 23-30, opisy a výstřižky článků, fol. 331r.

⁴⁷³ Werner, K.: *Závidíme německé mládeži*. Polední list, 2. září 1942. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 123, inv. č. 1653, poř. č. 23-30, opisy a výstřižky článků, fol. 326r.

⁴⁷⁴ Werner, K.: *Poznáváme Německo slavné minulosti i slavné budoucnosti*. České slovo, 16. srpna 1942. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 123, inv. č. 1653, poř. č. 23-30, opisy a výstřižky článků, fol. 308r.

okupace a promítal její politiku do svých novinových článků. Podle jeho mínění by znamenal bolševismus neštěstí pro český národ, „*keré by se v budoucnu již nedalo nikdy odčinit*“.⁴⁷⁵ O svém pohledu na bolševismus napsal zprávu „*Evropa se našla*“: „*Češi pokládají svůj národ za neoddělitelnou součást evropské árijské rasy a evropské civilizace a odmítají krvavý a zrůdný bolševismus. Připojují se proto bezvýhradně svým smýšlením, svými počiny a svou prací k dnešnímu evropskému zápasu proti rudému moru.*“⁴⁷⁶

Werner přinášel pravidelné reportáže z cesty po pobaltských zemích, kde se setkával s lidmi, kteří údajně zažili bolševismus a varovali před jeho hrůzami (vraždami nevinných lidí, nasazováním např. lotyšských vojáků v sovětské armádě proti jejich vůli, zabírání půdy a jiné), které páchal. Své dojmy sdělil čtenářům *Večerního Českého slova* ve stati „*Politrak u stroje a špicl za rohem*“: „*Mohu Vám opakovat jen jedno: za celou cestu jsem se nesešel s nikým, kdo by byl jen vteřinu zaváhal, když měl vyjádřit své mínění o bolševismu. Všichni, bez výjimky, všichni mluví o bolševicích s odporem a hrůzou, bolestí a nenávisť. Ženy snad také se strachem, ale muži vždycky s odhodláním. Všichni opakují totéž: Kdyby sem měli znovu přijít bolševici, víme dobře, že by to pro nás znamenalo jistou smrt. Proto se budeme bránit a raději klesneme v boji, než bychom zašli v bolševických mučírňách.*“⁴⁷⁷ Jmenujme jenom pro ukázkou několik dalších článků, vztahujících se k dané problematice např. „*Krásné oči, které se hodně naplakaly*“⁴⁷⁸, „*Život lotyšského dělníka za bolševismu a dnes*“⁴⁷⁹ a jiné.

Vladimír Krychtálek se stal po reorganizaci Národního souručenství členem jeho užšího Výboru a zmocněncem pro propagandu. Ve svém pracovním programu prosazoval řadu změn, např. větší aktivismus NS při spolupráci s Němci a přijímání říšské myšlenky prezentoval ve stati: „*Výchova českého národa v duchu říšské*

---

⁴⁷⁵ Werner, K.: *Rozhovory s lidmi, kteří prožili bolševismus*. *Večerní České slovo*, 12. června 1944. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 124, inv. č. 1653, poř. č. 23-30, opisy a výstřižky článků, fol. 506r.

⁴⁷⁶ Werner, K.: *Evropa se našla*. *Polední list*, 29. června 1941. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 123, inv. č. 1653, poř. č. 23-30, opisy a výstřižky článků, fol. 137r.

⁴⁷⁷ Werner, K.: *Politrak u stroje a špicl za rohem*. *Večerní České slovo*, 15. června 1944. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 124, inv. č. 1653, poř. č. 23-30, opisy a výstřižky článků, fol. 504r.

⁴⁷⁸ Werner, K.: *Krásné oči, které se hodně naplakaly*. *Večerní České slovo*, 16. června 1944. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 124, inv. č. 1653, poř. č. 23-30, opisy a výstřižky článků, fol. 510r.

⁴⁷⁹ Werner, K.: *Život lotyšského dělníka za bolševismu a dnes*. *Národní práce*, 18. června 1944. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 124, inv. č. 1653, poř. č. 23-30, fol. 512r.

myšlenky“. „Nejdůležitějším úkolem Národního souručenství je výchova českého národa v duchu říšské myšlenky. Celá propaganda Národního souručenství bude nyní ve službách tohoto úkolu.“⁴⁸⁰

Šéfredaktor *Večerního Českého slova* propagoval na stránkách tisku nacismus také tím, že se snažil přesvědčit český národ o jeho tisíciletém soužití s Velkoněmeckou říší, které mu po celou dobu přinášelo „prospěch a užitek“. Protektorát měl být jeho pokračováním po krátkém dvacetiletém přerušení, což se snažil dokázat v článku „*Historické a státní české právo*“. „Z českých dějin plyne, že Čechy a Morava nikdy nebyly samostatným státem nezávislým. V podstatě tu vždy šlo o závislost na Německu, ať již se to nazývalo lénem, nebo ať byly vzájemné vztahy vyjádřeny kurfiřtstvím, bylo to vždy přiznání Čech k prostoru a kultuře Říše. Týž poměr, jen v podrobnostech změněný, máme nyní. Slovo „protektorát“ znamená ochranu. Říše nás tedy k sobě připojila formou pro nás nejvýhodnější.“⁴⁸¹

Pokračování soužití se mělo podle jeho mínění dít v duchu vzájemného německého porozumění a spolupráce. Navíc oboustrannému pochopení „nahrával“ podle Krychtálka fakt, že Češi a Němci si byli velice „blízci“ jak vzhledově, tak povahově, čímž měla být pro ně snazší koexistence s německým národem. Stavělo je to také do „přední pozice“ mezi ostatními národy, obývajícími území Velkoněmecké říše. Svůj názor prezentoval v pojednání „*Být či nebýt*“. „Po národech germánských jsme my Češi, nejvíc ze všech ostatních národů Evropy Němcům příbuzní a podobní. Podobní vnějškem. Posadíte-li do jedné místnosti dvacet lidí, z nichž polovina z nich budou Němci a polovina Češi, nemůže nikdo s jistotou tvrdit, kteří z nich jsou Češi a kteří Němci. Podobní schopnostmi. Český dělník, český řemeslník má onu výkonnost a přesnost německých dělníků a řemeslníků (...) Podobní vlastnostmi – vytrvalost, houževnatost, střídmost, reálné nazírání, organizační talent, to jsou také základní vlastnosti českého národa. Největší podíl německých předků má právě česká inteligence, která se zčásti staví nyní přechodně ke všemu německému negativně. Chci snad tímto zjištěním holé skutečnosti někoho přemlouvat, aby se přihlásil jako Němec? Nikoliv! Chci jen říci, že český národ je stejně příbuzný národům slovanským řečí jako

---

⁴⁸⁰ Krychtálek, Vladimír: *Výchova českého národa v duchu říšské myšlenky*. České slovo, 17. října 1940. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 130, inv. č. 1664, poř. č. 60, novinové články V. Krychtálka 1939-1945, fol. 4r.

⁴⁸¹ Krychtálek, V.: *Historické a státní české právo*. České slovo, 3. února 1943. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 130, inv. č. 1664, poř. č. 60, novinové články V. Krychtálka 1939-1945, fol. 18r.

Němcům. Podíl německý projevuje se způsobem života, práce, vědou a jejími metodami.“⁴⁸²

Česká mládež se podle žurnalisty měla stát vůdčí silou národa, kterou ale považoval za nutné nejdříve převychovat. Nápomocna tomu podle stati „**Mládež sjednocena bude**“ měla být škola a mimo ni „organizace mládeže, které musí vychovávat mládež tak, aby zmizely některé rysy české inteligence, kterými zhyzdil demokratický vliv její charakter. Mládež musí být nacionální, obětavá, svědomitá. Je třeba z ní vykořenit demokratické vlivy, závislost a ledabylost.“⁴⁸³

Převýchova celého českého národa byla dle něj nezbytně nutná, protože Češi pořád měli očekávat, že spolupráce s Němci jim něco přinese navíc a nebudou se muset ani příliš snažit. Měli kooperovat s německým národem z vlastního přesvědčení a víry v novou Evropu, což Krychtálek publikoval v článku: „**Malý stát a velká Říše**“. „Český národ je nutné převychovati opět v národ idealistů, ochotných k oběti, jinak zapadne v soutěži s národem německým, kde téměř každý příslušník je kdykoliv dobrovolně ochoten k obětem největším. (...) Čechy je nutno převychovat, vytrhnout z onoho „něco za něco“ a co to „vynese“.“⁴⁸⁴

„Onou pravou cestou je cesta pana státního prezidenta dr. Emila Háchy, cesta klidu, pořádku a práce, tj. praktická česká aktivistická politika.“⁴⁸⁵ Tento úryvek pochází ze zprávy „**Co je příčinou šilhání**“, ve které novinář propagoval nacismus, vyjadřováním souhlasu a podpory protektorátní vládě a prezidentovi.⁴⁸⁶

Stejně jako řada jiných žurnalistických aktivistů Krychtálek podporoval vytváření různých negativních stereotypů vůči židovskému obyvatelstvu protektorátu a snažil se tak vzbudit odpor českého národa vůči nim a naopak získat sympatie Němců. Jedním z jeho počínů bylo vytvoření židovských dekretů, které se snažil prosadit a zavést v protektorátu, ty nakonec nebyly schváleny protektorátním prezidentem Háchou. V pojednání „**Hlas svědomí**“ „hovořil“ za celý český národ, protože podle něj „každý z rozumných Čechů ví, že Žid je vykořisťovatel, podvodník, ketas, ví, že Žid je živel

---

⁴⁸² Krychtálek, V.: *Být či nebýt*. Výběr – Zlín, únor 1943. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 130, inv. č. 1664, poř. č. 60, novinové články V. Krychtálka 1939-1945, fol. 73r.

⁴⁸³ Krychtálek, V.: *Mládež sjednocena bude*. Večer, 25. března 1942. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 130, inv. č. 1664, poř. č. 60, novinové články V. Krychtálka 1939-1945, fol. 51r.

⁴⁸⁴ Krychtálek, V.: *Malý stát a velká Říše*. Večer, 22. listopadu 1941. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 130, inv. č. 1664, poř. č. 60, novinové články V. Krychtálka 1939-1945, fol. 40r.

⁴⁸⁵ Krychtálek, V.: *Co je příčinou šilhání?* Večer, 5. prosince 1942. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 130, inv. č. 1664, poř. č. 60, novinové články V. Krychtálka 1939-1945, fol. 50r.

⁴⁸⁶ Tamtéž.

všemu českému cizí, nepřátelský, českou kulturu a morálku rušící. Proto většina Čechů dávno před Národním souručenstvím o nepřipustnosti styků se Židy, tyto styky přerušila, poslouchajíc hlasu svědomí a majíc na zřeteli hlasy národa.“⁴⁸⁷ Ve stati „**Židé v Londýně a Americe připravují loupežný vpád mezi český lid**“ přesvědčoval čtenáře o jejich údajné hamižnosti a okrádání veškerého obyvatelstva první republiky. „Židé se odvažují tvrdit, že budovali a konsolidovali republiku. Za ta slova je přece nutno dosadit „vykrádali a ožebračovali“, abychom měli před sebou pravdu. Většina z nich k nám přišla za světové války z Haliče, měla usmolené kaftany a pejzy a špinavé prázdné ruce. A když se končila „éra“ Benešova měli na svých supích spárech briliantové prsteny, nejkrásnější vily v pražském okolí, nejdražší auta a ve své moci všechno. (...) pan Beneš a jeho trabanti v Londýně a v Americe žijí z židovských podpor. (...) a ti jistě by jednou žádali, aby jim je vrátil, ne ze svého, nýbrž z mozolů českého národa. Neboť kdyby se měl Beneš jednou vrátit, pak se smečkou krvežíznivých hyen, a pak jsme zde všichni rázem židovskými otroky.“⁴⁸⁸

Krychtálek se snažil vzbudit negativní postoj uvnitř české veřejnosti vůči exilu, který napadal a obviňoval z úsilí implantovat na české území bolševismus a Stalinovu diktaturu. Především pak útočil na exprezidenta Beneše „za jeho snahu udělat z českého státu sovětského vazala“, což „dokazoval“ ve stati „**Loutky Kremlu**“ podle, které „...Beneš za své moskevské návštěvy na jaře r. 1935 slíbil Stalinovi řídit politiku Česko – Slovenska nikoliv podle Francie, nýbrž podle Moskvy a naproti tomu slíbili Benešovi v Moskvě, že prosadí jeho zvolení prezidentem. K abdikaci Masarykově a k zvolení Beneše prezidentem došlo na přání Kominterny. Beneš byl srozuměn se záměrem bolševiků, prohlásit Česko – Slovensko za svazovou republiku sovětskou, v jejímž čele měl Beneš zůstat. (...) Od Benešova návratu z Moskvy veškeré direktivy k řízení české politiky přestaly vycházet z Hradu a začaly docházet z Kremlu. Skutečným vládcem Česko – Slovenska se stal Stalin...“⁴⁸⁹

⁴⁸⁷ Krychtálek, V.: *Hlas svědomí*. Večer, 17. června 1941. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 130, inv. č. 1664, poř. č. 60, novinové články V. Krychtálka 1939-1945, fol. 26r.

⁴⁸⁸ Krychtálek, V.: *Židé v Londýně a Americe připravují loupežný vpád mezi český lid*. Večer, 22. února 1941. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 130, inv. č. 1664, poř. č. 60, novinové články V. Krychtálka 1939-1945, fol. 17r.

⁴⁸⁹ Krychtálek, V.: *Loutky Kremlu*. Národní práce, 25. června 1941. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 130, inv. č. 1664, poř. č. 60, novinové články V. Krychtálka 1939-1945, bez fol.

Ve stati „*Jak to vypadá ve „vzorné“ sovětské továrně*“ Vladimír Krychtálek líčil jako „očitý svědek“ starosti a strasti sovětských dělníků v jedné továrně v Moskvě (špatně fungující zařízení, nedostatečná bezpečnost, nekvalitní materiál a jiné).⁴⁹⁰

Aktivistický žurnalista také podporoval politiku nacionálního socialismu a porovnával ji s „vyděračským“ kapitalismem. Nacionální socialismus přinášel dle něj mnoho výhod, např. zlepšoval životní situaci dělníků, rušil nezaměstnanost a nastoloval spravedlivý řád, což všechno bylo „zaváděno“ na území protektorátu a „přinášelo“ své ovoce. Svoji protikapitalistickou agitaci přinášel v článku „*Slyšel jsi český dělníku?*“⁴⁹¹

Krychtálek vzbuzoval dojem o nepřátelství a vypočítavosti Spojenců, čímž se snažil vyvolat mezi protektorátním obyvatelstvem deziluzi a zklamání z jejich politiky. Český národ tak chtěl definitivně zbavit nadějí, že jejich vítězství jim nepřinese svobodu, ale ve skutečnosti sovětskou nadvládu, což publikoval v pojednání: „*Na rozhraní dvou let*“. „*Poslední plán Anglie s námi je, abychom protektorát německý zaměnili za protektorát sovětský. Opakuji zde znovu, co jsem již mnohokrát napsal: žil jsem v SSSR, poznal jsem ten režim důkladně. Kdyby měl být zaveden u nás, ti největší nepřátelé Němců by na ně potom vzpomínali v dobrém. Německý režim se mnohým z nás zdá tvrdý, ale přitom se zapomíná, že je válka. Naproti tomu sovětský režim je vždy ukrutný, nelidský, strašný.*“⁴⁹²

PhDr. **Emanuel Štěpán Vajtauer** podporoval ve svých člancích a propagoval nacismus a jeho politiku uplatňovanou na území protektorátu. Přesvědčoval své čtenáře o neporazitelnosti německých armád a o bezchybnosti nově budovaného pořádku.

Politika nacionálního socialismu přinášela podle jeho mínění do budoucna pokrok a blahobyt, o čemž se „mohl“ český národ přesvědčit v Německu, kde již dle něj dobře a spolehlivě fungoval. Úplné odstranění nezaměstnanosti, vynikající pracovní podmínky, které s sebou nesly „zvyšování pracovních výkonů a životní úrovně“, se staly devizou podle Vajtauera dobře fungujícího socialismu, na kterém se mělo podílet i české obyvatelstvo. Tyto názory prezentoval v článku „*Smysl boje. Svoboda práce.*“. „*U nás můžeme zatím Němcům jejich sociální politiku v závodech a jejich národní politiku*

⁴⁹⁰ Krychtálek, V.: *Jak to vypadá ve „vzorné“ sovětské továrně*. Večer, 29. července 1941. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 130, inv. č. 1664, poř. č. 60, novinové články V. Krychtálka 1939-1945, fol. 33r.

⁴⁹¹ Krychtálek, V.: *Slyšel jsi český dělníku?* Večer, 13. prosince 1940. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 130, inv. č. 1664, poř. č. 60, novinové články V. Krychtálka 1939-1945, fol. 10r.

⁴⁹² Krychtálek, V.: *Na rozhraní dvou let*. Večer, 31. prosince 1943. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 130, inv. č. 1664, poř. č. 60, novinové články V. Krychtálka 1939-1945, fol. 40r.

v bydlení závidět. U nás se teprve začínáme seznamovat s tím, co v Říši už mají. Sociální ani národní cítění se nestalo ještě nesetřesitelným naším osobním zážitkem, jako je to už skoro u každého Němce. Němci bojují velký boj za sjednocenou Evropu, ale jsou si při tom vědomi, že už mají za sebou – díky Vůdci – velký boj za sociální Říši. A to jim dává vědomí velkého poslání, které ostatním národům chybí.“⁴⁹³

Tato německá politika měla být podle Vajtauera pro český národ více než výhodná a přinášela s sebou jenom samá pozitiva. Na druhé straně nestačilo dle něj samozřejmě přijímat, ale bylo nutné se také podílet na společné práci pro Říši a získat tak určité pozice mezi ostatními národy nejlepšími pracovními výkony, což zobrazoval ve stati „**Oceněná práce**“. „*Náš národ jest v podstatě národem dělníků a rolníků. Bylo nám nejednou řečeno z nejvyšších míst v Říši, že náš národ bude mít takové postavení v Říši, jaké si svou prací vydobude. (...) náš národ se za poslední dvě léta osvědčil. Jeho pilné ruce pracovaly spolehlivě jak pro válečný potenciál Říše, tak pro výživu obyvatelstva protektorátu. Národ se ukázal zralým pro nové úkoly. Proto také se mu dostane po válce odměny a patřičného podílu na obrovských úspěších Říše. Národní socialismus, jehož základní myšlenkou jest zvednout životní úroveň pracujícího lidu, bude uplatněn u našeho národa.*“⁴⁹⁴

Koneckonců socialismus byl podle novináře jedinou správnou a možnou teorií, uplatnitelnou na území Velkoněmecké říše. Naopak kapitalismus se stal pranýřovanou ideou „skomírajícího“ Západu, stejně jako bolševismus. V pojednání „**Náš boj proti bolševismu**“ vyzýval k boji proti „rudým, protože je bojem za nový praktický socialismus tvůrčí síly, který v Německu byl už po léta vyzkoušen a znamená velké zvednutí úrovně sedláka a dělníka a všech tvůrčích vrstev, v národě a který ruskému národu teprve umožní velký rozmach jeho sil.“⁴⁹⁵

Vajtauer hodnotil působení představitelů exilové vlády jako nebezpečné, „protože emigranti dávají v sázku celou existenci národa jimi opuštěného. To jsou ti Benešové, Ripkové a Hodžové. Nemohou nás ovšem připravit o zámořské bohatství, kterého nemáme, ale připravují naše lidi zločinnou propagandou a budováním vzdušných

⁴⁹³ Vajtauer, Emanuel: *Smysl boje. Svoboda práce*. Večerní České slovo, 18. dubna 1941. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 129, inv. č. 1659, poř. č. 38-46, opisy a výstřížky článků PhDr. E. Vajtauera, fol. 78r.

⁴⁹⁴ Vajtauer, E.: *Oceněná práce*. Večerní České slovo, 22. dubna 1941. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 129, inv. č. 1659, poř. č. 38-46, opisy a výstřížky článků PhDr. E. Vajtauera, fol. 79r.

⁴⁹⁵ Vajtauer, E.: *Náš boj proti bolševismu*. Večerní České slovo, 3. července 1941. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 129, inv. č. 1659, poř. č. 38-46, opisy a výstřížky článků PhDr. E. Vajtauera, fol. 119r.

*zámků o soudnost, mohli by národu prohrát jeho místo v Evropě a její velké budoucnosti. Naštěstí náš národ již vystřízlivěl a ve svém zdravém jádru si začíná určovat svou cestu sám – a to cestu do nové Evropy a nové a lepší národní budoucnosti – v novém národním a sociálním řádě.*⁴⁹⁶ V tomto úryvku z článku „**Národ a jeho emigranti**“ a v řadě dalších se snažil zdiskreditovat exilové představitele a přesvědčit tak ty, kteří ještě „slepě“ věřili emigraci.⁴⁹⁷

Beneš se dle jeho názoru stal organizátorem odporu vůči všem mírovým snahám o řešení česko – německé otázky a naopak se „snažil“ vyvolat válečný konflikt a přivodit tak záhubu českému národu. On byl v podstatě dle žurnalisty hlavním viníkem Mnichova, což „dokazoval“ ve stati „**Kdo je vinen válkou**“. „*Edvard Beneš prohlásil, že bývalé Československo bylo jediné připraveno na válku a že on, Beneš, čtyřikrát odmítl mírovou nabídku německou, poněvadž s určitostí počítal s válkou. Může být řeč jasnější? Může ještě někdo po těchto slovech pochybovat, kdo zavinil Mnichov a 15. březen? Toto Benešovo přiznání zůstane jako ohnivými písmeny svítit v dějinách nad jeho jménem. Mohl nám vzejít trvalý dobrý poměr k Německu a místo toho se sela válka. Beneš stačil ovšem na Mnichov a 15. březen, ale nestačil na novou evropskou válku. Byl by jen obtížnou mouchou, kdyby na Západě nebyli lidé jemu podobní, kteří také nemysleli na nic jiného, než na válku.*“⁴⁹⁸

A byl to právě exprezident, který se dle Vajtauera spolčoval se západními zeměmi proti Německu a snažil se o pošpinění protektorátní vlády v očích ostatních evropských národů a českého obyvatelstva. Čechy podle něj Beneš vybízel k neposlušnosti, k následování a podpoře nově ustavené exilové vlády v Londýně. V článku „**Odpověď z ostrova pokrytců**“ se Vajtauer snažil zesměšnit Spojence a představitele exilové vlády, která podle něj neměla absolutně žádné právo stavět se do role vůdkyně českého lidu. „*Churchill překvapil také svět tím, že uznal dr. Beneše a jeho několik společníků za vládu nad Čechy a Slováky. Pravíme, překvapil, poněvadž z uznání vysvítá, že až dosud čeští emigranti se bili v řadách Spojenců, ale uznání bylo odkládáno. Proč, je to snadno uhodnout. Dokud se věřilo, že Francie je silná a že to západní mocnosti vyhrají, nechtěli se ani Francie, ani Anglie zavázat nějakými sliby. Teprve nyní, kdy je jasné, že*

---

⁴⁹⁶ Vajtauer, E.: *Národ a jeho emigranti*. Večerní České slovo, 4. března 1942. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 129, inv. č. 1659, poř. č. 38-46, opisy a výstřižky článků PhDr. E. Vajtauera, fol. 133r.

⁴⁹⁷ Tamtéž.

⁴⁹⁸ Vajtauer, E.: *Kdo je vinen válkou*. České slovo, 9. února 1941. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 129, inv. č. 1659, poř. č. 38-46, opisy a výstřižky článků PhDr. E. Vajtauera, fol. 57r.

už to Západ nevyhraje, ale kdy je třeba každého zoufalce na obranu ostrovní říše, Churchill rozdává ministerské tituly. To je ovšem komedie, při které se může tvářit důstojně jedině neguš, ale ne inteligentní Čech. Češi a Slováci vrůstají klidně do velkého prostoru Říše a s ní se účastní i velkého prostoru jednotné Evropy. Jsou vděční jediným svým představitelům národním Háchovi a Tisovi, za to, že jim v dohodě s Vůdcem včas zajistili klid a podmínky k trvalému rozmachu českého a slovenského národa. Churchill, také snad příští emigrant, může ozdobit ministerskými stuhami figuru, kterou se mu uráčí. Život národa a skutečná jeho vláda jsou však tady.⁴⁹⁹

Vajtauer se stal ve zprávě „**Rusko zraženo Židům**“ horlivým obhájcem útoku na Sovětský svaz, neboť „Evropa bez Ruska není celou Evropou. Ruské prostory jsou evropským zázemím. S tímto zázemím byly styky nezbytné. Mohly se dít v duchu přátelském, jak tomu chtěl Vůdce, když uzavíral rusko – německou dohodu. Stalin a Židé tuto přirozenou spolupráci doplňujících se prostorů a protikapitalistických revolucí rozbili. Způsobili tím, že ruské prostory se stanou přímou součástí sjednocené Evropy silou meče, když síla přátelství selhala.“⁵⁰⁰

PhDr. **Jaroslav Křemen** byl v době Protektorátu Čechy a Morava šéfredaktorem *A – Zetu*. Podle rozsudku Národního soudu už v lednu a únoru roku 1939 připravoval ve svých článkách předpoklady pro spolupráci s Němci a po 15. březnu plně projevil svůj obdiv vůči okupantům.⁵⁰¹ „Jsme národem slovanským a slovanští národové v minulosti nevynikaly vždy organizační zdatností a ukázněností, která by je po všech stránkách vřazovala do života evropských národů. Tyto stinné stránky slovanské povahy překonával však náš národ v neustálém styku s národem německým a se středoevropskou kulturou. Dnes, ve spojení s Říší budou na vytváření našeho života hlouběji působiti životní formy, k nimž dospěl německý národ na poli politickém, hospodářském i kulturním. Tyto životní formy, které vybudovaly takovou jednotu německého, i u nás musejí přispívat k sjednocení sil. (...) Proto jdeme od 15. března poctivě a loajálně po nové cestě ve spojení s Říší. Spojuje nás víra, že svou zdatností,

⁴⁹⁹ Vajtauer, E.: *Odpověď z ostrova pokrytů*. České slovo, 28. července 1940. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 129, inv. č. 1659, poř. č. 38-46, opisy a výstřižky článků PhDr. E. Vajtauera, fol. 45r.

⁵⁰⁰ Vajtauer, E.: *Rusko zraženo Židům*. Večerní České slovo, 23. června 1941. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 129, inv. č. 1659, poř. č. 38-46, opisy a výstřižky článků PhDr. E. Vajtauera, fol. 114r.

⁵⁰¹ NA, NS, TNS 8/47, karton 135, inv. č. 1689, poř. č. 97, rozsudek z 22. dubna 1947, fol. 1015r.

*pracovitostí a ukázněností si zajistíme v rámci Říše místo čestné a důstojné. Nebude u nás kolísání mezi dvěma břehy. Nesmí býti! Jsme v životním prostoru, ve kterých byl překonán demokratický liberalismus novými ideami uspořádání národní společnosti.*⁵⁰² V tomto úryvku z článku „**Národ věří ve své síly**“ prezentoval svůj pohled na dějinné soužití českého a německého národa. Snažil se přesvědčit českou veřejnost o jediném možném soužití s Velkoněmeckou říší a vyzval ji k větší spolupráci, čímž schvaloval okupaci českého území.⁵⁰³

Předmětem zájmu tohoto žurnalisty se stala především otázka sociální a postavení dělníků, rolníků a veřejných zaměstnanců v novém společenském řádu. Sledoval otázku platových výměrů a odměn za práci a srovnával je s dobou předcházející protektorátu např. v článku „**Práce a spravedlivá odměna za práci je více než podpora**“.⁵⁰⁴ Křemen se stal propagátorem myšlenky národního socialismu a jeho „nepřekonatelných a spravedlivých výhod“ pro pracující obyvatelstvo. Podporoval reorganizaci hospodářského a sociálního života v českém prostoru, která měla vést ke zvyšování výkonnosti a pracovního a sociálního míru. Vzorem pro přebudování sociálního a hospodářského systému se měl stát německý řád, potažmo italský, který ale vykazoval podle něj jisté odlišnosti, a proto nová soustava „*bude vybudována tak, aby měla co nejširší kontakt se sociální a hospodářskou organizací Říše*“⁵⁰⁵, což publikoval v pojednání „**Nový sociální řád**“.⁵⁰⁶

Nacionální socialismus dle něj překonal starý liberalistický a nefungující řád, který se „soustředil“ na vlastní prospěch a nikoliv na zájmy dělníků. Ve stati „**Nové perspektivy a nové úkoly**“ uváděl: „*Německý nacionální socialismus ve srovnání s dosavadní demokratickou a kapitalistickou soustavou Západu je opravdu revoluční převrat, v němž prvního místa ve společenském řádu se dostává člověku pracujícímu,*

---

⁵⁰² Křemen, Jaroslav: *Národ věří ve své síly*. A- Zet, 29. března 1939. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 134, inv. č. 1670, poř. č. 67, opisy, koncepty, výstřižky novinových článků J. Křemena, fol. 76r-76v.

⁵⁰³ Tamtéž.

⁵⁰⁴ Křemen, J.: *Práce a spravedlivá odměna za práci je více než podpora*. A- Zet, 23. listopadu 1939. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 134, inv. č. 1670, poř. č. 67, opisy, koncepty, výstřižky novinových článků J. Křemena, fol. 149r.

⁵⁰⁵ Křemen, J.: *Nový sociální řád*. A – Zet, 7. dubna 1939. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 134, inv. č. 1670, poř. č. 67, opisy, koncepty, výstřižky novinových článků J. Křemena, fol. 84r-84v.

⁵⁰⁶ Tamtéž.

*nikoli člověku privilegovanému, ať rodem nebo bohatstvím.*⁵⁰⁷ Stejně tak podle článku „**1. máj – svátek národa**“ si měl uvědomit „pracující člověk, že nový evropský řád překonávající liberalistický kapitalismus, je řádem, jehož nositelem a hlavní silou je dělník a pracující člověk. Také náš národ musí jít souběžně s tímto vývojem, který dává stále větší a spravedlivější podíl chudým.“⁵⁰⁸

Český národ měl začít aktivně spolupracovat a vstoupit do boje proti „starému a překonanému západnímu kapitalismu“ po boku německého národa prostřednictvím dobře odvedené práce a udržováním národní jednoty, což prezentoval ve zprávě „**Naše národní čest a hrdost**“. „Český lid poznal falešnost iluzí a plánů o svém protiněmeckém poslání. Vidí kapitalistický pořádek Západu s jeho nemohoucí organizací politickou a vojenskou a přesvědčuje se v průběhu nynější války krok za krokem, jak správně učinil, že se včas obrátil zády k starému a skomírajícímu systému, který pod pláštěm lžidemokratických frází spekuloval s malými národy po způsobu burzovních makléřů.“⁵⁰⁹

Sociální a hospodářskou politiku německého okupanta prosazoval na území protektorátu také jako člen NS, kde byl zmocněncem pro věci sociální a svoji úlohu předeslal v pojednání „**Pracovní program zmocněnce pro věci sociální J. Křemena**“, které zahájil těmito slovy: „Úkolem zmocněnce pro věci sociální a jeho referentů bude přijíti nejen s podněty k ochranným a k zlepšujícím sociálním opatřením, ale především s iniciativou, která bude vytvářeti novou jednotnou sociální základnu našeho národního života. Musí býti vybudována opravdová pospolitost práce, která bude spojovati podnikatele, dělníky a zaměstnance společným a jednotným životním ideálem, jehož tvůrcem a nositelem se staly mladé národy evropské. Nejvyšší sociální spravedlnost musí býti spojena s nejvyšší pracovní výkonností.“⁵¹⁰

Stal se nekritickým obdivovatelem Adolfa Hitlera a slepě vyzdvihoval jeho politiku a jednání, což můžeme sledovat v článku „**Vůdce a říšský kancléř Adolf Hitler**“.

---

⁵⁰⁷ Křemen, J.: *Nové perspektivy a nové úkoly*. A – Zet, 5. června 1940. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 134, inv. č. 1670, poř. č. 67, opisy, koncepty, výstřižky novinových článků J. Křemena, fol. 227r.

⁵⁰⁸ Křemen, J.: *1. máj – svátek národa*. A – Zet, 30. dubna 1940. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 134, inv. č. 1670, poř. č. 67, opisy, koncepty, výstřižky novinových článků J. Křemena, fol. 212r.

⁵⁰⁹ Křemen, J.: *Naše národní čest a hrdost*. A – Zet, 2. dubna 1940. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 134, inv. č. 1670, poř. č. 67, opisy, koncepty, výstřižky novinových článků J. Křemena, fol. 233r.

⁵¹⁰ Křemen, J.: *Pracovní program zmocněnce pro věci sociální J. Křemena*. Večer, 28. září 1940. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 134, inv. č. 1670, poř. č. 67, opisy, koncepty, výstřižky novinových článků J. Křemena, bez fol.

Budovatel nového řádu“. Vyjádřil tím souhlas s nacistickou politikou, která byla uplatňovaná na území protektorátu. „Až budou dějepisci hodnotiti naši dobu, i kdyby to byli největší odpůrci a kritikové, jedno nebudou moci upřít: Muž, který vzešel z nejskrovnějších začátků, který v počátcích své životní dráhy si musel vydělávat na chléb jako pomocný dělník, sjednotil osmdesátimilionový národ a vybudoval jednu z nejmocnějších říší světa. (...) Budovatel Třetí říše a zakladatel nacionálního socialismu Adolf Hitler učinil základem své práce národ a respekt k národní svébytnosti.“⁵¹¹

J. Křemen podporoval a propagoval nacismus také tím, že vyjadřoval sympatie protektorátní vládě a prezidentovi, čímž obhajoval jejich jednání a spolupráci s nacisty. Svůj názor publikoval mimo jiné ve stati „*Oč jde?*“ „Linie, kterou českému národu vytyčil státní prezident dr. Hácha, jest zavazující pro všechny příslušníky našeho národa. Je to linie, která vyplynula pro náš národ jako samozřejmost z velkého přerodu Evropy posledních let: odpovídá životním zájmům našeho národa i zajištění jeho budoucnosti. (...) zavazuje k plné aktivitě.“⁵¹²

Soužití s německým národem bylo podle Křemena rozhodující pro budování nového sociálního řádu na území protektorátu a „povzbuzovalo“ jeho další vývoj, což zhodnotil ve zprávě „*Skutečnosti a perspektivy*“. Po dvou letech protektorátu „pracující příslušníci našeho národa, dělníci, zaměstnanci, rolníci, malí živnostníci a obchodníci přicházeli postupně k tomu, že si uvědomili, jaké nové pojetí sociální spravedlnosti přinesla a provádí nacionálně socialistická revoluce.“⁵¹³

Předmětem jeho článků a terčem výsměchu byla exilová vláda, která dle něj hazardovala s životy Čechů, když prostřednictvím rozhlasu prováděla „štvavou propagandu“ a její pokrytectví mělo vyústit v osnování vražedného atentátu na zastupujícího říšského protektora. Stala se „hospojnou“ k osudu Čechů a snažila se dle jeho názoru realizovat jenom vlastní ambice, o čemž přesvědčoval českou veřejnost v pojednání „*Odkaz svatého Václava*“. „Kdyby bylo podle londýnských dobrodruhů, naše požehnaná země byla by už dávno v troskách a spálenišťem, kterým se přehnal

⁵¹¹ Křemen, J.: *Vůdce a říšský kancléř Adolf Hitler. Budovatel nového řádu*. A – Zet, 20. dubna 1939. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 134, inv. č. 1670, poř. č. 67, opisy, koncepty, výstřižky novinových článků J. Křemena, fol. 89r-89v.

⁵¹² Křemen, J.: *Oč jde?* A – Zet, 27. srpna 1940. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 134, inv. č. 1670, poř. č. 67, opisy, koncepty, výstřižky novinových článků J. Křemena, fol. 243r.

⁵¹³ Křemen, J.: *Skutečnosti a perspektivy. Po dvou letech společného života*. A – Zet, 14. března 1941. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 134, inv. č. 1670, poř. č. 67, opisy, koncepty, výstřižky novinových článků J. Křemena, fol. 262r.

válečný požár. Všechny zkoušky a všechna utrpení národa nejsou těmto bezohledným a malicherným ctižádostivcům ničím. Rány na těle národa je nebolí, bude-li jich co nejvíc, budou to považovati za svůj úspěch. Nestačí jim, že znovu ohrozili osnováním strašného atentátu existenci národa. (...) Český národ nepůjde za sluhy Churchillovými. Český národ zůstane národem svatého Václava a v jeho šlépějích se svými zákonnými představiteli jistě prokáže znovu v hodinách rozhodujících svou schopnost vidět své místo, svůj úkol, své poslání a zajištění své budoucnosti tak, jak před tisíci lety mu ukázal kníže Václav.⁵¹⁴

Ve stati „*Vláda, která se zasloužila o národ*“ obhajoval Křemen německý nacionální socialismus a myšlenku sjednocení všech Němců v jednom státě. Postavil se proti versailleskému systému, který měl bránit uskutečnění jejich ideového programu, připojení rakouských a sudetských Němců k Říši. Němečtí představitelé se snažili dle jeho mínění všechno řešit mírovou cestou, ale „naráželi“ na odpor a výsměch ze strany západních demokracií, takže Říše byla jimi „donucena“ řešit vše válkou. Německu dle něj „jako nejmocnější síle evropské nastal úkol, daný ji nejen pro velikost, rozlohu a moc, ale i pro tisíciletou tradici, jejíž byla již na úsvitě evropských dějin nositelkou. (...) uvědomění si geopolitické, kulturní i hospodářské jednoty evropského velkoprostoru a potřeby jeho jednotného řádu v zájmu budoucího míru a rozvoje všech evropských národů. Tato myšlenka, a to je v podstatě říšská myšlenka, nebyla českému politickému myšlení neznámá. Již před tisíci lety svatý Václav byl jejím českým představitelem...“⁵¹⁵

Vladimír Krychtálek, PhDr. Jaroslav Křemen, Karel Werner a PhDr. Emanuel Vajtauer byli společně souzeni před Národním soudem, který nad nimi vynesl rozsudek dne 22. dubna 1947. Všichni byli uznáni vinnými z propagace a podpory nacistického hnutí a ze schvalování a obhajování nepřátelské vlády na území republiky. Dále souhlasili dle soudu s činy okupačních velitelství, úřadů a orgánů. Všechny tyto aktivity byly konány za účelem rozvrátit mravní, národní a státní vědomí čs. lidu, zejména mládeže. Zvlášť přitěžující okolností bylo psaní článků v uvedeném duchu a jejich publikování v denním tisku. Krychtálek navíc vydal brožuru „*Bolševici, Beneš a my*“ a

---

⁵¹⁴ Křemen, J.: *Odkaz svatého Václava*. A – Zet, 3. června 1942. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 134, inv. č. 1670, poř. č. 67, opisy, koncepty, výstřižky novinových článků J. Křemena, fol. 295r.

⁵¹⁵ Křemen, J.: *Vláda, která se zasloužila o národ*. A – Zet, 20. ledna 1943. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 134, inv. č. 1670, poř. č. 67, opisy, koncepty, výstřižky novinových článků J. Křemena, fol. 301r.

Vajtauer sérii knížek. Werner a Vajtauer přednášeli své propagandistické projevy také v rozhlase a na veřejných shromážděních. Krychtálek v době druhé republiky podnikl dvě cesty do Německa, kde jednal s význačnými německými představiteli o nejužší spolupráci. Aktivistickou politiku se snažil Krychtálek spolu s Křemenem prosadit i v Národním souručenství. Všichni obžalování se podíleli na nátlaku na předsedu vlády gen. Eliáše za účelem přimět ho k vydání prohlášení, ve kterém by se postavil za jejich aktivismus a nutili také ostatní novináře k publikování článků ve stejném duchu. Krychtálek způsobil v součinnosti s okupanty ve službách a v zájmu Německa ztrátu svobody a smrt více obyvatel republiky tím, když se dožadoval v denním tisku a projevem na veřejném shromáždění zajištění příbuzných emigrantů. Werner zapříčinil smrt jednoho obyvatele tím, že články v denním tisku upozorňoval na okupanty nepodporující postoj předsedkyně Ženské národní rady Františky Plamínkové. Werner byl zakladatelem a ústředním jednatelem České ligy proti bolševismu.⁵¹⁶

Na základě výše uvedených obvinění byli všichni odsouzeni k trestu smrti provazem, pozbyli navždy občanské cti a celé jejich jmění propadlo ve prospěch státu.⁵¹⁷ V tentýž den byl, prezidentem republiky dr. Edvardem Benešem Jaroslavu Křemenovi prostřednictvím milosti, změněn trest smrti na doživotní těžký žalář, z něhož si prvních patnáct roků měl odpykat ve zvláštním nuceném pracovním oddílu. Trest smrti byl v den rozsudku vykonán u Karla Wenera a Vladimíra Krychtálka.⁵¹⁸ Vajtauer byl odsouzen v nepřítomnosti k trestu smrti, ale ten nebyl nikdy vykonán. Dodnes nevíme, zda spáchal sebevraždu, anebo (podle jiné verze) uprchl v roce 1945 do zahraničí.⁵¹⁹

Aktivističtí žurnalisté se podíleli bez jakýchkoliv pochyb na propagaci a podpoře nacistického hnutí v době okupace českých zemí prostřednictvím jimi zveřejňovaných článků na stránkách denního tisku. Žurnalistika nebyla samozřejmě jedinou možností, jak se zviditelnit nebo prezentovat své proněmecké myšlení. Řada z nich se účastnila veřejných shromáždění, kde přednášeli své projevy o zkušenostech, které nabyli při cestách po Říši či propagovali jedinou možnou cestu českého národa – dokonalou a aktivní spolupráci s národem německým. Ať už byla jejich motivací touha po majetku,

---

⁵¹⁶ NA, NS, TNS 8/47, karton 135, inv. č. 1689, poř. č. 97, rozsudek z 22. dubna 1947, fol. 1010r-1011r.

⁵¹⁷ NA, NS, TNS 8/47, karton 135, inv. č. 1689, poř. č. 97, rozsudek z 22. dubna 1947, fol. 1011r.

⁵¹⁸ NA, NS, TNS 8/47, karton 135, inv. č. 1689, poř. č. 97, rozsudek z 22. dubna 1947, fol. 1020r.

⁵¹⁹ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 127.

dřívější nenaplněné ambice či snaha získat moc a podílet se na ovlivňování protektorátní politiky, výsledkem vždy byla bezmezná spolupráce a oddanost.

V této kapitole jsem se soustředila především na novinářskou produkci vybraných reprezentantů protektorátní aktivistické žurnalistiky a míru působení na obsahovou stránku jimi vedených novin, proto jsem ponechala stranou zkoumání jejich dalších aktivit a způsobů sebe prezentace. Všichni mnou sledovaní novináři patřili mezi špičku „nejlepších“, resp. byli šéfredaktory významných protektorátních deníků, a mohli tak svým způsobem ovlivňovat jejich obsah. Nutno podotknout, že dostávali pravidelné instrukce, ale meze jejich aktivitě se nekladly. Ba právě naopak jejich činorodost jim upevňovala pozice mezi ostatními žurnalisty a při styku s německými úředníky a také vylepšovala jejich finanční stránku⁵²⁰.

Všichni napsali desítky aktivistických článků, které uveřejňovali v denním tisku. Sloužili v nich Němcům, velebili nacistické hnutí a Adolfa Hitlera, stejně jako obhajovali nepřátelskou vládu a její činy. Oslavovali německá vítězství a naopak napadali Spojence, zahraniční vládu a především exprezidenta Beneše. Neštíteli se skutečně ničeho. Útočili těmi nejhrubšími výrazy na židovský národ a přejímali tak nacistickou rétoriku. České mládeži dávali za vzor nacismus a apelovali na český národ, aby nasadil všechny své síly k vítězství Říše. Přesvědčovali jej o jediném možném soužití s Velkoněmeckou říší a snažili se tak utvrdit českou veřejnost o neměnitelnosti daného stavu. Podkopávali tím jeho naděje na osvobození. Jejich články byly otiskovány na titulních stranách, s patřičnou dávkou radikalismu a propagandy reagovaly na situaci doma i v zahraničí podle tiskových instrukcí, ale s vlastním pohledem a komentářem. V porovnání se zprávami ostatních novinářů vynikaly svou razancí a proněmeckou agitací.

Podle rozsudku Národního soudu se uvedení novináři podíleli na nátlaku na své redaktory a nutili je psát aktivistické články v duchu nacistické propagandy, často také své podřízené podepisovali bez jejich vědomí. Pravděpodobně aby „smyli“ část své viny a přenesli ji na jiné a poukázali, že s aktivistickou politikou souhlasí celé redakce. Přesto všechno řada jejich statí byla podepsána plnými jmény či dobře čitelnými šiframi. Na základě prostudovaných článků a spisového materiálu Národního soudu

---

⁵²⁰ Podle rozsudku Národního soudu nešlo jen o pouhé německé kamarádství a zájem, jimiž se všech sedm šéfredaktorů nechalo koupit, ale velkou úlohu sehrály peníze. Šéfredaktoři se obrátili přímo na vedoucího kulturně politického oddělení von Gregoryho, který jim vymohl požitky ve výši 10-15 tisíc korun měsíčně. NA, NS, TNS 6/46, karton 16, inv. č. 332, poř. č. 50, rozsudek z 30. března 1946, fol. 233r.

považuji za nejvíce aktivistické žurnalisty Vladimíra Krychtálka a Karla Wenera. Po stránce kvantitativní patřila jejich produkce článků k největším, samozřejmě mnohem důležitější než množství byl obsah publikovaných statí. Oni sami ještě za okupace hodnotili svoji produkci a smýšlení takto: „*své články píše opravdu z přesvědčení...*“ „*Píše tak proto, poněvadž od 30. září 1938 od dvou hodin patnácti minut ráno celou svou bytostí, každým svým nervem strašlivě nenávidím bývalou Francii a dosavadní Anglii.*“ (Karel Werner)⁵²¹. „*Dávám Vám ostatně nejvyšší možnou záruku: ručím Vám za to co píše svou hlavou. Neboť kdybych neměl pravdu a Beneš se vrátil, tedy ji ztratím. Jakou bych Vám mohl dá větší záruku, že opravdu věřím tomu, co píše.*“ (Vladimír Krychtálek).⁵²²

---

⁵²¹ Werner, K.: *Nenávidím*. Nedělní list, 1. března 1942. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 123, inv. č. 1653, poř. č. 23-30, opisy a výstřižky článků K. Wenera, fol. 241r.

⁵²² Krychtálek, V.: *Strach nebo prestiž?* Večer, 12. června 1943. In: NA, NS, TNS 8/47, karton 130, inv. č. 1664, poř. č. 60, novinové články V. Krychtálka 1939-1945, fol. 67r.

ZÁVĚR

Protektorátní tisk se podílel na podpoře a schvalování nacistického hnutí prostřednictvím zveřejňovaných článků, čímž nepřímo podporoval germanizační záměry a politiku německých představitelů na území protektorátu. Noviny, potažmo jejich šéfredaktoři, vstoupily do služeb nacistů a přetvářely vědomí českého národa v duchu říšského myšlení a podporovaly představy česko – německé spolupráce v rámci jednoho celku a nově vytvářené Evropy. Jednotlivé redakce přejímaly diktovaná pravidla a nařízení od úřadů, majících na starosti tiskový dozor, aniž by však měly tušení o nacistických plánech řešení tzv. české otázky. O konečném osudu českého národa věděla jenom úzká skupinka říšských pohlavárů.

První kapitola je zaměřena na obecné hodnocení novin jako důležitého historického pramenného materiálu a jeho významu pro výzkum dějin. Noviny sehrály velmi podstatnou roli jako zprostředkovatelé aktuálních informací a slouží dodnes k lepšímu poznání tehdejší společnosti. Přinášely určitý vlastní pohled na dějinné domácí i zahraniční události, které novináři považovali za zásadní. Hledisko vlivu samotných redaktorů je nutné vnímat, protože právě oni utvářeli jednotlivé noviny a publikovali to, co chápali jako stěžejní problémy. Domácí a zahraniční zprávy nebyly to jediné, co se objevovalo na stránkách jim svěřených deníků. Různé povídky, rady, připomínky významných historických událostí či osobností, i inzerce dokreslují celkový pohled na tehdejší dobu a čtenáře. Při provádění historického výzkumu by měly být noviny ještě konfrontovány s jinými typy pramenů, protože je třeba vnímat, že často sloužily k prezentaci programu určité politické strany, anebo v době totality přímo k propagandě jedné ideologie. Jejich vypovídací hodnota je tak snížena a badatel se musí povznést nad prezentovanou problematiku a někdy číst mezi řádky skrytý smysl zprávy.

Pro svou práci jsem vybrala šest protektorátních deníků *Lidové noviny*, *Národní práci*, *Venkov*, *Polední list*, *České slovo* a *Národní politiku*, v nichž jsem se zaměřila na skrytou prezentaci a prosazování germanizačních plánů nacistické politiky. U těchto deníků je zajímavé sledovat, jak se často z objektivních prvorepublikových novin staly zglajšachtované tiskoviny, sloužící jedinému účelu. Je nutné si uvědomit, že politická, hospodářská a sociální situace v protektorátu byla ovlivňována měnícími se vojensko – politickými zahraničními poměry. Dále na ni působili jednotliví říšští představitelé protektorátu a částečně se také vyvíjela pod vlivem protektorátního prezidenta i vlády a

Národního souručenství, i když jejich moc postupně upadala a do popředí se dostávali jednotliví kolaboranti, naplňující své osobní ambice a ochotně se podílející na nacistické spolupráci. Pod vlivem těchto okolností se vyvíjely i české noviny, které měly za úkol reflektovat danou problematiku a promítat ji do zveřejňovaných zpráv a výzev.

Stěžejní kapitola je vymezena do několika oblastí, na které se zaměřovala německá germanizační politika (1. politika odnárodnění a eliminace myšlenky české státnosti, 2. reflexe antisemitismu, 3. problematika prezentování jazykové otázky, školství a mládeže, 4. propaganda v oblasti hospodářské a sociální, řešení tzv. dělnické otázky). Při zkoumání těchto okruhů a psaní práce bylo nutné vnímat tři významné vývojové etapy protektorátu, ve kterých se proměňovala germanizační strategie na stránkách tisku. První část každé oblasti je ohraničena dobou počínající 15. březnem roku 1939 a končící s odvoláním říšského protektora Konstantina von Neuratha (září 1941). Další část textu byla zaměřena na nejsilnější a nejtěžší období pro obyvatelstvo okupovaného území, ve kterém byl zastupujícím říšským protektorem Reinhard Heydrich (od 27. září 1941 až do 27. května 1942). Třetí, neméně významnou sledovanou érou, byla doba po atentátu na Heydricha, kdy na jeho místo nastoupil Kurt Daluege, až do konce okupace.

Hlavním cílem nacistů bylo germanizovat **český národ**, změnit jeho dosavadního národního povědomí a cítění a přeorientovat ho na říšské myšlení. Vše se mělo dít skrytě, pomalými a postupnými kroky za neustálého propagandistického „masírování“, tak aby to nevzbudilo odpor u protektorátního obyvatelstva. Od prvních dnů okupace bylo jasné, že nejdůležitější úkolem pro protektorátní představitele se stala ochrana českého národa a zajištění jeho další budoucnosti. Pro tento účel bylo zřízeno Národní souručenství, které mělo podporovat jednotu a svornost českého lidu a vést ho v dobách nejtěžších. Na stránkách tisku se proto pravidelně objevovaly výzvy ke vstupu do této organizace, ale také články nabádající k národní jednotě, vzájemné spolupráci a pomoci. Připomínala se slavná česká minulost, osobitost české kultury⁵²³ a tradic. Osobnost K. H. Máchy, stejně jako jeho pohřeb, byla rozebírána v řadě novinových statích, připomínal se jeho význam pro českou kulturu a jazyk. Zpočátku byl ještě sv. Václav, další z řady důležitých jedinců národní historie, prezentován v národním duchu, o rok později (v roce 1940) už to byl jen zprofanovaný světec, hrající roli podřízeného panovníka německému a reprezentující tak „staronovou roli“ českého národa. V květnu

---

⁵²³ *Národní osobitost*. Národní politika, 26. března 1939, s. 1.

1939 byla na stránkách *Národní politiky* dokonce připomenuta osobnost Milana Rastislava Štefánika, člověka podléjícího se na zahraničním odboji a ztělesňujícího jednotu Čechů a Slováků.⁵²⁴ Novináři přinášeli reportáže z míst, kde se konaly poutě a různé vzpomínkové národní akce a poukazovali na jejich historický význam. Často zdůrazňovali velmi vysokou účast lidí, kteří tak demonstrovali své odhodlání nepodlehnout okupační moci. Na druhé straně se objevovaly „první vlaštovky“, nesoucí břímě německé propagandy, které prezentovaly připojení protektorátu k Německu jako návrat do lůna Svaté říše římské a viděly v něm historický okamžik pro český národ. Snažily se zahnat všechny obavy z germanizace, tanoucí na mysli všeho českého obyvatelstva protektorátu. Přesto je to jedinečná doba, kdy se noviny snažily ještě prezentovat národní myšlenku a posilovat tak vědomí sounáležitosti českého obyvatelstva, a kdy český národ dosud mohl veřejně téměř bez následků prezentovat svoje postoje. Toto ojedinělé „obranné“ období je utlumeno se začátkem války a prvními represivními kroky vůči českému národu (říjen a listopad 1939).

Na konci léta roku 1939 začaly dominovat na předních stránkách českého tisku zprávy, věnující se uzavření sovětsko – německého paktu a především „stoupající agresí“ Polska. Po úspěšném útoku na Polsko, který byl dle novin samozřejmě vynucený, se obrátila pozornost nacistů zpátky do protektorátu, s cílem upevnit svoje pozice a zabránit jakýmkoliv protiněmeckým demonstracím. Všechny nepřátelské akce zaměřené proti Říši začaly být tvrdě potlačovány. V protektorátním tisku se pod dojmem těchto událostí (říjen – listopad 1939) objevily zprávy vyzývající ke klidu a spolupráci. Nabádaly k neposlouchání zahraničního rozhlasu, který údajně podněcoval Čechy k výtržnostem a k nepokojům.⁵²⁵ Noviny ale nepřinášely téměř žádné informace o probíhajících nepokojích nebo o zatýkání studentů vysokých škol. Tisk se tak od podzimu roku 1939 dal bezvýhradně do služeb nacistické propagandy, zkresloval a potlačoval všechny zprávy, které by poškozovaly „tvář“ Němců v očích českého národa. Přestal zaměřovat své statě na vybízení českého obyvatelstva k jednotě a spolupráci v duchu udržení českých tradic, jazyka a kultury. Účelem bylo zachování klidu a pořádku v rámci protektorátu, který si žádala německá strana. Češi se měli soustředit na výkon svého povolání, čímž mohli „nejlépe“ prospět budoucnosti svého národa. V této době se skupinka českých novinářů, podle tvrzení protektorátních novin, přesvědčila na zájezdu na dobytá polská území o neporazitelnosti německé armády a velkoleposti

---

⁵²⁴ *Dvacet let od Štefánikovy smrti*. Národní politika, 4. května 1939, s. 1.

⁵²⁵ *Český národ zachovává dokonalý klid a pořádek*. Národní práce, 22. září 1939, s. 1.

jejích vojenských úspěchů, následně pak svěřila své „nepopsatelné pocity a úžasné dojmy“ na stránkách tisku. Posléze se zformovala tzv. polská delegace aktivistických žurnalistů, která byla později doplněna o další členy; její představitelé patřili k nejradikálnějším novinářům v době okupace.

Proti exulantům a především exprezidentovi Benešovi zahájil tažení K. Henlein v jednom ze svých projevů v červnu roku 1939. Ke skutečnému počátku útoků a osočování na stránkách protektorátního tisku proti představitelům emigrace došlo na podzim roku 1939, kdy byli protektorátní představitelé poprvé nuceni se vymezit vůči zprávám zahraničního rozhlasu a nově se formujícímu vedení českého národa v zahraničí. Od té doby plnily tiskové zprávy, útočící proti členům bývalé čsl. vlády, stránky všech novin. Německé válečné úspěchy a liknavost západních zemí vůči agresi Říše vedly ke stoupajícímu náporu na český národ a k většímu nátlaku na protektorátní vládu.

V roce 1940 pokračovala německá propaganda na stránkách tisku a měla postupně zvyšující se tendenci pobízet k větší česko – německé spolupráci, k přijetí nového pořádku nejenom rozumově, ale především citově a bez pokrytectví. Tehdejší situace měla být, podle mínění protektorátního tisku, jenom odrazem dřívějšího přátelského a oboustranně výhodného soužití Čechů a Němců. Historie podle přesvědčení nacistů Čechům ukázala, kde je jejich místo a po boku kterého národa jim kyne „šťastná budoucnost“. Každý jednotlivec si musel podle nich uvědomit svoji odpovědnost vůči celému národu a v tomto duchu pracovat a udržovat kázeň.

Na jaře byly protektorátní listy zaplaveny zprávami o vítězném pochodu německých vojsk napříč Belgií, Lucemburskem, Nizozemskem a především Němci nenáviděnou Francií (předtím ještě bylo poraženo Dánsko a Norsko). Po dostatečném velebení neporazitelnosti německé armády se jejich pozornost opět obrátila k dění v protektorátu. Tentokrát už bylo napomenutí směřující na stranu českého národa důraznější. Národní souručenství muselo reorganizovat svůj Výbor (v červnu roku 1940) a vystoupilo s novou koncepcí, která byla hlášána ve všech denících. Nové směrnice NS, vydané na podzim roku 1940, hovořily o převýchově českého národa v duchu říšského myšlení a jeho definitivním začlenění do Velkoněmecké říše. Národní souručenství se postavilo na stranu aktivismu a český lid měl následovat tuto politiku plněním svých povinností, tedy zvyšováním pracovního výkonu, a stát se tak věrnými občany Říše. Právě říšské myšlení, podle názoru novin, znamenalo uvědomění si tradičního a historického soužití obou národů, vzájemné politické, hospodářské a kulturní spolupráce, přijetí a společné

budování nového řádu v Evropě. Českému národu tak nastalo nové údobí, ve kterém měl definitivně přesvědčit německé představitele o své oddanosti říšské myšlence a zapojit všechny své síly v práci pro Říši, protože Češi podle názoru Němců nemuseli krváčet na bojištích. V létě byli pak **představitelé emigrace** pranýřováni ve všech protektorátních denících. Důvodem bylo ustavení londýnské exilové vlády, která se stala reprezentantkou českého národa v zahraničí. Němci nechtěli připustit jakoukoliv pochybnost o hodnověrnosti protektorátní vlády, jediné mluvčí a vůdkyně všech Čechů. Útoky na exilové politiky pokračovaly po celý podzim. Exprezident Beneš se stal terčem ataků českého tisku, protože se dle něho dal do služeb světového „židovstva“, které mu mělo veřejně vyjadřovat podporu. Důvěrně se s Židy, stejně jako řada dalších exulantů, měl stýkat a nechat se finančně podporovat.⁵²⁶

Do podzimu roku 1940 se většina článků, vztahujících se k řešení **židovské otázky**, týkala především řady předpisů a nařízení, vydávaných zastupujícím říšským protektorem či institucemi na regionální úrovni. Židé byli postupně vytlačováni z veřejného života a omezováni na svých právech. Bylo jim zakázáno volně disponovat se svým majetkem. Museli přihlásit všechny své cennosti z drahých kovů. Dále byli vyloučeni z řady árijských podniků a v jiných se mohli shromažďovat jen v určitých jim vymezených prostorách. Ztratili také právo vykonávat svobodná povolání. V této době najdeme několik radikálnějších zpráv (např. ve *Venkově* nebo v *Českém slově*), vyjadřujících se negativně k charakteru Židů a jejich vztahu k českému národu. Hlavní nápor a atak na židovské obyvatelstvo protektorátu na stránkách tisku začal v říjnu roku 1940 a pokračoval po celý následující rok. Protižidovské články se už nesoustřeďovaly jenom a pouze na prezentaci určitého nařízení, ale barvitě vykreslovaly židovskou problematiku. Snažily se působit na emoce čtenářů a získat jejich sympatie pro represivní postup vůči Židům, stejně jako vzbudit odpor a potlačit veškerou lítost vůči celému židovskému národu. Byl to důsledek nové politiky Národního souručenství, ale především nátlaku Němců na konečné vypořádání se Čechů s židovským obyvatelstvem protektorátu v duchu německé politiky a zaujmutí rozhodného postoje proti nim. Vše se dělo pod taktovkou Němců, kteří se připravovali na konečné řešení židovské otázky. Josef Nebeský, vedoucí výboru NS, vyzval protektorátní vládu, aby vyhlásila zákony na ochranu české árijské krve a cti a sám apeloval na jeho členy, aby se přestali stýkat se

---

⁵²⁶ *Česká emigrace a světové židovstvo*. Národní práce, 30. října 1940, s. 2.

Židy.⁵²⁷ Protektorátní tisk poukazoval na podíl židovského národa „na vině odluky českého národa od německého, hromadění majetku v období první republiky a ovládní jejího hospodářství“. „Negativismus“ Židů a jejich „nepřátelský postoj“ vůči ostatním národům, především českému, byl tiskem vykládán i z historického hlediska. Převýchova českého národa v duchu nacionálního socialismu by vyřešením tohoto „problému“ dle názoru novin došla svého cíle.

Protižidovská agitace pokračovala na stránkách tisku i v roce následujícím (1941), ve kterém mělo dojít ke konečnému porozumění židovské otázce, které se mělo dít na „vědeckém“ základě. Tisk varoval český národ před jakýmkoliv projevem soucitu a pochopení vůči Židům, protože by se mu mohlo dostat stejného zacházení. V září téhož roku došlo k definitivní degradaci Židů v protektorátu, museli začít nosit Davidovu hvězdu. Protižidovská kampaň na stránkách českého tisku se však nesoustřeďovala v roce 1941 pouze na Židy z protektorátu, ale útočila na všechny Židy po celém světě. Židovský národ byl tiskem obviněn ze snahy ovládnout svět ve spolupráci s Anglií, Spojenými státy a Sovětským svazem. Stal se dle něj štváčem válečného konfliktu proti zemím Osy. Měl údajně ovládat všechny důležité trhy a stát se tak manipulátorem světového hospodářství.

Roku 1941 mělo dojít podle protektorátního tisku k dovršení největšího vítězství německých dějin. **Českému národu** se tak měla, díky osudovému rozhodnutí prezidenta Háchy z 15. března 1939, naskytnout možnost podílet se na budování nové Evropy, což ale vyžadovalo podle mínění Němců upřímné zapojení do Říše a zvyšování aktivní spolupráce po celý tento rok. Nebylo možné již více váhat jako tomu mělo být doposud, protože podle nich bylo v sázce výsadní postavení Čechů v rámci nového evropského celku. „Záviselo“ jenom na českém národě, jak se k tomuto dějinnému úkolu postaví. Říšská myšlenka se stala podle názoru novin směrnicí pro všechny český lid a vedla ho k naplnění jeho osudu. Až do září téhož roku se výzvy na stránkách tisku prakticky opakovaly při různých příležitostech (např. při „výročí“ 15. března, 20. dubna, či po úspěšném tažení na Balkán) a českému národu byla neustále připomínána jeho nedostatečná proaktivistická činnost v podobě pomalého zvyšování produktivity práce a neupřímného sblížení s německým národem. V červnu, po útoku na Sovětský svaz, zaplavily protektorátní noviny články, které varovaly před nebezpečím bolševismu a před fantazijními představami některých Čechů, kteří věřili v brzkou porážku

---

⁵²⁷ *Ochrana české árijské krve a cti*. České slovo, 9. října 1940, s. 1.

Německa. Opět se jim dostalo upozornění ze strany říšských představitelů, že se bez nich Německá říše v budoucnosti obejde. Aby přešli této situaci, bylo jejich úkolem zvýšení úsilí v zásobovacím a výzbrojním plánu. Články, upozorňující na zachování klidu a pořádku a vybízející k permanentnímu aktivismu, stejně jako všudypřítomná kritika bolševismu, který „koho zachvátil, ten zahynul“, spolu s prezentací úspěchů německých vojsk na Východě dominovaly tisku až do nástupu nového říšského protektora Reinharda Heydricha.

Londýnská **exilová vláda** v roce 1941 zvyšovala svoji prestiž v zahraničí a posilovala úlohu vůdkyně českého národa, což bylo stále více trnem v oku německým představitelům. Novinová agitace se zaměřila na její kontakty se zeměmi nepřátelskými vůči Říši a snažila se zlehčovat a zesměšňovat úspěchy exulantů při jednáních s představiteli tehdejších mocností. Navíc z důvodu podpory Anglie se představitelé bývalé čsl. politické špičky stali podle názoru novin spoluvíníky na válce, kterou Británie dle nacistů rozpoutala. Po útoku Německa na SSSR byl Beneš prezentován jako spojenec židobolševismu a člověk, který dával všanc život českého národa, který naopak Němci „zachraňovali“.

Jazyková otázka, tedy postavení českého jazyka a jeho úplná degradace a potlačení, se otevřela prakticky hned od začátku okupace. Vládním nařízením 25. července 1939 byla němčina zrovnoprávněna s češtinou v úředním styku a veškeré budovy, veřejné zařízení a jiné musely být označeny nejprve v jazyce německém a poté v českém. Bez znalosti němčiny se neobešel prakticky nikdo. Především ale ti, kteří si chtěli zajistit kariérní postup, museli jazyk ovládat. Na stránkách tisku se tak objevovaly po celé období trvání protektorátu inzeráty, nabízející studium němčiny „snadno a rychle“, stejně jako zprávy, jak se české obyvatelstvo jednotlivých regionů učí s nadšením tomuto jazyku. Při studiu jazyka nacisté nesledovali jenom zájem naučit jedince mluvit a psát německy, ale také ho seznamovali s kulturou a s duchem nového Německa, aby se tak docílilo snadnějšího přijetí říšského myšlení. Nicméně někteří němečtí představitelé si stěžovali na liknavý přístup Čechů při zavádění dvojjazyčnosti. Nakonec došlo brzy k zjednání „nápravy“ a např. Pražané v roce 1940 mohli sledovat, jak se měnily názvy jejich nádraží. Noviny jim pravidelně přinášely zprávy i o novém označení jejich ulic.

Řešení jazykové otázky je úzce spojeno s výukou němčiny na českých školách a s přeměnou **českého školství**, která se začala prosazovat ještě v prvním roce protektorátu. Začala redukce českých středních škol. Nový školský systém se zaměřoval

na praktickou výchovu. Cíl nacistů byl jednoznačný zamezit dalšímu vzdělávání Čechů a tvoření vrstvy inteligence. Český národ se měl skládat do budoucna výhradně z pracujícího lidu, který by byl snáze poslušný německým příkazům a nekladl by odpor, jako to do té doby dělala česká inteligence, vychovaná v dobách demokracie a vedená k národnímu myšlení na českých školách. Další ránu zasadili nacisté českému národu, když uzavřeli v listopadu roku 1939 vysoké školy ve snaze zabránit dalšímu vzdělávání mladých lidí, budoucnosti národa. V této době nacisté ospravedlňovali novou školskou reformu, která se soustřeďovala na zavádění odborných a praktických škol, přebytným množstvím inteligence, která nemohla podle jejich propagandy najít uplatnění v rámci oboru. Nový řád přinášel s sebou také změnu v učebních osnovách. Zvyšoval se počet hodin výuky německého jazyka na úkor jiných předmětů, revidovaly se učebnice dějepisu a zeměpisu. Učitelé museli v rámci hodin němčiny seznamovat žáky či studenty s historií a ideovými základy Velkoněmecké říše, stejně jako s problematikou česko – německých vztahů. Dalším způsobem, jak poněmčít českou inteligenci, bylo na jaře roku 1941 umožnění studia českým studentům technických a lékařských fakult na říšských vysokých školách. Při výběru adeptů se především přihlíželo k jejich arijskému původu, znalosti německého jazyka a počtu odstudovaných semestrů. Navíc se tito absolventi mohli uplatnit v oborech tolik potřebných pro Němce v době války a přinést tak užitek Říši. O nově ustavených pravidlech a „velkorysosti“ Říše se mohli studenti dovědět na stránkách tisku, který vybízel ke studiu na říšských školách. Na podzim se naskytla tato možnost i pro české abiturienty.

O výchovu **české mládeže** se v této době staralo především Národní souručenství, které se na počátku (v roce 1939) snažilo sjednotit mladé lidi a vést je k uchování národní myšlenky, tradic a kultury a zabránit tak negativnímu vlivu radikálních fašistických skupin. Pečovat o budoucí generace hlavně v oblasti tělesné kultury se snažily i další organizace, např. Sokol či Orel. Po reorganizaci NS se změnily principy výchovy, podle kterých měla být mládež převychovaná v duchu říšského myšlení. Studenti se dovídali stále více o zásadách nacionálního socialismu.

Řady změn doznala po okupaci také oblast **hospodářství**. Transformace měly vést k užší spolupráci mezi oběma zeměmi, prakticky šlo ale o podřízený vztah protektorátu vůči Říši (např. kurz marky ke koruně byl 1:10, čímž se značně zlevnilo nakupování pro německé příslušníky a zboží, které bylo v Říši cenově pro ně nedostupné, se v protektorátu dostalo levněji a mnohdy ve vyšší kvalitě, což vedlo k jeho skupování a navyšování cen). Navíc se zvýšila cenová hladina a platy rostly jen pozvolna a

nedostatečným způsobem. Zhoršilo se zásobování obyvatelstva (reakce na počátek války) koncem roku 1939. Byl zaveden lístkový systém, čímž došlo k omezování prodávaného množství určitých druhů potravin a k bujení černého trhu. Vše bylo ale propagandou prezentováno na stránkách tisku jako velmi výhodná opatření pro protektorátní obyvatelstvo. Lístky na potraviny byly podle mínění novin zavedeny (září 1939) za účelem spravedlivého rozdělování zboží. Zvyšování cen nikomu údajně nevadilo, protože se měly zvyšovat i mzdy. Nacisté ospravedlňovali rostoucí ceny snahou pomoci zemědělským dělníkům, kteří si tak údajně značně polepšili oproti předešlé době. Jaká byla ale skutečná koupěschopnost obyvatelstva a jak rapidně klesala jeho životní úroveň se už nikde neuvádělo. Mzdy rostly vždy o určité množství procent. Skutečné výdělky a ceny zboží lze na základě neurčitých zpráv jen odhadovat. Nacisté se ve své propagandě od počátku protektorátu nezaměřovali pouze na dělnictvo, ale také na zemědělské dělníky a na veřejné zaměstnance. Snažili se různými výhodami, které náležitě prezentovali na stránkách novin, získat jejich sympatie a podporu pro nacionální socialismus.

Němci ale nechtěli převychovat pouze **dělníky**, pracující na území protektorátu. Soustřeďovali svou propagandu na všech frontách k nalákání pracujících sil do Říše. Zpočátku byla práce v Říši dobrovolná, později převzaly iniciativu Úřady práce a na základě nově zavedených pracovních knížek (od září roku 1941) byli Češi odváděni na nucenou práci. Němci tak získali levnou pracovní sílu a navíc se jim naskytla možnost tyto pracující poněmčít. Obyvatelé protektorátu se dočítali po celý rok 1939 a 1940 z novin „o neuvěřitelných výhodách a skvělých pracovních podmínkách“ českých dělníků v Říši. V denním tisku byly zveřejňovány jejich dopisy, ve kterých zveličovali mzdové a ubytovací podmínky, možnosti dovolených a řadu jiných výhod, které s sebou práce v Říši, tudíž v podmínkách nacionálního socialismu, přinášela.

Nezapomínalo se ale ani na dělníky pracující v průmyslu a zaměstnance v zemědělství v protektorátu, kterým se podle zveřejňovaných tiskových zpráv pravidelně zvyšovala mzda, dostávalo se jim různých platových přídavků a sociálních výhod (např. Neurathovo nařízení z června roku 1940). Zemědělci se naopak měli zaměřovat na zvyšování výnosů a zajištění výživy všeho obyvatelstva. Reorganizace hospodářství v duchu nacionálního socialismu s sebou nesla přeměnu kapitalistického systému na řízené hospodářství, které tisk prezentoval jako ekonomiku zajišťující blahobyt všech vrstev obyvatelstva, zvyšující životní úroveň a zabezpečující řadu sociálních výhod pro

všechny obyvatele protektorátu. Většího semknutí v oblasti hospodářské mezi protektorátem a Říší došlo po vyhlášení celní unie v září roku 1940.

Hospodářství protektorátu se podle názoru protektorátních novin v první sledované etapě dostávalo nerušeného vývoje, ačkoli na evropském kontinentu probíhala válka. Zlepšovalo sociální postavení obyvatelstva a v porovnání s předešlým obdobím se „zvyšovala“ životní úroveň, a to díky řízené ekonomice a politice nacionálního socialismu. Pracující dostávali podle mínění tisku řadu příplatků ke mzdě, např. těžce pracující od 14. dubna 1941 měli větší přiděly chleba a masa. Za celé toto období podle tiskových zpráv došlo jenom k mírnému zvýšení cen, naopak mzdy podle novin rostly mnohem častěji. Veškeré válečné zisky byly zakázány, což mělo sloužit „k většímu prospěchu pro pracující a ke snížení jejich vykořisťování“.

Období, kdy byl u moci zastupující říšský protektor Reinhard Heydrich (tedy od 27. září 1941 - 27. května 1942) znamenalo vrchol nacistické propagandy a útlaku ve všech sledovaných oblastech na stránkách protektorátního tisku. Jistou výjimku tvoří snad jen protižidovská propaganda, která se naplno začala projevovat na podzim roku 1940 a o rok později dosáhla svého dalšího vrcholu. Do popředí zájmů se dostala dělnická otázka a problematika převýchovy české mládeže, jež se obě postupně staly dominantou této doby, kdy byl zastupujícím říšským protektorem Heydrich. Zesílená propaganda obou oblastí pokračovala i nadále po zbytek roku 1942 a po celý rok 1943. Noviny se snažily udržet nastolený směr, ale jejich agitace měla postupně klesající tendenci a často kopírovala už nastolené trendy vytvořené politikou zastupujícího říšského protektora.

V tomto krátkém období neměl **český národ** čas si „oddechnout“ od záplavy novinových agitačních zpráv různého druhu. Na stránkách tisku se objevovaly články s nadpisy v podobě apelů, výzev, výhružek, upozornění, citově zabarvené, snažící se nalákat čtenáře k jejich přečtení a úvaze nad jejich obsahem. Národní souručenství již v této době definitivně přestalo hrát svoji roli ochránce národní myšlenky. Podle německého pohledu byl naopak český národ zachráněn Heydrichem „za pět minut dvanáct“ před jistou zkázou. Do popředí kritiky českého tisku se na podzim roku 1941 dostali opět představitelé **exilové vlády**, kteří podle mínění nacistů prováděli prostřednictvím zahraničního rozhlasu štvavou kampaň proti Němcům a vybízeli český národ k intrikám a protiříšské činnosti (např. bojkot protektorátního tisku či výzvy k sabotážím a snižování pracovního výkonu v továrnách). Podle přesvědčení nacistů došlo následkem londýnského štvání a židovského vlivu k obětem na životech na straně českého obyvatelstva. Český národ se mohl dle jejich mínění zachránit upřímnou

spoluprací ve prospěch konečného vítězství Říše a podporou nově budovaného pořádku. Loajalita, zvyšování pracovního výkonu a aktivní spolupráce měla na příště určovat život každého jedince. Naslouchání „Londýnu“ nebo „Moskvě“ znamenalo podle názoru protektorátního tisku uvrhnutí všech do zkázy. Přípustná a hodna následování byla dle něho jediné politika protektorátního prezidenta Háchy. Všechna opatření byla novinami prezentována jako zásah proti všem keřasům a sabotérům, protože většina obyvatelstva měla udržovat klid a pořádek. Protektorátní tisk vyzýval k jasným činům, které by zajistily českému národu důstojné místo v rámci Říše. Na začátku roku 1942 „ukázali“ Češi, že si uvědomili „svoje dřívější pochybení“, protože se podle zveřejněných novinových statí aktivně zapojili do sbírky zimních potřeb pro německé vojáky, čímž měli projevit štědrost a značné porozumění pro spolupráci při budování nové Evropy. Po reorganizaci vlády v lednu roku 1942 nastalo ještě větší zpřísnění a kontrola života protektorátního obyvatelstva. Nová vláda si dala za cíl převychovat český národ, potažmo mládež, a definitivně začlenit protektorát do Říše. Zatímco Němci zakusili první zimu a neúspěchy na východních bojištích, Češi museli v „zázemí“ vynaložit ještě větší síly pro zvyšování pracovních výkonů a prezentování své loajálnosti, jinak hrozila další represivní opatření, slibovaná říšskými představiteli. Nový, ještě větší aktivismus, upřímná věrnost a poctivost sloužit Velkoněmecké říši, výhody vzájemného soužití, tato hesla provázela čtenáře českých deníků až do května roku 1942, kdy přišel další zlom ve vývoji protektorátu.

Na podzim roku 1941 se vystupňovala agrese vůči **Židům**. Tisk je označil za další rozvraceče poklidného soužití Čechů a Němců, důsledkem čehož došlo k „oprávněnému“ uplatňování razantnějších kroků vůči nim. Opět byli Češi prostřednictvím novinových statí varováni před židomilstvím, které by jim dle mínění tisku přineslo nemalé problémy. Byly uzavřeny synagogy a zpřísněn dohled nad vnějším označením Židů. Některé deníky se začaly zabírat otázkou vystěhování Židů z českých měst a vůbec jejich odstraněním z protektorátu a ze života českého národa. Tato otázka se objevila v době, kdy začaly první skryté deportace Židů do Lodže. Tzv. konečné řešení židovské otázky bylo dojednáno na konferenci ve Wannsee v lednu roku 1942. Na počátku téhož roku započalo shromažďování všech Židů z protektorátu v Terezíně, což český tisk v řadě článků kvitoval s jistým zadostiučiněním, povděkem a sledoval, z kterých měst již byli Židé vystěhováni. Protižidovské články se objevovaly po celé období „Heydrichovy éry“. Noviny přinášely informace o konaných výstavách, zobrazujících „škodlivý“ vliv Židů v některých českých městech. Opětovně byl

židovský národ napadán z touhy ovládnout celý svět prostřednictvím burzovních center v New Yorku a Londýně a z přípravy tehdejší války.

Zatímco na podzim roku 1941 probíhala na stránkách tisku protižidovská agitace a český národ byl varován před další protiríšskou činností, přenášela se postupně pozornost propagandy v novinách v tomto období (27. září 1941 - 27. května 1942) především na **mládež**, která se podle pohledu nacistů měla stát nositelkou říšského myšlení a budoucností národa, a dělníky, jež se snažili získat na svou stranu pro říšskou dobytčnou politiku. Začala se vytvářet jednotná výchovná linie, vedoucí mladé k větší zdatnosti, odpovědnosti a národní a sociální pospolitosti. Vzorem se stalo vzdělávání německé mládeže. Tisk požadoval odstranění všech liberalistických vlivů, které na mládež měly údajně působit v dřívějších dobách, a zejména spolků, které organizovaly její mimoškolní výchovu (Sokol, Orel). Takto vzdělávaná mládež měla najít správnou cestu pro český národ, vedoucí ho „ke šťastné budoucnosti“. Noviny prezentovaly nastupující generace národa jako určovatele jeho osudu. Nový směr se plně začal rozvíjet s nástupem Emanuela Moravce do funkce ministra školství a vedoucího Úřadu lidové osvěty v lednu roku 1942. Moravec zavedl větší počet vyučovacích hodin němčiny na úkor ostatních předmětů a chtěl, aby čeští studenti ovládali německý jazyk jako svoji mateřštinu.

Heydrichova politika tvrdých trestů proti „nepoctivým obchodníkům a lichvářům“ byla podávána a náležitě vykreslována na stránkách tisku jako ochrana dělníků a všech čestně pracujících před těmito „parazity“. Od prvních dnů nástupu zastupujícího říšského protektora do úřadu se novinové stránky plnily jeho „velkorysou politikou“ vůči **dělnictvu**. V říjnu roku 1941 uskutečnil schůzku se zástupci českého pracujícího lidu. Podle tisku s nimi hovořil s naprostým porozuměním pro jejich životní starosti a s upřímností, údajně jim přislíbil splnění všech jejich požadavků. Všechny změny jím prováděné a uskutečněné sliby byly náležitě zdůrazňovány ve všech denících na titulních stranách (např. přidělování zabaveného zboží závodním kantýnám, změna sociálního pojištění v dubnu roku 1942). Velkým počinem se pak stalo podle mínění protektorátních novin zavádění dovolených na zotavenou pro dělníky ze zbrojních závodů. Zastupující říšský protektor „nezapomněl“ i na české zemědělcce, ovšem těm už se takové pochvaly nedostalo. Heydrich vyzval české rolníky k větší spolupráci při zásobování a výživě českého obyvatelstva, které podle něj leželo do té doby na bedrech Říše. Spolupráce dělníků a zemědělců se měla stát základem doby. Říše se snažila udržet klidné a pokojné zázemí (tedy protektorát) pro svou výbojnou politiku.

Potřebovala dělníky, kteří by zvyšovali produkci ve všech průmyslových odvětvích, a zemědělce, stupňující produkci potravin, obojí pro lepší zásobování Říše v dobách válečného konfliktu. Tato německá politika vůči pracujícím se promítala především do obsahu tří deníků – *Národní práce*, *Venkova* a *Českého slova*.

Počátek poslední sledované etapy vývoje protektorátu, od atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha až do konce války, je spojený s vlnou represe a teroru, vyvolanou okamžitě po útoku, což české noviny ještě umocňovaly varovnými až vyhrožujícími zprávami, vyzývajícími k udání pachatelů, spolu se seznamy popravených obyvatel protektorátu. Na začátku této fáze vypukla obrovská štvavá kampaň ve všech českých denících proti exprezidentovi Benešovi, potažmo proti všem představitelům **emigrace**, jež byl označen za strůjce atentátu, tudíž i „narušitele“ poklidného soužití českého a německého národa. Stal se „veřejným nepřítelem“ číslo jedna. Českému národu se dostávalo každodenního varování, podle kterého se měl definitivně postavit za Říši a sjednat nápravu zvýšením pracovního výkonu a upřímnou spoluprací. Češi se museli účastnit proříšských manifestací, které byly novinami prezentovány jako akt vyjádření jednoty, podpory a součinnosti s Říši. Nová zvýšená aktivita proti exilu přišla v srpnu téhož roku, když se Velká Británie odklonila od mnichovské dohody, na což tisk reagoval zprávou protektorátní vlády, která se označila za jedinou vůdkyni českého národa.

Po atentátu na zastupujícího říšského protektora ještě zesílila propaganda, zaměřující se na stránkách tisku na **mládež**, která se podle ní měla stát vedoucí silou národa a nositelkou veřejného života. S touto politikou již započal Heydrich a bylo v ní pokračováno i po jeho smrti. Vedoucí úlohu převzal Emanuel Moravec a výchova české mládeže árijského původu byla svěřena vybraným vzdělávacím organizacím, které zastřešovalo Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách i na Moravě. Budoucí generace českého národa měly být postupně převychovány v duchu říšského myšlení a ve prospěch nově budované Evropy. Mládež měla nahradit generace, které ještě byly vychovávány v duchu zachování české národní myšlenky (udržování povědomí o historii, kultuře a jazyku českého národa), především v době svobody a demokracie, a které stále lpěly na pasivním odporu proti Němcům. Vůči nim směřovala systematická agitace novin po celý rok 1943, 1944 až do května roku 1945, soustavně upozorňující na „negativní“ důsledky poslouchání zahraničního rozhlasu. Češi měli ukázat svoji práci, udržováním klidu a loajalitou, že skutečně patří do nově se formující Evropy. Byli přesvědčováni o dějinném soužití českého a německého národa, které mu mělo

přinést v budoucnu řadu hospodářských, sociálních, politických a kulturních výhod. **Český národ** byl legálním tiskem neustále varován před nebezpečím bolševismu (zvýšená míra nastala v prosinci roku 1943 a v následujícím roce), který měl pro něho znamenat naprostou zkázu a utrpení. Noviny opakovaly po celé období zavedená hesla a teze, ale jejich agitace měla postupně klesající tendenci.

Představitelé **emigrace** zůstávali i nadále terčem útoků novinových článků, ve kterých byli označováni za zaprodance Židů a Angličanů. Po podepsání smlouvy mezi Benešem a Stalinem o přátelství, poválečné spolupráci a vzájemné pomoci v Moskvě v prosinci roku 1943 došlo k dalšímu vyhocení útoků na ty, kteří se podle tisku definitivně stali posluhovači bolševiků a měli tak vystavit český národ jejich likvidačnímu vlivu. Protireakcí na tuto dohodu bylo odmítnutí exilové vlády ze strany protektorátních činitelů a založení České ligy proti bolševismu.

Vraťme se ale k **mládeži**. Noviny se snažily přesvědčit o prospěšnosti organizování mládeže a nutnosti její výchovy. Informovaly o manifestačních shromážděních české mládeže, vyjadřujících podporu říšskému myšlení anebo demonstrujících protibolševické smýšlení (prosinec 1943, březen 1944). Referovaly o různých akcích, pořádaných Kuratoriem (Dny mládeže, Umění mládeži), či zotavovacích akcích pro pracující mládež, a ve snaze přesvědčit své čtenáře z řad starších generací a přivést je k větší důvěře k novému výchovnému směru. Mládež, která se jich účastnila, byla ovlivňována různými hesly, požadujícími jednotu, kázeň a spolupráci při budování nové Evropy. Ostatní se o tom dočítali nepřímou v novinách. **České školství** pokračovalo v nastoleném trendu, soustředilo se především na praktickou výuku, zlepšování vyučování němčiny a zvyšování vědomostí o Říši a její historii v souvislosti s vývojem v protektorátu, potažmo o česko – německých vztazích.

Mimo českou mládež se noviny v této třetí sledované etapě značně věnovaly **dělnické otázce**. Pracující lid se účastnil podle tiskových zpráv řady demonstrací (v červnu roku 1942), vyjadřujících nesouhlas se spáchaným atentátem na zastupujícího říšského protektora, který byl tiskem prezentován jako člověk skutečně se zajímající o problémy a starosti dělníků. „Demonstroval“ tak svoji loajalitu. Noviny se snažily přesvědčit o naprosté jednotě a společném postupu proti nepřítelům Říše. Z podnětu Heydricha započaly zotavovací akce pro dělníky, které pokračovaly i po jeho smrti (v letech 1942-1944), o nichž se z deníků pravidelně dovídáme. Protektorátní tisk podával obraz šťastných a spokojených tváří pracujícího lidu. Zatímco v ostatních zemích zuřila válka, lidé v protektorátu si žili „klidným a bezstarostným životem v naprostém

dostatku a bez jakéhokoliv strádání“. Pro lepší pochopení jejich „skvělých životních podmínek“ se jim dostávalo porovnání se životem sedláků a dělníků na Východě, což mělo vést k dalšímu utvrzení „výjimečného“ postavení protektorátu v rámci Říše a také k varování před nebezpečím bolševismu. Dělníci a sedláci měli odpovědět podle mínění tisku věrnou prací, zvyšováním výkonu pro Říši a zajištěním větší produkce potravin.

Tento požadavek se stal ještě více aktuálním v roce 1943. Na jedné straně zotavovací akce, na straně druhé totální válečné nasazení a omezování každodenního života lidí. Němečtí muži chyběli ve fabrikách. Nedobrovolné nasazování českých dělníků mělo alespoň částečně zacelit tuto mezeru. České noviny ukazovaly život pracujících v Říši jako naprostou idylku ve snaze zakrýt skutečné životní podmínky a důvody odvodů do Říše. Nejenom dělníci, ale také rolníci byli postiženi totální válkou. Klíčovým problémem byla otázka zemědělské produkce, kdy zemědělci byli opětovně vyzýváni prostřednictvím tisku k zajištění výživy obyvatelstva a k plynulému zásobování potravinami. Nacisté se snažili všemi možnými prostředky propagandy vzbuzovat dojem, že se nic závažného neděje a že se Německo blíží konečnému vítězství.

Židovská otázka v tomto období se prakticky přesunula do fáze tzv. konečného řešení. Noviny přestaly zaměřovat své zprávy na postavení Židů v protektorátu a sledovaly ve svých člancích řešení židovské otázky na mezinárodní rovině. Židé byli shromažďováni v uzavřených ghettech ve vybraných městech a odtud pak odvázeni v nelidských podmínkách ve vlacích do koncentračních táborů. Zde většina z nich nalezla smrt, o čemž se samozřejmě noviny nezmiňovaly. Naopak se soustředily na pošpiňování Židů na mezinárodní úrovni. Tisk publikoval články stereotypně zobrazující židovský národ jako hamižné obchodníky, snažící se ovládnout ekonomiku celého světa. Židé podle jeho mínění vykořisťovali všechny ostatní národy prostřednictvím jimi ovládaných burz v New Yorku a Londýně. Ostatně podle novin byly všechny vlády Spojenců vedeny Židy (Spojené státy, Velká Británie a SSSR). „Židovský vliv a jejich touha po ovládnutí světa“ způsobily, že tyto země byly podle novinových statí vehnány do války za práva Židů. Němci obhajovali svou protizidovskou agitaci také údajně vzrůstajícím antisemitismem po celém světě. Podle nich byl tento národ perzekuován i v zemích, kam se uchýlili jednotlivci poté, co byli nuceni opustit své rodné země pro „nepřízřivost“. Další obvinění a zlořečení se týkala lichváření, hromadění potravin a narušování veřejného pořádku. Židé se také měli podílet podle názoru novin na zlořádech, uskutečňovaných bolševickou armádou. V neposlední řadě se loutkami v jejich rukou stala exilová vláda, která „byla“ na nich

finančně závislá a jejíž prostřednictvím se Židé měli snažit dostat zpátky ke své moci a pozicím, které podle českých novin „zaujímali v první republice“.

Propaganda byla plná líbivých hesel, stejně jako výhružek a „posledních“ varování před nástrahami toho či onoho subjektu. Pravidelně se iniciativa novin zvyšovala při různých „příležitostech“ (např. 15. březen, 20. duben, narozeniny protektorátního prezidenta, výročí zahájení války nebo při úspěších, vítězstvích německých vojsk či naopak porážkách), kdy bylo třeba zamezit vzrůstajícím nadějím českého národa na osvobození. Velkou pozornost věnovaly české noviny po celou dobu existence protektorátu 15. březnu, který se stal symbolem „staronové koexistence českého a německého národa“, když byl Adolfem Hitlerem vytržen „klín“, který podle Němců zasadila dvacetiletá existence československého státu mezi oba národy. Protektorátní prezident byl novinami oslavován jako hrdina a zachránce českého národa před jeho „jistou zkázou“. Oproti němu exprezident Beneš byl viděn jako loutka v rukou západních zemí, které tisk prezentoval jako hlavní štváče a původce válečného konfliktu. K posílení a oslavě kultu osobnosti Vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera sloužilo zejména výročí jeho narozenin. Noviny popisovaly jeho život a cestu k moci s velkou pompézností. Oslavovaly jeho „genialitu“ a „myšlenku“ nacionálního socialismu. Neopomněly zdůraznit jeho význam pro samotný protektorát, který svým činem podle nich uchránil „od zmatků a nesmírných pohrom“.⁵²⁸ Všechna výročí sloužila k podpoře nově ustaveného totalitního systému. Nacisté zamezili oslavování prvorepublikových výročí a snažili se je definitivně vymazat z paměti lidí. Český národ se měl ztotožnit s říšskou ideou, která byla těmito významnými dny stále připomínána.

Závěrečná kapitola je věnována hodnocení vlivu jednotlivých aktivistických žurnalistů na noviny, ve kterých pracovali jako šéfredaktoři, a na rétoriku, kterou používali k přesvědčování českého národa pro „svou“ věc. Na základě zkoumaných pramenů Národního soudu a jeho rozsudků jsem došla k závěru, že se mnou sledovaní žurnalisté podíleli na propagaci a podpoře nacistického hnutí, stejně jako souhlasili s politikou nepřátelské vlády a snažili se přesvědčit protektorátní obyvatelstvo o konečném vítězství Velkoněmecké říše prostřednictvím zkreslovaných a lživých zpráv. Současně zesměšňovali exilovou vládu a její představitele. Prezentovali tehdejší stav jako konečný a snižovali tak naděje Čechů na porážku nacismu. Napsali stovky

---

⁵²⁸ Národní práce, 20. dubna 1940, s. 1-2.

aktivistických článků, ve kterých velebili nacistické hnutí, oslavovali vítězství německých vojsk a schvalovali trvalé zapojení protektorátu do Říše. Někteří z nich prezentovali své postoje v rozhlasových vysíláních či psali knihy o novém uspořádání a snažili se přetvářet českou historii. Svůj aktivismus utvrzovali návštěvami Presseklubu von 1939, pravidelných tiskových porad či osobními kontakty s německými úředníky. Často se účastnili zájezdů, pořádaných německou stranou na dobytá území, a o svých zážitcích barvitě informovali české čtenáře. Ne vždy podepisovali články svými jmény, občas využívali pseudonymy či šifry. Většina používala nátlaku na své redaktory, aby signovali politické články. Někdy je psali za ně a bez jejich svolení, užívali jejich jména jako autorů či před vydáním statě ještě doplňovali svými úvahami.

ANOTACE

Příjmení a jméno autora: Rašková Jitka

Název fakulty a katedry: Filozofická fakulta, Katedra historie

Název magisterské diplomové práce: Role českého protektorátního tisku při uplatňování
říšské germanizační politiky

Název magisterské diplomové práce v angličtině: The Role of Czech Protectorate Press
in Asserting the Germanization Politics

Vedoucí magisterské diplomové práce: PhDr. Karel Podolský

Počet znaků: 322 128

Počet příloh: 2

Počet titulů použité literatury: 37

Klíčová slova: Protektorát Čechy a Morava – český legální tisk - germanizace –
germanizační formy- aktivistická žurnalistika – kolaborace

Charakteristika magisterské diplomové práce:

Magisterská diplomová práce podává ucelený pohled na roli českého protektorátního tisku (Lidové noviny, Venkov, Národní práce, Polední list, České slovo, Národní politika) v procesu germanizace myšlení a ovlivňování povědomí českého národa v době německé okupace. Mapuje formy jejího působení, potažmo oblasti (odnárodňovací politika, eliminace myšlenky české státnosti; reflexe antisemitismu; problematika prezentování jazykové otázky, školství a mládeže; propaganda v oblasti hospodářské a sociální, řešení tzv. dělnické otázky). Dále se věnuje sedmi

nejradikálnějším představitelům aktivistické žurnalistiky a jejich vlivu, jakožto šéfredaktorů, na jednotlivé noviny. Na základě rozsudků Národního soudu a jimi publikovaných článků je hodnocena míra jejich aktivity a kolaborace.

PRAMENY A LITERATURA

I. PRAMENY

1. Archivní prameny:

Národní archiv Praha, fond Národní soud Praha (1945-1947)

karton 16 (PhDr. Václav Crha)

kartony 22-23 (Vladimír Ryba)

kartony 122-135 (Vladimír Krychtálek, PhDr. Jaroslav Křemen, Karel Werner a PhDr. Emanuel Vajtauer)

2. Tištěné prameny:

Korda, Vladimír: *Trojité koruna*. Novina, Praha 1941.

Lažnovský, Karel: *Hovory s dějinami*. Praha 1940.

Lažnovský, Karel: *Na rozcestí věků*. Praha 1941.

Moravec, Emanuel: *V úloze mouřenína*. Orbis, Praha 1940.

Vajtauer, Emanuel: *Český mythos: co nám lhaly dějiny*. Orbis, Praha 1943.

Vajtauer, Emanuel: *Češi v Nové Evropě*. Orbis, Praha 1943.

Vajtauer, Emanuel: *Malé národy v Nové Evropě*. Orbis, Praha 1941.

3. Noviny a časopisy:

České slovo, 1939-1945 (roč. XI.-XVII.), Moravská Ostrava.

Lidové noviny, 1939-1945 (roč. 47-53.), Brno.

Národní politika, 1939-1945 (roč. LVII.-LXIII.), Praha.

Národní práce, 1939-1945 (roč. 1-7), Praha.

Polední list, 1939-1945 (roč. XIII.-XIX.), Praha.

Venkov, 1939-1945 (roč. XXXIV.-XL.), Praha.

II. LITERATURA

- Bartoš, Josef: *Noviny jako historický pramen*. In: Marek, Pavel (ed.): Tisk a politické strany. Moneta –FM, Olomouc 2001, s. 7-16.
- Bednařík, Petr: *Arizace české kinematografie*. Karolinum, Praha 2003.
- Beránková, Milena: *Dějiny československé žurnalistiky. Díl 3, Český a slovenský tisk v letech 1918-1944*. Praha 1981.
- Blodigová, Alexandra a kol.: *Slovník odpovědných redaktorů a šéfredaktorů legálního českého denního tisku v letech 1939-1945*. Matfyzpress, Praha 2007.
- Brabec, Jiří: *Protektorátní kultura pod tlakem kolaborantských projektů (1941-1945)*. In: Soudobé dějiny, roč. IX., č. 3-4, 2002, s. 412-428.
- Brandes, Detlef: *Češi pod německým protektorátem: okupační politika, kolaborace a odboj 1939-1945*. Prostor, Praha 2000.
- Čelovský, Bořivoj: *So oder so: řešení české otázky podle německých dokumentů 1933-1945*. Tilia, Šenov u Ostravy 2002.
- Čelovský, Bořivoj: *Strážce nové Evropy: prapodivná kariéra novináře Emanuela Vajtauera*. Tilia, Šenov u Ostravy 2002.
- Čvančara, Jaroslav – Uhlíř, Jan Boris: *Chlebičková aféra. Poslední odbojový čin ministerského předsedy Aloise Eliáše*. In: Historie a vojenství, roč. 55, č. 4, 2006, s. 17-48.
- Doležal, Jiří: *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*. Národní filmový archiv, Praha 1996.
- Gebhart, Jan - Kuklík, Jan: *Dramatické i všední dny protektorátu*. Themis, Praha 1996.
- Gebhart, Jan – Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka a kol.: *Řízení legálního českého tisku v Protektorátu Čechy a Morava*. Karolinum, Praha 2010.
- Hejduk, Miloš: *Barrandov pod vlajkou hákového kříže*. Mnichovice 2007.
- Jílek, Viktor: *Dějiny české žurnalistiky od svého počátku do roku 1945*. Univerzita Palackého, Olomouc 2002.
- Kárný, Miroslav: *Konečné řešení: genocida českých Židů v německé protektorátní politice*. Academia, Praha 1991.
- Kašpar, Lukáš: *Český hraný film a filmaři za protektorátu: propaganda, kolaborace, rezistence*. Libri, Praha 2007.

- Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka (eds.): *Český tisk pod vládou Wolfganga Wolframa von Wolmara*. Karolinum, Praha 2003.
- Končelík, Jakub: *Kvantitativní obsahová analýza protektorátních tiskových porad*. In: Gebhart, Jan – Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka a kol.: *Řízení legálního českého tisku v Protektorátu Čechy a Morava*. Karolinum, Praha 2010, s. 69-98.
- Krejčová, Helena – Svobodová, Jana – Hyndráková, Anna: *Židé v protektorátu*. Maxdorf, Praha 1997.
- Kubíček, Jaromír a kol.: *Česká retrospektivní bibliografie. Řada 1, Noviny. Díl, Noviny České republiky od počátku do roku 1918*. Brno 2008.
- Nakonečný, Milan: *Český fašismus*. Vodňář, Praha 2006.
- Nakonečný, Milan: *Vlajka: k historii a ideologii českého nacionalismu*. Chvojko nakladatelství, Praha 2001.
- Pasák, Tomáš: *Aktivističtí novináři a postoj generála Eliáše v roce 1941*. In: *Československý časopis historický*, roč. 15, č. 2, 1967, s. 173-192.
- Pasák, Tomáš: *Český fašismus 1922-1945 a kolaborace 1939-1945*. Práh, Praha 1999.
- Pasák, Tomáš: *JUDr. Emil Hácha (1938-1945)*. Rybka Publisher, Praha 2007.
- Pasák, Tomáš: *Pod ochranou Říše*. Práh, Praha 1998.
- Pasák, Tomáš: *Soupis legálních novin, časopisů a ústředních věstníků v českých zemích z let 1939-1945*. Univerzita Karlova, Praha 1980.
- Pernes, Jiří: *Až na dno zrady: Emanuel Moravec*. Themis, Praha 1997.
- Porjes, Ladislav: *Cenzurovaný život*. Fischmann, Praha 2006.
- Seemann, Richard: *Cesta do Wannsee: konečné řešení takzvané židovské otázky a germanizace českých zemí*. Středoluky 2008.
- Stejskal, Jan: *Zprávy z českého století: tiskové agentury a česká společnost 1848-1948*. Triton, Praha 2008.
- Tomášek, Dušan - Kvaček, Robert: *Causa Emil Hácha*. Themis, Praha 1995.
- Tomášek, Dušan – Kvaček, Robert: *Generál Alois Eliáš: jeden český osud*. Epoque, Praha 1996.
- Tomášek, Dušan - Kvaček, Robert: *Obžalována je vláda*. Themis, Praha 1999.
- Uhlíř, Jan Boris: *15. březen 1939. Počátek okupace na stránkách českého tisku*. *Historický obzor*, roč. 10, č. 3-4, 1999, s. 70-76.
- Uhlíř, Jan Boris: *Protektorát Čechy a Morava v obrazech*. Ottovo nakladatelství, Praha 2008.

Uhlíř, Jan Boris: *Ve stínu říšské orlice: Protektorát Čechy a Morava, odboj a kolaborace*. Praha 2002.

Večeřa, Pavel: *Proměny reflexe Národního souručenství na stránkách vybraných českých deníků (Lidové noviny, Venkov, Národní práce) v letech 1939-1945*. In: Marek, Pavel (ed.): *Tisk a politické strany*. Moneta – FM, Olomouc 2001, s. 138-149.

III. INTERNETOVÉ ZDROJE:

Večeřa, Pavel: *Židé a antisemitismus na stránkách vybraných českých deníků v letech 1939-1945*. In: *Média a realita 2002*. Sborník prací Katedry mediálních studií a žurnalistiky FSS. Masarykova univerzita, Brno 2003, s. 103-120.

(online; cit. 10. 4. 2010). Dostupné z WWW: http://files.koncelik.eu/200000053-3ed7b3fd22/vecera_antisemitismus.pdf

Večeřa, Pavel: *Ošemetné Scylly a zrádné Charybdy protektorátních novinářů. K projevům pasivní rezistence a kolaborace na stránkách českých tištěných médií za německé okupace (1939-1945)*. In: *Mediální studia*, roč. 2, č. 3, Praha 2007, s. 252-271.

online; cit. 10. 4. 2010). Dostupné z WWW: http://files.koncelikj.webnode.cz/200000027-3096931923/vecera_protectoratni_novinar.pdf

RESUMÉ

My master thesis is devoted to the role of Czech Protectorate press in asserting the germanization politics. The germanization politics started in the beginning of the German occupation. Nazis wanted to change the mind of the Czech nation into German mind. Czechs should have become the submissive figurines in nazi's hands. They should have accept German's politics and work for the victory of the "Third Reich".

The thesis is grounded on the primary sources (archival materials from the National archive in Prague and the Czech protectorate press) as well as on the secondary literature that deals with the given topic (e.g. monographs J. Končelík, J. Kryšpínová, B. Köpplová; Pasák T. or B. Čelovský).

In the first chapter I evaluated the role of the press as the historical source and its role in the Protectorate.

I was interested in four ways of the germanization politics in the Protectorate of Bohemia and Moravia which were influenced by the propaganda of Czech protectorate press. In the first part, Germans wanted Czechs to lose their awareness of the national history, culture and tradition as well as the status of the independent democratic state. The uprising of Jews and attacks against them are the point of the next part. Afterwards I followed German's influence on the Czech educational system, education of young people and the Czech language. Nazis wanted to turn Czechs into workers and suppress the Czech intelligence. Further on I scrutinized an agitation in the economic and social field. I devoted my research also to the analysis of the Nazi influence on Czech workers who worked in the industry in Protectorate and who had to work in the "Third Reich".

The last chapter of my thesis I dedicated to the seven most important collaborationists between the Czech protectorate journalists (Vladimír Krychtálek, Vladimír Ryba, Karel Werner, dr. Emanuel Vajtauer, Karel Lažnovský, PhDr. Jaroslav Křemen a PhDr. Václav Crha). I evaluated their role in the Czech protectorate press and their impact on the press in which they were the editor-in-chiefs.

POUŽITÉ ZKRATKY

Gestapo	Geheime Staatspolizei
MNS	Mládež Národního souručenství
NA	Národní archiv Praha
NS	Národní soud Praha (1945-1947)
NSN	Národní svaz novinářů
SD	Sicherheitsdienst
TO PMR	Tiskový odbor Předsednictva ministerské rady
ÚŘP	Úřad říšského protektora
ÚTDS	Ústředí tiskové a dozorčí služby

TEXTOVÉ PŘÍLOHY

1. Vladimír Ryba s. 167
2. PhDr. Václav Crha s. 169
3. PhDr. Jaroslav Křemen s. 172
4. PhDr. Emanuel Štěpán Vajtauer s. 174
5. Vladimír Krychtálek s. 176
6. Karel Lažnovský s. 178
7. Karel Werner s. 180

1. Vladimír Ryba (1900-1963)

Vladimír Ryba se narodil roku 1900 v Písku. Po absolvování gymnázia v Roudnici studoval slovanskou literaturu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.⁵²⁹

Od roku 1927 byl interním členem redakce *Práva lidu*, kde pracoval především jako kulturní referent. Šéfredaktorem *Národní práce* (původně *Právo lidu*) se stal 1. ledna roku 1939.⁵³⁰

V dubnu roku 1939 se podílel na prvním propagačním zájezdu jako šéfredaktor *Národní práce* do Německa, kde byl přítomen vojenské přehlídce německých vojsk, konané v Berlíně před vůdcem Adolfem Hitlerem, a účastnil se slyšení u říšského tiskového šéfa Otty Dietricha. Skutečný základ pro jeho aktivistickou politiku byl položen na zájezdu do okupovaných polských území na podzim roku 1939, kde vešel v přímý kontakt spolu s dalšími žurnalisty se zpravodajem německé tiskové služby Wolfgangem Wolframem von Wolmarem. Později se podílel na jiných výpravách např. na Západní val v roce 1940 a v roce 1942 na okupovaná východní území.⁵³¹

V srpnu roku 1940 si spolu s dalšími aktivisty (V. Krychtálkem a PhDr. J. Křemenem) vynutil audienci u Háchy. Své myšlenky pak zvěčnili v pamětním spise, v němž vyjádřili nespokojenost s činností Národního souručenství. Tato organizace podle jejich názoru neprokázala schopnost převychovávat národ, chovala se často protiněmecky a nebyla v dostatečném osobním styku s německými činiteli. Po reorganizaci Národního souručenství v roce 1940 se stal členem jeho Výboru a později zmocněncem pro kulturu, kde měl prosazovat a podporovat výchovu národa k říšskému vědomí všemi prostředky. Nebyl ve svých snahách úspěšný, a proto se rozhodl na svou funkci rezignovat.⁵³²

Ryba se účastnil audience spolu s Krychtálkem u státního sekretáře K. H. Franka 18. 11. 1940, „*kde jim Frank tlumočil nespokojenost s některými členy Eliášovy vlády*“.⁵³³

V květnu roku 1941 byl zatčen spolu s dalšími bývalými sociálními demokraty a později po intervenci Sicherheitsdienstu byl propuštěn.⁵³⁴ Spolu s dalšími novináři

⁵²⁹ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 106.

⁵³⁰ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 106.

⁵³¹ NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 484, poř. č. 59, rozsudek z 8. července 1946, fol. 282v-283v.

⁵³² NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 472, poř. č. 41, obžaloba z 15. března 1946, fol. 6r-6v.

⁵³³ NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 469, poř. č. 20, trestní oznámení Ministerstva vnitra proti V. Rybovi, fol. 27r.

⁵³⁴ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 106.

pokračoval v nátlaku na protektorátního prezidenta a vládu, potažmo jejího předsedu gen. A. Eliáše. Ten byl nucen v září roku 1941 jej spolu s dalšími aktivisty přijmout. Výsledkem jednání bylo tlumočení požadavku, aby se vláda více starala o převýchovu národa. Krátce na to byl gen. Eliáš zatčen.⁵³⁵

V roce 1942 podle zprávy Národní bezpečnosti z Prahy Kosíř, která přezkoumávala minulost a lidskost povahy V. Ryby a zabývala se možnostmi podat dobrozdání k žádosti o milost, spáchala jeho žena sebevraždu (otrávila se svítiplynem), přitom přišel o život jeho jediný syn, který byl hluchoněmý.⁵³⁶

V témže roce byl Ryba zvolen do funkce místopředsedy NSN, v jehož čele byl V. Krychtalek, a také se stal členem Presseklubu von 1939.⁵³⁷

Byl příslušníkem širšího výboru v Lize proti bolševismu. Dne 15. března 1945 mu K. H. Frank udělil Čestný štít Protektorátu Čechy a Morava se Svatováclavskou orlicí, čímž mělo být korunováno jeho aktivistické snažení.⁵³⁸

Ryba byl při hlavním přelíčení dne 8. 7. 1946 uznán vinným ze zločinu proti státu. Byl odsouzen k trestu těžkého žaláře v době trvání 10 let (z toho polovinu si měl odpykat nucenou prací v kárných táborech), dále ke ztrátě cti na dobu 10 let. Polovina jeho jmění propadla v konfiskaci ve prospěch státu.⁵³⁹ V roce 1954 byl na základě amnestie prezidenta republiky propuštěn na svobodu (do vypršení trestu mu zbýval 1 rok a dva dny).⁵⁴⁰

---

⁵³⁵ NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 472, poř. č. 41, obžaloba z 15. března 1946, fol. 7r.

⁵³⁶ NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 485, poř. č. 69-82, žádosti V. Ryby a příbuzných o milost, šetření a zamítnutí žádostí, fol. 102r.

⁵³⁷ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 107.

⁵³⁸ NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 469, poř. č. 20, trestní oznámení Ministerstva vnitra proti V. Rybovi, fol. 26r.

⁵³⁹ NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 484, poř. č. 59, rozsudek z 8. července 1946, fol. 282r-282v.

⁵⁴⁰ NA, NS, TNS 8/46, karton 23, inv. č. 485, poř. č. 82, propuštění na amnestii v r. 1954, fol. 333r.

2. PhDr. Václav Crha (1901-1964)

Václav Crha se narodil v Rokycanech, kde také vystudoval střední školu. Ve studiích pokračoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v oboru hudební dějiny a věda. V roce 1925 získal titul PhDr.⁵⁴¹ V témže roce vstoupil do vydavatelství agrární strany Novina a do roku 1928 byl redaktorem časopisu *Svoboda*. Odtud v roce 1929 přešel do redakce *Lidového deníku*, poté do *Venkova* v Praze, kde byl od r. 1934 zahraničním redaktorem.⁵⁴² Nakonec přestoupil k 1. lednu 1937 do deníku *Národní politika*, o rok později se stal jeho šéfredaktorem jako celku (ranního, poledního, nedělního a pondělního vydání).⁵⁴³ Od 1. května 1943 byl šéfredaktorem ranního *Českého slova* (do srpna roku 1944) a od 1. února 1945 byl určen Moravcem za redaktora a tiskového dozorce časopisu Kuratoria pro výchovu mládeže *Zteč*.⁵⁴⁴

Dne 20. dubna roku 1939 se vypravil na zájezd spolu s dalšími českými novináři do Německa, kde měli poobědvat s říšským šéfem tisku dr. Dietrichem a pak se společně zúčastnit vojenské přehlídky, které byl přítomen protektorátní prezident Hácha, Adolf Hitler a František Chvalkovský, vyslanec protektorátní vlády v Berlíně. Koncem září téhož roku, po porážce Polska, učinil cestu do Varšavy, kde se setkal s dalšími šéfredaktory českých listů. Všichni po tomto zájezdu začali úzce spolupracovat s Němci. Na podzim roku 1940 byl přijat v Německu spolu s kulturními pracovníky a novináři říšským ministrem propagandy J. Goebbelsem a po příjezdu do protektorátu pronesl projev na Slovanském ostrově v Praze, který pořádal Český svaz pro spolupráci s Němci. V dubnu roku 1942 se účastnil zájezdu do Benátek na I. evropský kongres unie novinářů. V roce 1943 se stal členem Presseklubu von 1939, kde se setkávali němečtí a čeští žurnalisté. Tato organizace vydávala pokyny, jak psát a propagovat

---

⁵⁴¹ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 25.

⁵⁴² NA, NS, TNS 6/46, karton 16, inv. č. 332, poř. č. 50, rozsudek z 30. března 1946, fol. 232v-233r.

⁵⁴³ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 25-26.

⁵⁴⁴ NA, NS, TNS 6/46, karton 16, inv. č. 321, poř. č. 23, trestní oznámení Ministerstva vnitra na PhDr. V. Crhu, zaslané národnímu prokurátorovi, fol. 63r-64r.

nacismus, a pořádala tzv. důvěrné konference, kterých se účastnili pouze aktivističtí šéfredaktoři (mezi nimi i V. Crha).⁵⁴⁵

V září roku 1941 se podílel na setkání s ministerským předsedou Aloisem Eliášem, které bylo vynucené a snažilo se zdiskreditovat vládu a přinutit ji více spolupracovat s Němci. Po schůzi vypukla tzv. chlebičková aféra.⁵⁴⁶

Podle rozsudku Národního soudu byl V. Crha v úzkém kontaktu s Němci a udržoval s nimi přátelské vztahy, což ale nemohlo být přesně soudem prokázáno. Přesto tu bylo dle jeho nálezu značné podezření, že spolupracoval nejenom s jednotlivými Němci, ale i s Gestapem a SD. Z Crhova doznání bylo zjištěno, že se stýkal s vedoucím tiskového odboru Wolfgangem Wolframem von Wolmarem, se kterým si vyměňoval příležitostné gratulace a dary, dále s ministerským radou von Gregorym a s členy SD Langem a Richterem. Jeho kontakty na SD byly podloženy několika svědeckými výpověďmi.⁵⁴⁷ Mimo jiné Crha napsal úvod k Wolframově brožurce „*Němec o Češích*“ a uveřejňoval jeho články.⁵⁴⁸

V roce 1944 obdržel vyznamenání Čestný štít Protektorátu Čechy a Morava se Svatováclavskou orlicí.⁵⁴⁹

Crha byl členem Ligy proti bolševismu, Kuratoria pro výchovu v Čechách, Klubu české mládeže a spolupracovníkem ústředního vedení Českého svazu pro spolupráci s Němci.⁵⁵⁰

V. Crha byl 30. března 1946 Národním soudem uznán vinným, že jako novinář v době zvýšeného ohrožení republiky agitačně sloužil vládě vetřelců v denním tisku. Propagoval a podporoval fašistické a nacistické hnutí tiskem. Schvaloval a obhajoval nepřátelskou vládu i na veřejném shromáždění. Dále dle rozsudku podporoval nezákonné činy okupačních úřadů, velitelství a orgánů jim podřízených v úmyslu, aby rozvrátil mravní, národní a státní vědomí československého lidu, zejména československé mládeže. Byl za to odsouzen k trestu těžkého žaláře na doživotí, k 15

---

⁵⁴⁵ NA, NS, TNS 6/46, karton 16, inv. č. 321, poř. č. 23, trestní oznámení Ministerstva vnitra na PhDr. V. Crhu, zaslané národnímu prokurátorovi, fol. 58r-61r.

⁵⁴⁶ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 26.

⁵⁴⁷ NA, NS, TNS 6/46, karton 16, inv. č. 332, poř. č. 50, rozsudek z 30. března 1946, fol. 242r-242v.

⁵⁴⁸ NA, NS, TNS 6/46, karton 16, inv. č. 321, poř. č. 23, trestní oznámení Ministerstva vnitra na PhDr. V. Crhu, zaslané národnímu prokurátorovi, fol. 61r.

⁵⁴⁹ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 26.

⁵⁵⁰ NA, NS, TNS 6/46, karton 16, inv. č. 321, poř. č. 23, trestní oznámení Ministerstva vnitra na PhDr. V. Crhu, zaslané národnímu prokurátorovi, fol. 64r.

letům ve zvláštních nucených pracovních oddílech, pozbyl navždy občanské cti a celé jeho jmění propadlo ve prospěch státu.⁵⁵¹

V roce 1954 byl Crhovi prezidentem republiky zmírněn trest z doživotí na 20 let odnětí svobody. O dva roky později byl podmíněčně propuštěn.⁵⁵²

---

⁵⁵¹ NA, NS, TNS 6/46, karton 16, inv. č. 332, poř. č. 50, rozsudek z 30. března 1946, fol. 232r.

⁵⁵² NA, NS, TNS 6/46, karton 16, inv. č. 340, poř. č. 58-64, soudní řízení k žádostem odsouzeného a jeho manželky o milost, usnesení Krajského soudu v Nitře z roku 1956 o podmíněčném propuštění, vrácení spisů krajskému soudu v Praze, fol. 307r, 315r.

3. PhDr. Jaroslav Křemen (1908-1978)

Jaroslav Křemen se narodil v Táboře, kde také vystudoval reálné gymnázium. V letech 1927 až 1932 studoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v moderní sociologii, filozofii a filologii.⁵⁵³

V roce 1933 nastoupil do nakladatelství Melantrich a ještě v témže roce byl přeložen do redakce *A – Zetu* v Praze, kde zastával funkci redaktora. V letech 1934 a 1935 působil v brněnské redakci *A – Zetu*. V červnu téhož roku byl vyslán Melantrichem jako zpravodaj do Budapešti. Svoje působení zde ukončil na jaře roku 1936. V listopadu 1938 nastoupil do redakce *A- Zetu* jako politický zpravodaj.⁵⁵⁴ V roce 1941 se stal jeho šéfredaktorem. V létě 1944 odešel do *Lidového deníku* (nakladatelství Novina) na pozici šéfredaktora, na které setrval až do konce okupace.⁵⁵⁵

V roce 1942 byl J. Křemen jmenován Vladimírem Krychtálkem, jakožto předsedou Národního svazu novinářů, členem poradního sboru NSN.⁵⁵⁶

Spolu s dalšími novináři se účastnil propagandistického zájezdu do Polska na podzim roku 1939 a na jaře roku 1940 cesty na západní frontu.⁵⁵⁷

V roce 1940 si Křemen dle rozsudku Národního soudu stěžoval spolu s dalšími aktivistickými žurnalisty Rybou a Krychtálkem dr. Háchovi, že veškerá aktivistická politika ležela na bedrech žurnalistů, zatímco Národní souručenství a protektorátní vláda, vedená gen. Aloisem Eliášem, se měla vyhýbat odpovědnosti a spolupráci s Němci. Všichni tři byli posléze jmenováni do Výboru NS, kde Křemen působil jako zmocněnec pro věci sociální. V roce 1941 byli všichni aktivističtí žurnalisté (včetně Křemena) odsouzeni londýnským rozhlasem za svůj aktivismus. Představitelé exilové

⁵⁵³ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 70.

⁵⁵⁴ NA, NS, TNS 8/47, karton 122, inv. č. 1646, poř. č. 11, protokol výslechu PhDr. J. Křemena, bývalého šéfredaktora časopisu *A – Zet*, *Lidový deník*, *České slovo*, fol. 299r, 301r.

⁵⁵⁵ NA, NS, TNS 8/47, karton 135, inv. č. 1689, poř. č. 97, rozsudek z 22. dubna 1947, fol. 1011v.

⁵⁵⁶ NA, NS, TNS 8/47, karton 131, inv. č. 1670, poř. č. 67, korespondence s tiskovými spolky, bez fol.

⁵⁵⁷ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 70.

vlády vyzvali Čechy k bojkotu protektorátního tisku. V srpnu téhož roku bylo z iniciativy těchto novinářů vydáno nařízení, podle kterého museli všichni redaktoři psát aktivistické články. Šéfredaktoři dle soudu toto vynucovali, včetně jejich podpisů, a často také jejich články přepisovali. Měli se tak snažit navodit před českou veřejností dojem, že všichni novináři vystupovali jednotně. Podle soudu v této činnosti vynikal právě J. Křemen.⁵⁵⁸

Křemen se spolu s dalšími novináři podílel na nátlaku na gen. Eliáše, od kterého vyžadovali projev, ve kterém se měla protektorátní vláda ostře ohradit vůči exilové vládě a naopak se zastat aktivistických žurnalistů. Dne 18. září 1941 si vynutili audienci u Eliáše. Krátce na to byl ministerský předseda zatčen.⁵⁵⁹

Ještě v březnu roku 1945 bylo Jaroslavu Křemenovi uděleno vyznamenání – bronzový Čestný štít Svatováclavské orlice.⁵⁶⁰

Dne 22. dubna 1947 byl odsouzen k trestu smrti provazem, ale ještě v tentýž den mu byl, na základě udělené milosti prezidentem Benešem, trest změněn na doživotní těžký žalář. Patnáct roku z vyměřeného trestu si odpykal ve zvláštním nuceném pracovním oddílu.⁵⁶¹ V březnu roku 1954 prezident republiky změnil rozsudek na odnětí svobody ve výměře dvaceti let.⁵⁶²

Na základě amnestie prezidenta republiky z 9. května roku 1960 byl J. Křemenovi zbytek trestu prominut.⁵⁶³

---

⁵⁵⁸ NA, NS, TNS 8/47, karton 135, inv. č. 1689, poř. č. 97, rozsudek z 22. dubna 1947, fol. 1012r-1012v, 1015v.

⁵⁵⁹ NA, NS, TNS 8/47, karton 135, inv. č. 1689, poř. č. 97, rozsudek z 22. dubna 1947, fol. 1012v.

⁵⁶⁰ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 70.

⁵⁶¹ NA, NS, TNS 8/47, karton 135, inv. č. 1689, poř. č. 97, rozsudek z 22. dubna 1947, fol. 1020r.

⁵⁶² NA, NS, TNS 8/47, karton 135, inv. č. 1694, poř. č. 107, projednání žádostí PhDr. J. Křemena a jeho rodičů o milost, protokol o amnestii z r. 1961, fol. 1031r.

⁵⁶³ NA, NS, TNS 8/47, karton 135, inv. č. 1694, poř. č. 107, projednání žádostí PhDr. J. Křemena a jeho rodičů o milost, protokol o amnestii z r. 1961, bez fol.

4. PhDr. Emanuel Štěpán Vajtauer (1892-1945?)

Emanuel Vajtauer se narodil v Táboře roku 1892. V Jindřichově Hradci absolvoval rok měšťanské školy, odkud přešel na reálné gymnázium a po úspěšném složení maturitní zkoušky se stal studentem Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v oboru středoškolského učitelství filozofie, angličtiny a francouzštiny. V rámci studií vycestoval na rok do Paříže (na Sorbonu). V roce 1917 byl promován na doktora filozofie.⁵⁶⁴

V letech 1919-1920 setrval v sovětském Rusku. Po svém návratu působil v denících *Slovácka* v Hodoníně, v *Dělnickém deníku* v Ostravě a nakonec se stal redaktorem *Rudého práva*.⁵⁶⁵ V roce 1923 se vypravil na cestu do Spojených států, kde pracoval jako redaktor v časopise *Spravedlnost* v Chicagu. Pro svou komunistickou činnost byl vypovězen a vrátil se v květnu roku 1927 do Prahy.⁵⁶⁶ V roce 1929 byl zbaven funkce redaktora *Rudého práva*, poté co byl vyloučen z KSČ. Začal žít jako překladatel. Od listopadu roku 1931 byl zaměstnancem Melantrichu, kde pracoval jako redaktor *Českého slova*. O pět let později se vydal do Španělska, kde v době jeho pobytu vypukla občanská válka a stal se zde hlavním pozorovatelem.⁵⁶⁷

Po zatčení ředitele Melantrichu, v březnu roku 1941, začal pracovat jako šéfredaktor *Večerního Českého slova*, kde působil až do roku 1942. Poté byl vedoucím redakce v *Přítomnosti* až do konce války.⁵⁶⁸ *Přítomnost*, původně časopis vydávaný Ferdinandem Peroutkou v letech 1924-1938, byla „znovu obnovena“ ministrem školství a lidové osvěty Emanuelem Moravcem. Vajtauer spolu s Krychtálkem byli častými hosty ministra Moravce, kterému Vajtauer přinášel ke schválení zkušební tisky *Přítomnosti*. Mezi oběma novináři panovala nevraživost a předháněli se ve snaze získat větší přízeň u Moravce. V této době napsal Vajtauer dvě publikace – „*Češi v Nové Evropě*“ a „*Český mythus: co nám lhaly dějiny*“, ve kterých prezentoval novou národní historii.⁵⁶⁹

Spolu s dalšími žurnalisty se účastnil řady propagačních zájezdů, např. do Polska v roce 1939, po němž se vytvořila tzv. skupinka aktivistických žurnalistů (tzv. polská

---

⁵⁶⁴ Čelovský, Bořivoj: *Strážce nové Evropy. Prapodivná kariéra novináře Emanuela Vajtauera*. Tilia, Šenov u Ostravy 2002, s. 11-14.

⁵⁶⁵ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 127.

⁵⁶⁶ Čelovský, B.: *c. d.*, s. 37-39.

⁵⁶⁷ Čelovský, B.: *c. d.*, s. 44-49.

⁵⁶⁸ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 127.

⁵⁶⁹ Čelovský, B.: *c. d.*, s. 76-79.

delegace), na dobytá území na Západě (do Francie v roce 1940) a na východní bojiště (na Ukrajinu v roce 1942).⁵⁷⁰

Po dobu okupace vydal řadu aktivistických článků a podílel se na rozhlasovém vysílání. Některé jeho rozhlasové projevy vyšly i knižně. Posléze, co londýnský rozhlas vyhlásil bojkot protektorátních novin a odsoudil aktivismus žurnalistů, si vynutil spolu s dalšími aktivisty vydání nařízení v srpnu roku 1941, podle kterého museli i ostatní redaktoři podepisovat a psát politické články. Účastnil se nátlaku na ministerského předsedu gen. A. Eliáše, u kterého si spolu s dalšími novináři vymohl přijetí v září roku 1941.⁵⁷¹

V roce 1944 byl vyznamenán Moravcem Cenou Karla Lažnovského.⁵⁷²

Po okupaci byl souzen Národním soudem v nepřítomnosti a na základě důkazů se měl vědomě podílet na kolaborantské činnosti. Podporoval a propagoval nacismus, schvaloval a obhajoval nepřátelskou vládu. Ze svědeckých výpovědí vyplynulo, že psal aktivistické články již za druhé republiky. Nakonec byl odsouzen 22. dubna roku 1947 spolu s dalšími žurnalisty k trestu smrti provazem, ale v jeho případě k naplnění rozsudku nikdy nedošlo.⁵⁷³

Konečný osud Emanuela Vajtauera je dosud neznámý. V květnu roku 1945 se v tisku objevila zpráva, že se oběsil. Jeho tělo ale nebylo nalezeno. Podle Bořivoje Čelovského se Vajtauer pokusil v dubnu roku 1945 utéci na Západ a pod jiným jménem začít žít nový život. Mělo se mu to podle jeho názoru podařit.⁵⁷⁴

---

⁵⁷⁰ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 127.

⁵⁷¹ NA, NS, TNS 8/47, karton 135, inv. č. 1689, poř. č. 97, rozsudek z 22. dubna 1947, fol. 1012r-1012v.

⁵⁷² Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 127.

⁵⁷³ NA, NS, TNS 8/47, karton 135, inv. č. 1689, poř. č. 97, rozsudek z 22. dubna 1947, fol. 1017v-1018v, 1019v-1020r.

⁵⁷⁴ Čelovský, B.: *c. d.*, s. 85-86.

5. Vladimír Krychtálek (1903-1947)

Vladimír Krychtálek se narodil v Brně, kde navštěvoval státní reálné gymnázium. Posléze chtěl vstoupit do služeb československých státních drah, proto se také zapsal na odbornou železniční školu v Brně. Po skončení studia pracoval jako úředník československých státních drah. Po dvou letech zaměstnání opustil a začal studovat na Vysoké škole technické v Brně, kde absolvoval šest semestrů. V letech 1924–1926 publikoval ve sportovním časopise *Sport*, ve kterém vedl rubriku o lehké atletice. V roce 1927 obrátil svoji pozornost na francouzské časopisy, do kterých přispíval svými články. Na krátký čas také odešel za prací do Francie.⁵⁷⁵

V roce 1931 začal pracovat pro *Lidové noviny*, kde získal pozici zahraničního redaktora a byl vyslán do Moskvy. O šest let později odešel do redakce *Venkov* na pozici zahraničně – politického redaktora.⁵⁷⁶

V. Krychtálek se ujal 17. února roku 1942 vedení Národního svazu novinářů a za své náměstký ustanovil Vladimíra Rybu a PhDr. Václava Crhu. Podle nových stanov, které byly prosazeny, patřilo zavedení povinných zkoušek z německého jazyka. Krychtálek se podílel na novém nařízení, podle kterého měl být přezkoumán árijský původ všech redaktorů. Dále měli být vyškrtnuti všichni novináři, kteří nebyli žurnalisty z povolání.⁵⁷⁷

Podle rozsudku Národního soudu podnikl ještě v době druhé republiky cestu do Německa, kde se setkal s německými činiteli a jednal s nimi o nejužší spolupráci.⁵⁷⁸ Po 15. březnu roku 1939 plně začal spolupracovat s okupanty a postavil se ve svých člancích za nacistické hnutí.⁵⁷⁹

Od května roku 1939 až do roku 1944 zastával funkci šéfredaktora *Večera*. Po ukončení jeho vydávání přestoupil na stejnou pozici do deníku *Venkov*.⁵⁸⁰

---

⁵⁷⁵ NA, NS, TNS 8/47, karton 122, inv. č. 1643, poř. č. 5, protokol výslechu V. Krychtálka, fol. 3r-4r.

⁵⁷⁶ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 70.

⁵⁷⁷ NA, NS, TNS 8/47, karton 122, inv. č. 1645, poř. č. 8, rozhodnutí o trestním stíhání prominentních protektorátních novinářů mj. V. Krychtálka Národním soudem, oznámení Zemského Národního výboru v Praze, jejich provinění proti národní cti, fol. 38r-40r, 42r.

⁵⁷⁸ NA, NS, TNS 8/47, karton 135, inv. č. 1689, poř. č. 97, rozsudek z 22. dubna 1947, fol. 1012r.

⁵⁷⁹ NA, NS, TNS 8/47, karton 135, inv. č. 1689, poř. č. 97, rozsudek z 22. dubna 1947, fol. 1015r.

⁵⁸⁰ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 70.

Podílel se spolu s dalšími aktivisty na kritice Národního souručenství v roce 1940, které obvinili z nedostatečného aktivismu. Byl jmenován do reorganizovaného Výboru NS, kde se pokoušel prosadit zavedení židovských rasových zákonů. Se svými plány neuspěl a nakonec Národní souručenství opustil.⁵⁸¹

Prosadil ve spolupráci s ostatními šéfredaktory nařízení, dle kterého všichni redaktoři museli psát politické články a podepisovat je. Účastnil se nátlaku spolu s dalšími novináři na ministerského předsedu gen. Eliáše a vynutil si s nimi v září roku 1941 jeho přijetí. Následkem bylo vypuknutí tzv. chlebíčkové aféry, kdy někteří novináři onemocněli a jeden zemřel, z čehož byl podezříván gen. Eliáš.⁵⁸²

V roce 1941 vydal dvě publikace – „*Bolševici, Beneš a my*“ a román „*Trojité koruna*“.⁵⁸³

Krychtálek zašel ve své aktivistické činnosti ještě dále, když dle rozsudku Národního soudu otiskl 18. září roku 1941 ve *Večeru* článek podepsaný A. Krausovou, který sám přepracoval. Žádal v něm internování příbuzných představitelů čsl. emigrace.⁵⁸⁴

Kromě toho, že sám psal aktivistické články, ve kterých podporoval a propagoval nacismus a nepřátelskou vládu a prezentoval tehdejší režim jako neměnný, nutil k tomu dle Národního soudu i své podřízení.⁵⁸⁵

Dne 22. dubna roku 1947 byl odsouzen k trestu smrti provazem, ještě v tentýž den byl rozsudek vykonán.⁵⁸⁶

---

⁵⁸¹ NA, NS, TNS 8/47, karton 135, inv. č. 1689, poř. č. 97, rozsudek z 22. dubna 1947, fol. 1012r-1012v.

⁵⁸² Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 70.

⁵⁸³ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 70.

⁵⁸⁴ NA, NS, TNS 8/47, karton 135, inv. č. 1689, poř. č. 97, rozsudek z 22. dubna 1947, fol. 1013r.

⁵⁸⁵ NA, NS, TNS 8/47, karton 135, inv. č. 1689, poř. č. 97, rozsudek z 22. dubna 1947, fol. 1015r-1015v.

⁵⁸⁶ NA, NS, TNS 8/47, karton 135, inv. č. 1689, poř. č. 97, rozsudek z 22. dubna 1947, fol. 1020r.

6. Karel Lažnovský (1906-1941)

Karel Lažnovský pocházel z Motyčína u Kladna. Studoval na gymnáziu a poté na obchodní akademii, ale ani jednu školu nedokončil.⁵⁸⁷ V roce 1925 začal pracovat jako pomocný dělník v dole na Kladně. O tři roky později se stal novinářem a jeho první články se objevily v časopise *Duch českého severu*.⁵⁸⁸ Ve dvacátých letech se angažoval v komunistické straně a od roku 1930 pracoval v redakci tisku národně socialistické strany. Byl novinářem *Večerního Českého slova* plzeňské pobočky v letech 1933-1938.⁵⁸⁹ Posléze zastával pozici redaktora v oblasti vnitřní politiky v pražské pobočce *Českého slova*.⁵⁹⁰

Účastnil se řady propagačních zájezdů spolu s dalšími aktivistickými žurnalisty. V červnu roku 1940 měl možnost se podívat na bojiště ve Francii a Belgii a na podzim téhož roku pobýval v Nizozemí a v Německu.⁵⁹¹

Lažnovský spolu s Vajtauerem pracovali pro noviny, vydávané nakladatelstvím Melantrich. Oba dva společně s Křemenem provedli „převrat“ v tomto vydavatelství poté, co byl zatčen jeho ředitel Šalda. Odvolali vedoucího ranního vydání *Českého slova* a na jeho pozici byl dosazen Lažnovský. Vajtauer získal místo šéfredaktora *Večerního Českého slova* a Křemen *A-Zetu*. Tyto změny byly provedeny za patřičného přičinění a dohledu německé strany.⁵⁹²

Aktivističtí novináři, především Lažnovský, napadali protektorátní vládu v čele s gen. Eliášem pro její málo činnou pronacistickou politiku a vyžadovali větší podíl na převýchově českého národa v duchu říšského myšlení. Situace se vyostřila po bojkotu protektorátního tisku (v srpnu roku 1941), vyhlášeném londýnskou emigrací, která kritizovala kolaborující novináře.⁵⁹³ Žurnalisté si nakonec vynutili přijetí u ministerského předsedy. Po schůzce, která se konala 18. září roku 1941, někteří novináři onemocněli údajně chřipkou a jeden z nich – Lažnovský - zemřel 10. října. Poté se rozpoutala tzv. chlebičková aféra, kdy hlavním podezřelým se stal ministerský předseda (gen. Eliáš byl zatčen 27. září), který měl infikovat chlebičky, podávané na setkání s novináři. Lažnovský se stal mučedníkem, který byl „zavražděn příslušníky vlastního

---

⁵⁸⁷ Čelovský, B.: *c. d.*, s. 66.

⁵⁸⁸ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 75.

⁵⁸⁹ Čelovský, B.: *c. d.*, s. 66.

⁵⁹⁰ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 75.

⁵⁹¹ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 75.

⁵⁹² Čelovský, B.: *c. d.*, s. 66.

⁵⁹³ Pasák, T.: *Český fašismus 1922-1945 a kolaborace 1939-1945*. Práh, Praha 1999, s. 322.

národa na rozkaz londýnské emigrace“. Těto „politické vraždy“ využili nacisté k většímu nátlaku na gen. Eliáše.⁵⁹⁴

---

⁵⁹⁴ Čelovský, B.: *c. d.*, s. 70-72.

7. Karel Werner (1906-1947)

Karel Werner se narodil ve Vídni, první roky života však trávil v Třebechovicích u Hradce Králové a v Praze, kde navštěvoval reálné gymnázium. Po maturitě studoval po tři semestry na vysoké škole obchodní. Od roku 1926 pracoval jako úředník u firmy Schöllerbleckmann ve Vídni.⁵⁹⁵

V roce 1925 se stal členem Národní obce fašistické, kde setrval po dobu jednoho roku. O pět let později vstoupil do Mládeže Národní ligy.⁵⁹⁶

V roce 1930 nastoupil do redakce *Poledního listu* nejdříve jako stenograf, později se stal nočním redaktorem. V roce 1941 byl jmenován šéfredaktorem tohoto tisku a od 1. května roku 1943 až do 5. května roku 1945 vykonával funkci šéfredaktora *Večerního Českého slova*.⁵⁹⁷

V období okupace se účastnil řady propagačních zájezdů, které byly organizovány nacisty. V září roku 1939 podnikl výpravu na polská okupovaná území, kde se seznámil s dalšími žurnalisty, se kterými od té doby začal aktivně spolupracovat a propagovat nacistické hnutí. V červnu roku 1941 navštívil západní bojiště ve Francii a Belgii a v tutéž dobu o rok později odjel s vybranými novináři do Dolního Slezska. Poslední propagační cestu uskutečnil na východní bojiště v roce 1942.⁵⁹⁸

V únoru roku 1942 se stal členem poradního sboru NSN, kde vykonával po určitou dobu činnost kontrolora árijských dokladů. V říjnu roku 1943 dostal Cenu Karla Lažnovského a posléze byl vyznamenán Čestným štítem Protektorátu Čechy a Morava se Svatováclavskou orlicí.⁵⁹⁹

Společně s dalšími aktivisty se podílel na nátlaku na ministerského předsedu gen. Eliáše, jehož, stejně jako protektorátní vládu, obviňovali z liknavého přístupu k převýchově českého národa a nespoluprací s žurnalisty. Nakonec si u něj vynutili audienci, po které se rozpoutala tzv. chlebičková aféra.⁶⁰⁰

---

⁵⁹⁵ NA, NS, TNS 8/47, karton 122, inv. č. 1649, poř. č. 18, protokol výslechu K. Wenera, fol. 561r.

⁵⁹⁶ NA, NS, TNS 8/47, karton 122, inv. č. 1649, poř. č. 18, protokol výslechu K. Wenera, fol. 563r.

⁵⁹⁷ NA, NS, TNS 8/47, karton 122, inv. č. 1649, poř. č. 18, protokol výslechu K. Wenera, fol. 561r-562r.

⁵⁹⁸ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 134.

⁵⁹⁹ Blodigová, A. a kol.: *c. d.*, s. 134.

⁶⁰⁰ NA, NS, TNS 8/47, karton 135, inv. č. 1689, poř. č. 97, rozsudek z 22. dubna 1947, fol. 1012v.

Podle rozsudku Národního soudu podnikl v *Poledním listu* v únoru roku 1942 útok na Ženskou národní radu, především na její předsedkyni senátorku Plamínkovou, když označil její mlčení za pasivní rezistenci, protože v období první republiky měla být propagátorkou prohradní politiky. V září roku 1938 poslala senátorka Plamínková jménem Ženské národní rady list Hitlerovi, ve kterém se ohradila proti urážkám na adresu prezidenta republiky. Byla zatčena a popravena v době heydrichiády.⁶⁰¹

V prosinci roku 1943 pronesl Karel Werner projev v Lucerně na shromáždění Kuratoria pro výchovu mládeže o „bolševickém nebezpečí“ a o nezbytnosti vybudovat protibolševickou organizaci. Jím propagovaná Liga proti bolševismu byla ustavena v lednu roku 1944 a Werner se stal jejím spoluzakladatelem a ústředním jednatelem.⁶⁰²

Na základě rozsudku Národního soudu byl za propagaci a podporu nacistického hnutí tiskem, rozhlasem a na veřejných shromážděních, za rozvracení mravního, národního a státního vědomí čs. lidu a mládeže a za řadu dalších činů odsouzen k trestu smrti provazem dne 22. dubna roku 1947. V tentýž den byl popraven.⁶⁰³

---

⁶⁰¹ NA, NS, TNS 8/47, karton 135, inv. č. 1689, poř. č. 97, rozsudek z 22. dubna 1947, fol. 1013r.

⁶⁰² NA, NS, TNS 8/47, karton 135, inv. č. 1689, poř. č. 97, rozsudek z 22. dubna 1947, fol. 1013v.

⁶⁰³ NA, NS, TNS 8/47, karton 135, inv. č. 1689, poř. č. 97, rozsudek z 22. dubna 1947, fol. 1010v, 1019v-1020r.

OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

1. Vladimír Ryba

Obr. č. 1 Dekret o vyznamenání Vladimíra Ryby řádem Svatováclavské orlice
NA, NS, TNS 8/46, karton 22, inv. č. 466, poř. č. 7, dekret o vyznamenání V. Ryby
řádem Svatováclavské orlice, fol. 314.

2. PhDr. Václav Crha

Obr. č. 1 Cestovní pas

Obr. č. 2 Legitimace

NA, NS, TNS 6/46, karton 16, inv. č. 320, poř. č. 22, legitimace, cestovní pas,
fotografie, bez fol.

3. PhDr. Jaroslav Křemen

Obr. č. 1-4 Jaroslav Křemen

Obr. č. 5 Jaroslav Křemen a čeští novináři

Obr. č. 6 Jaroslav Křemen s nacistickými důstojníky

NA, NS, TNS 8/47, karton 135, inv. č. 1670, poř. č. 67, fotografie – podobenky J.
Křemena, J. Křemen mezi nacistickými důstojníky, bez fol.

4. PhDr. Emanuel Štěpán Vajtauer

Obr. č. 1 Průkaz člena Presseklubu von 1939

Obr. č. 2 Novinářský průkaz (NSN)

Obr. č. 3 Zbrojní průkaz

NA, NS, TNS 8/47, karton 129, inv. č. 1660, poř. č. 47, osobní doklady E. Vajtauera,
bez fol.

5. Politika odnárodnění a eliminace myšlenky české státnosti

Obr. č. 1 *Český národ splní všechny povinnosti, které mu velká doba ukládá.* Národní politika, 14. března 1941, s. 1-2.

Obr. č. 2 *Věc svědomí českého národa.* Venkov, 16. září 1941, s. 2.

Obr. č. 3 *Žít pro vlastní národ nebo zemřít za Anglii?* Venkov, 14. června 1942, s. 3.

Obr. č. 4 *Dr. Beneš nepřítel českého národa číslo jedna.* Národní politika, 2. června 1942, s. 2.

6. Reflexe antisemitismu

Obr. č. 1 *Náš vstup do árijské pospolitosti.* České slovo, 13. října 1940, s. 1.

Obr. č. 2 *Účtování se židovstvem.* Venkov, 14. října 1941, s. 3.

7. Propaganda v oblasti hospodářské a sociální, řešení tzv. dělnické otázky

Obr. č. 1 *Jak žijí čeští dělníci v Říši.* Polední list, 24. března 1940, s. 4.

Obr. č. 2 *Velkorysé zlepšení sociálního pojištění v protektorátu.* Národní politika, 4. dubna 1942, s. 1.

Obr. č. 3 *Dělnické Luhačovice.* Národní práce, 28. června 1942, s. 9.

8. Problematika prezentování jazykové otázky, školství a mládeže

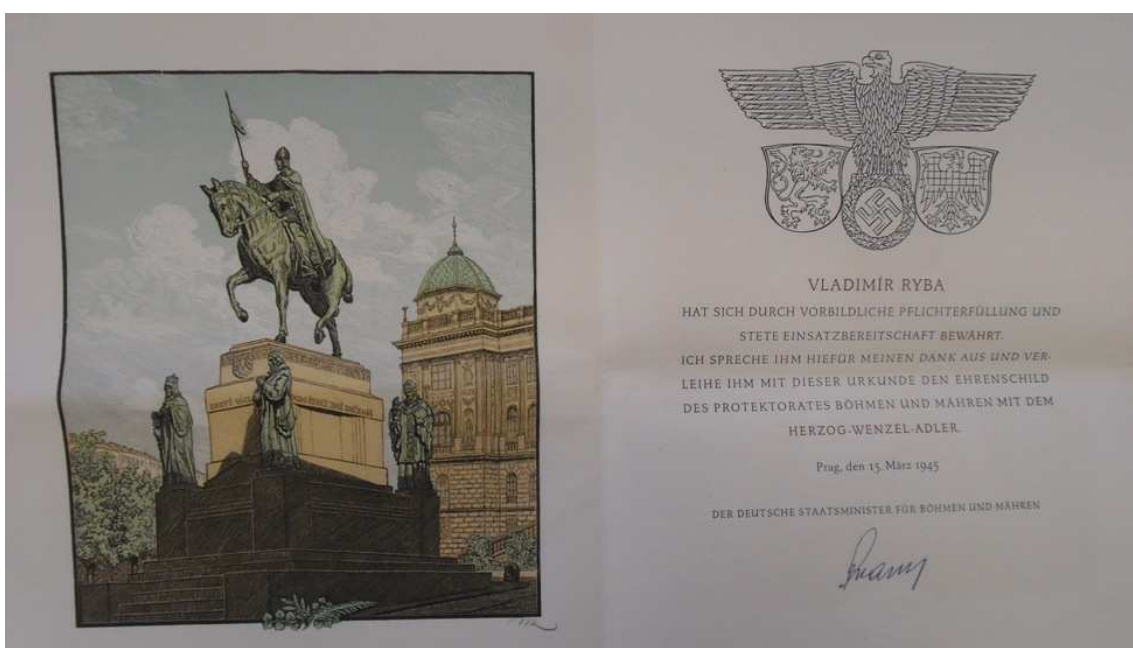
Obr. č. 1 *Možnost studia na vysokých školách v Říši.* České slovo, 16. září 1941, s. 1.

Obr. č. 2 *Česká mládež na cestě cti, povinnosti a hrdinství.* Polední list, 14. března 1942, s. 2.

Obr. č. 3 *Česká škola o čtvrtém výročí zřízení protektorátu.* České slovo, 15. března 1943, s. 6.

1. Vladimír Ryba

Obr. č. 1

2. PhDr. Václav Crha

Obr. č. 1

Ehefrau	
 Lichtbild	Lichtbild
Unterschrift des Inhabers <i>Václav Crha</i> und seiner Ehefrau	
Es wird hiermit bescheinigt, daß der Inhaber die durch das obenstehende Lichtbild dargestellte Person ist und die darunter befindliche Unterschrift eigenhändig vollzogen hat.	
Prag, den 28. SEP 1939 <i>Yurkka</i>	

PERSONENBESCHREIBUNG		
Beruf	Ehefrau	
Geburtsort	<i>Pokýan</i>	
Geburtstag	<i>27. 5. 1901</i>	
Wohnort	<i>Prag</i>	
Gestalt	<i>mittel</i>	
Gesicht	<i>länglich</i>	
Farbe der Augen	<i>grün</i>	
Farbe des Haares	<i>braun</i>	
Besond. Kennzeichen	<i>keine</i>	
KINDER		
Name	Alter	Geschlecht
/		

№. 06036 8/39

Obr. č. 2

Herausgeber Vydavatelstvo Redaktion Redakce in v bestätigen, daß potvrzují, že Herr pan berechtigt ist, die genannte Zeitung bei den jest oprávněn zastupovati uvedení časopis na Presse-Konferenzen zu vertreten, von der Pressektion des Min. die vom Ministerium des Innern in Prag einberufen werden. f. Volksaufklärung pořádaných Tiskovým odborem Ministerstva v Praze. min. lidové osvěty NEJEDNĚLNĚ AKOVÁ SPOLČENOSTI PRO GRADU Podpis vydavatele Unterschrift des Hauptschriftf. Podpis šéfredaktora in v den dne	3 Gültig bis zum Schluß des Jahres 1943 Platí do konce roku 1943 VERBODEN TOEGANG VOOR DE PERS VERBODEN TOEGANG VOOR DE PERS Die Richtigkeit dieses Ausweises bestätigt Správnost tohoto průkazu potvrzuje: 31. V. 1943 Prag, den v Praze dne Unterschrift - Podpis
--	---

3. PhDr. Jaroslav Křemen

Obr. č. 1-4

1

2

3

4

Obr. č. 5

J. Křemen je šestý zprava, stojí za Karlem Lažnovským (muž v dlouhém plášti a s kloboukem v ruce).

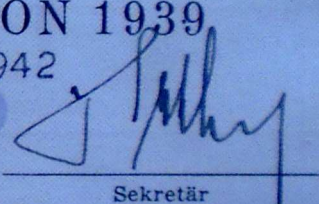
Obr. č. 6

J. Křemen je čtvrtý zleva.

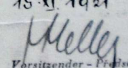

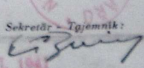
4. PhDr. Emanuel Štěpán Vajtauer

Obr. č. 1

Name Dr. V a j t a u e r		Mitglieds-Nr. 16
Vorname Emanuel		
Titel Hauptschriftleiter Blatt "Přítomnost"		
IST MITGLIED DES PRESSEKLUBS VON 1939 Prag, den 23. Dezember 1942		
 Vorsitzender		 Sekretär

Obr. č. 2

189 		NÁRODNÍ SVAZ NOVINÁŘŮ	
Lichtbild - Podobenka		Zweigstelle - Odbočka Praha	
Von der Polizeidirektion oder dem Bezirksamt zu beglaubigen. Ověří policejní ředitelství nebo okresní úřad.		Sektion - Sekce I. X Nr. - Čís. 188	
JOURNALISTEN-AUSWEIS NOVINÁŘSKÝ PRŮKAZ		Herr, Frau, Fräulein - Pan, paní, slečna Dr Emanuel Vajtauer	
Statur - postava mittel - střední		Herr, Frau, Fräulein - Pan, paní, slečna Dr Emanuel Vajtauer Chef Redakteur (in) / Redaktor (ka)	
Haare - vlasy braun - hnědý		Verční české slovo geb. - nar. 25. XII 1892 in - v Sabote	
Augen - oči grau - šedý		ist ordentliches Mitglied des Nár. svaz novinářů jest řádným členem Národního svazu novinářů od 15. VI 1921	
Nase - nos normal - normální		 Vorsitzender - Předseda:	
Bart - vousy		 Schriftführer - Jednatel	
Mund - ústa angemessen - přiměřená		Sekreter - Zjemník: 	
Zähne - zuby gesund - zdravý		Gültig bis Platzt do 31. XII. 1942	
besondere Kennzeichen - zvláštní znamení ein Fuss hürter - jedna noha kratší			

Obr. č. 3

Personalschreibung:
Popis osoby:

Geurtsdatum: 28.12.1872
data narození: 28.12.1872
Gewalt: mittel schwach
postava: mal. st. h.
Gesicht: oval. h. h.
obličej: oval. h. h.
Haarfarbe: weiß gelblich
barva vlasů: bílá žlutě
Farbe der Augen: grau grün
barva očí: šedá zelená
Wund: gleichm. klein
zrsta: rovná
Nose: geradlinig
nos: rovný
Ohre: geradlinig
uшы: rovné
Besond. Kennzeichen: links an der
zvl. znamení: ucho vpravo
Kultur: ...
Eigentliche Handschrift
oder amtliche Beglaubigung des Handschrifts:
Vlastnorodní podpis
nebo úřední potvrzení známé ruky:

Polizeidirektion in Prag — Policejní ředitelství v Praze
6
233796
erteilt hiemit dem H. J. Emanuel Vaitovský
povoluje, aby Redaktor redakce
wohnschaft in Prag, Theres. Nr. 12, Bendls. Keller
bydlet v Prag, Theres. Nr. 12, Bendls. Keller
die Befähigung zum Tragen von Waffen, u. zw. einem Revolver
ještěm opakovací pistole
bis zum 1. Jänner 1913
ak do 1. J. 1913
Prag, den 12. 1. 1912
Für den Polizeipräsidenten:
Da polického prezidenta:
Schvaluje vystavení tohoto úředního pasu.
12. 1. 1912
Walt za.

5. Politika odnárodnění a eliminace myšlenky české státnosti

Obr. č. 1

Český národ splní všechny povinnosti, které mu velká doba ukládá.

Projev vedoucího VNS. Jos. Nebeského a docenta dr. Jos. Klimenta.

V plenární schůzi Výboru Národního sdružení dne 13. března, věnované druhému výročí zřízení Protektorátu Čechy a Morava, učinil vedoucí Výboru Národního sdružení Jos. Nebeský při zahájení schůze projev, v němž zhodnotil význam této památné události a uvedl:

15. března dovrší se druhé výročí od okamžiku, kdy velkovýznamným činem Vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera byl vzat český národ do ochrany Říše Velkoněmecké. Zato, že tento veliký státoprávní přerod a počátek vnitřní přestavby našeho národního života byl uskutečněn důstojnou a čestnou formou, budeme vždy zavázáni, svému státnímu prezidentovi dr. Emilu Háchovi, který první z nás poznal, že jen tímto způsobem může být český národ účasten na budování nového sociálního řádu a nové Evropy. Český národ, který zůstal ušetřen přímých hrůz války a který výnosem Vůdce a říšského kancléře má zajištěnou autonomii, dává proto všechny svoje síly k dispozici společným zájmům Říše, neboť jest si vědom nedávných slov pana říšského protektora, že podle přínosu, který každý jednotlivý národ dá novému sjednocené Evropě, bude také určeno místo, jež v ní zaujme.

V dalším uvedl vedoucí Výboru NS, jak se stupňovala postupně intenzivní činnost všech složek českého národa na poli organizacím, hospodářském, kulturním a sociálním. V oboru zemědělské a průmyslové výroby došlo k zvýšení výroby, v některých odvětvích nově vybudována, správa železniční, poštovní, bezpečnostní a finanční byla přebudována s hlediska zájmů Říše a také služba zásobovací, do níž se Národní sdružení zapojuje všestrannou vlastní organizací, se stále zdokonaňuje. V přesvědčené organizaci, se stále zdokonaňuje. V přesvědčené organizaci, se stále zdokonaňuje. V přesvědčené organizaci, se stále zdokonaňuje.

Evropa, byla pěstována i myšlenka národní kultury.

V dobách velkých přerodů sociálních, v dobách mohutných revolucí myšlenky a sociálního zřízení se ukazuje vždy síla tvůrčí schopnosti a energie určitého národa. Jsem přesvědčen, pravil vedoucí VNS, že český národ splní i také v budoucnosti zvýšenou měrou ještě splní všechny povinnosti, které mu velká doba ukládá. Nastávající epocha dějin je zkušebním kamenem života, schopnosti a morální síly národu. Národ starý, dohasínající a mravně slabý nemůže v takovém přerodu obstát. Naproti tomu národ mladý, sečený a mravně i kulturně silný vyjde z velkých revolucí všech sociálních hodnot, kterou prožíváme, zocelen a bujnějším členem při budování nové šťastnější Evropy. Prvním předpokladem účasti na mohutném díle nové sociální organizace jest vytvoření pevné národní společenosti. Proto se český národ sešel a svedl kolem svého státního prezidenta dr. Emila Háchy a kolem organizací jím stvořené a vedené — Národního sdružení. Náš národ pochopil již mnoho z vnitřní revoluce a přerodu národa německého, který mu musí být i nadále vzorem. Nesmíme být pouze souborným jedincem, skupin, organizací a stavů, nýbrž naprosto jednotným, stejnorodým celkem s hlubokou vnitřní kázní a s opravdovou prociťnou soudržností. Nový sociální řád, o němž se nyní vesle hovoří, musí být založen na velkolepých základech. Musíme uskutečnit ve všech oborech nový mravní nábor sociální spravedlnosti, vyplývající ze skutečného bratrství všech členů národa. Bratrství odstraňuje sociální rozdíly a buduje jednotu a bratrství práce duchovního a ručních, měšického i vagnovského pracovníka.

Říšská myšlenka, pravil vedoucí VNS J. Nebeský, není nám dnes při druhém výročí Protektorátu jen pouhým nehmotným politickým představou, nýbrž určuje konkrétní směrnost všemu našemu konání. Těsně se s touto hlubokým vývoje a jest naší upřímnou snahou, prohloubit tuto práci, kde jen možno. Tím se ukážeme hodni plné důvěry Říše a svému národu prokážeme v jeho usudových chviltích souzru počutých vlastností.

Pak promluvil docent dr. Josef Kliment na téma:

„Děměr českých zemí k Říši v dějinném vývoji“

Uvedl nejprve, že v obsáhlé dosavadní české literatuře německé i české, (krajci se počítají českých zemí k Říši, docházelo českým přehléšením dějinných státoprávních poměrů i do minulosti. Tak tomu bylo zejména s pojmem suverenity, který dřívějšímu životu národu znám nebyl, neboť hlavní evropský prostor byl vyvážen po dlouhá staletí myšlenkou jednotného vrchního řízení na rozdíl od pozdějšího mosaikového systému naprosto suverenních států. Předpřisající ukazal, jak hluboko v dějinách sahají kořeny nauky o jednotném řízení, kulturního lidstva. Zmínil se o sedláčtích teoretiků nauky již v době předkřesťanské, ukatal pak na mohutný úvar antického Říma a na svatou říši římskou národa německého, která vznikla přeměněním imperia z římské pro Franky a království německé. Účinný výraz z pražské lež říšského tiskového řádu dr. Dietricha, jak velký přínos pro Evropu znamenala síla římského imperia, a ukázal, že jednotný režim nad kulturou Evropy nebyl snad jen ideálem, nýbrž danou skutečností.

Do této nehmotné organizace byly české země začleněny od svých počátků. Jejich podíl (Pokračování na 2. straně)

NÁRODNÍ POLITIKA

Český národ splní všechny povinnosti.

(Dokončení s 1. strany)

V této organizaci byl tím význačnější, že byly úzce přimknuty k vlastním mateřským jadrům Říše, totiž ke království německému. Z původního pohanského okrajového prostoru včlenění se naše země právně prostřednictvím království německého do kulturní křesťanské Evropy a získala, kásem v říšském svazku, nejvyšší čestné postavení. Pomocí této postavy, nejvyšší čestné, po celou dobu existence svaté Říše, v období 1000 let, a udržel byl zejména v dobách, kdy Říše uzavřela se souze na vlastní národní káži. Ovšem právní obsah tohoto poměru nebyl po celá tato staletí stejný. Suppluiva vystavila, připravitelných „přechodných“ dob. K dosažení právní jednoty, aniž by byly snazovány oprávněné rozdíly, sloužil důmyslný princip lenní. Léno považujeme za zemi, která přinesla německého právního myšlení a budovnost přinesla mu teprve plně ocenění. Společným znakem poměru českých zemí k Říši byla ve všech fázích dějeh jeho formální stránka: se všech fázích tohoto poměru bylo totiž použito formy lenní. Byla to tehdy nejvyšší, jen mezi soběvolnými subjekty příslušná forma, pro založení vzájemného závazku, jak dovazuje nejnovější Hagemann: „Das Reichsprotektorat Böhmen und Mähren“ v Monatshefte für auswärtige Politik, 1939 Heft 5.

Rečnick připomenul začlenění do Říše za Svatého Václava a uvedl: Dobrovolným měřenem k Říši staly se české země z bezprávných nepřátelských oblastí plnoprávním členstvím evropského řádu. Národ, který takovému postupu nepořizil, na příklad pobaltské Litvy nebo Polabí, ští Slovák, neodbyl nároku na existenci a zánikly. Bylo křesťanským příkazem, takové země dobývat, jak přímo na příklad z nanejšské bully, udělané Přemyslu, Otakarovi roku 1286 země, které vyřval pohanský Litvanský. Tímto okolím most sorávné hodnoty Palacký, Zdrojnický, že Václav viděl v přísluší k Německým lidem cestu k účasti na dobročinném německém křesťanském výzvalenosti a že na noličnou nezávislost své země kladl o to menší důraz. (Dělný, 1. stránka 19.)

19. K 19. jubilejní svádání Říšského přehledu pod-
20. minky tohoto českého poměru k Říši nebyly
21. tehdy ještě nitak vzruzeny, zejména nelze se
22. obrátit k faktu omezenému dokumentu
23. 6. Lenní právo poskytovalo tu základní směrnici,
24. a vše ostatní bylo ponecháno prakt. Domnělky funk-
25. ce českého knížete zůstala nedotčena, avšak ten
26. ten byl plnoprávním knížetem, kdo obdržel od
27. německého krále nebo od císaře vlastní investitu-
28. ru.

29. Zmínil se pak o aktech, limit římsko-německé
30. císařové nově kladl české národnosti na krále, vs-
31. tvřtil základní význam vrchní říšského zákona
32. pro království české, totiž tak zvané žalby
33. císaře z roku 1212 v níž císař uvádí zásluhu
34. českého národa o Říši.

35. Velikou nečí věnoval úpravě poměru českých
36. zemí k Říši Karel IV. Především řadu listů
37. z roku 1348 jako král německý potvrzil a Říši
38. doplnil ještě důležitější dosavadní listiny, not-
39. nále listinou z roku 1168 o královské hodnosti
40. slatou bílou stříbrnou z roku 1212, kterýž to
41. císařské korunovační. K níž došlo v Římě dne
42. 5. dubna 1355, vydal pak Karel IV. jako římský
43. císař základní říšský zákon z 10. I. 1356, zvaný
44. zákon bílou.

Když se obzatem století královského Jiřího Poděbradským navrátili spořádané poměry, došlo i k novému výrazu poměru k Říši. Dne 1. srpna 1439 přijal v Brně Jiří od císaře Bedřicha III. opět starobílé léno a obdržel na ně nové potvrzení práv českého království. Za sešné potvrzení práv českého království, obdržel Jiří roku 1402 další privilegium, kterým byly podstatně změněny dosavadní povinnosti.

„Na tomto stavu se, jak v pozdějších dobách právně nermotno nic došlo však k faktickému oslabování českého poměru k Říši ve všech jeho složkách, totiž jak v otázce investitury, tak ve svémku práva volanického, v ústředí na směru a římské jízdy. Investitura byla vyznačena za Ludvíka Jagelonského, k volbě císařské roku 1612 nebyl český hlas připočítán. V roce 1612 navozen říšským sněmů ani v poradách kurfiřtského kolegia není český král zastoupen a odnáním římské korunovační odznaky i účast na římské jízdě. Patrně již habsburská, která od roku 1526 jsou na českém trůně, podnímal v domě proti společnému celku římskému vytvářeti celek česko-rakousko-uherský, a to i tehdy, když se stávali římskými císaři. Pro ne-
stavení českých zemí měly tyto snahy následky velmi neblahé. „Neboť české země klesly ze samostatného říšského celku na nesamostatnou zemi habsburskou.“

Proti tomuto neblahému vývoji obrátil se velký odboj českých stavů z roku 1618. V tomto odboji proti habsburskému panovníku prohlásili stavové čeští v listě ze 13. srpna 1619 kurfiřtskému sboru, že království české je staré říšské léno a v souase přivlečením kurfiřtské říšské říše. Panovník odboj krutě potlačil a vyhlásil absolutistické Obnovené zřízení zemské. Udělení investitury se strany Říše se od té doby zastavovalo. Habsburkové pouze svůj hlas při volbě císařové. Aby získali posilu proti vzrůstajícímu vlivu Pruska v říšském celku, domohli se roku 1708 toho, že do kolegia kurfiřtů na říšském sněmu byl připuštěn vyslanec českého krále. Tato reforma, je známa pod jménem reálné českého hlasu. Král český vzal na sebe povinnost přispívat k říšským břemenům kurfiřtským podílem a Říše za to poskytl českému království právo vstátní ochrany. Vůči Říši domáhali se tehdy habsburská panovníci starých práv českého království jen tehdy, když potřebovali posilu svoji rodovou osídli v budování konkurenčního celku vlastního.

V závěru řečník uvedl právní akty o zrušení Říše římsko-německé z roku 1806 a o sázení národního titulu císaře rakouského. Svou řeč zakončil těmito slovy:

„Era jednotného řízení hlavně evropského prostoru jest navždy spojata se jménem Svaté Říše římské národa německého. Tato éra byla vysídlena dobou suverenních státních celků, na sobě nezávislých. Ale tento systém suverenních celků nedovedl dopřít Evropě potřebného klidu. Budovnost patří novému nadnárodnímu nadřazenému řádu, jenž přinese mír a klid do života národů. O tento nový řád bojuje dnes Říše Velkoněmecká, ležící na hraně svému říšskému dějinnému. Slavné dějiny Říše byly i dobou slávy českého národa. Vzpomínka na tuto společnou minulost nechť jest nám stálým ukazatelem dobré naší ce-
ly, nastoupením ontvým včleněním českých zemí do Říše. (TNS.)“

Věc svědomí českého národa

Je ještě mnoho českých lidí, kteří se k novým zásadám a plánům příštího mírového uspořádání v Evropě staví lhostejně, nebo dokonce skepticky. Raději poskytují sluch šeptané propagandě, nebo tomu, co vypráví londýnský rozhlas. Snad mají dokonce potěšení, zaslechnou-li něco, co by mohlo přirostí nespáry a záští mezi evropskými národy. Politicky mají více sklon k nihilismu, nežli k budovatelskému úsilí, neboť si politiku nedovedou vůbec jinak představit. Politika bez nenávisti k jiným národům a bez stranického boje, život bez štvaní a pomlouvání nemá pro ně smyslu. Tito lidé patří k destruktivním a rozkladným živlům, jaké jsou v každém národním tělese. Zdravý národ však překoná tyto politické nositele bacilů a vyřadí je. Ale běda národu, který dá na sebe působiti těmito nihilistickými a destruktivními živly nebo dokonce se jimi dá ovládati! Takový národ je odsouzen k úpadku a k rozkladu, jako člověk, který je zachvácen tuberkulosou.

Nepřítelé Německé Říše a Evropy se všemi propagačními prostředky pokoušejí poštvati Čechy proti Němcům a zesadění nový pořádek, který se v Evropě ujímá, nebo zahrnout jej opovržením. Nebudeme se těmito sprostými a hanebnými metodami k rozdmýchání nenávisti blíž obírat, Češi si musí o tom utvořit sami úsudek, musí také sami býti s to rozlišovati, co českému národu a každému jednotlivému českému člověku je dobré nebo špatné, užitečné nebo škodlivé. Neexistuje zde politického návodu pro vnitřní postoj, návodu, podle kterého by bylo možno se zaříditi jako podle kuchářského receptu. Je jen rozdíl mezi zdravými a konstruktivními a chorobnými a rozkladnými živly, je jen rozdíl mezi lidmi, kteří chtějí spolupracovati a lidmi, kteří chtějí popírat a rozkládati.

Budoucnost českého národa závisí na tom, do jaké míry projeví pochopení pro novou dobu a nový řád Evropy a do jaké míry bude chtít spolupracovati. Není tu možná výtáčka, není možné žádná „snad“, nýbrž je tu jenom „ano“ nebo „ne“. Obojí tyto názory rozdělují od sebe přímá a ostrá čára. To je věc svědomí českého národa, to je otázka svědomí každého jednotlivého Čecha.

Předpokladem pro nový řád Evropy je vítězství a nic než vítězství Evropy. Proto je první a nejnaléhavější povinností každého Čecha, aby na svém místě a podle svých možností pracoval pro vítězství německých a evropských zbraní a aby si tohoto vítězství také niterně přál a jemu ve svém srdci přilakával. Jen tehdy bude-li tento předpoklad splněn, můžeme mluvit také o vnitřní ohoře českého národa, přijetí příští mírový pořádek. Jsou snad někteří čeští chytráci, kteří si velmi diplomaticky říkají, že se člověk nesmí exponovat. Ze je nutno prozatím vyčkávati, jak zápleti vešměci dohadne a že pak teprve přijde doba pro jednotlivce, aby se rozhodli a aby se podle toho zařídili. Tento trik se zdá velmi mazaný, ve skutečnosti však je velmi hloupý a krátkozraký. Neznamená nic více a nic méně, nežli zbabělého výtáčku a útěk českého člověka před svědomím. V poměru Čechů k Němcům nejde o otázku konjunktury, která závisí na tom, jaká je v dané chvíli politická a vojenská moc Německé Říše. Češi žijí uprostřed německého životního prostoru, nežli vedle Němců, nýbrž mezi nimi tvoří součást Velkoněmecké Říše. Proto otázka, jaké Češi zaujmají stanovisko k říšskému smýšlení a do jaké míry se tomuto smýšlení podřizují, není věci politické konjunktury, nýbrž je to zásadní národní a životní otázka. Ať to zní českým ušim příjemně či nikoliv, je tomu prostě tak. Jasný a zásadní postoj českého národa v otázce souměřitelnosti k Říši je předstapněm k jasnému a zásadnímu postoj českého národa k nové Evropě.

Každý Čech, kterému záleží na blahu svého národa, může k tomuto blahu přispěti jen tím, jestliže se rozhodne k poctivé práci pro Velkoněmeckou Říš neboť tento jeho postoj a tato jeho práce bude v budoucnosti rozhodující pro poměr Čechů k novému mírovému pořádku Evropy. Ale každý český člověk, který se domnívá, že svědomí národu postoupí, jestliže vstříme nějakým způsobem lidskými prostředky, jestliže český rozklad, je ve skutečnosti sčítáme a sčítáme svému vlastního národa.

Česká osudová otázka

ŽÍT PRO VLASTNÍ NÁROD
NEBO ZEMŘÍT ZA ANGLII?Anglické rady při Mnichovu a dnes. — Význačný hlas říšského vedení **ff**. — Poslední příležitost Čechům. — Je jen jediná cesta.

Čeněk Ježek.

Těch 20 dnů, které uplynuly od zločinného libeňského atentátu, inspirovaného anglickou Intelligence Service a moskevskou GPU za přisluhování londýnské Benešovy Židoemigrace, jež si atentát naplánoval už předtím, bylo a je pro každého českého člověka nejloučším zpytováním svědomí a srovnáváním skutečnosti. Jestliže před tímto atentátem

bylo lze dělit český národ

ve tři skupiny:

ti, kteří jsou otevřeně pro neuzší spolupráci s Říší,

ti, kteří vyčkávali, až jak to dopadne a ti, kteří zaměřili se proti jakékoli spolupráci s Říší a spolehnuli na Londýn, dnes je jisto, že prostřední skupina naprosto zmizela a přidala se k prvé a že i třetí skupina zmenšila se v tenkou, málopočetnou vrstvičku.

Dnes úžasná většina českého národa, především široké vrstvy pracujících lidu, sedláci, dělníci, výrobci a opravdoví, z lidu vzrostlá a s lidem srostlá pracující inteligence jde za svým státním prezidentem a jeho vládou. Chce činy dokázat, že je

nejen loyální, ale i pracující

součástí bojující Říše za novou

Evropu

v jejím velikém, historickém a osudovém boji.

Z oně menšiny, pracující a spolu s Londýnem inspirovaní proti jakékoli české spolupráci s Němci a Říší často — do širokých řad českého pracujícího lidu házelo heslo, že prý Němci neznají a nechťejí znát psychologii českého národa, a to že už je nepřekročitelnou překážkou opravdové a věrné spolupráce, spolupráce, ke které nás musí vésti, jako malý národ uprostřed velkého národa, především realita, skutečný život a politický rozum.

Jaká to byla fráze, o tom svědčí hlasy význačných německých osobností a význačného říšskoněmeckého tisku o posledních událostech v Čechách a na Moravě, rozborů o přerodu českého národa a také varování na adresu českého národa. Za jeden z takových hlasů lze považovati především článek v časopise „Das schwarze Korps“, orgánu to říšského vedení **ff**, jehož věrným a jedním z nejvýznačnějších členů byl i zavražděný Zastupující říšský protektor. Tento článek byl citován všim českým tiskem, přece však zaslouží si, právě pro ono niterné poznání psychologie českého lidu, trvalé pozornosti nejen politické vrstvy českého národa, ale i široké jeho veřejnosti.

Proradné rady Anglie dnes

a co radili Čechům tehdy.

Orgán říšského vedení **ff** především zdůraznil pravdu, že Anglie se pokouší ve sjezdové Evropě vyvolat nějakou druhou frontu proti Říší. To je nesporná pravda. Jen si připomeňme skutečnost: Zoufalý Stalin, prohrávající v otevřeném boji na všech východních frontách, nutí Anglii k této frontě. Anglie, však je sama naprosto neschopná a je známo, jak dopadly všechny její pokusy o přistání na evropskou pevninu. Naprostou patázkou a faskem. Churchill však má ve Stalinovi posledního spojence v Evropě. Proto mu musí slibovat tuto druhou frontu. A na Poláčích, Holanďanech, Švédch a Řechch následnou mají být zase další Čechočkové. Onen národěk a němí Angličané před 3 lety řekli, že se neznají a že si pro jeho osudů žádný Angličan nebude páli prsty.

A tu je na každém českém člověku, aby si znovu přebral politické skutečnosti. Hle: před Mnichovem měl náš národ jistě dobrou a početnou armádu; naše země měly opevnění a armáda byla dobře vyzbrojena. Jsou známa Vůdcova slova do odzbrojení českých zemí, jakou že to svou pevnost a svá letiště chtěl z Čech a Moravy vybudovat spojení plukokrátě s boševiky. Nuže, a při tom všem Anglie řekla českému lidu — tehdy pravdivě — že ani tato pevnost nestačí k nějakému soupeření s úžasnou brannou mocí Říše. Z pozdějších vítězných tažení Říše do Polska, přes Maginotovu linii a na Balkán poznal každý rozumný český člověk, jak by dopadl tehdejší český odpor.

A dnes chce tato proradná Anglie, která zradila v Mnichově, hnati český lid do nějaké druhé fronty! A Beneš, který je v jejich službách, chce hnati bezbranný, pracující český lid na tato jatka? V těchto otázkách a v jejich odpovědích má český lid zobrazeno veškeré ono šílenství a politické hazardérství, ke kterému nabádá Čechy Londýn a ke kterému by každého z nás vedlo neuposlechnutí zákonů a nařízení, neuposlechnutí státního prezidenta i vlády a fantasmagorství, jež chce londýnská propaganda vsugerovat do našich zemí pracujícím českému člověku.

Poslední příležitost Čechů.

Člen Háchovy vlády, která byla přijata Vůdcem, ministr Moravce, který měl i dlouhý rozhovor s říšským ministrem Goebbelsem, zdůraznil ve své brněnské řeči i onen fakt, který jsme slyšeli i z hlasů „Das schwarze Korps“, „Völkischer Beobachter“ a jiného význačného říšského tisku, že Říše nám přes všechno znovu a naposledy nabízí cestu spolupráce, jestliže jednou provedy zůčtíte každý Čech s minulostí, jejími stíny a především s plukokratickou Anglií a s londýnskou Židoemigrací.

Koná se velká řada projevů všech možných korporací a složek českého národa, na nichž se slibuje naprosto věrnost k této cestě po níž nás vede státní prezident a jeho vláda.

Je jistě třeba tyto sliby naplňovat činy a prací. V tak těžkém a osudovém boji za novou Evropu, v němž krácejí nejlepší synové německého národa, nějaké slovíčkářství není žádnou pomocí, nýbrž jen opelchanou proradností. To zdůraznil na naší adresu každý odpovědný činitel. Musíme si toho být vědomi.

V úvodu tohoto článku psali jsme o třech minulých vrstvách v českém národě. Za každou cenu musí a

může být v českém národě

jen jedna vrstva, společná

a jednotná.

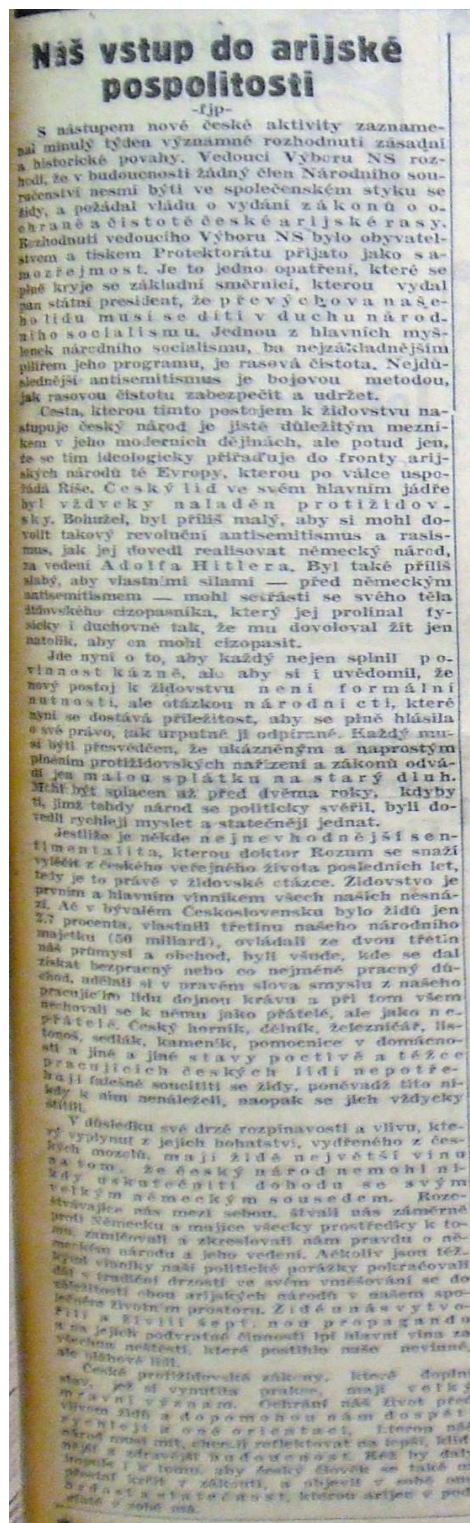
Ono spolupracující s Říší a pracující pro Říší. Je potěšitelné, že tak význačný list, jako je ornán říšského vedení **ff**, „Das schwarze Korps“, sám zdůraznil, že ony neširší vrstvy českého národa, které vytváří svou početnost a plody práce základy našeho národa, sedláci a rolníci nezkla-mali ale jsou poctivě po této cestě. Jestliže českému národu byla dána poslední příležitost ke spolupráci a jestliže touto poslední příležitostí každý příslušník českého národa je postaven před rozhodující otázku: „Chceš spolupráci nebo boj?“, pak je tu pro každého, kdo mluví a nutnosti záchranu českého národa i do budoucnosti, jen jediné možná odpověď: S Říší pro Novou Evropu! Neboť chceme žít pro svůj národ a jeho budoucnost nikoliv umírat pro Anglii a její plukokratický svět!

6. Reflexe antisemitismu

Obr. č. 1

ÚČTOVÁNÍ SE ŽIDOVSTVEM

To není v českém národě vášeň, s níž se dnes dívá na Židovstvo a neblahý jeho vliv na poměry, na spáchané viny, na spolumládání někdejší české politiky; to jest výron zdravého realismu, to jest přesvědčení, že má-li dojít k dokonalému politickému, hospodářskému a kulturnímu obrození národa, musí být absolutně a do poslední písmene oproštěn jejich vlivu. Tak jako cítili naši sedláci před celými desetiletími, že jediný Žid na vesnici jest vážným nebezpečím, tak jako cítili zemědělci, že za každou cenu musí se oprostiti hospodářského otročení Židům, tak cítí dnes celý národ, že mezi ním a nimi musí být udělána nepřekročitelná čára a musí být znemožněno, aby byl lid nadále otravován leptavými destruktivními židovskými povahami.

Nešlo se u nás dosti ostře ve vyřešení židovské otázky. Bylo mnoho shovívavosti, ohledů, nerozhodnosti. Nyní bude vyřešen tak, aby již nikdy nemohli Židé ovládati český život po kterékoli jeho stránce. Vidíme-li dnes na ulicích měst spoustu žlutých hvězd, označujících Žida, setkáme se brzy se zjevem jiným: Žlutá

hvězda zmizí. Ať již tak či onak, budeme opět v české domácnosti sami, bez těch, kdož otravovali, rozrušovali a kořistili, kdož vedli na cesty, po nichž bychom nutně došli ke zkáze. Říšské úřady samy očistí český život, říšské úřady provedou nezbytný rozvod národa s jeho odvěkým nepřítelem. Nechť jsou si toho vědomí všichni čeští lidé, že jejich prokázané sympatie se Židovstvem dovedly by je právě na ta místa, kde se Židé octnou. Styky, službičkování a zdravení českých lidí vůči Židům mělo by neodvolatelně jediný účinek: Označení každého takového Židomilce žlutou hvězdou se všemi důsledky.

Židovský problém bude nyní vyřešen absolutně a rychle. Volání tisku po vystěhování Židovstva z měst bude provedeno a to nejen, pokud jde o města, ale i městečka a vesnice. Vzpomenou-li čeští lidé na spáchané viny, nemohou a nebudou lítovat osudu onoho živlu, který nikdy s národem dobře nesmyslel a jemuž sloužil jen jako prostředek ke kořistění. Účtování se Židovstvem začalo a bude rychle skončeno.

—1—

7. Propaganda v oblasti hospodářské a sociální, řešení tzv. dělnické otázky

Obr. č. 1

Jak žijí čeští dělníci v Říši

Návštěvou v Braunschweigu

Praha — V první polovině měsíce března navštívila české dělníky, kteří pracují v rodicích se závodech Hermann Göringa, v přípravných dílnách továrny na lidové automobily (Volkswagenfabrik — Vorwerk) a u firmy Schaare v Braunschweigu delegace české Národní odborové ústředny zaměstnancké, vedená vzhledem odborovým radou ministerstva sociální a zdravotní správy Dr. Vlasatým.

Skromnou představu o průmyslovém kolosu závodu Hermann Göring, který se buduje ve Wattenstedtu, dává několikadesetitřicetová armáda stavebních dělníků, kteří pracují na nepřehledných lánech. Na zemědělské půdě, kdysi poměrně řídké obydlené, rostou mlhovými kroky

NOVÁ MĚSTA.
Země přetváří se pod dotykem stovek bagrů a jiných stavebních strojů, pod nárazy desetitisíců motyk a lopat. — Roste tu velké dílo nejen technické zdatnosti, ale i sociální odpovědnosti všech zúčastněných.

Není divu, že ani čeští dělníci, kteří spoluprobudují dílo, na něž je celá Říše hrdá, se nemohou ubránit pyšce, již cítí každý budovatel nad svým výplodem. Až na malé výjimky jsou čeští dělníci řádnými a pilnými spolupracovníky. To svorně prohlásovali vedoucí a nadřízení úředníci. Naopak zase čeští dělníci jsou spokojeni s pracovními poměry a výdělky, jež jim umožňují užívat nejen sebe, ale i své rodiny v Protektorátě. Mají jen jedině hromadné přání. Téměř laubnický

byl i RM denně. Při tom vydělává pomocný stavební dělník nejméně 30 RM týdně. Býdlení je také slušné. Ve společných místnostech spí 15—16 dělníků; každý má vlastní postel a často vyměňovaným ložním prádlem, vlastní umyvadlo a zamykatelem skříní. O čistotu prádla a šatů zvláštní prádelnou a sušárnu.

Čeští pracovníci na stavbě podniků Hermann Göring Werke, jsou součástí dělníků dvou táborů VIII. a X. Ve vedení táborů jsou čeští, nebo alespoň

žili za zvuku české hudby a aby přijali pozdrav domova z úst členů výpravy. Byla to tedy jakási slavnost, která připomněla pouta k domovu a k národu. Večera se zúčastnili vedoucí úředníci zaměstnanckého oddělení úřadu práce v Braunschweigu, jakási funkcionář Německé pracovní fronty.

Druhým místem, kde se delegace setkala s českými dělníky, byly právě dílny továrny na lidové automobily v Braunschweigu. Tento úvod je vzorný nejen technický,

Kamarádský večer v pracovním táboře.

Tempo, Praha. Foto ČEPR.

TOUŽÍ PO HOUSKOVÝCH KNEDLÍČÍCH.
To je ostatně steak Čechů kdekoliv v cizině. V závodech Hermann Göring Werke pracují dělníci ze 14 různých národů, na př. Italové, Slováci, Holanďané, Dánové, Bulhaři a m. j. Dělníci té které národnosti žádají samozřejmě svá národní jídla; tak Italové makarony, Holanďané sýr atd. Je samozřejmě, že pro vedení táboru je značné těžké, přes nejtěšší ochotu, aby vyhověla všem těmto přáním. — A přece jen se i vedení táboru ve Wattenstedtu podařilo vyhovět laubnickým. V den, kdy jsme byli ve Wattenstedtu, byly knedlíky na jehelním listku a mají nyní i nádhře být podstatnou součástí v kuchyni českých dělníků. Strava skládá se ze snídaně, oběda a večeře. Každý dělník dostává dostatečné dávky a to v míře, odpovídající dávkám na potravní listky a případným zvýšením pro dělníky těžce pracující.

Výhodou tohoto stravování zvykne jeho lidé. Dělník vydává za stravu a

česky mluvíci úředníci. Všechny nápis a vyhlášky jsou v jazyku českém. O dostatečnou informaci českými dělníky je postaráno českými zprávami a pokyny v táborovém časopisu („Lagerzeitung“), jež vydává zaměstnancké oddělení podniků. Časopis přináší zprávy v jazyce německém, českém a italském.

V MATĚRSKÉ ŘEČI DOMLUVI SE
Čeští dělníci i na ošetřovně, kde dva lékaři mluví bezvadně česky. Zdravotní zařízení jsou dokonalá. Pečují o ně ošetřovny v jednotlivých táborech, jež jsou podřízeny ústřednímu lékařskému vedení, které má k dispozici vlastní, moderně vybavenou nemocnici.

Ale ani na duševní potřeby není zapomenuto. Čeští dělníci jsou pilnými čtenáři. Dostávají se několik českých denních novin.

Velmi chybí česká kniha. Tomu bude však v nejbližší době ořepomoženo. Žáto se neustále nikde

ČESKÁ MUZIKANTSKÁ KPEV
Česká kapela v táboře vybojovala si již určité jméno i mezi příslušníky jiných národů, kteří zde pracují. Česká kapela byla hlavním atrakcijním na kamarádském večeru dne 5. března, uspořádaném v táboře X. ve Wattenstedtu. Několik set českých dělníků se tu sešlo, aby se oav-

bavením, ale i hygienickým a sociálními zařízeními. Sem by měli přivést naši moderní stavitelé a podnikatelé, aby se zde učili, jak má vypadat závod, jaký duch v něm má vládnout. Není proto divu, že všichni dělníci, mezi nimi i čeští, jsou velce spokojeni. Zde jsou ovšem vybráni dělníci kvalifikovaní. Tomu také odpovídají dělnické mluvy a výřky, jež přeskupují

AŽ SE RM TÝDNĚ.
Vedoucí závodu jsou spokojeni s prací a chováním českých dělníků. Mluví naopak jsou pyšní na to, že mohou v takovém závodě pracovat.

Poslední naše návštěva byla na boru stavebních dělníků v táboře ve Braunschweigu. Zde je byl převážně mladí lidé, kteří mají v zá-

PROSTŘEDÍ TĚMĚŘ RODINNĚ
A ve vedoucím závodě i táboře přetele otcevděba. Těmto se v silně nezadal s obyčejnými mužskými postoněty.

Také zde panovala velká spokojenost. Nerofetelní projekt v v případě, když jsme nabodili menší mlto pomocnými stavebními dělníky našli strojního střežníka. Přímou prezident úřadu práce jej vyprávěl, aby přišel do úřadu, kde mu bude opřena kvalifikovaná práce v jeho obru. Zdálo se nám, že tato silná tabulka mltočím mlto vlastně rozomněla vyhláškou na to, že by se opustit své kamarády a přijmout pracovní prostředí.

Závěrem lze říci, že v české dílně je v Říši dobře postaráno. Její pracovníci přetahovali, že i hrdou mlto mltočím na závodu, aby ustavila opravdové hodnocení jejich práce a vy-

Velkorysé zlepšení sociálního pojištění v Protektorátu.

Zpráva o velkorysém zlepšení sociálního pojištění v Protektorátu Čechy a Morava bude mít jistě radostný ohlas mezi pracujícími vrstvami. Je to nejen veliký sociální pokrok, který přichází v období válečném, kdy je též největší pracovní vypjetí, ale stejně tak projev uznání Říše pro našeho pracujícího člověka, který reálně myslí a jedná. Zastupující říšský protektor, generál policie Heydrich, jemuž též patří zásluha o tuto sociální úpravu, řekl již loni 24. října delegaci českého dělnictva na pražském Hradě, že má plně pochopení pro sociální potřeby pracujícího člověka, který má kladný a rozumný postoj k událostem doby. Přislíbil tehdy dělnictvu, že chce být zárukou spravedlivého řešení všech jeho zájmů a přání, pokud též dělnictvo bude projevovat pochopení pro potřeby Říše. Svůj příslib zastupující říšský protektor též plně dodržel a nová úprava je dalším dokladem, jaký má zájem na tom, aby se sociální úroveň dělnictva v našich zemích zlepšila. Dělnictvo též nové přizpůsobení sociálního pojištění na úroveň ostatního říšského území plně ocení.

Praha, 2. dubna (ČTK.): Zastupující říšský protektor od doby, kdy nastoupil svůj úřad, několikrát zdůrazňoval, že všichni obyvatelé Protektorátu, kteří uznávají své povinnosti k Říši a plní je, mají mít účast na sociálních vymoženostech Třetí Říše. Podle této zásady vydala nyní vláda Protektorátu Čechy a Morava na návrh ministra hospodářství a práce tři vládní nařízení, jimiž dávky sociálního pojištění pro dělníky a horníky v Protektorátu velkoryse byly zlepšeny. Úhrada těchto zlepšení se neopatří zvýšením příspěvků, nýbrž z obecných prostředků Protektorátu. Novou úpravou se přizpůsobuje důchodové pojištění dělníků invalidnímu pojištění na ostatním říšském území. To znamená zvýšení dů-

chodů invalidních a důchodů starobních přibližně o 20%, důchodů vdovských o 33 $\frac{1}{3}$ % a důchodů sirotčích průměrně o 75%. Totéž zvýšení nastává v důchodovém pojištění horníků, třebaže tam konečné přizpůsobení říšskému právu musilo být ponecháno pozdější úpravě.

Ke zlepšení důchodového pojištění dělníků přistupuje ještě nemocenské pojištění důchodců Ústřední sociální pojišťovny, kterým důchodcům invalidním a starobním, jakož i vdovám a sirotkům, je zaručen právní nárok v zásadě na tytéž požitky, jaké mají pojištění dělníci sami. Náklady na to platí Ústřední sociální pojišťovna u pozůstalých sama všechny a u důchodců invalidních a starobních z převážné části. Také tato úprava znamená přizpůsobení právu říšskému.

8. Problematika prezentování jazykové otázky, školství a mládeže

Obr. č. 1

**Možnost studia
na vysokých školách
v Říši**

Loň byla dána českým studujícími medicíny a inženýrských oborů možnost dokončit svá studia na německých vysokých školách. Letos tato možnost se rozširuje na abiturienty českých středních škol. V neděli jsme otiskli vyhlášku, ze které jsou patrný všechny podrobnosti, za jakých možno na německých vysokých školách studovat. Ze je na prvním místě vyslovena podmínka znalosti německé řeči ve slově a písmě, je samozřejmé. Důležité je, že se dále klade důraz, že jen nejlepší žáci se mohou ucházeti a tuto výhodu. Nejlepšími žáky rozumějí se ti, kdo vystudovali střední školu s vyznamenáním anebo aspoň s prospěchem velmi dobrým. Není vyloučeno, že vláda Protektorátu ulehčí možnost studia nemajetným výborným žákům tím, že jim poskytne stipendium.

Možnost studia lékařství a technických oborů na německých vysokých školách má pro naše mladá lidí důležitý význam a proto neměla by býti tato příležitost zmeškána. Je nesmyslem podléhati v tomto případě nepřátelské propagandě a domnívat se, že jde o nějakou odnárodňovací akci. Okolnost, že Říše má zájem jen o ty, kteří německy již dobře dovedou a kteří osvědčili opravdu mimořádné nadání pro vysokoškolské studium, sama vylučuje jakékoli podezření v tomto smyslu. Stejně hloupé je argumentovat nějak tím, že německé diplomy nemusejí jednou platit. Velmi mnoho českých lidí v minulosti studovalo na německých vysokých školách a ani v jednom případě se nestalo, že by z toho měli nějakou škodu. Největší čeští nacionalisté měli německé vysoké školy a neodnárodnili se.

V dnešní době příležitost ke studiu na německých vysokých školách je zvláště cenná a vítaná a nepochybujeme, že naši schopní mladí lidé se jí vědomě chopí. Světoznámá vysoká úroveň říšských vysokých škol lékařských a technických zaručuje jim získání vědomostí, které jednou v praxi uplatní nejen k prospěchu vlastnímu, ale i k prospěchu české vzdělanosti národní.

-1) p-

PROJEV GENERALNÍHO REFERENTA KURATORIA DR. TEUNERA

Česká mládež na cestě cti, povinnosti a hrdinství

Vlastenectví spočívá v plnění závazků k Říši

Slaný 12. března 1943.

V úvodu svého projevu připomněl dr. Teuner význam 15. března 1939, kdy náš národ byl zařazen do velké spojitosti říšské a povinnosti, kde však hlavně jsou velké naděje ve vítěznou budoucnost. Česlav výročí zřízení Protektorátu a zařazení Čech a Moravy jako autonomní soudstí pod ochranu Říše je však použito také k tomu, aby po ukončení všech příprav se slavně zahájil začátek výchovné práce v české mládeži. V tomto den se nastupuje nová cesta k výchově mládeže, která je hlavním ručitelem české budoucnosti v rámci velké Říše. Před čtyřmi roky — sdělil dr. Teuner — byli jsme spojeni a Říši a toto spojení bylo pak ještě více zdvojnásobeno vypuknutím i průběhem dnešního evropského boje. Právě tato válka ukazuje, jak připojení Čech a Moravy k velké Říši bylo důsledkem přirozených vztahů, kromě toho však také společných zájmů a společné osudovosti tohoto celého prostoru. Tato válka není jen válkou Němců, nýbrž i válkou všech Evropanů. Před čtyřmi roky jsme stáli na rozcestí dvojitých možností a dvojitých rozhodnutí. Jedno znamenalo možnost i rozvíjení dalšího života, druhé však zkázu a smrt. Buď vítězství nového řádu, vítězství Říše a tím Evropy, anebo porážka a tím vítězství nepřítelů, jehož nenalobednost a hrůza možno označit výraznými slovy — židovství a bolševismus. Je to boj až do zničení bolševismu, který vždy znamenal vraždění, zkázu, rozvrat a zoufalství. Nebezpečí bolševismu odvrací nejen mohutná obrana Říše a její pracovní síla, do kterého jsme i my zapojeni, nýbrž i pevné uvědomění těchto skutečností a tohoto dvojitě rozcestí od všech, kdož jako příslušníci tohoto největšího bojového společenství v dějinách jsou zavázáni plnit činy i myšlenkami příkazy společného zájmu. Víme, že Žid a bolševik jsou primární nepřítelé této války, a proto používáme i dnešní příležitosti, abychom se jménem celé české mládeže znovu přihlásili na stranu těch, kdož bojují vítězný boj s touto rakovinou celého lidství. Je povinností rodičů i dětí, vychovatelů i vychovávaných, zanést toto rozhodnutí i do nejtajnějších koutků své duše, rozhodnout o tom, kde je jejich místo a kam patří i svou nejtajnější myšlenkou. Kdo dnes třeba jen jednou myšlenkou koketuje s bolševismem, ať si před svoje svědomí postaví obraz státních dětí Sovětského svazu, děti hladovějících a bloudících bez cti po ulicích sovětských měst. Naším vzorem není lidská troska, jak ji vytvořil z mládeho člověka židovský bolševismus, nýbrž mladý krásný chlapec a zdravá dívka, jak je známe z pochodojících formací německé mládeže. Proto se naše mládež dnes řadí do duchovního nazírání mládeže německé. Věříme ve vítězství Říše, věříme v budoucnost naší mládeže.

Generace mladých lidí, která vyroste na výsluní výchovné práce Kuratoria, bude pevnou nositelkou ideálů nového řádu — sdělil dr. Teuner. Proto také s největší radostí a hrdostí můžeme dnes zahájit výchovnou činnost v mládeži a jako svědky o jistotě této zpočátku práce a dalších úspěchů připomínáme slovy námi vychovávaných instruktorů. Za prostředníky a vykonavatele výchovných směrnic a příkazů byly zvoleny sportovní, tělocvičné, kulturní, vlastivědné i ostatní české spolky v Protektorátu a tím jim byla dána možnost nového života a daleko vyšší cti a krásnější práce než dosud měly. Činnosti těchto spolků se dostává dnes nové jednotné směrnice, jež jim nikoliv je věst mládež po nových cestách ke zdravému, tělesnému i duchovnímu rozvoji. Výchovné tábory šli dříve po celou mládež nově výchovatelství dorost vedoucích starších kamarádů. Výchovné činnosti v naší mládeži budou poskytnuty všechny pomůcky, film, kniha, zpěv, přednáška, hudba, divadlo, loutkové divadlo i každý jiný obor výchovného působení. Naše mládež musí poznat cenu kamarádství, cti, povinnosti a hrdinství. Celoroční kulturní činnost bude důležitou kulturní tvořivostí našich mladých lidí. Budou vedeni k plnému porozumění pro umění a český mladý člověk právě tak jak je tomu v Říši musí přispět svou mladistvou iniciativou a snahou do společné pokladnice kulturní tvorby. Naše ženská mládež a celá píseň mládeže, osudová věst přetváření mládeže, bude mládež dobrých vychovatelů a rozvíjení bude dobrým pomocníkem.

Rozvíjíme — prohlásil dr. Teuner — široký program na předešlé sociální práce pro mládež ve spolupráci se Sociální pomocí i s ostatními sociálními institucemi. Naše zdravotnictví mládeže na podkladě odborné spolupráce a lékařů bude ochráncem tělesného zdraví mládeže českého člověka. Tělocvičny, jak ji provádíme v našich táborech a budeme provádět v celé mládeži, není jenom pouhým sportem, nýbrž i osvěžujícím a posilující činností mládeho organismu. Úkolem Kuratoria je, aby veškerá mládež mezi 10 a 18 lety měla možnost plného tělocvičného výcviku a na podkladě moderních a vyzkoušených zdravotních zásad mohla právě v dobách vývoje i útlého mládí upevňovat a posilovat svoje zdraví.

Kuratorium pro výchovu mládeže pracuje v neomezené věrnosti k Říši a právě proto má tolik důvěry u říšských činitelů, že může dnes radostně prohlásit, že má zajištěny technické možnosti a podmínky k výchovné činnosti na celé široké základně.

Tělocvičny i hřiště, tělocvičné nářadí i cvičné plochy mnohých vesnic a měst budou dány k dispozici této povinné službě mládeže a mnoho z toho, o čem dosud jen smilí spolkový pracovníci, bude dnes zásluhou Kuratoria použito pro tuto krásnou činnost.

Tato pomoc od rozhodujících činitelů — jak od pana říšského protektora, tak i od vlády, zavazuje nás všechny k pevnému odhodlání neprospěřit se svému poslání a plnit všechny závazky k Říši i k odpovědnému vedení českého národa, neboť jenom tehdy budeme mocí české mládeže prospívat a pro ni pracovat, jestliže se naše výchova neodchýlí od vytčeného cíle, totiž vychovávat Říši i vlastnímu národu silnou, povinností dbalou, schopnou, ukázněnou a zdravou generaci. V tom je naše vlastenectví, v tom je i náš socialismus, v tom je i náš poctivý a zdravý poměr k životu a k práci.

Dr. Teuner pak oznámil, že ve výcvikových táborech se již osvědčilo tolik nových kamarádů, že bylo možno jmenovat okresní pověnce ve většině okresů Čech a Moravy.

K tělocvičným a k sportovním činnostem podotkl dr. Teuner, že cílem není ojedinelá sportovní hvězda, cílem je vyšší zdravotní průměr a tělesná zdatnost celku. Jde o to umezdit celé české mládeži, aby prožívala z jednotlivých sportů to, co skutečně slouží zdraví a osvěžení a co napomáhá k tělesnému harmonickému vzrůstu každého jednotlivce. Tím bude posílen i vlastní sport, poněvadž z vyššího zdravotního průměru veškeré mládeže bude vycházet i větší počet sportovních vynikajících jedinců.

V činnosti Kuratoria se přirozeně nepamíná ani na účast starších ročníků naší mládeže při všeobecně prospěšných a důležitých akcích, které zvláště dnes při totálních pracovních nasazení jsou tak významné. Kuratorium a celá mládež je vždy připravena pomáhat všude tam, kde toho bude vyžadovat zájem celku.

Závěrem této své výzvy k české mládeži a při slavnostním zahájení její výchovy připomenul dr. Teuner znovu, že Říše je předpokladem evropského zdraví, pořádku naší pevniny i života našeho národa. Jenom ona může čelit strašlivému žido-bolševickému nepříteli. 15. března, který byl součástí evropské přípravy k tomuto jedinečnému zápasu, postavil nás národ nikoliv do sousedství Říše, nýbrž do Říše samé. Stejně jako před 700 lety Evropa, sjednocená pod korolou Říše, zachránila i naše země proti děsnému přivlaku z východních stepí, tak i dnes tato Říše zachránila i celou Evropu před nepřitelem ještě hroznějším. Všechny naše myšlenky a všechna naše práce musí sloužit k tomu, aby nad naši krajinou nezavítal krvavý praporek bolševismu.

Tak jako vítězná Říše pod praporem s hákovým křížem odvrací smrtelnou i od našich zemí, tak také dnes znak nové mládeže, který dnes slavnostně uvádíme, získá zřetel našeho mládí. Tento znak symbolizuje tisíciletý příběh sv. Václava orlík svatováclavskou a na její hrudi je doplněn znakem hákového kříže spolu se znaky starých zemí Čech a Moravy.

Pochopí-li každý význam i závazky těchto symbolů, končí dr. Teuner, a bude-li v jejich smyslu všechna úcta výchova naší mládeže, pak se také vyplní slova moštů: „Naděje zabytosti, nádeje budoucnosti.“

NA NOVÝCH CESTÁCH

Česká škola o čtvrtém výročí zřízení Protektorátu

možno očekávat, že výsledky se podobají ke zjištěním.

Vládním nařízením ze dne 8. listopadu 1941 bylo zavedeno

poradenský pro výkon povolání,

a pro vřelostní mladistvých do práce. Tímto nařízením byla svěřena úkolem práce kompetence při zprostředkování práce mládeži, jež opouští školu, a začíná takto kontrolovaná regulace přivést do jednotlivých povolání a dotace nových a různých pracovních odvětví na základě momentálních potřeb a praktických výsledků do budoucna.

Se stanoviska národně hospodářské ekonomie je to zařazení operativní záhodou. Mladiství do 18 let směl být přijímán ve všech povoláních do učení, za pražičtější, volnější a za jiné pracovní síly jen se souhlasem úřadu práce, jež vede přímou evidenci volných míst. Přílohou úřadu práce dle tělesných, duševních a charakterových schopností mladistvého, jeho vloh a hospodářských i osobních poměrů.

Jak jsme viděli byla česká škola dnešně postavena v Protektorátu na nový základ a vznikl nový systém faktiva aktivního i škola opouštějícího byly úkolné známkovky. Ovšem vyznívá souhlasem dle od poradenských škola zvyškem výtahů si. Vládní mládeže, zvláště v popnutí všeho štěstí, ba všimne se jim mimoděk práce v době, kdy všechna energie dospělých jednotlivců i veřejných institucí je upjata k úkonům, důležitým pro válku.

Škola se stala pro mal mládež branou uvědomění, že Protektorát je vládním do Říše, sčítám všechny možnosti pro nový pořádek a samostatným hlasem, různých cestou volně budoucnosti Nové Evropy.

Nežde zajisté ke škole, provedení o čtvrtém výročí zřízení Protektorátu stručnou, zejména hledovou přehledu práce v rámci české školy.

Jeden vyučování hrál učitel, jež se vylučoval ve větším míru, zatím co žák se musel spolknout i partem svého učitelství. Nyní je žák středem veškerého vyučování a učitel zasahuje jen v případě nezbytné potřeby. Absolvent hlavní školy domluví si se svou budoucí a Němcem o politických a národních záležitostech. Absolvent střední školy po osmi letech ustanovením předkládá listinu a obrovitým členem německých žáků a něm mluvící německých hostinců objednatí oběd.

Vyučování německé má také seznámení žáků s německým národním životem a jeho sejmými muži, slouží co nejvíce spolupráci obou národů. Proto jsou ve středních školách i v souvisejících ústavách vřelých i v souvisejících příklady, které podporují všeobecně štěstí k tomu směřující. Požadavky německého štěstí a národnostně žáků jsou důležitou německého života, dlež jeví důležitou spolupráci tylo a podobně myšlenky zprostředkuje žákům vřelostní německé. Žák má vědomí, že se vyznačuje řed národa, a kterým obývá jednu zemi, řed Velkoněmecké říše, jež součástí je také Protektorát.

Po zřízení Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě byla zavedena

povinná služba mládeže

ve věku od 10—18 let. Všechna tato mládež bez ohledu na majetkové poměry a bez ohledu na příslušnost k určité společenské třídě slouží se v výchovných celcích a bude vedena a vychovávána podle jednotných pravidel platných v celém Protektorátu. Tento Kuratorium bude opatřeno rozsáhlou mociestnou pravomocí a obšírnými finančními prostředky,

Učitelé a třídní učitelé, žáci, kteří opouštějí školu z důvodu od sportovní, peníze stržené za známky obdrželi žáci škol sportovní. Děti si nalepili kuponé známky na úsporné listky a vyplněné odevzdávají sportovním a vřelostně připravitelné na jejich konání. Početní výdaj 10 Kč, darovaný sportovním každému žákovi poslouží velmi vhodně nákladu zároku ke sportovním.

Výhledy známkového způsobu spočívá v poměrně blízké budoucnosti a v možnosti zříditi střední učitelé školy v každé době. Děti ve snaze polepiti si svými úspornými listky co nejdříve vlastně se stále nabytější k větší šetrnosti.

Abť bylo učitelstvo stále na vřelí doby, jsou pro ně pořádné vřelost výchovné kurzy, na ně kurzy předkládá, kurzy politické obrany, pro učitelé referenty oběru občanových hmot a hlavně kurzy německé. Jen ve Velké Ostravě je 17 kursů německé, jež navštěvuje celkem 800 učitelů z celkového počtu 500. V kurzech, jež trvají čtyři a šestnáct dní, se žáci dojíždějí dohlédli ministerstva školství, učitelé se účastní dvé hodiny v německé konverzaci, jednu hodinu v praktickém postupu metelického a jednu hodinu je učitelstvo vychováváno k říšské myšlence. V rámci těchto kursů jsou jednou za 14 dní předloženy ověřovací vřelost a úkoly v třídách, při nichž jeden učitel v přítomnosti ostatních kursantů pod dohledem příslušného docenta předává úkoly vzorného vyučování německé.

Vyučování německé

je vřelost postaveno na zcela nový základ. Ty doby už nerozvíráte známky, kdy hlavní roli při jazykovém a

první poměry, měřily jeho životního prostoru, význam koloni a pod. V oboru finančním jsou žáci vřelost učitel vedeni k soustavnému sportovní. Výchova mládeže k sportovní nemůže býti přetvářena jen v rámci školní, ale je nutno ji ředovat také školou. Praktické ověřování zájmu pro šetrnost ve školním sportovní má zvláštní a důležitý význam. Revoluční žijící je tu na dohled postouhá zachycována a uměřována na k hospodářskému cíli. Přitom nejedná se v první řadě o finanční efekt sportovní akce, jako jsou ve školě děti různých společenských a hospodářských vrstev, ale hlavně o probuzení mravního postoje, plynoucího z národní šetrnosti.

Učitelstvo se tu otvírá široký obzor výchovný. Pentní úkoly usnadňují

školní spolení

zaváděním úsporných známek nebo sportovních klubů.

Věsť význam má rovněž státi stvř mládež, která se v přední době. Žáci takto pomáhají osudní službu zákatnictvu a — což je se stanoviska výchovného zvláště důležité — učí se znáti mnohstranně občanský jednání školní ústavů.

Můžeme směřit ří, že nikdy v tomto ohledu nebylo dosaženo na koliku školním, takových výsledků, k jakým dospívá protektorální škola. Nejsou říše připuty, že ješit škola vřelostní mládeží úsporny, vřelostně činy až poližerými.

Podnět pro spolení mládeže naší školy byl vzat ze vzoru školního sportovní ve Velkoněmecké říši. Zvláště byl u nás zavřen říšské úsporný systém známkovky. Žák si koupí za stanovený peníz (1, 2, 3 Kč) známku

Učitelé a třídní učitelé, žáci, kteří opouštějí školu z důvodu od sportovní, peníze stržené za známky obdrželi žáci škol sportovní. Děti si nalepili kuponé známky na úsporné listky a vyplněné odevzdávají sportovním a vřelostně připravitelné na jejich konání. Početní výdaj 10 Kč, darovaný sportovním každému žákovi poslouží velmi vhodně nákladu zároku ke sportovním.

Výhledy známkového způsobu spočívá v poměrně blízké budoucnosti a v možnosti zříditi střední učitelé školy v každé době. Děti ve snaze polepiti si svými úspornými listky co nejdříve vlastně se stále nabytější k větší šetrnosti.

Abť bylo učitelstvo stále na vřelí doby, jsou pro ně pořádné vřelost výchovné kurzy, na ně kurzy předkládá, kurzy politické obrany, pro učitelé referenty oběru občanových hmot a hlavně kurzy německé. Jen ve Velké Ostravě je 17 kursů německé, jež navštěvuje celkem 800 učitelů z celkového počtu 500. V kurzech, jež trvají čtyři a šestnáct dní, se žáci dojíždějí dohlédli ministerstva školství, učitelé se účastní dvé hodiny v německé konverzaci, jednu hodinu v praktickém postupu metelického a jednu hodinu je učitelstvo vychováváno k říšské myšlence. V rámci těchto kursů jsou jednou za 14 dní předloženy ověřovací vřelost a úkoly v třídách, při nichž jeden učitel v přítomnosti ostatních kursantů pod dohledem příslušného docenta předává úkoly vzorného vyučování německé.

Vyučování německé

je vřelost postaveno na zcela nový základ. Ty doby už nerozvíráte známky, kdy hlavní roli při jazykovém a